Fordította: Jutai Péter

H. Paul Jeffers

A legősibb titkos társaság

A szabadkőművesek világtörténete

GABO

A fordítás H. Paul Jeffers:
Freemasons. Inside the World's Oldest Secret Society
(Citadel Press, 2005) alapján készült

Szerkesztette: Sebes Katalin
A könyvet tervezte és tördelte: Köböl Vera
A borítót tervezte: Németh Dóra

ISBN 978 963 689 340 8

Felelős kiadó: Földes Tamás
Irodalmi vezető: Rózsa Judit

Tartalom

Bevezetés

A titokzatos szabadkőművesek

EZT A KÖNYVET AZZAL A CÉLLAL ÍRTAM, hogy megvizsgáljam a szabadkőművességet – bemutatva összetett, sokszor ellentmondásos történelmét, szertartásait és rítusait, a velük kapcsolatos gyanúsítgatásokat, és fellebbentve a titokzatosság fátylát, mely évszázadok óta borítja. Már rögtön az elején tisztázni szeretném, hogy nem vagyok, és soha nem is voltam szabadkőműves. Éppenséggel lehettem volna, mivel az alapvető követelményeknek megfelelek: hiszek Istenben, elmúltam huszonegy éves, és büntetlen előéletű vagyok. Nem voltam tagja a szabadkőművességhez köthető egyetlen szervezetnek sem, amilyen például a Kiwanis, a Rotary Club, a Fura Fickók, a Jávorszarvasok stb., mégpedig két okból. Egyrészt nem hívtak meg, hogy csatlakozzam hozzájuk. Másrészt nem vagyok az a fajta, aki belép mindenféle szervezetbe. Kivétel ez alól néhány szakmai egyesület és szakszervezet, amelyekbe azért kértem felvételemet, mert ez feltétele volt annak, hogy munkát kapjak; illetve a Baker Street Irregulars* – ez a különös társaság azért jött létre, hogy ápolja Sherlock Holmes emlékét, és csodálattal adózzon szellemének. Amikor megkérdeztek, hogy nem lenne-e kedvem könyvet írni a szabadkőművességről, tulajdonképpen semmit sem tudtam róluk. Illetve annyit, hogy a shrinerek érdekes, színes ruhákban (például bő köpenyben és fez-nek nevezett bojtos sapkában) vonulnak fel a Rózsák viadalán és más ünnepélyeken; hogy az Oscar-díjat a Los Angeles-i Shriners Auditoriumban adják át,** és hogy ugyanők számos gyermekkórházat tartanak fenn. Sokszor sétáltam el a szabadkőművesek páholya előtt a szülővárosomban, de más városokban is – az Egyesült Államokban és szerte a világban. Ismerek olyanokat, akik sza-

---

* Baker Street-i szabadcsapat: Sherlock Holmes suhancokból álló „serege" a londoni alvilágban – *a ford. megjegyzése.*

** Az Oscar-díjat 2001 óta a hollywoodi Kodak Theaterben adják át – *a ford. megjegyzése.*

badkőműves-szimbólumokkal díszített gyűrűt vagy más jelképeket viselnek, de ezeknek nem tulajdonítottam nagyobb jelentőséget, mint az egyetemi és gimnáziumi diákok által viselt gyűrűknek, vagy azoknak a kitűzőknek, amelyeket az egyetemi diákközösségek tagjai hordanak a pulóverükön.

Mielőtt nekikezdtem volna ennek a könyvnek, úgy döntöttem, hogy kicsit utánanézek a témámnak. Megtudtam, hogy a szabadkőművesség egy nemzetközi szervezet, amelynek csupán néhány olyan ún. páholya van, amely nőket is felvesz soraiba. Bárki tag lehet, aki hisz valamiféle legfelső lényben és a lélek halhatatlanságában. Bár a szabadkőművesség – saját meghatározásuk szerint – nem vallás, nézeteiket erősen befolyásolta a 18–19. századi univerzalizmus és deizmus. A kritikusok ezek mellett az okkultizmus, a keresztényellenesség, sőt még a sátánizmus hatását is felfedezni vélik benne. Bár a tagoknak hinniük kell valamilyen legfelső lényben, a kőművesség nyitva áll bármilyen vallású és nemzetiségű ember előtt. A kőművesek az egész világon jelen vannak, de nem alkotnak egységes szervezetet, és nincs egyszemélyi vezetőjük sem, amilyen például a katolikus egyházban a pápa; nincs nemzetközi elnök, sem főtitkár, igazgatótanács vagy legfelső irányító testület. Az egyes országokban működő vezetőséget nagypáholynak nevezik. Az USA minden államában, ahol jelen vannak a kőművesek, van egy-egy ilyen nagypáholy.

A szabadkőműveseknek, akik a világ legrégebbi titkos társaságát alkotják, olyan szertartásaik és szabályaik vannak, amelyek a jeruzsálemi Salamon temploma építésének idejére, és a főépítész, Hiram Abiff meggyilkolására vezethetők vissza. A kőművesek ünnepségein a mai napig jelen vannak az építészek ősi munkaeszközei – vakolókanál, mérőőn, vízmérték, körző. Ezeknek a szerszámoknak természetesen szimbolikus jelentésük van, az erkölcsi fejlődést jelképezik, és a tagok előrehaladását abban a folyamatban, amelynek végén az „egyetemes fény" teljes megismerése áll. Noha a kőművesek titkolják rítusaik pontos jelentését, tagadják, hogy a szabadkőművesség rossz szándékú szervezet volna. Szintén visszautasítják azt a vádat, miszerint a szabadkőművesek összeesküdtek, és céljuk az USA és a világ feletti irányítás megszerzése. A kőművesek magukat egyszerűen idealistának tartják, akik azért tömörülnek társaságokba, hogy tanulmányozzák az általános erkölcsi normákat és az egyéni tökéletesedést, és csodálatukat fejezzék ki irántuk.

Amit viszont nem lehet tagadni: Európában és az Egyesült Államokban az élet minden területén számtalan kiváló embert találhatunk, akik szabadkőművesek voltak. Királyok, elnökök, politikusok, iparmágnások, írók, zeneszerzők, tanárok, tábornokok, orvosok, újságírók és sokan mások a kultúra, a társadalmi élet és a civil szféra vezető személyiségei közül. Nem csoda, ha a szabadkőművesség felemelkedésével egyidős az igen provokatív kérdés: vajon ezek az emberek összeesküdtek-e, hogy ránk erőszakolják a kőművesek eszméit az „új világrend" örve alatt? Néhányan egyenesen azt állítják, hogy már most is a szabadkőművesek irányítják a világot.

A szervezet eredetéről a kőművesek között is vita van. Néhány leírás szerint történelmük egészen a Salamon építette jeruzsálemi Nagytemplom idejére nyúlik vissza, sőt még korábbra, a krétai és mükénéi civilizáció és Egyiptom idejére. Amit biztosan tudunk: 1717-ben néhány kőműves Londonban megalapította az első Egyesült Angol Nagypáholyt, amely a Nagy-Britannia területén élő kőművesek vezető szervezete volt. A Brit Birodalom nyugati terjeszkedésével a szabadkőművesség az amerikai gyarmatokon is megjelent. Az USA alapító atyái közül sokan tagok voltak. A mozgalom néhány történetírója szerint a kőművesek fontos szerepet játszottak a függetlenségi háború legfontosabb eseményeiben, és közülük került ki a függetlenedett gyarmatok kormányainak számos tagja. George Washington mellett több elnök, kongresszusi képviselő és kormányzati hivatalnok is szabadkőműves volt. Az USA pénzügyminisztériuma tagadja ugyan, hogy az egydollároson felfedezhetők a kőművesszimbólumok, és néhány történész vitatja, hogy a főváros, Washington tervét a szervezet elvei szerint rajzolták meg, de számtalan meggyőző bizonyíték van a szabadkőműves-kapcsolatokra.

Az a tény, hogy a szabadkőművesség nehezen érthető szokások és szigorúan betartott szertartások mögé rejtőzik, mint például a titoktartási kötelezettség, azzal járt, hogy széles körben elterjedt: itt egy titokzatos, keresztényellenes és rossz szándékú szerveződésről van szó. E hit következtében a katolikus egyház kiátkozás mellett tiltja, hogy hívei csatlakozzanak valamely páholyhoz.

A szabadkőművesek tagadják, hogy szervezetük az antidemokratikus szerveződések mintapéldánya lenne, és rámutatnak, hogy

semmiféle titokzatoskodás nem jellemző rájuk. Egy kőművescsoport azt állítja, egyébként a tényeknek megfelelően, hogy a titkolózás mértéke páholyonként nagyon eltérő. Szerintük „az angol anyanyelvű országokban a legtöbb kőműves nyíltan vállalja meggyőződését, épületeik világosan meg vannak jelölve, összejöveteleik időpontjait közzéteszik".

Ez mind igaz. A szabadkőművesség legbelső dolgait azonban valóban titokban tartják. Találkozóik nem nyilvánosak. A tagok esküt tesznek, hogy nem mondják el, mi folyik ott és miért. Valóban van jelrendszerük, amellyel megkülönböztetik magukat, és valóban létezik titkos kézfogás is. Ezek miatt a kőműveseket az egymás iránti pozitív diszkriminációval is megvádolják, ahogyan az nemrég Franciaországban történt, ahol a legfőbb ügyész azzal vádolt meg néhány bírát és ügyvédet – köztük szabadkőműveseket is –, hogy szándékosan elhúznak bizonyos pereket. Az 1990-es években Nagy-Britanniában a kormányzó Munkáspárt megpróbálta törvénybe iktatni, hogy minden közhivatalnoknak kötelessége nyilvánosságra hozni, ha tagja valamelyik páholynak.

Könyvemben, amely a szabadkőművesség történetét tekinti át, a fentebb felvillantott témák mellett a szervezetet más szempontokból is vizsgálom. Szó lesz a páholyok szervezetéről, a szabályokról és szertartásokról, a szimbólumokról, a nők szerepéről, a fekete szabadkőművesekről (a Prince Hall-féle szabadkőművesség) és a kőművesek irodalmáról. Továbbá látni fogjuk, milyen követelményeknek kell megfelelnie annak, aki tag kíván lenni, s hogyan csatlakozhat, valamint hogy a szabadkőművesek milyen társadalmi és karitatív szervezetekben vállalnak szerepet. Kitérek arra is, hogyan mentek át bizonyos, a kőművesek által használt kifejezések a köznyelvbe, mint például a *hoodwink** vagy a *being on the square.*** Előkerülnek olyan témák is, mint a szabadkőművesek szerepe a keresztes hadjáratokban, megvizsgálom, mi az oka annak, hogy az egyház ellenségesen viszonyul a kőművesekhez, milyen kapcsolataik vannak a mormon vallással, volt-e szerepe a szervezetnek Mozart halálában, igaznak tekinthetjük-e, hogy a szabadkőművesek kapcsolatban álltak a történelem első sorozatgyilkosával, Hasfelmetsző Jackkel. Terítékre kerül egy titokzatos eset is a 19. századból, amikor egy volt szabadkőműves, aki szembefordult egykori szervezetével, eltűnt, majd kiderült, hogy megölték, és ez végül oda vezetett, hogy az USA-ban új pártot alapítottak, az első, úgynevezett „harmadikutas" pártot.

* Becsap, rászed, átver – *a ford. megjegyzése.*

** Becsületes, egyenes, tiszta életű ember – *a ford. megjegyzése.*

A szabadkőművességtől sokan félnek, és gyakran támadják azzal, hogy rosszindulatú, összeesküvést szövő szervezet, miközben mások ugyanilyen erővel védik, azt állítva, hogy csupán egy vallási gyökerű filozófiai rendszer, melynek tanításait drámai szertartások szimbolizálják. Ezen szertartások célja, hogy megválaszolják azokat a kérdéseket, amelyeket minden gondolkodó ember feltesz: ki vagyok én, miért vagyok a világon, mi az élet értelme. A szabadkőművesség történetének egyik legkiválóbb ismerője, W. L. Wilmshurst így fogalmaz: a szervezet „azoknak az igényeit elégíti ki, akik valóban meg szeretnék érteni az emberi élet célját és értelmét."

Mivel a szabadkőművesség „lelkét" a szimbólumok jelentik, a szervezet tulajdonképpen úgy írható le, mint a legjobb módszer arra, hogy „jó emberek" egyesüljenek a „szabadság, a barátság és a jellem" tökéletesítésére. Mivel Wilmshurst is tisztában van azzal, hogy ezt a célt számos szervezet tűzte ki maga elé, *The Meaning of Masonry* (A szabadkőművesség lényege) című könyvében megjegyzi: „Abszurditás volna azt gondolni, hogy egy olyan hatalmas szervezet, mint a szabadkőművesség, csupán azért jött létre, hogy felnőtt embereknek világszerte megmagyarázza néhány ősi, egyszerű kőművesszerszám szimbolikus jelentését." Szerinte az is nehezen elképzelhető, hogy olyan alapvető erényekre próbálja nevelni tagjait, mint az önfegyelem, igazság, testvéri szeretet, segítőkészség és erkölcsösség, amelyek mind megtalálhatók „az igazságot és az ahhoz vezető utat" megmutató Bibliában.

Mivel – ahogy a szabadkőművesek nevezik – a „szakma" képviselői azt állítják, a szervezetnek komolyabb céljai vannak, mint hogy pusztán az általános erkölcsi értékek megtartására nevelje tagjait, a könyvben nem csupán a szervezet eredetét és fejlődését veszem górcső alá. Szót ejtek ellentmondásaikról, a céljaikat körülvevő gyanakvásról, szabályaikról és szertartásaikról, jelképeikről és jeleikről, valamint a nyugati civilizációra gyakorolt vallási és filozófiai hatásukról, és arról, hogy ez a hatás ma milyen mértékben erősödött fel.

1.

Sarokkövek

HA VAN VALÓSÁGALAPJA egy 3000 évvel ezelőtti gyilkosságot elbeszélő történetnek, amely a szabadkőművesség rítusainak egyik sarokkövévé vált, elmondhatjuk, hogy a meggyilkolt személy kivételes ember volt.

A történet a Krónikák II. könyvében található, pontosabban a harmadik fejezet első versével kezdődik.* A szöveg szerint „Elkezdé építtetni Salamon az Úr házát Jeruzsálemben a Mórija hegyén [...] a második hónap második napján, királyságának negyedik esztendejében." A templom felépítésére „rendele Salamon hetvenezer férfit teherhordásra, nyolczvanezer férfit favágásra a hegyen; háromezer-hatszáz felügyelőt azokhoz." Mivel Salamonnak szüksége volt egy kiváló mesteremberre, hogy a szentély díszítése méltó legyen, megkérte barátját, Türosz uralkodóját: „küldj hozzám tudós mesterembert, a ki tudjon készíteni aranyból, ezüstből, rézből, vasból, bíborból, karmazsinból és kék bíborból; a ki tudjon metszéseket metszeni az én mesterembereimmel együtt."

Türosz ura Hiramot küldte. A későbbi hagyomány Hiram nevéhez az Abiff szót kapcsolta.** A „bölcs, tudós és értelmes férfi" minden területen megfelelt Salamon kívánságának, és még a „kövekből való készítésben" is járatos volt. A Bibliában nem találunk róla több adatot azon kívül, hogy nemesfémekkel dolgozott, és a legtöbb arany- és ezüstdíszítést ő csinálta, beleértve két oszlopot, amelyek neve Jákin és Boáz volt. Feltételezik azonban, hogy őt nevezték ki a templom főépítészévé, s így ő irányította az építkezést azon iránymutatásoknak megfelelően, amelyeket

* Az idézetek a Biblia Károli Gáspár-féle fordításából valók – *a ford. megjegyzése.*

** A név jelentése vitatott, a lehetséges változatok: a pusztító atya, a szabadság atyja, a tisztaság forrása, az életöröm atyja – *a ford. megjegyzése.*

az Úr adott Salamonnak. Josephus Flavius, az i. sz. 1. századi zsidó történetíró a *Zsidó régiségek* című művében azt írja, a templom alapját „nagyon mélyen" beásták a földbe. „Hatalmas köveket" használtak, amelyek „egyesültek a földdel", és a felépítménynek, melyet tartania kellett, olyan „biztos alapot" nyújtott, hogy az „ellen tudjon állni az időnek".

Hiram volt az építkezés felügyelője, és ő hangolta össze a munkát, hogy a hatalmas kőtömböket tökéletesen metsszék ki és illeszszék a helyükre. Ugyanő dönthetett arról, hogy egy-egy munkás elég képzett-e ahhoz, hogy beavathassák bizonyos „titkokba", melyek szükségesek voltak ahhoz, hogy komolyabb kihívást jelentő feladatokkal is meg tudjon birkózni. A munkásokat három csoportra osztották: inasok, legények, mesterek.

A szabadkőműves-hagyományok szerint a templom már csaknem felépült, amikor tizenöt legény megállapodott, erőszakkal rákényszerítik Hiramot, léptesse elő őket mesterré, hogy az építkezés után más országokba utazva magasabb bért kapjanak. Tizenketten végül elálltak a tervtől, azonban Jubela, Jubelo és Jubelum elszánta magát, hogy véghezvigyék tervüket. Tudták, hogy Hiram minden délben a templomba megy imádkozni, tehát az épület három bejáratánál (nyugati, déli, keleti) elrejtőzve várták őt. Amikor Hiram a keleti ajtóhoz ért, Jubela elébe lépett, és követelte, hogy nevezze ki őt mesterré. Hiram azt válaszolta, hogy Salamon és Türosz királyának beleegyezése nélkül senkit sem lehet beavatni a titkokba.

Hallván, hogy várnia kell, Jubela feldühödött, és egy 24 hüvelyk hosszúságú mérőrúddal elvágta Hiram torkát. Hiram megpróbált kimenekülni a déli kapun, ott viszont Jubelo támadt rá, és mellbe vágta egy derékszöggel. Végül a nyugati kapuhoz tántorgott, ahol Jubelum egy közönséges kalapáccsal fejbe ütötte, és ezzel megölte a sebesültet. A három merénylő a nyugati kapun át kivonszolta a holttestet a templomból, és elrejtették egy szemétdombon. Éjfélkor visszatértek, és 1,8 méter hosszú, 1,8 méter széles, 1,8 méter mély sírt ástak. Miután elhantolták Hiramot, elmenekültek Jeruzsálemből a Földközi-tenger partján fekvő Joppába. Másnap Salamon király észrevette, hogy Hiram eltűnt, és kerestetni kezdte. Erre az a tizenkét kőműves, aki visszakozott, Salamon színe elé járult, felfedték előtte a cselszövést, és bevádolták

Jubelát, Jubelót és Jubelumot. Ártatlanságuk jelképeként mind-annyian fehér kötényt és kesztyűt öltöttek. Salamon csapatokat küldött a szélrózsa minden irányába, hogy felkutassák a három merénylőt.

Amikor a nyugatra küldött csapat Joppa városába érkezett, az egyik katona leült egy kőre pihenni, és a közelből Jubela jaj-veszékelésére lett figyelmes: „Ó, vágtam volna át a torkomat, téptem volna ki a nyelvem tövestül, bár temettek volna el a tenger iszapjába apály idején, egy kötél távolságra a parttól, oda, ahol a tenger vize mindennap kétszer apad és árad, akkor nem lett volna közöm Hiram mesterünk halálához!"

Nem sokkal később Jubelo is megszólalt: „Ó, bárcsak tépték volna ki a szívemet meztelen mellemből, és dobták volna oda prédául az ég keselyűinek, akkor nem lett volna közöm egy ily kiváló mester halálához!"

Jubelum is felkiáltott: „De jaj, én ütöttem meg legjobban őt, én gyilkoltam meg! Ó, bárcsak szakították volna ketté testemet, egyik felét délre, a másikat északra vonszolva, beleimet égették volna el, és szórták volna a világ négy szelébe, akkor nem lett volna közöm Hiram mesterünk halálához!"

Ezután elfogták és Jeruzsálembe vitték őket, ahol mindent bevallottak Salamonnak, elmondták, hogyan ölték meg Hiramot, s azt is, hogy nem akarnak tovább élni. Salamon így szólt: „Előre elmondták, hogyan akarnának meghalni, legyen hát úgy, ahogyan mondták."

Jubelát elvezették, elvágták a torkát, nyelvét tövestül kitépték. Apály idején a tenger iszapjába temették, egykötélnyire a parttól, „ahol a tenger vize mindennap kétszer apad és árad".

Jubelo szívét és belsőségeit kitépték, és a hóhérok bal válluk felett a keselyűknek vetették.

Jubelum testét kettészakították, az egyik részt északra, a másikat délre vonszolták. Beleit elégették, és a „négy szélbe" szórták.

A fenti történetből a Biblia és Josephus Flavius csak annyit említ meg, hogy Hiram létező személy volt, aki részt vett Salamon templomának építésében. A szabadkőművesek szabályainak és szertartásainak leírásán kívül nincs más forrásunk arra, hogy Hiram Abiff lett volna a főépítész, s hogyan halt meg; sem arról, hogy Jubela, Jubelo és Jubelum létező személyek voltak-e, akik

annyira türelmetlenül vágytak feljebb lépni a mesteri rangba, hogy megölték mesterüket, s aztán maguk is borzalmas halált szenvedtek. Tehát valójában senki sem állíthatja biztosan, hogy a szabadkőművesség története az első, zsidók által épített templom idejére nyúlik vissza. Ha létezett is valaha bizonyíték a Nagytemplomban, amely igazolta volna Hiram Abiff történetét, és azt, hogy valóban három mesterlegény ölte meg, a templom lerombolásakor megsemmisült. Josephus Flavius szerint a templom kövei elég erősek voltak ugyan, hogy „ellenálljanak az időnek", valójában az épületet már i. e. 597-ben lerombolták a Jeruzsálemre támadó és azt fosztogató babilóniai seregek.

Hogy hogyan és miért vezették vissza a szabadkőművesek szertartásait és szokásait a Nagytemplomra és Hiram halálára? Ezt W. L. Wilmshurst a „szabadkőműveseknek szóló, az Egyesült Angol Nagypáholy felügyeletével" készült kiadványsorozat egyik kötetében magyarázta meg. *The Meaning of Masonry* (A szabadkőművesség lényege) című könyvsorozatban azt állította, a Nagytemplom „az emberiség minden egyes tagját magába foglaló templomot szimbolizálja". Hiram Abiff, Salamon és Türosz királya szerinte a keresztény Szentháromsághoz hasonló háromságot alkot, és „Hiram Abiff tragédiája nem csupán egy közönséges, brutális gyilkosság, amelynek során egyszerűen meghalt egy ember. A tragédia valójában egy mindenkit érintő, kozmikus veszteség parabolája – az Isten tervének összeomlását jelképezi. Valójában nem valamiféle szerencsétlenségről van itt szó, amely egy templom építésekor következett be egy városban, valahol Keleten, hanem a teljes emberiséget érintő erkölcsi katasztrófáról."

Wilmshurst szerint Hiram lemészárlásával „annak lehetőségét játszottuk el, hogy a felvilágosult tudás részesei legyünk". Így az emberi természet temploma végül torzó marad:

> „Hiram Abiff nincs többé. A bennünk levő fény és a bölcsesség azonban, mely arra teremtetett, hogy vezesse és felvilágosítsa az emberiséget, ki akar törni. A ragyogóan sugárzó fény és a tudás teljessége, mely nekünk volt szánva, eltűnt fajunkból. De az isteni gondviselés akaratából még mindig dereng egy kis fény keleten. Ebben a sötét világban, amely-

ben nem kel fel a nap, megvan még mind az öt érzékünk és az értelmünk, amelyeket használnunk kell, mert általuk megismerhetjük azokat a titkokat, amelyek helyettesítik a valódiakat, és amelyek kijelölik azokat, akik majd a valódi titkokba is beavatást nyernek."

A szabadkőművességet olyan vallásos filozófiai rendszerként írhatjuk le, amely „a világmindenség értelmét és az abban elfoglalt helyünket" mutatja meg nekünk, és tanításai által megértjük, hogy az emberiség mennyire eltávolodott „a szent és fenséges" középponttól. Akik vissza szeretnének jutni, azoknak magukba kell tekinteniük.

Wilmshurst szerint „az újjászületett ember – aki nem csupán a szertartáson, hanem valójában végigjárta azokat a fázisokat, amelyeknek a kőművesség fokozatai csak halvány lenyomatai – méltó egyedül arra, hogy megkaphassa a mesteri címet a templom építői között, amely templomot nem kézzel építik, hanem láthatatlanul épül fel igaz, tökéletes emberek lelkéből".

Albert Pike 1858-ban egy beszédében ugyanígy hangsúlyozta, hogy Salamon temploma a szabadkőművességet szimbolizálja. Az előadást más beszédekkel együtt kiadták a fent említett *The Meaning of Masonry* című kötetben.

Pike 1809-ben született Bostonban, őt tartják az amerikai kőművesség legjelentősebb 19. századi személyiségének, aki „a kőművesség elméletének mestere volt, tanítóként és művészként is". Rokona volt Nicholas Pike-nak, aki az első aritmetikai könyvet írta az USA-ban, és Zebulon Pike-nak, aki elsőként írta le a Sziklás-hegység egyik csúcsát, melyet azután róla neveztek el Pikes Peaknek. (Albert Pike-kal, aki hányattatott élete során volt költő, újságíró, a konföderáció katonája, jogász és szónok, a 11. fejezetben foglalkozom részletesebben. Ott tárgyalom az amerikai szabadkőművességre gyakorolt hatását is.) Pike 1850-ben Arkansasban telepedett le, és csupán ekkor, 41 évesen kezdett behatóan foglalkozni a kőművesek szimbólumaival. Tanulmányozásuk közben arra a következtetésre jutott, hogy a mozgalom elkezdett átalakulni „valami tiszteletet parancsoló, fenséges, ünnepélyeskedőn titokzatos és hatalmas" szervezetté, amely ugyanakkor „homályos, félig felfedett, félig titkolt célokkal" rendelkezik, és

magát „az ősi világ legmagasabb szintű bölcsességének őrzőjeként" határozza meg.

Pike megjegyzi, hogy a világtörténelemben a „hivatalos egyházak" mellett mindig is alakultak titkos rendek és társaságok, amelyek „az arra érettekkel és felkészültekkel az emberi élet végső igazságait" ismertették meg, és irányt mutattak az „isteni dolgokban". A szerző szerint a kőművesség „szintézis, megállapodás, amelyet különböző fajú, vallású és meggyőződésű emberek kötöttek, akiknek közösek az alapvető nézeteik". Ezen nézetek szerint azok után, hogy az emberiség Ádám és Éva lázadása miatt kiűzetett az Édenből, az Úr segítséget nyújtott ahhoz, hogy az egyes emberek újra megtalálhassák a hozzá vezető utat. Isten azzal segít minket ebben, hogy embereket rendelt vezetőkül. Ezek a kiválasztottak, akik megmártóztak „az isteni igazság fényében", a történelem során bölcsekként, prófétákként, tanítókként, filozófusokként, vallásalapítókként és olyan mozgalmak vezetőiként bukkantak fel, amelyek az erkölcsi megújulást tűzték ki célul. Szent Pál, aki maga is ilyen megvilágosodott volt, ezeket az embereket „Isten titkai sáfárainak" nevezte. Bár ezek a férfiak mind különböztek egymástól, hiszen más-más kultúrában, társadalomban éltek, és nem vonhatták ki magukat koruk civilizációjának vallási meggyőződései alól, mindannyian hasonlók voltak abban, hogy megpróbálták megosztani másokkal azt a tudást, amelyet az emberi természetről és az élet céljáról birtokoltak, és megmutatni azt az utat, amelyet követve az emberiség kibékülhet Istennel, és végül egyesülhet vele. Elszánt követőkre találtak olyan emberekben, akiket nem elégített ki az a fajta vallás, amely leginkább arra szorítkozott, hogy egy törzs vagy egy városállam nevében egy vagy több istenhez imádkozzon. Azok, akik a személyes megváltást és a halhatatlanságot keresték, úgy gondolták, bizonyos misztériumokban megtalálhatják. Titokban találkoztak, és részt vettek a gondosan kidolgozott beavatási és megtisztító szertartásokon, együtt imádtak bizonyos tárgyakat, és adtak elő drámákat. És végül lépésenként eljutottak a teljes megismeréshez, és beavatást nyertek a misztériumokba.

A i. e. 5. században a görög területeken ezek a kultuszok a mindennapi élet szerves részeivé váltak. Amikor Róma meghódította a hellenisztikus birodalmakat, a misztériumok még nagyobb

területeken terjedtek el, és az állam támogatásával intézményesültek. Központi szerepük végig megmaradt a római társadalomban, egészen a birodalom bukásáig, pontosabban a kereszténység megjelenéséig, majd államvallássá tételéig. Konstantin császár rendelete után a végső csapást Theodosius mérte a különböző kultuszokra, amikor i. sz. 399-ben dekrétumot adott ki ezzel a szöveggel: „Bármilyen kiváltságokkal rendelkeztek is az ősi törvények erejénél fogva a papok, szolgálók, elöljárók, a szent tárgyak hierofantjai, vagy akárhogyan nevezzék is őket, ezeket a privilégiumokat ezennel eltöröljük, és ezentúl ne gondolják, hogy bármilyen privilégium védené őket, hiszen mindenki tudja, hogy vallási meggyőződésüket törvény bélyegzi meg."

Noha a misztériumokat elsősorban a régi görögökkel és Rómával szokták kapcsolatba hozni, eredetük még korábbi kultuszokra tekint vissza, amelyek a krétai civilizációban és Egyiptomban virágoztak. C. W. Leadbeater, a szabadkőművesség történetírója, aki tanulmányozta az okkultizmust, és önmagát „látónak" nevezi, azt írja *Freemasonry and Its Ancient Mystic Rites* (A szabadkőművesség ősi, misztikus rítusai) című könyvében, hogy a misztériumvallások megteremtése és a „»belső fény« nagyszerű tanítása" a 40 000 évvel ezelőtt élt egyiptomiakhoz köthető. Abban az időben egy „Világtanító" érkezett a földre a „Fehér páholyból", hogy kinyilatkoztassa: az egyetemes „Fény" – azaz maga Isten – minden ember szívében jelen van. A tanítást az egyiptomi papok átvették, és továbbadták a „titkos tanításokkal együtt, amelyeket misztériumaikban őriztek meg. Tanulni vágyók jöttek minden nemzetből, hogy megismerjék az egyiptomiak bölcsességét, és így az egyiptomi iskolák híre messze földön elterjedt." Azok között, akiket beavattak az egyiptomi misztériumokba, s akik utána magukkal vitték az ott szerzett tudást, volt egy herceg is, akit Mózesnek hívtak. Philón, a történész azt írja róla: „jártas volt a zenében, mértanban és számtanban, az írásban és egyáltalán minden tudományban és művészetben", és Istentől azt a sugallatot kapta, hogy vezesse ki a zsidókat fogságukból egy „tejjel-mézzel folyó földre". Ott – ezúttal már nem Philón, hanem Leadbeater szerint – a misztériumokat „hűen adják majd tovább egymásnak a nemzedékek, Mózes korától egészen addig, amíg Dávid király fia, Salamon lesz az uralkodó", aki felépíti a zsidóság központjául szánt Nagytemplomot. A szentély tulajdonképpen arra az útra fog emlékeztetni, amelyet az emberiség bejárt azért, hogy újra egyesüljön Istennel – ami egyben a szabadkőművesség legvégső célja is.

A kőművesekről azt mondják, hogy – Leadbeatert idézve – „egyenes leszármazottai a régi korok királyainak és prófétáinak, akik számtalan nemzedéken keresztül őrizték az elrejtett fényt". Valójában a szervezetnek sokkal kézzelfoghatóbb és nem is olyan régre visszavezethető kapcsolata van azokkal, akik Európa legnagyobb székesegyházait építették a középkorban, és az ő művészeti és szellemi örököseikkel, akik a 18. századi Angliában éltek.

2.

Olyan erős kőből...

Haywood *A History of Freemasonry* (A szabadkőművesség története) című könyvében sorra veszi azokat a feltételezéseket, amelyek szerint a szervezet alapjai bibliai és még régebbi időkre vezethetők vissza. Könyvében így ír:

> „A szabadkőművesség emberemlékezet óta fenntartja magának a jogot, hogy megkérdezze híveit, honnan jönnek, és merre mennek. Egyik kérdésre sincs biztos válasz. Ha a szabadkőművesség történetét egészen a kezdetekig követhetnénk, akkor helytelen lenne azt mondani, hogy múltjuk kívül esik az emlékezet határain. A legjobb, ha azt mondjuk: nem egy, hanem számos forrásból ered. A modern szabadkőművesség szó szerint egyfajta tartály, amelybe az emberi tapasztalat számtalan eonon keresztül hordta össze a kultuszok, tanítások és az emberi érintkezésből leszűrt tapasztalatok kincseit. Hatalmas tavába patakok folynak a legtávolabbi hegyekből is, és vizét számtalan forrás táplálja. Arról viszont semmit sem tudhatunk meg, hogy az őt tápláló vizek hogyan jutottak el partjához, milyen csatornákon és mely kontinenseken folytak keresztül."

Haywood szerint nem csoda, hogy a szabadkőművesség eredetét magyarázó teóriák közül mindegyik talál magának híveket, hiszen az emberek javíthatatlan romantikusok. „Találj ki egy tetszetős történetet, öltöztesd ünnepi ruhába, díszítsd fel némi bájjal, és add elő a nép stílusában; az emberi természetből következik, hogy akik hinni akarnak benne, el fogják hinni anélkül, hogy közelről is meg akarnák vizsgálni hitük leglényegét" – írja Haywood.

A szerző szerint igen kétséges, hogy a kőművesség eredete Salamon és igen tevékeny építésze, Hiram Abiff koráig volna vissza-

vezethető – vagy akár még korábbra. Haywood szerint a kezdeteket „abban a korban kell keresnünk, amikor a gótika építészei egész Európát Isten székesegyházaival tarkították". A történészek által középkornak nevezett korszak – amely a csodálatos keresztény építészet korszaka is – 312-ben kezdődött, amikor Nagy Konstantin császár áttért a kereszténységre, és a vallást a birodalom államvallásává tette.* Egy 325-ben kelt rendeletével építkezéseket kezdett Lateránban, a pápaság későbbi központjában, és egy Pál apostolnak szentelt templomot is emeltetett Rómában. Ezen épületek építészei a Collegium Fabrorum (Mesterek Kollégiuma) tagjai voltak, akiket beavattak a misztériumokba is. A Konstantin parancsára épített templomok alaprajza – Krisztus megfeszítésének szimbólumaként – kereszt alakú volt, a terveket azonban a jeruzsálemi Nagytemplom formája is befolyásolta. Ezenkívül pedig az első templom, amelyet egyetlen istennek szenteltek – és amely valódi mestermű –, kereszt alakú alaprajzával a keresztény Szentháromságot is jelképezi.

Az írástudatlan hívek tömegei miatt a katedrálisok eszközök voltak, melyek a kereszténység tanításait közvetítették. A bejárattól induló három folyosót, amely az egyház földi lakhelyét jelképezte, hajónak nevezték. A kereszt alakú templom Krisztus keresztjének két egymáshoz illesztett gerendáját szimbolizálja, s egyben a büntetés és az ítélet szimbóluma is. A kórusban a szentélyt eltakaró fal állt, amely a hívek számára szinte teljesen láthatatlanná tette, hogy mi folyik mögötte, a szentélyben. A kórus az angyalok és a holt lelkek szféráját szimbolizálja. A szentély a mennyet jelképezi. Az oltár, amely akkoriban mindig tartalmazott egy szent ereklyét, az istenség – Krisztus – lakhelye.

Angliában az első három katedrális a canterburyi (alapjait 600-ban rakták le), a rochesteri (602) és a londoni Szent Pál-székesegyház (605). 300 évvel később a Brit-szigetek minden nagyobb városában jelen voltak a szabadkőművesek, akik részt

* Valójában a császár 313-ban csupán engedélyezte a birodalom minden lakosának a szabad vallásgyakorlatot. Ő maga csak a halálos ágyán, 337-ben vette fel a kereszténységet. Államvallássá csak Theodosius tette, 392-ben. A középkort általánosan elfogadott évszámként 476-tól, a Nyugatrómai Birodalom bukásától számítjuk – *a ford. megjegyzése.*

vettek a katedrálisok, templomok, erődök, falak és hidak építésében. A gótikus építészet úgy jött létre, hogy az építők célja megváltozott: a tömegek elragadtatását akarták növelni az égbe törő vonalakkal és ívekkel, méltóságteljes épületet akartak emelni Isten dicsőítésére – és ezzel együtt, mintegy járulékosan, dicsőítették az építők szakmai tudását és művészi képességeit.

A Brit-szigeteken az építők két csoportra oszlottak. Egyikük a keményebb sziklákat munkálta meg (őket nehézkőfaragónak vagy durvakőfaragónak hívták), míg a másik csoport a magasabb képzettségű kőfaragókból állt, akik a lágyabb, meszes sziklát (a „szabadkövet") munkálták meg. Őket nevezték a szabadkő kőműveseinek, ebből rövidült a későbbi *szabadkőműves* szó. A *maszun* szó (amely francia eredetű, és kőművest jelent) először egy 1217 körül készített angol szószedetben bukkan fel. Egy iratban pedig, melyet az exeteri katedrálisban 1396-ban készítettek, már a szabadkőművesek szó is megtalálható. 1292-ben említik először, hogy az angol kőművesek egymás közt azt az építkezés közelében álló kunyhót, ahol szerszámaikat tartották, és ebédelni szoktak, páholynak hívták.

Bár sokszor a király adott munkát a kőműveseknek, akik az uralkodónak elsősorban erődöket és palotákat építettek, a legtöbb megrendelés a püspököktől és a szerzetesrendek tartományfőnökeitől érkezett, akik ragyogó templomot akartak építtetni székvárosukban. Emellett néha céhek is voltak a megrendelők között. Tudjuk, hogy a londoni szabadkőművesek már 1220-ban saját céhbe tömörültek. A céhek megállapították a legmagasabb bért, amit tagjaik kérhettek munkájukért (a legalacsonyabb bér nem volt meghatározva), és eldöntötték, hogy egy-egy építkezésen hányan és milyen képzettségű munkások dolgozzanak. A céhek beleszóltak a tagjaik életvitelébe is. A *Kötelmek*nek nevezett szabálygyűjtemény szerint a tagoknak hívő katolikusnak kellett lenniük, és hűséget kellett fogadniuk a királynak, a munkaadónak és mesterüknek. Az erkölcsi előírások közt szerepelt, hogy tilos elárulniuk mesterük titkait, mindig engedelmeskedniük kell, tilos a paráznaság és a házasságtörés, a kocsmai mulatozás és a bordélyházak látogatása. Nem volt szabad este nyolc óra után a házukon kívül tartózkodni, és tilos volt mindenféle kártyajáték – ez utóbbi alól a karácsonyi ünnepkör tizenkét napjára felmentést kaptak.

Bár a céhek szigorúan megállapították, mennyi lehet a legmagasabb órabér, melyet egy kőműves munkaadójától elkérhet, ezt a szabályt igen sokan megszegték. A kőművesek munkájára ugyanis jóval nagyobb igény mutatkozott, mint amit ki lehetett volna elégíteni, így olyan helyzetbe kerültek, hogy bármilyen magas órabért kikövetelhettek maguknak. Ezt úgy érték el, hogy szervezetekbe tömörültek. Mivel ezek a csoportok illegálisak voltak, csak titokban működhettek.

A szabadkőművességgel kapcsolatos legrégebbi ismert dokumentum egy vers, amelyet a British Museum Királyi Könyvtárában találtak meg az 1830-as években. A szövegét James O. Halliwell adta ki az 1840-es években. Halliwell egyébként nem volt kőműves. A filológusok szerint a költemény 1390 és 1445 között keletkezett – esetleg néhány évvel korábban vagy később. A *Halliwell-kézirat*ként és *Regius-költemény*ként is ismert szöveg 794 rímes sorból áll, és angol nyelven írták, bár a címe latin: *Hic incipiunt constitutiones artis geometriae secundum Euclydum*, vagyis *Itt kezdődik az euklidészi geometria alapelveinek leírása.* Az első 86 sor egy legendát mesél el, miszerint a szabadkőművességet Euklidész alapította Egyiptomban, majd Athelstan király honosította meg Angliában, 924-ben. Ezt követi egy leírás a „szakma" egyik nagygyűléséről, amelyet Edwin herceg támogatott. A mesterek számára írt szabályok tizenöt cikkelyben, a kézművesek számára írtak tizenöt pontban sorakoznak, a végén a további gyűlésekre vonatkozó rendeletekkel. Ezután olvashatjuk a négy megkoronázott mártír történetét, akik nem voltak hajlandók engedelmeskedni a római császárnak, és nem tagadták meg hitüket. Az ellenszegülőket ólomkoporsóba zárták, és élve a folyóba vetették. A vers végül a szabadkőművesség egyik eredetmondájával ér véget, amelyben a társaság történetét egészen az özönvízig és Bábel tornyának építéséig vezetik vissza. Mivel a legenda szerint a szövegben található rendelkezéseket 926-ban egy Yorkban tartott szabadkőműves-nagygyűlés elfogadta, a verset „gótikus alkotmány" néven is ismerjük.

A kőművesek egyik legnagyszerűbb teljesítménye a 13. században épített Westminster-apátság. Az épületet York érsekének, Giffard nagymesternek a felügyelete alatt emelték, és 1272-ben fejezték be. A nem vallási célú épületek között valódi mester-

munka például a London Bridge. A kőhidat a Temze fölött az 1176-ban romba dőlt fahíd helyett építették. Az építkezés 1209-ben fejeződött be. A munkálatok idején a londoniak a *London Bridge Is Falling Down* című dalt énekelték a munkásoknak, amelyben a következő sorok is találhatók: „építsétek olyan erős kőből, / hogy évszázadokon át le ne dőljön." A híd 623 éven át állt. Végül 1832-ben rombolták le, mert úgy gondolták, pillérei előbb-utóbb túl szűkek lesznek az egyre hatalmasabb kereskedelmi és hadihajók számára.

Mialatt Angliában a Westminster-apátságot építették, Franciaországban olyan események bontakoztak ki, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a szabadkőművesség fejlődésére. Színre lépett ugyanis a mozgalom egyik legnagyobb tiszteletnek örvendő alakja, és újabb kapcsolódási pont jött létre a jeruzsálemi Nagytemplommal.

3.

A szabadkőművesség és a templomosok

MIUTÁN A BABILONI CSAPATOK i. e. 597-ben lerombolták Salamon templomát, Jeruzsálemet i. sz. 638-ig sorban a perzsák, a görögök, a rómaiak és Bizánc tartotta megszállva. Abban az évben egy új hatalom nyomult be a szent kapukon, hogy Arábia után a saját istene, Allah nevében ezt a várost is egy új vallásnak hódítsa meg. Az iszlám seregeit vezető Omár kalifa 636. augusztus 20-án, Jármuknál megsemmisítette Hérakliosz császár csapatait, és továbbvonulva ostrom alá vonta a várost. A jeruzsálemiek végül 638 februárjában harc nélkül megadták magukat. Mivel Mohamed, az iszlám alapítója a városból ragadtatott el a mennybe, és ugyanitt tért vissza a földre, hogy terjessze a hitet, a muszlimok Jeruzsálemet szent helynek tekintették. A próféta elragadtatásának emlékére két templomot emeltek: a Sziklatemplomot és az al-Aksza mecsetet. Mindkét épület azon a helyen áll, ahol egykor a Nagytemplom, majd később annak Heródes által újjáépített mása, amelyet a rómaiak i. sz. 70-ben romboltak le.

A két évszázados iszlám uralom alatt a muzulmánok és a keresztények között szívélyes volt a viszony. Az egymás iránt tanúsított türelemnek Nagy Károly császárrá koronázása vetett véget 800-ban. Miután a Szent Római Birodalom uralkodóját Harun al-Rasid kalifa, a muzulmánok vezetője felkérte, hogy építsen Jeruzsálemben ispotályos házat, kezdetét vette a kereszténység megerősödése, amely egyre fokozódó fenyegetést jelentett az iszlám számára. Két évszázaddal később a keresztények ürügyet találtak a beavatkozásra. Európa fővárosaiban ugyanis olyan hírek terjedtek el, hogy a muzulmánok kíméletlenül bánnak a keresztény zarándokokkal és a szent helyekkel. Részint a beszámolók hatásá-

ra, részint a Bizáncot fenyegető iszlám terjeszkedés miatt II. Orbán pápa 1096 tavaszán, a clermonti zsinaton elmondott beszédében felszólította Európa hatalmait, hogy tegyék félre ellentéteiket, és indítsanak közös háborút, amellyel felszabadíthatják a szent várost a hitetlenek uralma alól. A pápa megígérte, hogy mindazok, akik fegyvert fognak, bűnbocsánatot nyernek, és kinyilvánította, hogy *Deus vult* (ez Isten akarata).

A zsinat a következő napon jóváhagyta a pápa által ígért kiváltságokat és védelmet. A Jeruzsálem felszabadítására gyülekező seregek vörös keresztet varrtak a ruhájukra, és kereszteseknek nevezték magukat. 1096 őszén még öt hadsereg követte az első 60 000 katonát, akiket elkísértek feleségeik, gyermekeik, zarándokok és fegyvertelen parasztok is. A keresztesek egy évig tartó kemény menetelés után érkeztek Jeruzsálem alá. Miután elfoglalták a várost, a csapatok a Szent Sír templomához tódultak, ahol a hagyomány szerint Krisztus feltámadt. A seregek egyik parancsnoka, Raymund d'Agiles az elé táruló látványról azt mondta: „Híre örökre fennmarad, mert szenvedéseinket és bánatunkat örömmé és ujjongássá változtatta." Ő keresztes bajtársaival együtt úgy vélte, az a nap „igazolta a kereszténység nagyságát, térdre kényszerítette a pogányságot, és megújította a hitet".

1096 és 1250 között összesen hét keresztes hadjáratot indítottak. Ez idő alatt sok ezer keresztény kereste fel a szent várost, bár a muszlimok rendszeresen támadták a fegyvertelen zarándokokat. 1118-ban az ő védelmükre harcoló szerzetesrendet alapítottak Franciaországban. Hugues de Payens burgundiai és Godefroid de Saint-Omer dél-franciaországi lovag szegénységi fogadalmat tett, és felvette a „Krisztusnak és Salamon templomának szegény lovagjai" nevet. 1128-ban a troyes-i zsinaton elfogadták a rend megalakulását. A szerzetesek reguláját az őket támogató Clairvaux-i Szent Bernát fogalmazta meg. A templomosok nemsokára hírnevet szereztek maguknak kíméletlen harcmodorukkal. Az első keresztes hadjárat után a magát Jeruzsálem királyának kinevező Balduin szívesen látta a harcoló rendet a városban, és le is telepítette őket az egykori Nagytemplom helyén – innen ered a templomosok neve.

Türoszi Vilmos érsek, aki 1170 és 1174 között alkotott, ezt írta róluk: „lovagi rendű, hívő nemesemberek, akik magukat Istennek

ajánlották, és szívből félik őt, Jeruzsálem pátriárkájának irányítása alá vetették magukat, és így szolgálják Krisztust", és megfogadták, hogy „szegénységben, tisztaságban és engedelmességben élik le egész életüket". Mivel nincs templomuk,

> „...sem semmilyen épületük, a király a palota nyugati szárnyában, az Úr templomának közelében szállásolta el őket. A templom kanonokai bizonyos feltételekkel saját földjük egy részét bocsátottak rendelkezésükre. Ezt a helyet a lovagok gyakorlótérnek használták. A király és az ő nemesei, valamint a pátriárka és a templom prelátusai földjeikből ideiglenesen vagy örökre területeket adományoztak a templomosoknak. Ezeknek a földeknek kellett ellátniuk a lovagokat élelemmel és ruházattal. A pátriárka és más püspökök a bűnbocsánatért elsősorban azt kívánták a rendtől, hogy védjék az utakat a rablók és útonállók támadásai ellen. A lovagok pedig valóban védelmezték is az utakat, illetve a rajtuk elhaladó zarándokokat."

Kilenc évvel a rend megalakulása után a templomosok még mindig adományként kapott ruhákban jártak. 1125-ben aztán egy Franciaországban tartott zsinat úgy határozott, hogy a rend tagjainak fehér ruhát kell viselniük. Akkoriban mindössze kilenc lovag volt, de Vilmos érsek szerint „számuk és vagyonuk egyaránt gyorsan növekedett". 1174-re számuk jelentősen felduzzadt, Vilmos szerint „mára már 300, fehér ruhát viselő lovag tagja a rendnek".

A rend közben jelentősen meggazdagodott. Vilmos így ír erről:

> „Azt mondják, itt és a tengeren túl is hatalmas vagyonuk van, mivel ma már nincs olyan terület az egész keresztény világban, amely ne adományozott volna valamennyit a javaiból az említett testvéreknek. Azt is mondják róluk, hogy annyi kincsük van, mint maguknak a királyoknak. Úgy hívják őket, a templom védelmezőinek testvérisége, mivel főhadiszállásuk az Úr temploma melletti palotában van. Hosszú ideig tiszteletre méltó módon ragaszkodtak reguláikhoz, és bölcsen megtartották fogadalmaikat. Később azonban nem tanúsítottak elég alázatosságot (amely min-

den erény védelmezője, és, mivel a legalacsonyabb helyen van, soha el nem bukhat), kiszakították magukat a pátriárka irányítása alól, pedig ő alapította rendjüket, és tőle kapták első javadalmaikat. Megtagadták az engedelmességet a pátriárkának, miután elődeik oly hosszú időn át szolgálták őt. A lovagok elragadták a templomoktól a tizedet és az Istennek ajánlott zsengét, tulajdonukban háborgatták Isten szolgáit, és nagyon sok bajt okoztak."

Kilenc évszázaddal azután, hogy a keresztesek Krisztus nevében a Szentföldre merészkedtek, felhalmozott hatalmas gazdagságuk az egyik legkiválóbb amerikai detektívregény alapja lett. A Dashiell Hammett *A máltai sólyom* című könyvében az elhízott, kapzsi és árulóvá vált Caspar Gutman mondja el egy mesebeli, elveszett drágakő szobor történetét, amely egy sólymot ábrázol. Gutman szerint a szobrot ajándékul készíttették Károlynak, Spanyolország uralkodójának a jeruzsálemi Szent Jánosról elnevezett kórház rendjének harcoló lovagjai. Ezek a lovagok hadjárataikon hatalmas vagyont raboltak össze, és „mind tudjuk, hogy számukra, ahogyan a templomosok számára is, a szent háborúk csak ürügyet jelentettek a fosztogatásra".

Amikor 1239-ben a muszlimok visszafoglalták Jeruzsálemet, a templomosok Ciprus szigetére helyezték át főhadiszállásukat. Hihetetlen vagyonukat Franciaországba vitték, és nemzetközi pénzügyi szervezetet alapítottak. A párizsi templom a 13. század közepén a világ pénzügyi központja lett, „Krisztus szegény lovagjainak" vagyona felülmúlta bármely királyét Európában, és a rend 9000 kúriát és kastélyt birtokolt. A 15–20 000 főnyi lovagot és papságot több ezer szolga, apród és vazallus szolgálta.

Noha igaz, hogy a keresztesek közül sokakat inkább a profitéhség vonzotta, mint az a feladat, hogy a Szentföldet a keresztények számára biztonságos hellyé tegyék, nincs bizonyíték arra, hogy egy fiatal templomost, Jacques de Molayt a vallásos hevület mellett bármi más is arra sarkallta volna, hogy csatlakozzon a rendhez. De Molay 1244-ben született a franciaországi Vitreyben, és 21 évesen, 1265-ben lépett be a templomosokhoz. Miután igen gyorsan emelkedett a ranglétrán, átköltözött Angliába. Itt kinevezték az ország tartományfőnökévé és angliai nagymesterré,

miután pedig a rend huszonkettedik nagymestere, Theobald Gaudin meghalt, ő lett az egész templomos rend vezetője. Ekkor Angliából Ciprusra költözött, ahonnan 1307 őszén IV. (Szép) Fülöp francia király és V. Kelemen pápa parancsára tért haza. Valószínű, hogy azért rendelték vissza, mert mind a király, mind a pápa félt a lovagoktól, és egyben irigyelték is a templomosok hatalmát és gazdagságát. Más magyarázat szerint egyszerűen arról volt szó, hogy a király annyira eladósodott a rendnek, hogy nem találván más megoldást, szorult helyzetében úgy döntött, eltörli őket a föld színéről.

1307. október 13-án, pénteken, királyi törvényszolgák hatoltak be a rend párizsi központjába, és letartóztatták a lovagokat. Bebörtönözték és addig kínozták őket, amíg be nem vallották, hogy eretnekek lettek – például az a konkrét vád is szerepelt, hogy a sátánt imádják –, és szexuális perverziókban élik ki vágyaikat. Nyilvánvaló volt, hogy ha nem vonják vissza vallomásukat, kivégzik őket. De Molay a kínzások hatására tett vallomását később valóban vissza is vonta. Ennek ellenére egy másik lovaggal együtt elítélték, és a Szajna szigetére, a Citére vitték, ahol – a Notre Dame tövében – máglyahalált halt. A legenda szerint már égett a máglya, amikor De Molay megjósolta, hogy egy éven belül a király és a pápa is meghal. A jóslat valósággá vált, de halála előtt a pápa még feloszlatta a rendet, és kiátkozással fenyegette meg azt, aki megpróbálna kapcsolatot keresni az egykori lovagokkal.

A templomosokat körülvevő számtalan legenda és mítosz közül az egyik szerint a lovagok misztikus tudás birtokosai voltak. Egy igen régi, *Rubant-papírok*nak nevezett gyűjtemény szerint a lovagok „könyvekből származó titkos tudással rendelkeztek". A titkos tanokba foglalt „teljes, mindenre kiterjedő tudást" csak a „beavatottak" ismerhették meg. A korszak egyik kiváló jogásza, Raoul de Presle szerint a rend igen szigorúan őrizte a titkos tudást, amely annyira döbbenetes dolgokról szólt, hogy ismerői inkább hagyták volna, hogy lenyakazzák őket, mint hogy nyilvánosságra kerüljön. De Molay bizonyíthatóan felszólította vallatóit, hogy hallgassák meg őt, mert „bizonyos dolgokat" szeretne elmondani, de nem hatalmazták fel őket, hogy a nagymestertől újabb vallomást vegyenek.

C. W. Leadbeater a rendet övező misztikummal foglalkozó könyvében úgy véli, „a 12–13. században a rend volt Európában a »rejtett bölcsesség« egyik hordozója. A titkok teljességét azonban még közülük is alig néhány ismerhették."

Több szabadkőműves történetíró is megpróbált válaszolni a kérdésre, mi történt a templomosokkal, miután a pápa rendeletében feloszlatta őket. A legáltalánosabb nézet szerint a templomosok Skóciában telepedtek le, és az ottani király, Robert Bruce szolgálatába álltak. Mivel az uralkodó komolyabb sereg nélkül volt kénytelen harcolni az angolok ellen, kihirdette, hogy minden templomos lovagot szívesen befogad. Amikor a skótok és az angolok 1314. június 24-én Bannockburnnél megütköztek, Bruce csapatai gyalogságból és komolyabb harcérték nélküli lándzsásokból és íjászokból álltak. Az egész napos csata vége felé, amikor már úgy tűnt, a skótok veszítenek, megjelent egy kisebb templomos csapat. Az angolok úgy vélvén, hogy ellenségeik friss erőket küldtek harcba, pánikba estek, és elmenekültek. A győzelmet követően a lovagok nyolcvan évre a Skócia nyugati partjainál fekvő szigeteken találtak menedéket. A 14. század végén átköltöztek a keleti partra, és Aberdeenben telepedtek le. Ettől fogva szabadkőműveseknek nevezték magukat.

Valószínű, hogy a templomos tanok még régebbi, kelta misztériumvallásokkal keveredtek, s ennek következtében válhattak szabadkőművesekké a lovagok, akik eredetileg arra esküdtek fel, hogy a szentföldi zarándokokat védelmezik. A tanoknak ezen keveredése hozta létre a szabadkőművesség egyik legjelentősebb ágát, a Skót Királyi Rendet. A Skót Rítusként ismert ág egész Európában virágzott, és Amerikában is gyökeret vert.

Egy másik nézet szerint erősen kétséges, hogy a De Molay halála után feloszlatott rend a szabadkőműves-mozgalom valódi őse. A történész Jasper Ridley szerint a tagok egy része csak azért hisz a templomosokról szóló történetben, mert jóval romantikusabban hangzik, hogy egy üldözött vallásos rendtől származnak, mint hogy mozgalmuk az angol kőművesek szakmai szervezetéből nőtt volna ki.

4.

A szabadkőművesség és a reformáció

KÉT ÉVSZÁZADDAL AZUTÁN, hogy Nagy Konstantin államvallássá tette a kereszténységet, I. Justinianus bizánci császár az egykori Római Birodalom keleti felében betiltotta az akkor már a mindennapi élet részének számító ősi misztériumvallásokat. A radikális lépéssel az volt a szándéka, hogy megerősítse a birodalom vallási életét, s hogy magát az egyház fölé helyezve beleszólhasson annak nemcsak szervezetébe, hanem még dogmáinak kialakításába is. (Ezt a berendezkedést cezaropapizmusnak nevezik.) Utóbbi cél elérésére 544-ben vallási nézeteit dekrétumba foglalta, majd 553-ban Konstantinápolyba egyetemes zsinatot hívott össze. A zsinaton összeállított törvénykönyv, a *Corpus Juris* halállal büntette a pogányokat és azokat, akik elhagyják a keresztény hitet. A más hitűeknek sem járt semmilyen engedmény. A császár megparancsolta: „tilos helyet biztosítani az eretnekeknek, hogy megtarthassák istentiszteletüket, és tilos lehetőséget adni nekik, hogy elmondják elborult elméjük őrült nézeteit. Mindenkivel tudatjuk, hogy bármilyen kiváltságlevél legyen is egy ilyen embernél, az érvénytelen. Megtiltjuk továbbá, hogy az eretnekek bármiféle törvénytelen gyűlést tartsanak."

Mivel a császár kinyilvánította, hogy ő nem csupán uralkodó, hanem az egyház legmagasabb rangú vezetője is a Földön, összeütközésbe került a katolikus egyház azon tanításával, miszerint Krisztus földi helytartója a pápa. A konfliktus eredményeként a *Catholic Encyclopediá*ban* a mai napig is azt olvashatjuk, hogy egy hívő keresztény „nem helyeselheti a bizánci császárnak az

* www.newadvent.org/cathen/08578b.htm, a katolikus egyház honlapján található enciklopédiáról van szó – *a ford. megjegyzése.*

egyház irányítására vonatkozó igényét". Bár az egyház elismeri az uralkodó azon törekvését, hogy birodalmában békét és egységet teremtsen, a szöveg szerint „ezt az egységet természeténél fogva »Isten legszentebb egyetemes és apostoli egyházának«* kellett volna irányítania". A történelemből tudjuk, hogy a Nyugatrómai Birodalom bukása után valóban az egyház és a pápa lett a kereszténység irányítója. Ez csaknem ezer éven át így is maradt.

Az utókor ítélete szerint Justinianus uralkodása olyannyira befolyásolta a Róma bukása utáni európai civilizáció történetét, hogy a középkor teljesen másként alakult volna, ha a császár nem kerül trónra. Az iszlám ugyanis csak több, a császárhoz köthető tényező „szerencsés" együttállása miatt tudott nyugati irányban terjeszkedni. A császár belement egy rosszul kitervelt katonai kalandba, melynek célja az egykori Római Birodalom helyreállítása lett volna. A Nyugattal való kapcsolatot jelentő latint felváltotta a görög mint hivatalos nyelv. Az európai hadjáratban legyengült Bizánc szinte felkínálta magát a perzsák támadásának. A Keletrómai Birodalom pusztító háborúskodásai megnyitották az utat az iszlám nyugati terjeszkedése előtt. Azzal ugyanis, hogy Bizánc harcba keveredett azokkal a nyugati, germán államokkal, amelyek minél többet megmenthettek volna a Római Birodalom örökségéből, Justinianus közvetlenül felelőssé vált azért, hogy a középkorban az egyház és a pápaság Európa megrendíthetetlen hatalma lett.

Justinianus nem csupán abban játszott fontos szerepet, hogy a kereszténység a Római Birodalom bukása után Európa vezető vallásává és hatalmává vált, de például az építő- és díszítőművészet területén az ő hatására és támogatásával kezdett kialakulni a bizánci stílus. Az építkezések ma már elképzelhetetlenül bőkezű támogatójaként végignézhette, ahogyan birodalma megtelik fenséges emlékművekkel és épületekkel, amelyek minden későbbi építészeti irányzat alapjául szolgáltak – Keleten az iszlám építészetének, Nyugaton a gótikáénak.

A stílus, amely Európa nagy részét meghódította, azon technikai újítások miatt terjedt el oly gyorsan, amelyekkel könnyebb

* Ez Szent Ágostonnak *A szentháromságról* című munkájában adott meghatározása – *a ford. megjegyzése.*

lett bizonyos építészeti problémák megoldása, például a boltozat vagy a csúcsív. A megrendelők körében azonban egészen más okai voltak a bizánci stílus befogadásának: a városok és egyházmegyék ekkoriban kezdődő rivalizálása, egyfajta patriotizmusa hatásaként az egyházi és világi vezetők mindent elkövettek, hogy gyönyörű katedrálisokkal vagy éppen középületekkel emeljék szűkebb hazájuk fényét.

A művészettörténész H. B. Cotterill *History of Art* (Művészettörténet) című többkötetes sorozatában azt írja, ez volt az az idő, amikor a román építészeti stílus „egyik napról a másikra átadta helyét az új, népszerűbb és kevésbé vallásos indíttatású építészetnek", amelyben „a kereszténység félredobta elhordott ruháit, és az új stílusban épített templomok hófehér palástját öltötte magára".

A gótikus stílus az egyházi építészetben azt a célt szolgálta, hogy felhevítse az írástudatlan rétegek vallásos érzelmeit. A román stílusban épített tömör, monolitszerű templomok után a lebegő, fenséges katedrálisoknak ez maradéktalanul sikerült is. A megújult, szenvedélyes kereszténység korszakában, a középkorban, minden egyes követ azért faragtak ki, hogy Isten dicsőségét zengjék. Az építkezéseken dolgozó mesterek számára a kőfaragás művészete eszköz volt, amellyel hitük nagyságát és erejét kifejezhették. Vallásos érzelmeik mellett tehetséggel is rendelkeztek, hogy érzéseiket, más-más helyeken, a különféle épületeken munkálkodva, kőbe faragják. Bár szabad kőműveseknek hívták magukat, valójában mindig az volt az uruk, akinek megbízásából dolgoztak. Akár valamely uralkodó, akár egy város vagy egyházi méltóság fogadta fel őket, a kőművesek mindig azt látták, hogy egész életük és munkájuk béklyók közé van szorítva. Az, hogy a béreiket korlátozták, végül oda vezetett, hogy a mesterek szervezeteket hoztak létre, amelyek szükségszerűen titokban működtek. Azok a munkaadók viszont, akik nem kívántak titokban alkudozni a kőművesekkel, megpróbálták elfojtani ezt a gyakorlatot. 1360-ban törvényben tiltották meg, hogy a kőművesek titkos megállapodásokat kössenek az ácsokkal, és egyáltalán bármiféle titkos esküt tegyenek. 1425-ben Angliában betiltották összejöveteleiket. A hároméves VI. Henrik helyett uralkodó régens, Bedford hercege törvénykönyvet állíttatott össze, és az ebben foglaltak például törvényen kívül helyeztek minden olyan szövetséget,

amely különböző kőművespáholyokat vagy bármilyen, amúgy különálló csoportokat tömörített. Két év sem telt el, és a törvényt el kellett törölni, mert szinte egyetlen társulás sem volt hajlandó betartani, és a hatóságok is hiába próbálkoztak betartatásával.

Miközben az angliai kőművesek számottevő gazdasági erőt tudtak felmutatni, a csatorna túlsó oldalán, Franciaországban és Németországban hasonló tehetséggel megáldott kollégáik szintén komoly összegeket kerestek a katedrálisok építkezésein. A francia szervezet, amelyet *compagnons*-nak hívtak, ugyanolyan titokban működött, mint az angol, és ugyanolyan ellenállásba is ütközött az állam részéről, illetve az ő működésüket is szigorú törvényekkel próbálták korlátozni. Németföldön a szabadkőműveseket *Steinmetzen*nek nevezték, ami egyszerűen kőművest jelent. Olyan mesterművek köthetők a nevükhöz, mint a strassburgi és a kölni dóm. Mindkettő egyfajta iskola lett, ahol az európai országokból odasereglő kőműveseket beavató ünnepségeken vették fel a kőművespáholyokba. Egy harmadik, az előzőekhez képest sokkal jelentéktelenebb templom volt azonban azoknak a változásoknak a kiindulópontja, amelyek a nyugati civilizációt átformálták. Az események következtében a kőművesek szakmai szervezete, amelynek célja csupán az volt, hogy tehetségüket méltón és bőségesen „elismerjék", olyan szervezetté alakult át, amely azután a társadalom minden rétegéből toborozta tagjait.

A láncreakciót beindító esemény, amely jelentősen átalakította a szabadkőművességet, a wittenbergi nagytemplom lépcsőin zajlott. A templom egy épületkomplexum része volt, amelyet 1490 és 1499 között Bölcs Frigyes emeltetett. Az együttes a *Schlosskirche,* azaz kastélytemplom nevet kapta. A templom robusztus fakapujára a városi és egyetemi tisztviselők, tanárok, diákok rendszeresen tettek ki üzeneteket, felhívásokat, de egyiknek sem volt akkora hatása, mint annak, amelyet a 33 éves Luther Márton szerzetes szögezett ki 1517. október 31-én.

Az Ágoston-rendi szerzetest, aki a teológiai doktorátus megszerzése után Meissen és Türingia elöljárója lett, 1507-ben szentelték fel. Egy életrajzírója szerint „heves vérmérsékletű, ingerlékeny, egocentrikus és okoskodó" természetű volt. Luther arra a következtetésre jutott, hogy Isten és az ember között nincs szükség közvetítőkre – értvén ezen a papokat és például a bűnbocsánati

búcsúcédulákat, amelyeket az egyház árusított –, mivel szerinte egyedül a hit által üdvözülhetünk. A tételeit tartalmazó kilencvenöt pontot kiszögezte a templom kapujára, elindítva ezzel a később reformációnak nevezett folyamatot.

Bár Angliában az egyházellenességnek igen erős hagyományai voltak, a szabadkőművesek végig hűek maradtak a katolikus egyházhoz. Amikor VII. Henrik 1502-ben pompás ünnepi felvonulást tartott, amelynek végén maga helyezte el a Westminster-apátság alapkövét, az ünnepélyen a szabadkőművesek is részt vettek. Jasper Ridley szerint a kőműveseket valóban vádolhatjuk azzal, hogy kijátszották a törvényeket, amelyekkel megpróbálták megkurtítani a béreiket, és megbüntetni őket titkos szervezkedéseik miatt, ám akármilyen „bűnös" módon hozták is létre törvénytelen szakmai szervezeteiket, „teljes mértékben törvénytisztelő állampolgárok voltak, amennyiben a törvény a vallást érintette".

VIII. Henrik személyes céljai azonban ellentétbe kerültek az egyház törvényeivel, amikor azt kérte a pápától, bontsa fel házasságát Aragóniai Katalinnal, hogy elvehesse udvarhölgyét, Boleyn Annát. A király a probléma megoldására talált egy hasznos, jövedelmező és népszerű módszert, és 1534-ben kiadta egyházfőségi rendeletét *(Act of Supremacy),* amelyben önmagát nevezte ki az egyház angliai fejének. 1535 és 1540 között az uralkodó feloszlatta a szerzetesrendeket, és az így gazdátlanná vált hatalmas földeket a korona és a nemesség birtokába adta. Ezután hosszú ideig nem építettek több templomot, a szabadkőművesség hanyatlani kezdett, és a tagság jellege megváltozott. A valódi kőművesmesterek mellett megjelentek azok is, akik számára a kőművesszerszámok már csupán jelképek voltak, amelyek segítettek megérteni az élet titkait és értelmét.

Nem tudjuk, mikortól léphettek be a páholyokba nem kőművesek is. Az első említés 1646-ból származik, amikor Elias Ashmole és Henry Mainwaring ezredes csatlakozott az egyik páholyhoz. H. L. Haywood szerint „a körülmények nem utalnak arra, hogy ez szokatlan dolog lett volna".

A szabadkőművesség céljainak megváltozását – azazhogy egy céhből „filozófusok" társaságává vált – abban az időben olyan gyökeres újításként értékelték, hogy néhány régi, hagyományos páholy vezetői elégették az irataikat, mert attól féltek, hogy az

újonnan csatlakozók nyilvánosságra hozzák társaságuk titkait. Haywood szerint ez a fajta titkolózás – például az ősi kultuszokkal kapcsolatban – az újonnan csatlakozó szabadkőművesekre is jellemző volt, mivel a szervezet mindig gondoskodott arról, hogy megtartson magának bizonyos értékes, titkos ismereteket és mágiát. Az ilyen típusú társaságok, ha valamilyen valós vagy képzelt igazságot „megismertek", mindig igyekeztek továbbörökíteni, és kizárólag önmaguknak biztosítani a hatalmat és méltóságot, melyet ezek az ismeretek jelentettek.

Későbbi fejlődésük során a titkos társaságok felfedezéseiket is allegóriákba, legendákba és szimbolikus drámákba öltöztették. Hogy megvédjék magukat a betolakodóktól, az ősi misztériumok szokását feleleveníteve igyekeztek szertartásaikat minél titokzatosabbá és érthetetlenebbé tenni, és tagjaikat esküttételre kötelezni. Ugyanakkor biztosítani kívánták tagságuk megfelelő utánpótlását, ezért beavatási szertartásokat és próbákat dolgoztak ki. A jelöltek erejüket és elhivatottságukat bizonyíthatták az akár több évig húzódó, sok lépcsőből álló folyamatban. A titkos társaságok szimbólumai és szertartásai különböző jelentést hordoztak – a jelölteknek szántaktól egészen a legmagasabb szintű beavatottaknak szóló ismeretekig.

Haywood a szabadkőművesség továbböröklődő titkait családi ékszereknek hívja, és így ír róluk: „Valóban nem bizonyítják, hogy a testvériség már a vízözön óta létezik. Semmiféle bizonyítékul nem szolgálnak arra, hogy a kőművességnek kapcsolata van bármilyen, a sötét középkor előtti csoporttal, társasággal, közösséggel vagy kultusszal. Azt azonban bizonyítják, hogy a szabadkőművesség rokona a megelőző korok vallási és filozófiai szervezeteinek."

Ezt a kapcsolatot az *Ancient Charges* (Régi kötelmek) című írásból ismerjük. Egyéb elnevezései például *Ősi kéziratok, Ősi alkotmány, A szakma legendája, Gótikus kéziratok.* Ezek a szövegek a 14. századra datálhatók, és a szakma ősi történeteit, legendáit, szabályait és reguláit tartalmazzák. Az írások különálló papírlapokon, illetve pergamentekercseken maradtak fenn, bár vannak könyv formátumú példányok is. A szövegekben található legendák és hagyományok a kőművesség „kötőanyagát" alkották egészen a felhevült vallási, politikai és társadalmi mozgalmak korszakáig, amely egyben a polgárháborúk másfél évszázadát is jelentette.

A kezdőlépést VIII. Henrik tette meg, amikor szakított a katolikus egyházzal, a korszak lezárásaként pedig Orániai Vilmos erősítette meg a protestantizmust Angliában.

A viharos időszak már csaknem véget ért, amikor London két, egymást követő csapást is elszenvedett. 1665-ben a pestisjárvány több ezer áldozatot szedett a városban. A következő évben pedig a nagy londoni tűzvészben 40 000 ház és 86 templom égett porig. Mivel a helyi kőművesek nem voltak elegen, hogy egyedül építsék újjá a várost, segítséget kértek a Brit-szigeteken élő kollégáiktól. A városba sereglő mesterek Anglia leghíresebb építészének, Sir Christopher Wrennek az irányítása alatt páholyba szerveződtek. Wren elképzeléseit tükrözi az újjáépített London, és olyan épületeket is tervezett, mint például az új Szent Pál-székesegyház. A katedrálisban levő kriptájára csak ezt a latin feliratot vésték: *Si monumentum requiris, circumspice,* vagyis: „Ha a síremlékemet keresed, nézz körül."

A nagy tűzvész utáni építkezések azonban csupán rövid virágzást hozhattak, az egyház továbbra sem építkezett – ennek következtében a szabadkőművesség gyorsan hanyatlott. Akik még tagjai voltak a szervezeteknek, majdnem teljesen elfelejtették az ősi szertatásokat és a szimbólumok jelentését. Elmaradtak az éves ünnepségek, a négy londoni páholyt csaknem minden tagja elhagyta. Robert Macoy *A Dictionary of Freemasonry* (A szabadkőművesség szótára) című munkájában azt írja a korszakról: „Wren nagymester erőfeszítései ellenére a szabadkőművesek létszáma folyamatosan csökkent." 1700-ban már csak hat páholy működött egész Angliában.

C. W. Leadbeater szerint ez a korszak katasztrofális hatással volt azokra az ősi rítusokra, amelyeket a szabadkőművesek – a hagyományok szerint – a római korszak *collegium*ainak idejétől kezdve örökítettek át. A történész szerint a szájhagyomány útján terjesztett eszmék, tanok, rítusok eltorzultak, bár kétségkívül megmaradtak a szervezet kollektív emlékezetében. A tudást hordozó szavak és kifejezések egyszerű mondókákká silányultak, amelyeket szinte senki sem értett.

A szakma ráadásul újra az időről időre jelentkező szabadkőművesség-ellenes mozgalmak célkeresztjébe került. Ezen mozgalmak elveire kiváló példa egy 1698-ban, Londonban köröztetett

brosúra. A kiáltvány, melyet egy bizonyos „Tél úr" írt alá, mindenr „istenfélő embert" figyelmeztetett „azokra a gonosztettekre és bűnökre, amelyeket Isten színe előtt a szabadkőműveseknek nevezettek követnek el".

Mivel úgy tűnt, a szabadkőművesség jövője megpecsételődött, a négy londoni páholy tagjai úgy döntöttek, megalapítják a Londoni Nagypáholyt, amely minden angliai páholy felettes szerve lehetne. 1717 februárjában a páholyok összegyűltek a londoni Apple Tree fogadóban, így az 1. páholy, amelynek tagjai a Szent Pál-katedrális mellett, a Goose and Gridiron sörözőben tartották összejöveteleiket; a 2. páholy: az ő törzshelyük a Drury Lane mellett fekvő Parker's Lane volt, pontosabban az ottani Crown söröző; a 3. páholy, akik mindig a Covent Garden Apple Tree fogadójában találkoztak; és a 4. páholy, amely gyűléseit a Rummer and Grapes kocsmában tartotta. A 4. páholynak volt a legtöbb tagja, körülbelül 70 fő. A nagypáholyt az Apple Treeben alapították meg. Következő alkalommal, június 24-én (a kőművesek védőszentjének, Szent Jánosnak a napján) találkoztak a Goose and Gridironban, és ekkor választották nagymesterré Anthony Sayert, „a 3. páholyból való urat".

1717 és 1721 között mindig nem nemesembert választottak nagymesterré, ezután viszont a nemesség egy tagját tüntették ki a címmel – Montagu második hercegét, John Montagut. A herceg I. György koronázásakor a hadsereg parancsnoka és a királyi lovas testőrség vezetője volt, gyermekkorában pedig részt vett a nyugat-flandriai Menin városának híres ostromában, melyet Lord Marlborough vezetett 1706-ban. Azt tartották róla, hogy ő Anglia leggazdagabb embere. Fiatalon feleségül vette Lady Mary Churchillt, Lord Marlborough legkisebb lányát, így Winston Churchill Montagu távoli leszármazottja. A herceg megválasztását követően 278 éven át csak a nemesség vagy a királyi család tagjai közül választottak nagymestert.

A szabadkőművesek úgy gondolták, nagymesterük – azaz közvetve az arisztokrácia – védelmét élvezve közzétehetik vezérelveiket, alapvető nézeteiket. Egy skót paptanárt kértek fel, hogy a *Régi gótikus alkotmányt* kivonatolja, és alkalmazza a megváltozott időkhöz és körülményekhez.

5.

Dr. James Anderson alkotmánya

JAMES ANDERSON VALÓSZÍNŰLEG 1662. augusztus 5-én született a skóciai Edinburghben. A teológiai doktorátust szerzett lelkész akkor tett szert országos ismertségre, amikor megírta a skót nacionalizmus kiáltványát *An Essay Showing That the Crown of Scotland Is Imperial and Independent* (Értekezés arról, hogy a skót korona szuverén és független) címmel. Nem tudjuk, mikor lépett be a szabadkőművesek közé, mint ahogyan azt sem, mit csinált, mielőtt a kőművesek felkérték volna, hogy állítson össze számukra egy új törvénykönyvet. Az Arthur Edward Waite szerkesztésében megjelent *A New Encyclopedia of Freemasonry* (Új szabadkőműves enciklopédia) című munkában azt írják róla, hogy „Aberdeen szülötte", aki valószínűleg ugyanitt szerezte meg a doktori címet, majd „valahol" lelkészként szolgált, és „végül valamikor 1710 előtt Londonba költözött". Különböző okiratokból kitűnik, hogy kibérelte a Swallow Street-i Hugenotta-kápolnát. A korszak sajtója szerint „eretnek nézeteket képviselő lelkész" volt. Miután a szakma kiválasztotta a fent említett feladatra – ezzel biztosítva számára a „kőműves-történetírás atyja" címet –, néhány beszédét lejegyezték. Ezeken kívül azonban semmilyen forrás vagy adat nem maradt fenn róla. 1739. június 1-jén hunyt el, és szabadkőműves rítus szerint vettek tőle búcsút.

Legfőbb munkája és öröksége a következő címet viseli: *The CONSTITUTION, History, Laws, Charges, Orders, Regulations, and Usages, of the Right Worshipful FRATERNITY of ACCEPTED FREE MASONS* (Az egyedül tiszteletre méltó HIVATALOS SZABADKŐMŰVESSÉG TESTVÉRISÉGÉNEK ALKOTMÁNYA, története, törvényei, kötelességei, rendelkezései, szabályai és használatuk, összeállítva sok év IRATAIBÓL és az általuk hitelesen közölt HAGYOMÁNYOK-

BÓL). Arról, hogy tulajdonképpen hogyan is készült a gyűjtemény, a legtöbbet magától Andersontól tudhatjuk meg. Mint írta, 1721. szeptember 29-én kérték fel, hogy a *Régi gótikus alkotmány* kivonatát készítse el, és egyben újítsa meg. Munkáját ugyanezen év december 27-én „tizennégy tudós testvér" megvizsgálta és jóváhagyta, majd elrendelték, hogy „nyomtassák ki, és a könyvet a szakma figyelmébe ajánlották".

Egy másik, ezzel szöges ellentétben álló nézet szerint viszont „valójában inkább arról lehetett szó, hogy Anderson saját kezdeményezésére végezte el a munkát", és a nagypáholy azért fogadta el a szöveget, „mert kívánatosnak látszott, hogy a szabályok végre megjelenjenek". Viszont a kiadott „könyvet senki sem vizsgálta át alaposabban". A nagy sietség eredményeképpen „igazolhatatlan leírások" is belekerültek az alkotmányba, amelyeket Anderson maga tett hozzá a *Régi alkotmány*ból kimásoltakhoz.

A szövegek összeállításakor Anderson összevetette a *Régi alkotmány* számos szövegét. A szakma történetét bemutató részben a kőművesség történetét Noétól Salamonig követi, majd hirtelen áttér Franciaországra, végül a szakma angliai megjelenésére. Az építészet történetét egészen Káinig vezeti vissza, aki egy várost épített volna, miután apjától, Ádámtól mértani képzést kapott. A szövegekben Anderson azt is állította, hogy Noé és fiai szabadkőművesek voltak, Mózes nagymester volt, és Hiram Abiff volt Salamon templomának főépítésze, szintén nagymesteri rangban.

A könyv egyik szakasza a *Hat kötelem* címet viseli. Anderson szerint ezt a részt a „tengeren túli", az angliai, ír és skót páholyok ősi irataiból állította össze. Az ehhez a részhez írt bevezetésében elhagyta a Szentháromsághoz intézett invokációt és a kereszténységre vagy bármilyen vallásra vonatkozó minden utalást, amely a kőművesek elveiben megmutatkozott. Ehelyett egy semmitmondó részt iktatott a könyvbe, amely szerint a kőműveseknek el kell köteleződniük azon vallás mellett, „amelyben minden ember egyetért". Az általános deizmus alapján állva a könyv meg sem említi Istent, helyette a világmindenség nagy építőmesteréről beszél.

Bár a vallási türelem a szakma alapszabályai közé tartozott, a nagypáholy 1723-ban még nem volt felkészülve arra, hogy ilyen hirtelen elvágja a kereszténységhez kapcsolódó gyökereit. De azzal, hogy minden konkrét vallási utalást eltávolított a szakma alapművéből, Anderson a vallásoktól való függetlenség azóta is élő alapelvét fogalmazta meg.*

„Istenről s a vallásról:

A kőműves köteleztetik, elszerződése által, hogy az erkölcsi törvényeknek engedelmeskedjék, és ha a Művészetet helyesen érti, sohasem lesz ostoba ateista, sem vallástalan szabadgondolkodó. De habár a régi időkben a Kőművesek minden országban amaz ország vagy nemzet vallásán tartoztak lenni, bármely lett légyen is az, most alkalmasabbnak vélhető csupán azon vallásra elkötelezni őket, amelyben minden ember egyetért, meghagyván kinek-kinek a maga külön vélekedését, vagyis jó és igaz férfiúnak lenniök, avagy becsületben és tisztességben élőknek, bármely nevezetek vagy hiedelmek különböztessék meg őket, miáltal a Kőművesség az egyezség központja lesz, és eszköz igaz barátság kötésére olyan személyek között, kik örökös távolban maradtak volna.

A legfőbb és alárendelt polgári hatalomról:

A kőműves a polgári hatalmak irányában békés alattvaló, bárhol lakjék vagy dolgozzék is, és sohasem lehet köze pártütéshez vagy összeesküvéshez a nemzet békéje vagy jóléte ellen, sem nem hanyagolhatja el kötelességeit az alsóbb tisztségviselőkkel szemben, mert – minthogy a kőművesség mindig is szenvedett a háborútól, vérontástól és zavaroktól – a régi királyok és uralkodók igen hajlottak a kézművesek bátorítására, békeszerető és hív mivoltuk miatt, mellyel tettben válaszoltak ellenfeleik okvetetlenkedéseire, és öregbítették az Össztestvériség becsületét, mely békeidőben mindenkor virágzott. Ha tehát egy Testvér a közhatalom ellen

* A szöveg az *Anderson-alkotmány* hiteles fordítása: *A szabadkőmíves kötelmei.* (Angol eredetiből. Fordította Daniel Ligou francia változatával összevetve Ditrói Ákos.) http://www.droit-humain.org/hungaria/hu/anderson-constitution.html – *a ford. megjegyzése.*

lázadóvá lenne, lázadásában nem támogatandó, szerencsétlen emberként bármennyire méltó is a szánalomra, s ha egyéb vétek reá nem bizonyul, ámbár a hív Testvériségnek a lázadást rosszallnia kell és kötelessége, és semminemű bizalmatlanságot vagy politikai gyanúokot fel nem idéznie az az idő szerinti kormányzatban: a Páholyból őt ki nem rekeszthetik, s ahhoz viszonya törhetetlen marad.

A Páholyokról:

A Páholy olyan hely, ahol a Kőművesek összejönnek és munkálkodnak: ennélfogva a Gyülekezet vagy kellőképpen szervezett kőművesek társasága Páholynak neveztetik, és mindegyik Testvérnek tartoznia kell egyhez, s alávetnie magát rendelkezéseinek és az Általános Megszabásoknak. A Páholy vagy különféle, vagy általános, és jobban érthető lesz látogatása által és az Általános vagy Nagypáholy ezután csatolt Megszabásaiból. A régi időkben egyetlen Mester vagy Legény sem maradhatott távol tőle, különösképpen ha felhívatott, hogy ott legyen, anélkül hogy szigorú megintést ki ne hívjon, hacsak a Mester és a Felügyelők meg nem győződtek, miszerint a puszta szükség akadályozta meg.

A Páholy tagjaiul fogadott személyek jó és igaz férfiak, szabadnak születettek, érett és megfontolt korúnak kell lenniök, sem szolgasorsúak, sem nők, sem rossz erkölcsű vagy botrányos életű emberek, hanem jó hírűek.

Mesterekről, Felügyelőkről, Legényekről és Inasokról:

Minden előlépés a Kőművesek között csakis a való értékre és személy szerinti érdemre alapíttatik, hogy az Uraságok jól szolgálhassanak, a Testvéreket szégyen ne érje, sem a Királyi Mesterséget megvetés ennélfogva semelyik Mester sem Felügyelő nem választatik korosztályából következően, hanem érdeme szerint. Lehetetlen e dolgokat írásban leírni és minden Testvérnek a maga helyét kell elfoglalnia. [...]

A Mesterség gyakorlásáról a munkálkodás alatt:

Minden Kőműves becsülettel dolgozzék munkanapokon, hogy az ünnepnapokon tisztességgel élhessen, az ország törvénye által előírt, avagy a szokás által szentesített idő pedig tiszteletben tartassék.

A legtapasztaltabb Legény választassék vagy neveztessék ki Mesterré, vagy az Uraság munkálatainak felvigyázójává, aki is Mesternek szólítandó mindazoktól, kik alatta dolgoznak. A kézműveseknek kerülniök kell mindennemű durva beszédmódot, és semmiféle sértő néven nem nevezni egymást, hanem Testvérnek vagy Legénytársnak, és udvariasan viselkedniök Páholyon belül és kívül.

A Mester, magát a fogásokban jártasnak tudván, az Uraság munkáit olyan körültekintően intézze, ahogy csak lehet, és hűen gazdálkodják annak javaival, akárha az övéi lennének, magasabb bért se adjon semelyik Testvérnek vagy Inasnak, semmint valóban kiérdemelte.

Mind a Mester, mind a bérüket megkapó Kőművesek, az Urasággal szemben megbízhatók kell legyenek, és dolgukat becsülettel bevégezzék, legyen bár az darabszám vagy napszám, és ne csinálják darabszámra a munkát, amit napszámba szokás.

Senki ne érezzen irigységet egy Testvér jómódján, se helyébe ne férkőzzék, se ki ne túrja munkájából, ha az ugyanúgy képes befejezni, mert nincsen olyan ember, aki a másiknak a munkáját ugyanolyan haszonnal az Uraság számára be tudná fejezi [...]

A Magaviseletről tudni illik:
A Páholyban, míg működésben áll:

Ne tartsatok fönn magánköröket, avagy külön társalgásokat a Mester engedelme nélkül, se tiszteletlen vagy illetlen dolgokról ne beszéljetek, se a Mestert vagy Felügyelőket, avagy bármely Testvért, ki a Mesterhez szól, félbe ne szakítsátok, se nevetségesen vagy bohóskodva ne viselkedjetek, míg a Páholy komoly és ünnepies tárgyakkal foglalatosko-

dik, sem ildomtalan beszédekkel ne éljetek, bármely ürügyön is, hanem kijáró tisztelettel legyetek Mesteretek, Felügyelőitek és Legénytársaitok irányában, és becsületben tartsátok őket.

Ha valamely panasz emeltetnék, a vétkesnek bizonyult Testvér a Páholy ítéletéhez és határozatához tartsa magát, melyek efféle ellenkezések helyénvaló és kijelölt bírái (ha ugyan fellebbezéssel a Nagypáholyhoz nem fordultok vele) és amelynek elébe terjesztendők, hacsak időközben egy urasági mű kárt nem szenvedne tőle, mely esetben különleges eljárás vezethető, ám soha ne menjetek törvény elé oly ügyben, amely a Kőművességet illeti, a Páholy által elismert okvetlen szükség nélkül.

Magaviselet, miután a Páholy bevégződött és a Testvérek nem távoztak:

Örvendezhettek ártatlan vígságban, egymást tehetségtek szerint megvendégelvén, de elkerülve mindennemű túlzást, avagy valamely Testvér enni-inni erőltetését kívánságán túl, avagy megakadályozását oda mennie, ahová ügyei hívják, avagy bánni sérelmesnek tételét vagy mondását, avagy ami a könnyed és szabad társalkodást gátolhatná, mert mindez lerontaná egybehangzásunkat, és meghiúsítaná szándékainkat. Ezért tehát semmiféle magánperpatvar vagy vitatás a Páholy kapuján be ne törjön, legkevésbé semmi vitázás, vallás, nemzetek vagy állampolitika tárgyában, lévén mi csupán, mint Kőművesek, a fönt említett általános vallásúak, s vagyunk úgyszintén minden nemzetből, nyelvből, nemzetségből és szólásmódból, és eltökélten minden politika ellenében, mint amely a Páholy üdvéhez soha még nem vezetett, és nem is fog [...].

Magaviselet, mikor a Testvérek idegenek nélkül találkoznak, de nem zárt Páholyban:

Egymást udvarias módon köszöntsétek, ahogyan megtanítottak rá, egyik a másikat Testvérnek nevezvén, szabadon adván kölcsönös tanítást, amikor alkalmatosnak tűnik anél-

kül, hogy meglássanak vagy meghalljanak, s anélkül, hogy egymás ügyeibe avatkoznátok, vagy eltekintenétek a megbecsüléstől, amely minden Testvérnek kijár, még ha nem is Kőműves mintegy testvér egyazon színen, mindazonáltal a Kőművesség semmit egy férfiú becsületéből el nem vesz, amit annak előtte bírt, ellenkezőleg, inkább hozzáad e becsülethöz, kiváltképpen ha jó érdemeket szerzett a Testvériség előtt, amely meg kell hogy adja a becsületet, és elkerülje a rossz módokat.

Magaviselet nem Kőműves Idegenek jelenlétében:

Elővigyázatosak legyetek szavaitokban és magatartásotokban, hogy a legélesebb szemű idegen se legyen képes felfedezni vagy kitalálni, amit nem helyénvaló megértetni, és néha tereljétek a szót másra, és óvatosan fordítsátok a Tiszteletre Méltó Testvériség becsületére.

Magaviselet Otthon és Szomszédságotokban:

Úgy cselekedjetek, ahogy erkölcsös és megfontolt férfiúhoz illik, különösképpen ne tudassátok családotokkal, barátaitokkal és szomszédaitokkal, ami a Páholyt stb. illeti, hanem megfontoltan saját becsületetekre és az ősi Testvériségre figyelmezzetek, olyan okokból, amelyek itt nem említendők. Egészségetekre is vigyázzatok, nem maradván túl későig együtt, vagy túl sokáig házon kívül, miután a Páholy órái elmúltak, és kerülve a nagyétkűséget vagy részegeskedést, nehogy családotok gondatlanságot vagy bajt szenvedjen, s magatok a munkára képtelenné váljatok.

Magaviselet idegen Testvérrel szemben:

Elővigyázattal vizsgáljátok őt meg, oly módon, amit az óvatosság sugall, akképpen, hogy be ne dőljetek egy tudatlan, hamis színlelőnek, akit megvetéssel és gúnnyal lökjetek el, s óvakodjatok vele a legcsekélyebb ismeretet is közölni.

Ám ha igaz és valódi Testvért fedeztek fel benne, aszerint megbecsüljétek, és ha szükségben van, ha tudtok, segítnetek kell rajta, vagy eligazítnotok, miképpen segíthetik, munkát adnotok neki pár napra, vagy pedig beajánlanotok, hogy munkát kapjon. De nem vagytok kötelesek tehetségteknél többet adni, csak arra, hogy kedvezzetek egy szegény Testvérnek; aki jó és igaz férfiú, minden más egyforma körülmények közti szegény ember előtt.

Összefoglalás:

Végtére mind e Kötelmeket megszívleljétek, s azokat is, amelyek más úton közöltetnek veletek, ápolván a Testvéri Szeretetet, amely alapja és oromzata, kötőanyaga és dicsősége az ősi Testvériségnek, elkerülvén minden vitát és viszálykodást, minden rágalmat és szóbeszédet, nem hagyva, hogy mások becsületes Testvért rágalmazzanak, hanem védelmezve jó hírét, és mindenképpen támogatva, eladdig, amíg becsületetekkel és biztonságtokkal összefér, s ne tovább. És ha valamelyikük károtokra volt, Páholyotokhoz vagy az övéhez kell fordulnotok, és onnét a Nagypáholyhoz fellebbezhettek a Negyedévi Közléseken, s onnét az évenkénti Nagypáholyhoz, amint minden nemzetben ősapáink dicséretes viselete volt, sohasem menve bíróság elé, csak ha az ügy másképpen el nem dönthető, és türelemmel meghallgatva a Mester s Legények becsületes és baráti szempontját, amikor igyekeznek lebeszélni arról, hogy törvény elé menjetek idegenekkel, vagy rábeszélni arra, hogy minden pörnek gyors véget vessetek, s hogy minél több lelkességgel és sikerrel a Kőművesség ügyén szorgoskodhassatok. A pörben álló Testvérekről vagy Legénytársakról szólván pedig, a Mester és a testvérek jó akarattal ajánlják fel közbenjárásukat, amelynek a patvarkodó testvérek tartoznak magukat köszönettel alávetni, s ha ez alávetettség el nem érhető; úgy mindazonáltal (harag és neheztelés nélkül, nem szokott módon) folytassák pörüket vagy törvényes ügyüket, nem mondva, se téve semmit is, ami a testvéri szeretetet gáncsolhatná, s a közbenjárás újíttassék meg és folytatódjék, hogy mindenki láthassa a Kőművesség jótévő befolyását, amiképpen minden igazi Kőműves tette a Világ kezdetétől és tenni Fogja az idők végezetéig.
Ámen, úgy legyen."

H. L. Haywood alapos vizsgálatnak vetette alá az alkotmányt. Szerinte a szöveg „a legtapasztaltabb kőműves antikvárius keze munkája", melynek „történeti hűsége igen kétes", pedig éppen emiatt kellene elfogadni „a szakma hagyományainak hiteles forrásaként". Az író szerint Anderson leírásai „legnagyobb részben a mesék birodalmába tartoznak, és a beavatottak sohasem fogadták el őket hitelesnek".

Haywood a kőművesek iratainak történelmét ismertetve megjegyzi, hogy II. György 1757-ben 12 000 kötetet ajándékozott a British Museumnak. A hatalmas, Royal Librarynek nevezett gyűjtemény alapjait még VII. Henrik rakta le. Az itt található könyvek között volt egy 64 oldalas, 10 × 12 centiméteres kézirat, amely az *A Poem of Moral Duties* (Költemény az erkölcsi kötelességekről) címet viselte. A szöveget az 1830-as években találta meg James O. Halliwell, azóta *Halliwell-kézirat*ként és *Regius-költemény*ként utalnak rá. Halliwell 1839-ben előadást tartott az akkor még kiadatlan szövegről a *Society of Antiquaries*ben. David Casley, a kéziratok szakértője, a szöveget a 14. századra datálta. Más vélemény szerint a vers inkább a 15. század közepéről származik, egy német tudós pedig keletkezése idejét 1427 és 1445 közé tette. A kutatók többsége az 1390. évet fogadja el. Az ütemes sorokba írt szöveget valószínűleg egy pap készítette. A vers a korszak szakmájának reguláiról szól, és forrásként „a régi könyveket" jelöli meg. Haywood szerint a vers sokkal inkább a kőművességről, mint a kőműveseknek szól.

A *Regius-költemény* utáni második legrégebbi kéziratot R. Spencer adta ki 1861-ben. A szöveg 1450 körül keletkezhetett, és délnyugaton, Glouchester vagy Oxford megyében írták vagy állították össze. Haywood szerint a szöveget George Payne biztosan ismerte, aki 1720-ban állította össze a *General Regulations*t (Általános rendelkezések), amelyet három évvel később Anderson is használt az alkotmány megírásakor.

A történész szerint Anderson könyvének történeti témájú részeit „a legnagyobb óvatossággal" kell kezelnünk, mert az „egész

alkotmány, de legalábbis azok a részek, amelyek a szakma tanításaival és szabályaival foglalkoznak, pusztán a *Régi kötelmek* kivonataiból lettek összeollózva, ráadásul a szerző is hozzátette a maga elmeszüleményeit."

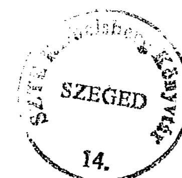
Bár Anderson „mint történész nem állja meg a helyét", Haywood elismerően nyilatkozik róla: „Anderson neve arany betűkkel van beírva történetünk könyvébe", mert olyan szöveget alkotott, amely „alapja" a szimbolista, filozofikus kőművességnek, mely semmilyen vallás vagy világnézet mellett nem kötelezi el magát.

Miután Anderson alkotmányát a Londoni Nagypáholy elfogadta, felkérték William Cowpert, az angol parlament egyik hivatalnokát, hogy legyen a nagypáholy titkára, és egyben üléseiken vezesse a jegyzőkönyvet. 1730-ra Angliában és Walesben 100 páholy tartozott a nagypáholy alá. A szakma külföldön is terjedni kezdett, s a nagypáholy engedélyezte, hogy a kőművesek Madridban és Calcuttában is páholyokat szervezzenek. Történelmi okok miatt egy-egy saját, az angoltól független nagypáholyt hoztak létre 1725-ben Írországban és 1736-ban Skóciában.

Az 1730-as és 1740-es években az első angol nagypáholy taglétszáma jelentősen gyarapodott. Mivel a kőművesek nem tapasztaltak semmilyen ellenállást vagy ellenérzést, találkozóik időpontját közzétették az újságokban, és a gyűlésekről utólag beszámolót közöltek! A újságok a figyelem középpontjába állították a mozgalmat és főleg ünnepeit, összejöveteleit. A bulvárlapok újságírói és a röpiratgyártók alig várták, hogy leleplező cikkeket írjanak a szabadkőművesek „titkairól". A nagy nyilvánosság még tovább növelte az érdeklődést, és ekkor már néhány nagybirtokos, arisztokrata és értelmiségi is csatlakozott a szervezethez. 1737-ben nyert felvételt az első, királyi vérből származó kőműves: Frederick Lewis walesi herceg, II. György fia.

A nagypáholyok az egész világon létrehozták szervezetük filiáit. 1730 után Európa mellett a Karib-szigeteken és Indiában is alapítottak páholyokat. A Brit Birodalom terjeszkedésével aztán a 18–19. században az angol kőművesség megjelent a Közel- és Távol-Keleten, Ausztráliában, Afrikában és Dél-Amerikában is. Amikor a 20. század második felében a birodalom gyarmatai függetlenné váltak, sok helyütt saját nagypáholyt alapítottak, bár más országok szervezetei megmaradtak a Londoni Nagypáholy fősége alatt. Napjainkban az Angol Szabadkőművesek Egyesült Nagypáholyának 750 tengerentúli filiája van, legtöbb a Brit Nemzetközösség egykori területein.

A szabadkőművesség Észak-Amerikában nem csupán gyökeret eresztett és teret hódított, de a történelem menetébe is beleszólt. A mozgalom tevékeny részt vállalt az első olyan háborúban, amelyet egy angol gyarmat viselt az anyaország ellen – a kőművesség bábáskodott az USA megszületésénél.

6.

A szabadkőművesség megjelenik Amerikában

Az első, Amerikában letelepedett szabadkőműves John Skene volt. Alexander Skene és Lilias Gillespie fia 1649-ben született az angliai Newtyle-ban. 1682-ben a *Golden Lion* hajó fedélzeten érkezett az Újvilágba, és családjával együtt a Delaware folyó mentén fekvő Mount Hollyban telepedett le. Skene a lakhelyül választott ültetvényt *Peachland*nek, azaz barackföldnek nevezte el.

Az első szabadkőműves, aki Amerikában született, Andrew Belcher volt. Az apja, Jonathan Belcher Massachusetts és New Hampshire kormányzója volt, nem mellesleg 1704 óta szabadkőműves. Fia 1733-ban nyert felvételt. 1730 júniusában az angol nagymester a New Jersey-ben élő Daniel Coxe-ot nevezte ki az Újvilág első nagymesterévé, Coxe azonban nem mutatott túl nagy hajlandóságot arra, hogy terjessze a mozgalmat a gyarmatokon. Robert Macoy *Dictionary of Freemasonry* (A szabadkőművesség szótára) című könyve egyik fejezetében, amely a *Kőművesség történetéről általában* címet viseli, azt írja Coxe-ról: „Semmi bizonyíték sincs arra, hogy a hozzá utasított jelöltek közül bárkivel is foglalkozott volna." Macoy megjegyzi, hogy „az első kőművesgyűlést, amelyről hiteles adataink vannak, 1786. december 18-án tartották New Brunswickban".

Az első páholyok nem tartoztak az Egyesült Angol Nagypáholy fennhatósága alá, tehát a New Jersey-ben, New Yorkban és Pennsylvaniában alapított legkorábbi páholyok „szabályellenesek" voltak. Az első páholyt, amelynek megalapítását Angliában „szentesítették", Bostonban alapította meg Henry Price 1733. június 30-án. Ő és néhány testvér a Bunch of Grapes kocsmában Szent János-páholy néven hozta létre az első bostoni páholyt. A tagok között egyetlen valódi kőművesmester sem volt. A belépőket a szervezet filozófiai és vallásos elemei vonzották, valamint az, hogy az amúgy nagyrészt értelmiségiekből álló társaság rendszeresen vidám összejöveteleket rendezett. A Szent János-páholy tagjainak érdekes felfogását azonban a Skót Nagypáholy nem nézte jó szemmel, és 1752-ben ellenpáholyt alakított.

Macoyt idézem: „A Skót Nagypáholyhoz folyamodók kérvényei elérték céljukat, és a Szent János-páholyt 1752. november 30-án Sholto Charles Douglas, Aberdour lordja, az akkori nagymester feloszlatta. Douglas a páholy tagjainak új alapszabályt adott, és elnevezte őket 82. számú, Szent András-páholynak. A páholy hatásköre a szabályzat szerint Massachusetts Bay (ma már nem létező) államára terjedt ki. Az új páholy főmestere egy híres katonatiszt, Joseph Warren lett. Tagja volt például Paul Revere bostoni ötvös és John Hancock ügyvéd.

A Szent János-páholy tagsága tajtékzott, mert „szerintük illetéktelenül avatkoztak be a szervezet életébe". Nem tartottak kapcsolatot a másik páholy tagjaival, és megtiltották, hogy az új tagok az ő üléseiket látogassák. Az ellenségeskedés évekig nem hagyott alább. Sőt 1769-ben a harc még jobban nekikeseredett, mivel a brit hadsereg Bostonban állomásozó szabadkőműves tisztjeinek segítségével megalapították a Massachusettsi Nagypáholyt. Május 30-án Dalhousie gróf a Skót Nagypáholy képviseletében ünnepélyes keretek között kinevezte Joseph Warrent a bostoni kőművesek nagymesterévé. Warren egyben minden, a város 160 kilométeres körzetében élő szakmabeli felettese lett. 1769. augusztus 28-án a helyzet, ha lehet, még rosszabbra fordult. A Szent András-páholy ugyanis alapított egy új kőművesfokozatot, amellyel a templomosoknak kívántak emléket állítani. Michael Baigent és Richard Leigh *The Temple and the Lodge* (A templom és a páholy) című munkájukban így írják le a páholyok versengését: „Nem meglepő, hogy a helyzet teljesen elmérgesedett, a páholyok gyűlölete nőttön-nőtt. A kialakult »mi és ők« helyzet szinte már polgárháborúra emlékeztetett. A Szent János-páholy ferde szemmel nézett a Szent Andrásra, s a haragtól és bosszúvágytól hajtva rendszeresen hoztak határozatokat a másik páholy ellen. A Szent János tagjai magukba zárkóztak, és megtiltották tagjaiknak, hogy a másik páholy gyűléseit látogassák."

Három évvel azelőtt, hogy a Szent Jánost megalapították, egy philadelphiai újság már foglalkozott a szabadkőművesség terjeszkedésével. 1730. december 8-án a *Pennsylvania Gazette* arról írt, hogy „számos SZABADKŐMŰVES-páholyt alapítottak az államban". A *Gazette* tulajdonosa, szerkesztője és kiadója egyébként egy bostoni férfi, bizonyos Benjamin Franklin volt. Franklin 1706-ban született, szappan- és gyertyakészítő apja tizedik gyermekeként. Tízéves korától két éven át apja műhelyében tanonckodott, majd féltestvéréhez, James Franklinhez került. James eredetileg nyomdász volt, de később elindította a *New England Courant* című újságot. Benjamin Fraklin tizennégy cikket írt a lapba, amely előtt mindössze három újság létezett a kolóniákon. Mivel nem jött ki testvérével, New Englandből Philadelphiába ment, ahol nyomdát alapított. Egy év múlva már London felé hajózott. Két évvel később megint a philadelphiai nyomdában találjuk. Szakmájában gyorsan komoly hírnévre (és vagyonra) tett szert, nemsokára átvette a *Pennsylvania Gazette*-et az alapítótól. Legsikeresebb irodalmi vállalkozása a *Poor Richard's Almanack* (Szegény Richárd évkönyve) volt. Az évkönyvet 1733-ban indította, és csak a Biblia fogyott nagyobb példányszámban a gyarmatokon, ráadásul híre Európába is eljutott, és az író hatalmas ismertségre tett szert. Ekkoriban született feleségétől két gyermeke, egy fiú és egy lány (házasságon kívül valószínűleg több gyermeke is volt még). 1748-ra anyagi értelemben teljesen függetlenedett, és filantróp beállítottságából következően elismert támogatója lett különböző civil kezdeményezéseknek: könyvtárak, iskolák és kórházak alapításához nyújtott segítséget.

Franklinnek mindemellett jutott ideje a tudományra és a politikára is. A gyarmati törvényhozó testület hivatalnoka (1736–1751), később a testület tagja volt (1751–1764). 1737 és 1753 között helyettes philadelphiai postamester, majd 1774-ig a gyarmatok postaügyi felelősének helyettese volt. Az Albanyban 1754-ben tartott kongresszuson Pennsylvania követeként felszólította az összes államot, hogy egyesüljenek a franciákkal és az indiánokkal vívott háborúk idejére. A *Plan of Union* (Egyesülési terv) című tervezetét a többi küldött is helyeselte, mégsem valósult meg. A terv szerint ugyanis a gyarmatok felett álló „nemzeti" kormányt kellett volna létrehozni. Bár a céllal, magasztossága miatt, min-

denki egyetértett, a megvalósítást az államok nem támogatták, mert jelentősen korlátozta volna önkormányzatukat.

Franklin 1757-től 1762-ig, majd 1764 és 1775 között Angliában élt. Először Pennsylvania, később Georgia, New Jersey és Massachusetts teljhatalmú képviselője volt az anyaországban. Mialatt hazájában folyamatosan nőtt az elégedetlenség, ő az anyaországban próbálta védeni a gyarmatok jogait. Figyelmeztette III. György kormányát, hogy vonja vissza a bélyegrendeletet, amelynek értelmében a gyarmatokon készült minden hivatalos iratot királyi pecséttel kellett volna ellátni. A pecsétet természetesen a megfelelő illeték megfizetése után lehetett csak megszerezni. Amikor Franklin 1775-ben hazatért, a kontinentális kongresszus tagja lett. 13 hónappal később részt vett annak a bizottságnak a munkájában, amely kidolgozta a *Függetlenségi nyilatkozat*ot. Alig pár hónap múlva visszautazott Európába: két követtársával Franciaországba ment, hogy a francia kormánnyal katonai és kereskedelmi megállapodásokat kössön.

1730-ban, amikor a *Gazette*-ben megjelent a cikk a kőművességről, Franklin nem volt a szervezet tagja. Ám láthatóan érdekelte őt a szakma, és a sajtó útján igyekezett burkoltan kifejezni, hogy a testvériség tagja kíván lenni. Néhány történész azt állítja, hogy ekkoriban írt cikkeiben be akarta mutatni magát a philadelphiai Szent János-páholynak, hogy amikor majd felvételért folyamodik, minél többet tudjanak róla. Mindössze két hónappal azután, hogy megírta első cikkét a kőművességről, már tagja volt a páholynak. Alig hat hónap múlva, Keresztelő Szent János napján (1732. június 4-én) második felügyelővé nevezték ki a Pennsylvaniai Nagypáholyban. Két év elteltével pedig már a páholy főmestere volt.

Csak tizenegy hónap telt el az első hivatalos amerikai páholy alapítása után, és csak hat év azóta, hogy Anderson kiadta alkotmányát, amikor Franklin hirdetésben közölte, hogy a *Gazette* függelékeként megjelenik a szöveg. A hirdetés szerint „Nyomtatta B. Franklin Londonban. Második kiadás ugyanitt, a kőművesség 5734. évében". A kőműves-időszámítás egy pap számításain alapul, aki úgy találta, hogy Isten i. e. 4004-ben teremtette a világot. Hogy a számolást megkönnyítsék, a teremtést négy évvel „eltolták", így az időszámítás i. e. 4000-ben kezdődik. Bár Franklin

újsága május 6. és 16. közti számaiban még a szöveg azonnali megjelentetését hirdette, az alkotmány csak augusztusban látott napvilágot. A könyvből hetven példányt a bostoni Szent János-páholynak küldtek el, néhányat pedig Charlestonba. Később még további példányokat küldtek Bostonba.

1734. november 28-án Franklin levelet írt Bostonba, az ottani főmester, Henry Price levelére válaszolva. Miután örömét fejezi ki afelett, hogy Price felgyógyult, és további jó egészséget kíván, valamint azt, hogy Price „egész páholya gyarapodjon", kitér a philadelphiai páholy rendezetlen helyzetére, és megjegyzi: „a bostoni és a londoni sajtó cikkeiben olvasta", hogy Price „fennhatósága egész Amerikára kiterjed". Ezért kéri, „adja meg a páholy gyűléseinek és végzéseinek az illő súlyt" – azaz ismerje el őket.

Franklin ezután kéri, hogy készítsenek számukra „meghatalmazást vagy alapító okiratot", majd így folytatja:

> „Amennyiben Ön szerint is helyes és indokolt, hogy egy ilyen írás elkészüljön, mi döntésével nemcsak messzemenően egyetértünk, de biztosak vagyunk benne, hogy ezzel vidékünkön megerősödik a kőművesség – mind anyagilag, mind szervezetében, és hírnevünk is gyarapodni fog. Ezért tehát a jóindulatára bízzuk magunkat, és reméljük, hogy kérésünket mielőbb teljesíti. Kérjük, hogy a főmester első meghatalmazásának egy példányát is csatolják a miénkhez, és egy olyan okiratot is, amely kiterjeszti a mi részünkre írt meghatalmazást a fentebb említett módon. A számunkra megküldendő iratot ellenőrizzék a nagypáholy felügyelői, és írja alá a titkár is. Ezen szívességükért páholyunk – és ebben nem kételkedünk – soha nem lesz hálátlan.
>
> Maradunk a főmester és legkiválóbb testvéreink szerető testvérei és lekötelezett szolgái.
>
> A páholy megbízásából aláírta B. Franklin főmester, Philadelphia, 1734. nov. 28."

Franklin páholya általában a Tun's Tavernben ülésezett. 1769 és 1790 között néhányszor a Videll's Alley-i épületben is összegyűltek, közel a Chestnut Streethez. Egy itt tartott gyűlésen mondták ki 1786. szeptember 25-én, hogy a Szabad és Elismert

Pennsylvaniai Nagypáholy függetlenedik az Angol Nagypáholytól. 1790 és 1799 között a páholy találkozóit a Free Quaker Meeting House-ban tartották. 1800-ban átköltöztek az Independence Hallba, ahol egyébként 1776-ban aláírták a *Függetlenségi nyilatkozat*ot. 1802-ben avatták fel ugyanabban az épületben, a Pennsylvania State House-ban a szabadkőművesek termét, ám ezt követően is számos helyen tartották gyűléseiket. A „szakma" végül 1873-ban építette fel a Masonic Temple-t, azaz a Kőművesek templomát, azóta ez összejöveteleik színhelye. Az első törzshely, a Tun's Tavern egyébként színhelye volt egy másik történelmi fontosságú eseménynek is: 1775-ben itt írták össze az önkénteseket, akik az Egyesült Államok Tengerészetének első katonái lettek.

Az Egyesült Államok alkotmányának elkészítését követően Franklin és a philadelphiai kőművesek egy botrány kellős közepében találták magukat. Az események egyszerű tréfának indultak, végül azonban tragédiába fordultak: egy fiatalember meghalt. Történt pedig, hogy egy Evan Jones nevű gyógyszerészsegéd megtudta, hogy inastársa, Daniel Rees szeretne kőműves lenni. Jones és még néhány segéd úgy döntöttek, hogy megtréfálják Reest. Azt mondták neki, hogy ők kőművesek, és beavatják őt – természetesen egy álszertartás keretében, ahol ördögjelmezbe akartak öltözni. Tervükről értesítették Franklint, aki először jó tréfának tartotta az egészet, de később meggondolta magát. Megpróbálta értesíteni Reest, de már nem érte el. A beavatási ünnepségen Jones felszólította Reest, esküdjön hűséget a sátánnak, és esküjét azzal pecsételje meg, hogy megcsókolja a résztvevők hátsó fertályát. A beavatás „csúcspontján" Jones forró pálinkát öntött Reesre. Az alkohol súlyos égési sérüléseket okozott, ráadásul a sebek elfertőződtek, és a fiatalember nemsokára meghalt. A gyilkossággal gyanúsított Jonest elítélték (mellesleg Franklin volt a terhelő tanú), és büntetésképpen bélyeget sütöttek a kezére.

Franklin ezután nyilatkozatot tett közzé, amelyben tagadta, hogy Jones és a többiek kőművesek lennének, a baleset azonban alapot szolgáltatott az olyan vélekedéseknek, hogy a szabadkőművesség egy rosszindulatú, baljós szerveződés. Franklin politikai ellenfele, William Bradford is kihasználta a balesetet. Az általa kiadott *American Weekly Mercury*ban Rees halálát arra használta föl, hogy támadja Franklin kapcsolatát a kőművesekkel. Az eset

Franklin anyját is a kőművesség ellen hangolta, és helytelenítette fia tagságát. Szülei félelmének enyhítésére 1738. április 13-ai, apjának címzett levelében Franklin így írt:

„A szabadkőművességről sajnos nem szolgálhatok több információval, mint amivel anyám már most is rendelkezik, mivel nők nem lehetnek tagjai eme titkos társaságnak. El kell ismernem ugyanakkor, hogy lehet oka arra, hogy gyanúval szemlélje a szervezetet. Arra kell azonban kérnem őt, hogy amíg jobban meg nem ismeri, ne ítélje el a kőművességet. Vagy legalább higgyen nekem, mert biztosíthatom, hogy tagjai általában ártatlan emberek, és nincsenek olyan elveik vagy cselekedeteik, amelyek a vallással vagy a helyes viselkedéssel szemben állnának."

1743-ban Franklin testvéri összejövetelt tartott az első, Szent János-páholyban, Bostonban. Hat évvel később területi nagymesterré nevezték ki, egy év időtartamra. 1755-ben jelen volt a Massachusettsi Nagypáholy negyedéves gyűlésén, majd díszvendég volt azon az ünnepségen, amelyet az első, philadelphiai páholyépület megnyitásának évfordulójára szerveztek. Két évvel később Londonba utazott, hogy Philadelphiát képviselje az anyaországban. Öt évet töltött Angliában, ahol politikai aktivitása mellett jó barátságba került angol és skót vezető értelmiségiekkel, például Adam Smithszel, és felvette a kapcsolatot az angol kőművességgel. Két évre visszatért Amerikába, 1764-ben azonban már ismét Londonban volt. 10 éven keresztül képviselte a tizenhárom gyarmatot, és próbálta csillapítani a feszültséget, amely az adók és illetékek miatt az anyaország és az amerikai területek között csak egyre fokozódott. 1774. január 29-én a Privy Council, az angol legfelsőbb bíróság előtt találta magát. Tolvajnak és tisztességtelen embernek nevezték őt, majd felszólították, hogy magyarázzon meg egy hat héttel azelőtt, Bostonban történt eseményt.

1773. december 16-án néhány mohawk indiánnak öltözött férfi felszállt a Brit Kelet-indiai Társaság *Dartmouth* nevű hajójára, és az ott található 342 láda teát bedobálták a tengerbe, hogy így tiltakozzanak a teára kivetett adó ellen. Az eseményt azonnal

elnevezték bostoni teadélutánnak, és nemsokára már úgy emlegették, mint a függetlenségi háború egyik előzményét és az USA történetének egyik mérföldkövét. A szabadkőművesség pedig büszkén hirdette, hogy a bátor cselekedet mögött a Szent András páholy tagjai állnak. A szervezet ezt a kijelentést arra alapozta, hogy a teadélutánt az egykori Green Dragon kocsmában tervezték meg, amely ekkor a szabadkőművesek épülete volt. Az épület központi termében, az úgynevezett hosszú szobában azonban sok olyan csoport tartotta megbeszéléseit, amelyek nem kívántak adót fizetni anélkül, hogy az angliai parlamentben képviseletük lett volna. Hiteles dokumentumok szerint a teadélutánt egyébként nem kőművesek tervezték, hanem a Szabadság fiai nevű csoport, tizenkét kőműves azonban valóban ott volt a hajón, és a résztvevők közül körülbelül egy tucat nemsokára csatlakozott is a szabadkőműves szervezethez.

December 17-én Paul Revere, a Szent András-páholy tagja lovon vitte meg az események hírét New Yorkba. 1775. április 18-án hasonló szerepet játszott, amikor lóháton száguldva értesítette az összes middlesexi falut és farmot: az angol hadak elindultak Bostonból, hogy lefoglalják a Concord városában elrejtett fegyvereket. Amikor a Lexington és Concord között vívott csata füstje elült, és az angolok visszatértek Bostonba, a kőművesség megtalálta történetének első hősét, a Szent András-páholy főmesterét, dr. Joseph Warrent. Ő utasította ugyanis Revere-t, hogy vigye hírül, az angol csapatok megindultak a fegyverraktárak felé.

Warren 1740-ben született a massachusettsi Roxburyben. A Harvardon tanult, majd 1761. szeptember 10-én lépett be a Szent András-páholyba. Nemsokára megkapta a második (legény-) fokozatot is, végül 1765. november 28-án mesterfokozatba lépett. Warren egy leírás szerint „indulatos természetű, igen vakmerő" ember volt, amit bizonyított is, amikor a bostoni mészárlás (1770. március 3.) évfordulóján az Old South Churchben (Déli ótemplom) beszédet mondott. Az angol katonatisztek az ilyen alkalmakon előszeretettel kiabáltak közbe, és próbálták provokálni a szónokot. Egy kőműves történetíró így írja le azt a napot:

„Tiszta fej és kötélidegek kellettek az effajta szónoklatokhoz. Warren nagymester mindkettővel rendelkezett. Hatalmas

tömeg gyűlt össze, a templomhajókban, a szónoki emelvény lépcsőin, de még az emelvényen is szorongtak – igaz, itt a helyőrség katonái és angol hivatalnokok, akik azért mentek oda, hogy megfélemlítsék a szónokot. Warren egykedvűen állt a feladathoz, de a templomba az emelvény közelében levő ablakon keresztül jutott be, mert tartott attól, hogy a főbejárattól nem engedik oda a szószékhez. Élete legszenvedélyesebb beszédének közepén tartott, amikor egy angol tiszt leült az emelvény lépcsőjére, és tenyerében jól láthatóan néhány pisztolygolyót tartott. A jelzés egyértelmű volt. A nyílt fenyegetést bátorsággal, de ugyanakkor éles elmével kellett legyőznie: ha Warren habozik, vagy megremeg, az legalábbis hibát, de talán számára és mások számára is a végleges megszégyenülést és összeomlást jelentette volna. Aki látta, mi történik, értette a célzást. Warren a legkisebb fennakadás nélkül tovább beszélt, közben odament a tiszthez, és egy fehér zsebkendőt dobott a kezébe. Olyan meglepetésszerűen és bátran vágott vissza a fenyegetésre, hogy a katona ezután meg sem próbálta megzavarni a beszédet."

1775. június 14-én Massachusetts tartományi kongresszusa tábornokká nevezte ki Warrent. Bár semmilyen katonai képzettsége vagy gyakorlata nem volt, rögtön egy felkelőcsapat vezetője lett Breed's Hillnél (a későbbi Bunker Hill), amelynek feladata volt, hogy megállítsa a Bostonból közeledő angolokat, mielőtt ostromzár alá vennék a lexingtoni csata után alapított városkát. Bár két tábornok, Artemis Ward és Israel Putnam megpróbálta lebeszélni, Warren fegyvert fogott, és követte embereit a város melletti dombon emelt barikád mögé.

1775. június 17-én a csetepaté alig egy óra alatt véget is ért, mivel az amerikaiaknak elfogyott a lőszerük. Warren fejlövést kapott, holttestét egy angol tiszt az árokba lökte, majd földet húztak rá és sok bajtársára. A tömegsírt hónapokkal később találták meg, Warrent Paul Revere azonosította egy műfog alapján, amelyet ő készített. Maradványait a családi kriptában helyezték el a Forest Hill-i temetőben. 1777. április 8-án a kongresszus elhatározta, hogy a sírra emlékoszlopot állíttat, amely azonban

sosem készült el. 1794-ben a charlestowni Salamon király páholy emlékművet emelt a Bunker Hillen. A földdarabot egy szabadkőműves, Benjamin Russell adományozta a páholynak. Az emlékmű egy nyolcszögletű talapzaton álló, hat méter magas oszlopból állt, amelyet kerítés vett körül. 1823-ban bizottságot hoztak létre, hogy Bunker Hillben új emlékművet állítsanak, „mely tartósabb, és jobban illik azoknak a bátor embereknek az emlékéhez, akik itt estek el a szabadság védelmében". A területet a Salamon király páholy adományozta azzal a feltétellel, hogy az új emlékmű „valamilyen módon" foglalja magába az eredeti oszlopot. 1825. június 17-én a Massachusettsi Nagypáholy felvonulást rendezett Bostonból Bunker Hillig. Az alapkőletételnél jelen volt Lafayette márki is, aki először járt az USA-ban a függetlenségi háború óta. Rhode Island kivételével New England minden páholya képviseltette magát, és jelen voltak a New Jersey-i Nagypáholy küldöttei is. Az emlékművet 1843. június 13-án avatták fel. 1976-ban gondozását az Egyesült Államok nemzeti parkjait felügyelő bizottság vette át.

Egy évvel, két héttel és három nappal Warren halála után a kongresszus kiadta a *Függetlenségi nyilatkozat*ot. A hatvanöt aláíró közül tizenöt – azaz 27 százalékuk – biztosan vagy valószínűleg kőműves volt. Biztosan szakmabeli volt Benjamin Franklin, John Hancock, Joseph Hewes, William Hooper, Robert Treat Payne, Richard Stockton, George Walton, William Whipple. Közvetett bizonyíték van rá, hogy tagok voltak, vagy valamilyen kapcsolatuk volt a szakmával a következőknek: Elbridge Gerry, Lyman Hall, Thomas Jefferson, Thomas Nelson Jr., John Penn, George Read, Roger Sherman.

Mialatt 1776-ban a kongresszusban a *Függetlenségi nyilatkozat*ról vitáztak, a testület bizottságot nevezett ki az idegen államokkal kötendő kereskedelmi és barátsági szerződések alapelveinek kidolgozására. A bizottság szeptemberben nyújtotta be a tervezeteket, a kongresszus pedig három embert bízott meg a szerződések megkötésével: Silas Deane-t, aki már Európában tartózkodott, valamint Thomas Jeffersont és Benjamin Franklint.

Franklin franciaországi követként kapcsolatba lépett az ottani páholyokkal. 1777-ben felvették a párizsi Lodge des Neuf Souers (Kilenc nővér vagy Kilenc múzsa) páholyba, ahová egy évvel ké-

sőbb – többek között az ő közbenjárására – Voltaire is felvételét kérte. 1782-ben a St. Jean de Jérusalem (Jeruzsálemi Szent János) páholy is tagjává választotta, a következő évben pedig a páholy *vénérable d'honneur* ranggal tisztelte meg. Ugyanebben az évben a roueni Lodge des bons Amis (Jó barátok páholy) tiszteletbeli tagjává választotta. Megbecsültségének eme bizonyítékait és más kitüntetéseit is felsorolták a philadelphiai Szent Pál-templomban egy beszédben. 1786-ban, a János-napi gyűlésen úgy említették őt, mint „híres testvért, akinek számtalan kitüntetése mindenkit a legnagyobb tiszteletre kötelez". Egy kutató azt vizsgálta, milyen hatással volt Franklin a mozgalomra. Szerinte a nagymester tisztségei, szolgálatai, a hozzá kötődő dátumok, nevek és helyek felsorolása semmit sem mond Franklin valódi szerepéről és jelentőségéről, arról „a sokoldalú gyémántról, amely tökéletesen tükrözte vissza a szabadkőművesség felől érkező fényt".

A szabadkőművesség irodalma megőrizte Franklin tollából a következő szakaszt:

> „A szabadkőművességnek sajátságos tételei vannak. A jellem és tudás bizonyítékai ezek, melyeket csak akkor kaphat meg valaki, ha megfelelően felkészült, és ezt mások is megerősítik. Ezek a tételek komoly értéket képviselnek, mert egyetemes nyelven szólnak hozzánk, és útlevélként szolgálnak, amelyekkel az egész világ beavatottjaihoz eljuthatunk, magunkra irányíthatjuk figyelmüket, és megszerezhetjük támogatásukat. Az elvek nem veszhetnek el addig, amíg az emlékezet maga el nem vész. Ha e tételek szerint élő embert száműzik, bebörtönzik vagy hajótörést szenved, vagy mindenétől megfosztják, elvei azért megmaradnak, és mindig alkalmazhatja őket, ahogyan a körülmények éppen megkívánják. Jótékony hatásukat a történelem vitathatatlan tényei igazolják. Megállították a pusztító lesújtani készülő kezét, enyhítették a zsarnokok durvaságát, megkönnyítették a szörnyű rabság borzalmait, megfékezték a rosszakarókat, és ledöntötték a politikai gyűlölet és szektás elkülönülés állította korlátokat. A csatatéren vagy egy vad erdő magányában, vagy a zsúfolt város forgatagában élő, emberek, akármilyen távol éljenek is egymástól, bármennyire különbözzék is egész életük, ha a szabadkőművesség elveit, tételeit magukénak ismerik el, tudják, hogy számíthatnak egymás segítségére, és különleges örömet érezhetnek, mert enyhítették egy testvérük nehézségeit."

Franklin másutt így ír: „A kőművesek mindig a szeretet parancsának megfelelően cselekszenek. Ha valaki azt hiszi, hogy szabadkőművesként aranyban és ezüstben kapja meg a bérét, csalódni fog. A kőművesek bére az, ahogyan egymással viselkednek. Kedvesség, amely kedvességet szül, jóindulat, amely jóindulatot szül, segítség, amely segítséget szül, ez a kőművesek bére."

Franklin egy írásában, amelyet a philadelphiai alkotmányozó kongresszus idején készített, olyan nyelvezetet használ, amely a kőművesek szerint világos bizonyítéka annak, hogy ő is a szakma képviselője volt.

> „Minél többet éltem, annál meggyőzőbb bizonyítékait látom annak az igazságnak, hogy az emberek életét Isten irányítja. És ha egy veréb sem hullhat a földre úgy, hogy Ő arról ne tudna, vajon hihető-e, hogy egy birodalom felemelkedhet az Ő segítsége nélkül? Uram, Te biztosítottál bennünket a Szentírásban, hogy »ha az Úr nem építi a házat, hiába dolgoznak rajta építői«. Én erősen hiszek ebben, és abban is, hogy jóindulatú segítsége nélkül ezzel a politikai építménnyel, amelyet most emelünk, úgy járnánk, mint azok, akik a Bábel tornyát építették."

Franklin egyik kőműves életrajzírója szerint „nem a mi dogunk eldönteni, hogy mi lett volna belőle, ha nem találkozik a szabadkőművességgel. Mi csak csodálva tisztelhetjük őt, a legnagyobbak egyikét, bármely nemzet történelmét nézzük is. Örülhetünk és köszönetet mondhatunk a hazánkért – mert ez a bölcs filozófus, az emberek és egész nemzetek vezetője az ősi szakma örök és megváltoztathatatlan elveit magáévá tette."

Az amerikai függetlenségi harcok idején vették fel a kőművesség tagjai közé az első indiánt is, az 1750-es években a mohaw-

kok élén álló törzsfőnök fiát. Thayendangea a magas rangú brit hivatalnok (és szabadkőműves), Sir William Johnson házában nevelkedett, itt kapta a Joseph Brant nevet. Brant számtalan ütközetben vett részt a franciák és az indiánok ellen, és nevelőjének személyi titkára lett. Amikor Johnson 1774-ben meghalt, a brit közigazgatás őt állította a helyére. 1775-ben, amikor Angliában járt, a Londoni Nagypáholy felvette tagjai közé. Miután hazatért, mohawk indiánok besorozásában segített, akiket az amerikai felkelők ellen vetettek be. A mohawkok és Brant, John Butler ezredes irányítása alatt, több tömegmészárlásban is részt vettek. Azokat a hadifoglyokat azonban, akiket átadtak az indiánoknak, hogy kínozzák őket halálra, Brant elengedte, ha a kínzás előtt valamilyen szabadkőműves jelzést adtak. A háború után Kanadában a 2. számú, a Barátság Szent János páholyának lett a tagja, amelynek egyébként éppen Butler volt a főmestere. Brant rövid kanadai tartózkodás után visszatért a mohawk törzshöz.

Bár láthattuk, hogy Franklin az amerikai szabadkőművesség kiemelkedő szereplője, alakja mégis elhomályosult George Washingtoné mögött. Washington 1732. február 22-én született Virginiában. Fredericksburgban lett kőműves, 1753-ban, tehát mindössze 21 évesen. Amikor 1788-ban Alexandriában páholyt alapítottak, ő volt az alapító elnök. Már az Egyesült Államok első elnökeként ezt írta egy Rhode Island-i páholynak 1790-ben: „Meg vagyok győződve arról, hogy a kőművestestvériség alapelveinek becsületes megtartása előmozdítja a személyes erényeket és a köz boldogulását is. Mindig örömmel fogok arra gondolni, hogy a társaság érdekeit szolgáltam, s hogy ezt ők is ugyanígy látják."

Kőművestörténészek figyelmeztetnek, hogy Washington csodálta ugyan, mélységükben azonban nem ismerte a szakma alapelveit és céljait, és meg sem próbálta jobban megismerni a testvériséget. Leveleiben többször is hangsúlyozta: örül annak, hogy ő is szabadkőműves. Soha nem lépett ki a szervezetből, és nem is tagadta, hogy tagja lenne, ám gyakorlatilag semmilyen bizonyítékunk nincs arra (vagy igen kevés van), hogy 1753, vagyis felvétele után látogatta volna valamelyik páholyt. A feljegyzések szerint legföljebb három gyűlésen volt jelen, de még az

is elképzelhető, hogy kevesebben, vagy akár egyetlenegyen sem. A vacsorákon talán megjelent, de a páholygyűléseken nem vett részt, még azon páholyén sem, amelynek az alapító okirat szerint ő volt a főmestere, és amelyet ma 22. számú Alexandria–Washington páholynak hívnak. Amíg főmester volt, bizonyosan nem vett részt a munkában.

A hadsereg főparancsnokaként Washington körül volt véve kőművesekkel. A tábornokok fele „szakmabeli" volt, többek között Lafayette márki és a német von Steuben gróf is. Ők ketten a szárazföldi seregeket vezették az angolok és porosz zsoldosaik ellen, de a haditengerészet élén is egy kőműves állt. A skót születésű tengerész, John Paul Jones ugyanis felkarolta az amerikai szabadság ügyét: angol vizeken támadta meg az anyaország hajóit, és angol kikötőket fosztogatott. A haditengerészet alapítójaként tisztelt Jonestól származik a lelkesítő csatakiáltás: Még el sem kezdtem harcolni!

A szabadkőművesek érthetően büszkék azokra a testvéreikre, akik a függetlenségi háborúban harcoltak, a legkiválóbb tábornok, a legnagyobb hős azonban egyértelműen kínos szereplője a szervezet történelmének. A háború elején Benedict Arnold (1763-ban Connecticutban lett tag) azzal tüntette ki magát, hogy megostromolta a kanadai Québecet. A merész hadi vállalkozás sikertelenül zárult, Arnold ráadásul megsebesült a lábán, de otthon hősként ünnepelték. Később, Saratogánál és New Yorknál bizonyította, hogy zseniális hadvezér, ráadásul többször tanúbizonyságát adta hősiességének is. Parancsnoka, a kőműves Horatio Gates azonban felmentette őt a katonai szolgálat alól – részint függelemsértés miatt, részint pedig azért, mert Gates szerint Arnold „fellengzős kis fickó" volt.

A megalázást George Washington próbálta enyhíteni azzal, hogy amikor a britek kiürítették Philadelphiát, őt tette meg a város parancsnokának. Ekkor azonban Arnold már megkeseredett ember volt, aki nyíltan megvetette tiszttársait, és bevallottan neheztelt a kongresszusra, amiért nem emelkedett gyorsabban a ranglétrán. Arnold egyébként ekkor már második feleségével élt, aki tizenkilenc évesen éppen feleannyi idős volt, mint ő. Margaret (Peggy) Shippen a leírások szerint „kiváló családból származó, igen intelligens hölgy volt", nem mellesleg félig angol. Férje fejest

ugrott Amerika legnagyobb és legkifinomultabb városának társasági életébe, drága estélyeket adott, és nemsokára teljesen eladósodott. Pazarló életmódja olyan kétes műveltekre kényszerítette, hogy a kongresszus úgy döntött, megvizsgálja pénzügyi manővereit. A vizsgálat eredményképpen haditörvényszék elé állították. Arnold Washingtonnak panaszkodott: „Megrokkantam hazám szolgálatában, és a legkevésbé sem számítottam arra, hogy ilyen hálátlanok lesznek velem." Arnold személyes és pénzügyi válságba került, arra sem számíthatott, hogy a közeljövőben előlépteti, ráadásul a kongresszus politikusaitól is megundorodott. Így végzetes és katasztrofális döntést hozott: felajánlotta szolgálatait az angoloknak, abban bízva, hogy ezzel minden problémáját megoldhatja.

Először az angol erők parancsnokának, a kőműves Sir Henry Clinton tábornoknak írt, és megígérte, hogy a kezére adja West Pointot 3000 védőjével együtt. Arnold abban reménykedett, hogy az erőd elestével a függetlenségi harcoknak is azonnal végük szakad. Hogy tervét keresztülvihesse, rábeszélte Washingtont, nevezze ki őt West Point parancsnokának. 1780 szeptemberében minden készen állt. A britek közvetítőül John André őrnagyot (szintén kőműves), Arnold fiatal feleségének régi udvarlóját jelölték ki – a két katona nem West Point elárulása kapcsán ismerkedett meg egymással.

André Clinton tábornok alatt szolgált az 54. gyalogezrednél, és a brit kémszolgálat irányítója volt. Az amerikai parancsnok, hogy megkönnyítse a briteknek az erőd elfoglalását, szétszórta csapatait. André 1780. szeptember 21-én megbeszélést tartott Arnolddal, majd az információkkal elindult saját vonalai, az angolok felé. Álruhában, John Anderson nevére kiállított papírokkal a kezében fogta el őt három amerikai katona, akik visszavitték az erődbe, átvizsgálták és leleplezték. Amint ez kiderült, Arnold azonnal megszökött a parancsnoksága alatt álló erődből, hogy New Yorkba, brit szövetségeseihez meneküljön.

A britek nemsokára jelezték, hogy szeretnék kiváltani a fogságból Andrét. Washington a kiváló politikust és szabadkőművest, Aaron Ogdent küldte tárgyalni, aki kijelentette, hogy csak fogolycseréről lehet szó: kiadják Andrét – cserébe Arnoldért. Clinton tábornok erre nem volt hajlandó, mire az amerikaiak október 2-án

felakasztották Andrét. A brit kém, hogy hóhéra munkáját megkönnyítse, maga helyezte nyakába a kötelet, és saját zsebkendőjével kötötte be a szemét. Holttestét később exhumálták, és hősnek kijáró tiszteletadással temették el újra a Westminster-apátságban.

Arnold tehát életben maradt, és tovább szolgálta a briteket, 1781-ben többször megsemmisítő csapásokat mért az amerikaiak hadianyagraktáraira. Kifosztotta a virginiai Richmondot, és megsemmisítette az ott felhalmozott hadianyag- és élelmiszerkészleteket, melyek a Lord Cornwallis ellen harcoló amerikai csapatok ellátását biztosították volna. Szülőföldjén, Connecticutban hajókat, raktárakat gyújtott fel, és csapásai nyomán szinte porig égett New London városa, az amerikai kalózok főhadiszállása. A függetlenségi háború után Arnold Londonban telepedett le, és teljesen elfelejtve halt meg 1801 júniusában.

Nem sokkal azután, hogy 1777 októberében Arnold Saratoga hőse lett, a philadelphiai kontinentális kongresszus egy évig tartó vita végére tett pontot. A vita arról szólt, hogy a *Függetlenségi nyilatkozat* által létrehozott Amerikai Egyesült Államok kormánya milyen jogokkal és hatáskörrel rendelkezzék. 1777. november 15-én az egykori gyarmatok képviselői végül 13 konföderációs cikkelyt fogadtak és küldtek el államaiknak szentesítésre. Maryland elutasította a törvénycikkek ratifikálását, mert azt kívánta, hogy azok az államok, amelyek bizonyos nyugatabbra fekvő területekre igényt tartanak, mondjanak le az egyéni terjeszkedésről, és a földeket vessék az új, egyesült állam irányítása alá. Fél évig húzódó tárgyalások után sikerült megegyezni, és 1781. március 3-án minden állam elfogadta a 13 cikkelyt. Az amerikai függetlenségi háború azonban még nem ért véget. A harcok csak 1782. augusztus 19-én fejeződtek be, amikor a brit tábornoka, Charles Cornwallis a virginiai Yorktown mellett megadta magát Washingtonnak. De ekkor is csak a függetlenséget sikerült kiharcolni. Ahogyan H. C. Clausen írta a *Masons Who Helped Shape Our Nation* (Szabadkőművesek, akik segítettek megalkotni nemzetünket) című könyvében: „Bár szabadok voltunk, nem voltunk egységesek. Az igen laza konföderációs törvény nem állított fel egységes nemzeti kormányt, közös pénzt vagy egységes törvénykezési rendszert. Akik viszont távolabbra láttak, azok tudták, hogy még egy lépést meg kell tennünk,

hogy az amerikai államok gyenge szövetségéből erős, egységes nemzet legyen."

A szabadkőművesek nagy szerepet játszottak az új kormányzati struktúra kidolgozásában, és jelentős szerepet vittek abban a vitában is, amely az alkotmány szövegéről szólt. 1787. május 25-én nyílt meg az alkotmányozó gyűlés Philadelphiában, ahol küldött volt például a 81 éves Benjamin Franklin, a levezető elnök pedig George Washington lett – az 55 képviselő egyhangú szavazatával. A szabadkőművesség, amelynek mindketten tagjai voltak, nem csupán az egyetlen olyan társaság, amely már a gyarmati függés korában is létezett, hanem az egyetlen össznemzeti szervezet is, hiszen miden államban voltak páholyai. Öt embernek volt döntő befolyása arra, hogy milyen lesz az új kormányzati struktúra, köztük hárman voltak kőművesek: Washington, Franklin és Edmund Randolph. A másik kettő, John Adams és Thomas Jefferson nem volt ugyan szakmabeli, de nézeteik tökéletesen megegyeztek a többiekével. Amikor a szöveg elkészült, 40 politikus írta alá, közülük 28-an biztosan vagy valószínűleg kőművesek voltak. Biztosan testvérek: Franklin, Washington, Gunning Bedford, John Blair, David Brearly, Jacob Broom, Daniel Carroll, John Dickinson, Rufus King. Néhányan valószínűleg kőművesek voltak, illetve bizonyítékok vannak arra, hogy kapcsolatban álltak a szakmával: Alexander Hamilton, Abraham Baldwin, William Blount, Nicholas Gilman, James Madison, Roger Sherman, George Read, Robert Morris. Később lett a testvériség tagja Jonathan Dayton, James McHenry és William Patterson.

Az alkotmány szövegét rögtön kibővítették, az első tíz kiegészítés *Bill of Rights,* vagyis Jogok törvénye, avagy Jognyilatkozat címmel külön egység a szövegben. A végső változatot 1788. szeptember 13-án a szükséges számú állam elfogadta, ezzel az alkotmány jogforrássá vált. Az Egyesült Államok első elnökét az elektorok titkos szavazással választották meg 1789. február 4-én. Minden elektor George Washingtonra szavazott. Miután megválasztását a kongresszus elfogadta és megerősítette, az elnök virginiai otthonából az új fővárosba, New Yorkba költözött. Az út április 16-ától egy hétig tartott. Április 30-án Washington a Federal Hallban tette le az esküt. Az ünnepséget Robert Livingston, a New York-i Nagypáholy nagymestere vezette le.

Benjamin Franklin a beiktatás előtt tizenhárom nappal meghalt. Philadelphia lakosságának legalább a fele ott volt a temetésen, a „szakmát" megosztó ellentétek miatt azonban a páholy, amelynek csaknem hatvan évig tagja volt, megtagadta, hogy kőművesszokás szerint búcsúztassák el.

A szabadkőművesség belső ellentéte, melyet első nagy szakadás néven is illetnek, a szakma alapjait, felépítését és gyakorlatát egyaránt érintette. A szakadás hatvan évig tartott, és mély, máig tartó hatást gyakorolt az amerikai kőművesség történetére.

7.

Szakadás a testvérek között

AMIKOR A NÉGY LONDONI PÁHOLY 1717-ben összegyűlt, hogy új életet leheljen a szervezetbe, az első Angol Nagypáholy magának követelte azt a jogot, hogy a szabadkőművesség minden területén döntő szava legyen. Az *Anderson-alkotmány*ban foglalt szabályok, alapelvek fölött tehát teljes ellenőrzést akartak gyakorolni – csakúgy, mint a jövőben alakuló páholyok fölött. 1723-ban amúgy már 30 páholy volt, de fokról fokra újabb páholyok kerültek a nagypáholy fennhatósága alá, és ők maguk is alapítottak újabb filiációkat: a Munsteri Nagypáholyt 1725-ben, az Írországi Nagypáholyt 1730-ban, a Pennsylvaniai Nagypáholyt (Benjamin Franklinét) 1731-ben és a Skót Nagypáholyt 1736-ban.

A szakadás az angol kőművességben 1751-ben következett be, amikor ismét alakult egy Angol Nagypáholy. A nagypáholyt hat ír páholy hozta létre a *Régi kötelmek*ben foglaltaknak megfelelően, tehát szabályosan. A problémát az jelentette, hogy a hat ír páholy nem volt tagja az eredeti Angol Nagypáholynak. A hatok tagjai magukat Ősi yorki szabadkőműveseknek nevezték, utalva a könyvben már említett, 926-ban, Yorkban tartott gyűlésre. Az ősi szócska azt jelentette, hogy az új Angol Nagypáholy és csakis az őrizte meg a kőművesség „régi szokásait és hagyományait". Elég ironikus, hogy az „ősiek" a 34 évvel korábban alapított nagypáholyt új szabadkőműveseknek nevezték. Egy történetírójuk szerint az ősiek „jobban el tudták adni magukat", és egyébként is sokkal nagyobb súlyt helyeztek saját szervezetük propagálására, mint az újak. Ez nagyrészt főtitkáruk, Laurence Dermott érdeme volt. Ő készítette az Ősi yorkiak alkotmányát, melynek címe *Ahiman rezon* (azaz „segítség egy testvérnek", héberül), és fáradságot nem ismerve növelte a nagypáholy jelentőségét és erejét.

Tevékenysége sikeres volt, hiszen az új nagypáholyra felfigyelt az Ír és a Skót Nagypáholy is, ráadásul folyamatosan terjeszkedni is tudtak: külföldön és a hadseregben is sorra alapították az újabb és újabb filiációkat. Éppen ezek a katonatiszti páholyok terjesztették el a kőműves eszméket a gyarmatokon.

A függetlenségi háború amerikai tábornokai természetesen a brit hadseregben kezdték karrierjüket, a franciák és az indiánok elleni háborúkban, Lord Jeffrey Amherst parancsnoksága alatt. A britek így képezték ki akaratuk ellenére későbbi legyőzőiket: Benedict Arnoldot, Israel Putnamet, Ethan Allent, Philip John Schuylert. A brit csapatok nemcsak haditechnikájukkal, hanem a szabadkőművességgel is megismertették amerikai bajtársaikat – egészen pontosan a skót rítusú kőművességgel.

A név ellenére a rítus nem skóciai, hanem francia eredetre tekint vissza – a Brit-szigeteket megosztó szakadás elől „menekülő" skótok hozták létre. Történészek szerint a rítus a Párizs mellett fekvő clermont-i káptalan 1754-es megalapításához köthető. Bonneville lovag, az Angol Nagypáholy franciaországi páholyának főmestere ugyanis a káptalan megalapításával tisztelte meg Clermont hercegét. Az angol alapítású páholyt nemsokára kiszorították a Kelet lovagjai és a Kelet és Nyugat császárai nevű páholyok, amelyeket az Örökség Rítusa néven ismernek Franciaországban (a rítust az 1750-es években alapították). Az Örökség Rítusa hozta létre a Tökéletesség Rítusát, melynek 25 fokozata volt. 22 *haut grades*, azaz magasabb fok, és a szimbolikus páholy három fokozata. A Tökéletesség Rítusának 1761-ben készített alkotmánya ezzel együtt 33. fokozatú főfelügyelői tisztségről is beszél.

Az alkotmány elkészülésének idejéből származik egy „szabadalom" is. A Francia Nagypáholy és a Kelet és Nyugat császárai ugyanis megbízták a kereskedő Étienne Morint, hogy terjessze a Tökéletesség Rítusát Amerikában. A megbízás egyben főfelügyelővé nevezte ki Morint, és felhatalmazta, hogy ő maga is nevezzen ki főfelügyelőket, és alapítson páholyokat „a tökéletes és legmagasabb fokozatok" elérésére. 1762-ben elfogadták a *Nagy alkotmányt*, amely 25 fokozatot ismer, az angol kőművesség három fokát is beleértve. Morin saját hatáskörében a Nyugat-Indiákon, Albanyban, New Orleansban, Philadelphiában és Charlestonban alapított a Tökéletesség Rítusa szerint működő páholyokat.

Morin a 25-höz számos újabb fokozatot adott, a legmagasabb rang a 33. szintű felséges nagy főfelügyelő.

1786. május 1-jén Berlinben a *Nagy alkotmány* újabb változatát fogadták el, amely a 33 fokozattal rendelkező „Ősi és Elfogadott Skót Rítus" alapjául szolgált. A rítushoz tartozókat a Legfelsőbb Tanács fogja össze. Az Egyesült Államokban manapság létező páholyok majdnem mind a Legfelsőbb Tanács által elterjesztett és irányított skót rítushoz tartoznak.

Mialatt a skót rítus folyamatosan terjeszkedett Franciaországban, III. György király gyarmati hadseregében is sorban alapították az angol kőművesség alá tartozó páholyokat. Michael Baigent és Richard Leigh már említett, *The Temple and the Lodge* (A templom és a páholy) című könyvükben a brit katonák által Amerikába vitt kőművességet úgy írják le, mint „a magaviselet és az értékek hierarchiája, egyfajta világnézet, légkör". Szerintük ezektől a katonáktól tanulták meg „a gyarmatokon élők, mit is jelent az »emberi jogok« magasröptű kifejezés, és tőlük hallottak először a tökéletes társadalom tervéről is". A skót rítus gyors és sikeres elterjedését mutatja, hogy ide tartozott a Szent András-páholy, melynek vezetője, Joseph Warren és számos tagja vett részt a bostoni teadélutánon. Paul Revere, a Bunker Hill-i csata és egy hadsereg, melynek tábornokai fele részben kőművesek voltak, vezetője pedig George Washington: mind szoros kapcsolatban álltak a skót rítussal.

Az amerikai sikerek idején az anyaországi mozgalom még mindig ketté volt szakadva. A 19. század elején azonban az „ősiek" és az „újak" kezdték felismerni a megosztottság hátrányait, és mindkét részről az egykori egység helyreállításának mikéntjén kezdtek gondolkodni. 1809-ben az újak nagypáholya visszavonta azt a végzését, amely megtiltotta, hogy az ősiek belépjenek hozzájuk. A következő évben a másik nagypáholy viszonozta ezt a gesztust. A két testület bizottságokat jelölt ki azzal a feladattal, hogy dolgozzák ki a további közeledés módját. A folyamat akkor kapott nagy lendületet, amikor Atholl hercege, az ősiek nagymestere lemondott, és helyét Kent hercege foglalta el, akinek testvére, Sussex hercege – mindketten III. György fiai –, az újak nagymestere volt. Az egység formális helyreállítására végül a londoni Freemasons Hallban került sor 1813. december 27-én. A két nagypáholy tagjai

szomszédos szobákban gyülekeztek, majd saját szokásuk és szertartásaik szerint megnyitották az ajtókat, és nagymesterük vezetésével a hallba vonultak. A nagypáholyok tagjai egymás mellett sorakoztak fel, majd imákat mondtak, végül felolvasták az egyesülésről szóló rendelkezést.

A szöveg tulajdonképpen az ekkor Az Ősi Szabadkőművesek Angliai Egyesült Nagypáholyának nevezett testület alapító okirata volt. Még a találkozó előtt felállították az Egyesülés páholyát, amely összegyűjtötte azokat a szokásokat és szertartásokat, amelyeket attól fogva az egyesült nagypáholy elfogadott és követett. Az egyesülésről szóló cikkelyek megalkotásához mindkét részről kompromisszumkész magatartásra volt szükség, és a nagypáholyok sok mindent fel is adtak saját rituáléikból és szabályzataikból, melyek több mint 30 évig megosztották őket. A legfőbb változtatás az *Anderson-alkotmány* szövegét érintette, pontosabban ezt a mondatot: „Abban a vallásban higgyenek, amelyet mindenki elismer." Az új szövegben már ez állt: „bármely vallás követői legyenek, vagy bármilyen istent imádjanak", feltéve, hogy „hisznek a menny és a föld dicsőséges Tervezőjében, és a szent erkölcsi kötelességeket megtartják". Azaz a kőművesség régi alkotmányában megfogalmazott zsidó-keresztény alapokat valamiféle meghatározatlan deizmussal cserélték fel.

Az ősiek és az újak szakadása Amerikában is megmutatkozott. Mindenhol az újak domináltak, Pennsylvania kivételével, ahol viszont csak az ősieknek volt páholyuk. A függetlenségi háború idején 27 új páholyt alapítottak. Pennsylvaniában kilencet (egyet Philadelphiában), kettőt New Jersey-ben, hármat Marylandben, kettőt-kettőt Dél-Karolinában és Delaware-ben, egyet Virginiában. Ezenkívül létrehoztak hat páholyt az amerikai hadseregen belül, egyet pedig a brit seregben. A két nagypáholy ellentétei a *Függetlenségi nyilatkozat* kapcsán egészen világosan megmutatkoztak. Az újak lojálisak maradtak az anyaországhoz, az ősiek viszont szakítani kívántak Angliával. A háború alatt az újak közül nagyon sokan Angliába és Kanadába mentek, így nagypáholyuk magától megszűnt. A Pennsylvaniai Nagypáholy 1786. szeptember 25-én tartott negyedéves gyűlésének résztvevői egyhangúan kimondták, hogy a páholy független az Angliai Egyesült Nagypáholytól. A határozat szövege szerint „az Angliai

Egyesült Nagypáholy engedélye alapján működő páholy megszűnt létezni".

Bár Benjamin Franklin is a függetlenség támogatója, sőt a mozgalom vezetője volt, soha nem tagadta meg az újakat. Amikor meghalt, nagypáholya, melyet immár az ősiek irányítottak, megtagadta, hogy szertartásuk szerint temessék el. Halála után a háború előtti Amerika leghíresebb kőművesének örökségét egy tábornok vitte tovább, akinek győzelmeit ez az egyszerű mondat tükrözi a *Függetlenségi nyilatkozat*ban: „Ezen gyarmatoknak pedig szabad és független államoknak kell lenniük."

George Washington jobb keze a Biblián nyugodott, amikor eleget tett az alkotmány rendelkezéseinek, és letette a hivatali esküt. A Biblia a Teremtés könyvénél volt nyitva, a 49–50. fejezeteknél. Az első rész Jákob utolsó perceit mondja el, ahol egyenként szólítva fiait, megjövendöli sorsukat. Az 50. fejezet Józsefről és a haláláról szól. A könyvet Mark Baskett, „Őfelsége, a legkiválóbb király nyomdásza" nyomtatta 1767-ben, Londonban, és az első oldalon II. György acélba metszett portréja látható. A második oldalra valaki ezt írta: „5789. április 30-án New York városában az Amerikai Egyesült Államok első elnöke, George Washington eme szent példányra tette le esküjét, amely szerint védelmezni fogja az Egyesült Államok alkotmányát. Ezt a fontos ünnepséget a tiszteletre méltó Robert R. Livingston, New York állam kormányzója és New York állam független és valódi kőműveseinek nagymestere bonyolította le."

A Biblia egyébként a King James-féle angol fordítás, amely tartalmazza az apokrifeket, kibővítve a korra vonatkozó történeti, asztronómiai és közjogi adatokkal is. Számos, bibliai jeleneteket ábrázoló művészi acélmetszet található benne, melyeket a híres angol művész, John Stuart készített régebbi korok mestereinek festményeit és más alkotásait felhasználva. A könyvet 1770. november 28-án mutatta be a nagypáholynak Jonathan Hampton.

Ugyanezt a Bibliát használta az eskütételkor Warren G. Harding (1921), Dwight D. Eisenhower (1953), Jimmy Carter (1977) és az idősebb Bush elnök 1989-ben. Eredetileg az ifjabb Bush is erre tette volna le az esküt 2001-ben, az ünnepség alatt azonban eleredt az eső, így erre mégsem került sor. A könyv sok állami és kőműves eseményen felbukkant. Használták Washington temetésén New Yorkban, 1799. december 31-én, ugyanitt 1840. október 14-én, amikor a Croton vízvezetéket bevezették a városba, 1867-ben Bostonban és 1869-ben Philadelphiában, amikor felavatták a szabadkőművesek egy-egy templomát. 1885. február 21-én, a Washington-emlékmű alapkőletételénél, majd 1998-ban is, amikor az emlékművet újra felavatták. Az uticai szabadkőműves-központ alapkőletételénél is használták 1891. május 21-én. A New York-i Masonic Hall megnyitóján is ott volt 1909. szeptember 18-án, amikor a Szent János-páholy első gyűlését tartotta az épületben, és az első három fokozatba avattak be többeket az új templomban. Bemutatták a könyvet 1964-ben a New York-i világkiállításon, de megjárta már a CIA Langley-ben található központját és 2001-ben a *Híres apák és fiúk* kiállítást is a texasi George H. W. Bush Könyvtárban. Ha a Szent János-páholy nem használja a könyvet, vagy a Biblia éppen nem az országot járja, akkor a New York-i Federal Hallban állítják ki – ott, ahol Washington letette rá az esküt.

1793. szeptember 25-én Washington elutazott New Yorkból, hogy letegye a Capitolium alapkövét egy városban, amelyet róla neveztek el Columbia államban. Ő volt a középpontja „az egyik legnagyszerűbb KŐMŰVES-ünnepségnek", ahogyan a *Columbian Mirror & Alexandria Gazette* írta tudósításában. A cikk így szólt:

> „10 óra körül a szakma által nagyra becsült 22. számú, virginiai páholy tisztviselői teljes ünnepi díszbe öltözve meglátogatták a 9. számú páholyt. A Potomac folyó déli partján nemsokára felbukkantak az önkéntes tüzérek szemet gyönyörködtető csapatai, melyek katonai parádéval köszöntötték az Egyesült Államok elnökét. Az elnök kisvártatva meg is jelent kíséretével. Az önkéntes tüzérek katonai tiszteletadással köszöntötték, mire Őnagysága és kísérete átkelt a Potomac folyón. A másik oldalon, Marylandben, a 9. számú, marylandi és a 22. számú, virginiai páholy összegyűlt tisztviselői köszöntötték az érkező elnököt, majd a tisztviselők zeneszóval elindultak a menet élén. A menet végén az alexandriai önkéntes tüzérek haladtak. Pompás ünnepi menetben Washington város Elnöki terére vonultak. Itt már várta őket a 15. számú, washingtoni páholy

tagsága és vezetője, Joseph Clark testvér, tiszteletre méltó főmester, a tabernákulum hercege, aki továbbvezette a menetet egy hatalmas páholyhoz, amelyet az elnök fogadásának alkalmából építettek. Rövid idő elteltével C. Worthy Stephenson testvér, főmarsall, a tabernákulum hercege felügyelete alatt a testvériség és még sok más jelen levő testület tagjai újabb menetet alkottak, és elvonultak a férfiakból és nőkből álló, ragyogó nézősereg előtt."

A „sok más jelen levő testület" között ott volt Washington város földmérő bizottsága, „George-Town" polgármestere és vezetői, a virginiai tüzérség, Washington város követsége és kíséretük, kőművesek, iparosok, két kardvivő, első, második és harmadik szintű kőművesek, azok, akik „nagy párnákon vitték a Bibliát stb.", a botokkal felszerelt szervezők, egy zenekar, a 22. számú, virginiai páholy, amelynek tagjai „saját rendjüknek megfelelően vonultak fel", olyanok, akik gabonát, bort és olajat vittek magukkal, és „a 22. számú, virginiai páholy f. m. [főmester], t. h. [a tabernákulum hercege] George Washinton főmestere", valamint a „fő kardvivő". A tudósítás így folytatja:

„A menet zárt sorokban haladt, ünnepi méltósággal, miközben zene és dobok szóltak, színes zászlók hullámoztak, és a tömeg ünnepelt végig Washington városában az Elnöki tértől a Capitoliumig. Itt a nagymester megállította a menetet, majd megparancsolta a menetoszlopnak, hogy egyik fele lépjen egyet jobbra, a másik pedig balra, majd forduljanak szembe egymással. Így egy téglalap alapú tér jött létre, ahol a fő kardvivő átvezette a menetet. A kardvivő mögött bal oldalon a nagymester, t. h. ment, középen az Egyesült Államok elnöke, míg a jobb oldalon a 22. számú, virginiai páholy főmestere. A menetet alkotó többi csoport, fordított sorrendben ahhoz képest, ahogyan az Elnöki tértől idáig vonultak, a Capitolium délkeleti sarkához ment. A tüzérek egy erre kijelölt helyre vonultak, ahol hadmozdulatokat mutattak be, és elsütötték ágyúikat. Az Egyesült Államok elnöke, a főmester, t. h. és a 22. számú, virginiai páholy f. m.-e egy hatalmas kő keleti oldalához álltak, majd

a teljes szakma nyugat felől kört alkotott, és néma csöndben álltak egy ideig. A tüzérség sortüzet adott. A főmarsall a követeknek egy nagy ezüsttáblát nyújtott át, amelyről a küldöttek a következő feliratot olvasták fel:

Az Amerikai Egyesült Államok Capitoliumának eme délkeleti szegletkövét 1793. szeptember 18-án rakták le Washington városában, a független Amerika 13. évében, George Washington második elnöki ciklusának első évében. Az elnök hazájának igazgatásában olyan kitűnő és gyümölcsöző erényeket csillogtatott meg, mint amilyen egykor hadi felkészültsége és megfontoltsága volt, amellyel segített megteremteni a szabadságot. Készítette a Marylandi Nagypáholy és sok, az igazgatása alatt álló páholy, valamint a Virginia állambeli 22. számú alexandriai páholy a kőművesség 5793. évében. Thomas Johnson, David Steuart és Daniel Carroll megbízottak, Joseph Clark, f. m. pro tem.,* James Hobam és Stephen Hallate építészek. Collin Williamson kőművesmester.

A tüzérség ezután sortüzet adott. A táblát átnyújtották az elnöknek, aki a főmester *pro tem*. és három főmester kíséretében leereszkedett az alapnak kiásott gödörbe, és ott elhelyezte a táblát az Egyesült Államok Capitoliumának szegletkövén. Erre a kőre gabonát, bort és olajat is tettek. A sokaság könyörgő imát mondott, majd kőműves dicsőítő énekek hangzottak el, végül a tüzérség sortüzet adott.

Ezután a társaság egy nagy sátorba vonult, ahol megsütöttek egy 500 kilós ökröt. Ebből és mindenféle más frissítőkből bőven jutott az egybegyűlteknek. Az ünnepséget végül a tüzérség tizenöt lövésből álló sortüze zárta... A jelenlevők még sötétedés előtt elvonultak, reménykedve erőfeszítéseik sikerében."

A legkorábbi leírásunk, amely hivatalos kőművesünnepségről szól, 1804-ben keletkezett, és Alexander Lawrie *A History of Free Masonry* (A szabadkőművesség története) című munkájában olvasható. Az esemény egyébként 1738. augusztus 2-án történt,

* Főmester *pro tempore,* vagyis ideiglenesen – *a ford. megjegyzése.*

amikor Cromarty gróf, a skót szabadkőművesek nagymestere elhelyezte az edinburghi Új Katonai Kórház alapkövét. Lawrie leírásában egy meglehetősen egyszerű, szinte primitív ünnepségről olvasunk:

> „Amikor a társaság az épület későbbi helyéhez érkezett, a nagymester és testvérei kéz a kézben körülállták az alap helyét, majd a nagymester a katonai kórház vezetőinek küldöttségével együtt az alap keleti oldalához ment. Itt az előre meghatározott helyen elhelyezték az alapkövet, majd a kórház vezetője egy medált tett a kő alá. Mindketten három-háromszor vaskalapáccsal ráütöttek a kőre, ami után háromszor megfújták a kürtöket, és háromszor éljenzett és tapsolt a sokaság."

James Anderson az *Alkotmány*ban egy ehhez hasonló, egyszerű ünnepséget ír le. A ceremóniát 1721. március 19-én tartották, és az Angol Nagypáholy valószínűleg nem volt jelen. Anderson így ír: „Salisbury érseke illő csend közepette vonult be, és elhelyezte a szegletkövet, majd kétszer vagy háromszor kalapáccsal ráütött. Ezalatt kürtök zengtek, és a sokaság örömujjongásban tört ki. Ekkor őméltósága egy erszényben 100 guinea-t tett a kőre, melyet őfelsége ajándékozott a szakmának."

A Capitolium alapkőletételét egyébként két fontos esemény fogja közre: 1772-ben Londonban William Preston megjelentette *Ilustrosions of Masonry* (A kőművesség bemutatása) című könyvét, amelyet New Yorkban (némi változtatásokkal) Thomas Smith Webb 1797-ben *The Freemason's Monitor* (Szabadkőműves figyelő) címmel adott ki. Preston könyvét tehát már olvashatták azok, akik megtervezték a Capitolium alapkőletétele körüli ünnepséget. Bár valószínű, hogy még nagyobb hatást gyakorolt rájuk John K. Read könyve, az *Új ahiman rezon,* amelyet két évvel az ünnepség előtt, 1791-ben adtak ki Virginiában. Ezt a munkát a szerző a virginiai páholyok használatára szánta, és „George Washington úrnak, az Egyesült Államok elnökének" ajánlotta.

Az 1772-es, Preston által leírt, valamint az 1797-es, Webb által lejegyzett ünnepségek elég egyszerűek voltak. Preston szerint csak a nagypáholy tagjai voltak jelen, Webb már magánpáholyok tagjairól is beszámol. Webb arról is ír, hogy az alapkőhöz gabonát, bort és olajat vittek, s hogy a nagymester rituálisan megvizsgálta az alakövet, „hogy megfelelő alakú, valódi és megbízható-e". Preston és Webb is megemlíti, hogy a király nagylelkűen támogatta a szakmabelieket, és az ünnepség során önkéntes adományokat is gyűjtöttek a munkásoknak. Ez a szokás valószínűleg az Ezdrás könyvének 3. fejezetében található egyik részletén alapul, ahol a második jeruzsálemi Nagytemplom építésének előkészületeiről van szó: „És adának pénzt a kő- és favágóknak s a mesterembereknek, és ételt és italt és olajat a Sidonbelieknek és Tírusbelieknek, hogy hozzanak cédrusfákat a Libánonról a joppéi tenger felé, Czírus, persa király nékik adott engedelme szerint."

Azt, hogy Washington szabadkőműves volt, még képi ábrázolás is bizonyítja. 1794-ben ugyanis az alexandriai páholy felkérésére kőműves-díszruhában állt modellt William Williamsnek. A feljegyzések szerint 1797. március 18-án az alexandriai páholy küldötteit fogadta az elnök, 1798. április 1-jén pedig a páholy által tartott banketten köszöntőt is mondott.

Bár Washington végrendeletében azt kérte, hogy „testemet minden ünnepség vagy temetési beszéd mellőzésével, a nyilvánosság kizárásával temessék el", páholya engedélyt kapott, hogy temetési menetet szervezzen. A gyászolóknak szerdán kellett Mount Vernonba érkezniük, „tizenkét órakor, ha ez nekik megfelel, vagy csütörtökön ugyanezen időpontban". December 18-án, szerdán, kora reggel indult az alexandriai páholy Mount Vernonba, és délután egy órára érkeztek meg. Két órával később állt össze a hivatalos menet, melyben részt vettek gyalogos és lovas katonák, papok, Washington lova, üres nyereggel, egy katonazenekar, a halottszállító saroglya, valamint több tucat gyászoló.

Egyszerű, vörös téglából készült síremlék állt egy domboldalon, a kastély alatt. Thomas Davis tiszteletes, az alexandriai Christ Church* vezetője felolvasta a temetési beszédet. Utána James Muir, az alexandriai református gyülekezet lelkésze és dr. Elisha Dick – mindketten kőművesek – vezényelték le a hagyományos

* 1695-ben, az USA-ban alapított, Európában teljesen ismeretlen felekezet – *a ford. megjegyzése.*

kőműves temetési szertartást. A szemfedőt egy rövid időre eltávolították, hogy a jelenlevők még egyszer megnézhessék az elnököt. Muir pár nappal később így írt:

„A hosszú és fenséges oszlopcsarnokban, ahol azelőtt hősünk dicsőségben sétálgatott, most letakart teste feküdt. Arca nyugodt és komoly volt, úgy tűnt, mintha nem akarná, hogy az élettelen testen megmutatkozzék a nemrég még benne lakozó szellem méltósága. Azoknak, akik jelen voltak, hogy lerójják kegyeletüket az ország jótevője előtt, csodás látványban lehetett részük. A gyalogság, a lovasság és a tüzérségtől tizenegy üteg felsorakozott a Potomac folyó partján, a kripta mögött, és háromszoros sortüzet adott az Egyesült Államok egykori hadseregparancsnoka tiszteletére."

Henry „Könnyű ló" Lee, aki Washington tisztjeként szolgált a függetlenségi háborúban, azt mondta egykori parancsnokáról: „Első a háborúban, első a békében, és első honfitársai szívében; senki sem előzhette meg őt." Thomas Jefferson szerint: „Egészében véve jelleme szinte tökéletes volt, semmi rossz nem volt benne, legfeljebb néhány dologban volt középszerű. Vele kapcsolatban valóban elmondhatjuk, hogy természet és sors sosem működött még ily tökéletesen együtt, hogy naggyá tegyen egy embert, és ugyanilyen életet adjon neki. Bármilyen kiváló férfiak szülessenek, aligha lesz egy is hozzá hasonló, akire örökké emlékezni fognak."

A szabadkőművesek mindenütt nyilvános gyászünnepségeket tartottak. Csaknem 50 évvel később Samuel de Wees kapitány így idézte fel az egyik pennsylvaniai ceremóniát:

„Rögtön a szomorú hír megérkezése után nyilvános gyűlést tartottak a readingi városházán, és előkészítették a gyászmenetet. A szabadkőművesek páholyaikban találkoztak, és mindenütt úgy határoztak, hogy csatlakoznak az emlékező menethez. Egy kiváló és példamutató testvér itt hagyott egy titokzatos földi páholyt, hogy a kimondhatatlanul ragyogó és fenséges, szent és dicsőséges Nagypáholyhoz

csatlakozzék odafent, s most, hogy a végtisztességet kellett megadni neki, senki nem maradhatott tétlen. Két csapat önkéntest rendeltek ki Keims kapitány vezetése alatt. A menetben elöl haladtak a katonák, utána a koporsó, majd a kőművesek, a polgári tisztviselők és végül a város lakosai. Az egész menet másfél kilométer hosszan hömpölygött. Egy templomhoz mentek, ahová a katonaság, a kőművesek és sokan a tömegből bevonultak. Miközben zene szólt, a katonák előrevitték a koporsót, és az emelvény előtt letették a főhajóban. 12 vagy talán 20 lelkipásztor volt jelen az eseményen. Gyászmisét tartottak, majd a menet a Philadelphia utcán és Reading más jelentősebb utcáin át a temetőhöz vonult. Itt a koporsót katonai tiszteletadás mellett a sírba helyezték, olyan ünnepélyességgel, mintha valóban szeretett Washingtonunk testét temették volna el benne."

Amikor Washington meghalt, a tizenhárom állam páholyai mind a skót rítust követték. A rítus első említése 1753. december 22-éről származik, Washington fredericksburgi páholya volt a rítus tagja. Két évvel az elnök halála után a dél-karolinai Charlestonban megalapították a Legfelsőbb Világtanácsot (1801. május 31.), és létrehozták a 33. fokozatot, mely a sokat idézett C. W. Leadbeater szavaival élve „a legfontosabb és legszebben ragyogó minden kőművesszolgálat között".

8.

A franciák, a pápa és Prince Hall

Bár a szabadkőművesség történetét igen jól feltérképezték, franciaországi megjelenéséről szinte semmit sem tudunk. Egy történet szerint angol „úriemberek" a 18. század elején kivándoroltak Franciaországba, és ott elmélkedő (tehát nem valódi kőműves-) páholyokat alapítottak, melyekbe szívesen felvettek francia jelentkezőket is. 1728 májusa és júliusa között a francia páholyok egységesen a Franciaországi Angol Nagypáholy vezetése alá helyezték magukat. A nagypáholy vezetője, Wharton hercege előtte a Londoni Nagypáholy élén állt. Más felfogás szerint az első francia páholyokat skót és ír katonák alapították, St. Germain-en-Laye-ben töltött száműzetésük idején.

A Franciaországi Angol Nagypáholynak csak 1738-ban lett először francia nagymestere. Ez az év kétszeresen is sikeres volt a francia szakma számára, ugyanis XII. Kelemen pápa április 28-án kiadott egy enciklikát. Ebből következik egy részlet:

„Fülünkhöz jutott, és már az általános szóbeszéd is úgy tartja, hogy bizonyos társaságok, társulatok, gyülekezetek, kongregációk vagy csoportok, amelyeket Liberi Muratorinak vagy Francs Massons-nak hívnak, vagy bármilyen más néven neveznek a különböző nyelveken, mindenfelé elterjedtek, és napról napra erősödnek. Sokan, mindenféle vallás vagy szekta követői közül, a becsületesség álarca alatt társaságokba tömörülnek az ezek által meghatározott törvények és rendeletek szabályai szerint, és szigorú, felbonthatatlan köteléket vesznek magukra, esküt téve a Szent Bibliára, és egy sereg borzalmas büntetés terhét véve magukra arra az esetre, ha megsértenék a hallgatási fogadalmat, amelynek értelmében nem beszélnek arról, mit tesznek a legnagyobb titokban. A bűn azonban természeténél fogva előbb-utóbb elárulja magát, és elterjed a híre. Így a fentebb mondott társaságok és csoportok a legnagyobb gyanakvást keltették a hívő emberek lelkében, és a bölcs és becsületes emberek egyetértően azt gondolják róluk, hogy gonosz és torz képződmények. Mert ha nem gonosz dolgokkal foglalkoznának, nem gyűlölnék annyira a világosságot. A róluk szóló szóbeszéd már olyan méreteket öltött, hogy a hatóságok a társaságokat számos országban üldözik, mert veszélyeztetik a közbiztonságot, és több helyen már meg is szüntették őket."

XII. Kelemen pápa eredeti neve Lorenzo Corsini. A nemesi születésű főpásztor a pisai egyetemen tanult jogot. Az egyházi hierarchiában gyorsan emelkedett, ügyész, kincstárnok, majd 1696-tól a Castel Sant'Angelo feje. Később XI. Kelemen pápa udvaronca, majd 1706. május 17-től kardinális rangot viselt. XI. Kelemen halála után szentelték fel 1730-ban. Ő volt az egyház 246. pápája. Amikor hivatalába beiktatták, már csaknem vak volt, és egész pápasága alatt ágyhoz volt kötve. Legfontosabb kötelességének azt tartotta, hogy rendbe szedje a vatikáni kincstárat, így arra kényszerítette a korrupt főpapokat, hogy a megelőző pápák alatt összeharácsolt vagyonukat szolgáltassák vissza. Olyan jó eredményeket sikerült elérnie, hogy a befolyt pénzzel számos Róma környéki építkezést tudott támogatni, épületeket díszíttetett fel, utakat köveztetett, művészeti galériákat támogatott, és felépíttette Ancona kikötőjét.

Az enciklika így folytatódott: „ezek a társaságok vagy csoportok gyakran nemcsak az államok békéjét veszélyeztetik, hanem a lelkek üdvösségét is, és semmilyen világi vagy egyházi szentesítésben nem részesültek", majd a pápa Jézus egyik példabeszédéből idézett, és figyelmeztetett a „hű szolga és az úr házát őrzők kötelességére, akiknek figyelniük kell éjjel-nappal, hogy ezek az emberek tolvaj módjára nehogy betörjenek a birtokra, és mint a rókák, elpusztítsák a szőlőskertet [...]. Nem akarjuk, hogy az egyszerű emberek szívét rossz irányba fordítsák, és hogy az ártatlanokat láthatatlan nyilaik megsebezzék, és el akarjuk torlaszolni

a széles utat, amely a soha meg nem bánt bűnökhöz vezet, és még más igaz és érthető okoknál fogva is [...] tanácsot kértünk a Szent Római Egyház néhány kardinálisától, a mi tiszteletre méltó testvéreinktől, de saját akaratunkból is, biztos tudással és érett elhatározással, apostoli teljhatalmunknál fogva ezennel elhatározzuk és kimondjuk, hogy ezek a társaságok, társulatok, gyülekezetek, kongregációk vagy csoportok, amelyeket Liberi Muratorinak vagy Francs Massons-nak hívnak, vagy bármilyen más néven neveznek, elítéltetnek és betiltatnak, és jelen oklevelünk által mindörökre elítéljük és betiltjuk őket."

A kiátkozást kimondó bulla ellenére a szabadkőművesség nem szűnt meg Franciaországban. 1740-ben már több mint 200 páholy volt, csak Párizsban 22. 1754-ben Bonneville lovag skót rítusú káptalant (a páholy szót ebben a rítusban nem használják) alapított, és kinyilvánította, hogy a kőművesek tulajdonképpen a templomos lovagok utódai. 1756-ban a Franciaországi Angol Nagypáholy kimondta a teljes függetlenséget, felvette a Franciaországi Nagypáholy nevet, és csatlakozott a skót rítushoz. Ahogyan Angliában és Amerikában, Franciaországban is viszály tört ki az újak és az ősiek között. Robert Macoy *A Dictionary of Freemasonry*ban (A szabadkőművesség szótára) így jellemezte ezt az időszakot: a főmesterek a páholyokat „saját kedvük szerint irányították", és olyan alapító okiratokat hagytak jóvá, amelyek „káptalanokat, tanácsokat, kollégiumokat és bíróságokat" hoztak létre. Így olyan káosz alakult ki, „hogy senki sem tudta, melyik is a sok közül a törvényesen működő testület". 1772-ben a nagypáholy megváltoztatta a nevét Franciaországi Nagyoriensre, és elfogadta a „franciaországi szabadkőművesség királyi rendjének statútumait". Azok a kőművesek, akik nem értettek egyet ezzel a lépéssel, „kiléptek", és továbbra is a Franciaországi Nagypáholy nevet használták. A két csoport folyamatosan kétségbe vonta a másik legitimitását, mígnem a vitának az 1789-ben kitört francia forradalom hirtelen véget vetett. A véres harcok idejére, melyek tétje az volt, hogy a királyságot felváltja-e a köztársaság, a kőművesség ténykedését felfüggesztették. Az újak és az ősiek közti szakadásnak 1799. június 28-án vetettek véget, amikor a nagypáholy beolvadt a nagyoriensbe. Az egyesített mozgalom Napóleon alatt prosperálni kezdett, és 1805-ben, az austerlitzi ütközet után (ahol a franciák megverték az osztrák–orosz csapatokat) egy bizonyos Brunet nevű kőműves a Szent János napján (december 27.) rendezett hagyományos téli ünnepségen egy verssel köszöntötte a franciák császárát:

Remegjetek mind, az istenek vezetik Napóleont.
Hódoljatok, vagy nemsokára Albion szívéig hatol a csatakiáltás:
Sokáig éljen Napóleon!

Ez a kis intő versike nagyszerű bizonyítéka annak, hogy a franciák nem tartották be maradéktalanul James Anderson alkotmányát. Bár a francia páholyok elfogadták az 1723-as szöveget, az alkotmány azon rendelkezését, hogy a tagok a gyűlések alatt ne beszéljenek a politikáról, a franciák *laissez faire* módon kezelték. A nagyoriens viszont hű maradt az alkotmány azon részéhez, mely szerint a kőműves soha nem lehet ostoba ateista vagy vallástalan szabadelvű. Szabályaik szerint a kőművesek „abban a vallásban higgyenek, amelyet mindenki elismer, meghagyva egyéni meggyőződésüket". Mivel a szöveg szerint vallási meggyőződése miatt senkit sem lehet kizárni, a franciák is átvették azt az általános tételt, hogy mindenkinek hinni kell a menny és a föld dicsőséges építészében.

Azon liberális gondolkodású emberek számára, akik csatlakozni kívántak a mozgalomhoz, még ez az utóbbi gondolat sem volt elfogadható. A problémára adott válasz oda vezetett, hogy a francia és az angol kőművesség útjai elváltak egymástól. Az 1870-es évek vége felé ugyanis a Franciaországi Nagyoriens ateistákat is kezdett felvenni soraiba. Ez jelentős törés volt, amely után az európai gyakorlattal szemben álló új szabályok is létrejöttek. Ezek egyáltalán nem is utaltak a dicsőséges építészre, a legfelsőbb létezőre vagy akár valamilyen alkotó elvre. Egy kőműves történész szerint a franciák „szabályzatok menüjét" kapták meg, amely meg is felelt nekik, mert semmilyen szabályzat mellett sem akarták lekötni magukat.

Ez a különállás oda vezetett, hogy az Amerikában élő, de a francia kőművesek hagyományait követő páholyokban is feszültség keletkezett. Az első világháború alatt rengeteg amerikai katona érkezett Európába azzal a jelszóval, hogy „Lafayette, itt

vagyunk", utalva Lafayette márkira, aki 140 évvel azelőtt harcolt az amerikai függetlenségi háborúban. Az amerikai katonák közt igen sok kőműves volt, akik egyfajta kultúrsokként élték meg, hogy francia testvéreik ateistákat is felvesznek soraikba.

Paul M. Bessel, kőműves történetíró egy írásában kényszeredetten jegyzi meg az amerikai és a francia kőművesség viszonyáról, hogy „úgy tűnik, semmi sem okozott komolyabb vitát az amerikai kőművesek között, mint egymás elismerése és a szabályokhoz való ragaszkodás (esetleg még a faji kérdések lehettek ilyen súlyúak)."

A feketék a *Függetlenségi nyilatkozat* kiadása előtti évben bukkannak fel az amerikai kőművesség történetében. Ekkor vették fel Prince Hallt és még tizennégy szabad születésű fekete férfit egy ír rítus szerint működő katonai páholyba.

Prince Hall életéről szinte semmit sem tudunk. Még azt sem, hol és mikor született, bár elméletek természetesen rendelkezésre állnak. Ezek szerint 1748. szeptember 12-én született Barbados szigetén. Állítólag 1765-ben rabszolgaként vitték Bostonba, ahol megvette őt egy bizonyos William Hall. Gazdája 1770-ben szabadította fel.

A függetlenségi háború során Hall a kontinentális seregben harcolt, egyes legendák szerint például Bunker Hillnél is. Amikor tizennegyedmagával felvették a 441. számú páholyba, az újonnan csatlakozott fekete tagoknak egyben megengedték, hogy megalapítsák az 1. számú afrikai páholyt. A többi tag: Cyrus Johnson, Bueston Slinger, Prince Rees, John Canton, Peter Freeman, Benjamin Tiler, Duff Ruform, Thomas Santerson, Prince Rayden, Cato Speain, Boston Smith, Peter Best, Forten Howard, Richard Titley. A háború után Hall alapító okiratot kért az Első Angliai Nagypáholytól. Ez 1787. április 29-én meg is érkezett Bostonba. Egy héttel később, május 6-án hivatalosan is megalakult a 446. számú afrikai páholy.

A Prince Hall-féle kőművességről egy texasi testvér, Robert E. Connors Jr. egész könyvet írt. A szerző szerint a 18. század végén az angol kőművességre nem volt jellemző, hogy egyes területek fölött kizárólagos irányítást gyakoroltak volna, ezért valószínű, hogy a Bostonban székelő afrikai páholynak jogában állt újabb páholyokat alapítani. Hall tehát ugyanolyan hatalmat kapott a

kezébe, mint amilyennel az európai nagymesterek rendelkeztek. Tény, hogy afrikai páholyokat alapítottak Pennsylvaniában, Rhode Islanden és New Yorkban is.

1791. június 24-én megalakult az Észak-amerikai Afrikai Nagypáholy, melynek Hall volt a nagymestere. Egyébként egy évvel előzték meg a Massachusettsi Nagypáholy megalapítását. 1827-ben, 45 évvel a Massachusettsi Nagypáholy megalapítása után a bostoni afrikai páholy kinyilvánította függetlenségét az Angol Nagypáholytól.

Hall háztulajdonosként és szavazásra jogosult polgárként egész életében azért harcolt (sikerrel), hogy Bostonban iskolákat alapítsanak a fekete gyermekeknek, sőt saját otthonában maga is nyitott egy iskolát. Sikeresen szállt síkra azért is, hogy a városi hatóságok ne engedjék meg szabad négerek elrablását, akiket azután rabszolgának adtak el. Egy életrajzírója szerint Hall az afrikai metodista episzkopális egyház lelkésze volt, de erről semmilyen bizonyító irat nem maradt fenn. Egy tanúvallomásban, amelyet Massachusetts államban rögzítettek 1807 augusztusában, egy Prince Hall nevű illető ellenben azt mondta, hogy ő bőrdíszműves, és 1762-ben a kongregacionalista egyház felvette tagjai közé.

Hall 1807. december 4-én hunyt el. A következő évben a kőművesek éves gyűlésén az Észak-amerikai Afrikai Nagypáholy nevet Massachusettsi Prince Hall Nagypáholyra változtatták. 1869-ben a nagypáholy központja egy tűzvészben teljesen megsemmisült. A névváltoztatásról szóló irat azonban máig is megvan, ugyanis egy fémcsőben tartották egy ládában. A hatalmas hőtől elszenesedett iratot S. T. Kendall nagymester mentette ki az égő épületből, jelenleg Bostonban őrzik egy bank széfjében.

Ma világszerte 44 Tiszteletre Méltó Prince Hall Nagypáholy működik, melyek alá körülbelül 5000 páholy tartozik, valamivel több mint 300 000 taggal. Sok éven át a Prince Hall páholyok és a fekete egyházak voltak a legjelentősebb néger szervezetek Amerikában. A kőművesek épületeinek termeiben istentiszteleteket tartottak, és írni-olvasni tanították a feketéket. Prince Hall kései követői arra használták forrásaikat, hogy segítségükkel fiatal feketék egyetemeken és főiskolákon tanulhassanak, de sok más jótékony kezdeményezést is támogattak, illetve közösségi programokra adtak támogatást.

Három évvel azután, hogy megszületett az a férfi, aki megalapította a feketék szabadkőműves szervezetét Amerikában, XIV. Benedek pápa – XII. Kelemen nyomdokaiba lépve – pápai bullában bélyegezte meg a szabadkőművességet. Franciaországban ezt is ugyanolyan rezignáltan fogadták, mint az első enciklikát. Más európai országokban azonban az ediktum kapóra jött a kőművesség ellenségeinek, elsősorban azoknak az uralkodóknak, akik veszélyt láttak abban, hogy a kőművesség is képviselte a francia forradalom hármas jelszavát, a szabadságot, az egyenlőséget és a testvériséget, valamint az amerikai függetlenségi mozgalom demokratikus ideáit. A magasra csapó szenvedélyek eredménye egy mai napig is megoldatlan rejtély. A következőkben egy ragyogó osztrák kőművesnek, a zene egyik géniuszának életéről és haláláról lesz szó.

9.

A *Varázsfuvola* rejtélye

Alig néhány héttel azután, hogy XIV. Benedek pápa kiadta bulláját, a szabadkőművességet betiltották Spanyolországban és a Nápolyi Királyságban, a Habsburg Birodalom (így Magyarország) területén pedig erős támadások érték, nem utolsósorban azért, mert a birodalom uralkodója, Mária Terézia mélyen hívő katolikus volt. A birodalomban az első páholyt Bécsben, 1742-ben alapították a Német Nagypáholy engedélyével, de az egyház nyomására szinte azonnal fel is oszlatták. Húsz évvel később már számos páholy működött Bécsben és Prágában, minden egyházi tiltakozás ellenére is. A cseh, magyar és erdélyi páholyok 1784-ben függetlenedtek a Berlini Nagypáholytól, és megalapították a bécsi székhelyű Ausztriai Nagypáholyt.

A főváros egyik kisebb páholya, a Zur Wahren Eintracht (A valódi egyetértéshez) büszkén hirdette magáról, hogy a birodalom legkiválóbb zeneszerzője is tagjainak sorát gyarapítja. Josef Haydn, avagy Haydn papa, ahogyan a kortársak emlegették, akkoriban lépett be a kőművesek közé, amikor a szervezethez egyre több muzsikus csatlakozott. Páholyának szabályzata szerint a szabadkőművesség „a világ minden részén titokban vagy nyilvánosan szolgálja az emberek érdekeit, bármilyen kormányzat alatt éljenek is".

Valószínű, hogy Haydn és a fiatal géniusz, Wolfgang Amadeus Mozart 1781-ben találkozott először, amikor von Swieten báró zenés estélyt szervezett, ahol Johann Sebastian Bach művei szólaltak meg. Egy történész szerint Mozart Haydnban „nem csupán a zeneszerzőt látta, akinek szerzeményei olyan magas színvonalúak, mint az övéi, hanem személyében rokonszenves és odaadó barátra is lelt, akiben megbízhatott". Haydn tanácsokat adott Mozartnak, és valódi kritikával illette a fiatal zeneszerző műveit, Mozart pedig sokkal többet adott Haydn véleményére, mint bárki

máséra – apját, Leopold Mozartot is beleértve. Mester és tanítvány az összhang ellenére is alapvetően különbözött abban, hogy Mozart szeszélyes természetű volt, gyakran türelmetlenkedett, Haydn viszont elég lassan dolgozott.

A mester sokáig azt gondolta, hogy *Armida* című operája az egyik legjobb műve, de miután több Mozart-operát is meghallgatott, felismerte a fiatal szerző elsőbbségét, és egyszerűen elment a kedve attól, hogy operákat írjon. A *Don Giovanni* egyik előadása után (1788. május 7.) pedig azt mondta, Mozart a valaha volt legnagyobb zeneszerző.

Egy kőműves legenda szerint Mozart komoly szerepet játszott abban, hogy Haydn a szakma tagja lett. Állítólag 1784. február 12-én Mozart estélyt adott bécsi otthonában. A meghívottak között volt három kőműves és Haydn is, aki akkor már komolyan foglalkozott a gondolattal, hogy felvételét kéri valamelyik páholyba. A zeneszerzőnek ugyanis számos barátja és ismerőse kőműves volt. Haydn végül 1784. december 29-én hivatalosan is kérte felvételét a mozgalomba. Fennmaradt levelében így írt: „Igen régóta kedvező véleménnyel vagyok a szabadkőművességről, és komoly elhatározásom, hogy csatlakozzam eme emberbarát, bölcs elveket követő szervezethez. Azért fordulok Önhöz [a levél a páholy ceremóniamesteréhez íródott], mert remélem, hogy számíthatok szíves közbenjárására, és ismerteti komoly elhatározásomat a páhollyal, melynek Ön megbecsült tagja."

A levél megírása után Haydn tagjelölt lett a Zur Wahren Eintracht páholyban, amelynek egyébként akkor már sok zenész tagja volt. A páholy feljegyzései szerint 1785. január 1-jei ülésükön a tagok úgy döntöttek, „köröztetik a páholyok között" az új tagjelöltek, Haydn és Hallberg von Brussels báró nevét. A január 24-i ülésen már ki is jelölték Haydn felvételének napját, január 28-át. Valószínűleg Mozart is jelen volt az ünnepségen, hogy gratuláljon barátjának. Ám éppen Haydn nem tudott megjelenni saját beavatásán, ugyanis elfoglaltsága akadt, január 28-án herceg Esterházy Miklós kismartoni kastélyában tartózkodott. Bocsánatkérő levelében ezt írta a páholynak: „Huszárjaink tehetetlenkedése miatt a meghívólevél nem érkezett meg időben!"

A Haydn beavatási ünnepségén készült feljegyzések szerint a zeneszerzőt így mutatták be: „Az ismeretlen jelölt neve Joseph

Haydn, Mathias fia, 51 éves, május 1-jén született, római katolikus vallású, polgári család sarja, az ausztriai Rohrauban született, jelenleg herceg Esterházy udvari zeneszerzője, semmilyen rendnek nem tagja, és komoly elhatározásából és erős akaratából kíván az ősi és tiszteletre méltó szabadkőművesek lovagi társaságának tagja lenni, nem a kíváncsiság hozta közénk, nem csábították, nem akarata ellenére hozták, és nem is mások beszélték rá." Haydnt „befogadták a Szent János-rend páholyába mint szabadkőművest, testvért és inast".

Haydn beavatása alkalmából „Joseph von Holzmeister testvér, az Udvari Haditanács fogalmazója" mondott egy elég hosszú beszédet, melyben arra is kitért, hogy Haydn mennyiben járult hozzá a szimfónia fejlődéséhez. „A zene célja, hogy hasson az érzelmekre, és egyben kellemes legyen", mondta, és kiemelte, hogy „inas testvérünk új zenekari rendet alakított ki". Holzmeister így folytatta: „Ha valamelyik hangszer saját jogai mellett nem veszi figyelembe a többi hangszer jogait és tulajdonait, és nem hajlandó mérsékelni saját hangerejét, hogy ne nyomja el társai hangját, a végső célt, mely a szépség és harmónia, sosem érhetik el."

A szónok ezután a szabadkőművességről szóló gondolatait is megosztotta hallgatóival:

> „Nem ismerek kitűnőbb és nagyszerűbb elgondolást, mint hogy becsületes férfiak egy társaságot alkossanak. Mindannyian azért jönnek ide, hogy a bölcsesség forrásából igyanak, megtalálják az igazságot, és megosszák másokkal is a közjó érdekében. Ezen társaság tagjai között a ragyogó szellem és a felvilágosodás nem féltékenységet szül, hanem valamiféle kisugárzás forrása lesz. Itt egy férfias kézfogás a nagyszerűsége folytán mindenki felé nyitott lélek jele, nem a talmi barátságé. Itt a férfi megnyithatja szívét egy másik férfi előtt, és nem kell attól félnie, hogy előítélettel, gyűlölettel vagy cselszövéssel találkozik. Ezen társaság tagjai örülnek a találkozásoknak, mint olyan eseményeknek, amelyeket mindenki vár, és amelyekről mindenki mély megelégedéssel távozik.
>
> A harmónia lehet a társaság legfőbb jellemzője, sőt annak kell lennie. Ennek kell állnia minden páholy közép-

pontjában. Ez az a végső, minden átható erő, amelynek segítségével a természet szépségét is megérthetjük. Harmónia nélkül a természet elbukik, és a csillagos égbolt a földdel együtt káoszba süllyed. Te, újonnan felvett inas testvérünk, különösen jól ismered a harmónia, ezen égi adomány természetét. Fölösleges volna éppen Neked felidéznem minden báját. Elégedett leszek, ha ezen testvéri beszéddel felkeltem benned a vágyat, hogy állhatatosan ragaszkodj a Te istennődhöz, Harmóniához, köreinkben is, mely még új számodra, testvérem."

Mivel Haydn katolikus meggyőződése gyakran ütközött a kőművesség gyakorlatával, csupán a társadalmi jellegű kezdeményezésekben vett részt. 1787-ben le is mondott tagságáról. Ezután a testvériség soraiban egyértelműen Mozart volt a legkiemelkedőbb zeneszerző.

Wolfgang Amadeus Mozart 1756-ban született Salzburgban. Már egészen korán csodagyereknek tartották. Négyévesen olyan kivételes zenei tehetséget mutatott, hogy apja, a kiváló hegedűjátékos és zeneszerző, Leopold Mozart csembalóórákra járatta. Ötévesen már kisebb darabokat komponált, hatévesen pedig a billentyűs hangszerek mestere volt. 1762-ben apjával és nővérével, Maria Annával, koncertsorozatot adtak Münchenben és Bécsben. A társasági életet kedvelő előadóművész- és zeneszerzőként az osztrák nemesség igazi kedvence lett, számolatlanul adta a szóló- és zenekari koncerteket, föllépett Mária Terézia schönbrunni kastélyában is. Tízegynéhány évesen zongora-, csembaló- és hegedűvirtuóz volt, oratóriumokat, szimfóniákat és operákat komponált. Első nagyoperáját, a *Mitridate, Re di Pontót* 1770-ben mutatták be Milánóban. Ekkor Mozart 14 éves volt. Egy évvel később Sigismund von Schrattenbach salzburgi hercegérsek kinevezte udvari zenekara koncertmesterévé. A hercegérsek utódjával, Hieronymus Colloredo gróffal kezdetben igen jó viszonyt ápolt, később azonban kapcsolatuk megromlott, és Mozart végül – apja ellenkezését is figyelmen kívül hagyva – lemondott a koncertmesteri állásról.

Mozart szabadkőműves tevékenységéről szinte semmit sem tudunk. 1785. december 7-én vették fel inasi fokozatba a Zur Wahren

Eintracht páholyba (előtte a Jótétemény páholya), majd 1786. április 1-jén a Zur Neugekronte Hoffnung (Az újra megkoronázott reményhez, előtte A valódi harmónia páholya) páholyban is legényfokozatot szerzett – apjával együtt. Öt nappal később Leopold Mozart megkapta a harmadik fokozatot is.

Két évvel azelőtt, hogy Mozart csatlakozott a Jótétemény páholyához, komponált egy darabot *Adagio két klarinétra és három fagottra* címmel. Egyesek szerint a darab valamilyen kőműves-rituálé alkalmából íródhatott, ugyanis pontosan annyi ideig tart, ameddig a főmester a páholy ajtajától elér a neki fenntartott helyre. A *Dir, Seele des Weltalls* (Neked, világmindenség lelke) című kantátát pedig talán egy olyan kőművesünnepség alkalmából rendelték, amelyre nem szakmabeliek is meg voltak híva. Mivel akkor még ő sem volt a testvériség tagja, valószínű, hogy bárki bízta is meg a kantáta megírásával, némi betekintést engedett neki a kőművesség titkaiba. Elképzelhető, hogy ezután érett meg Mozartban az elhatározás, hogy csatlakozik a szervezethez. Más tudósok szerint Mozart darabjainak keletkezési dátumait rosszul állapították meg, és a kőművességgel kapcsolatos munkák 1784–1785-ben keletkeztek, amikor szerzőjük már maga is kőműves volt.

A *Gesellenreise* (A legény utazása) az első valódi szabadkőműves munkája. A kézirat szerint a darab 1785. március 26-án készült el, és valószínűleg abból az alkalomból írta, hogy édesapja a második fokozatba lépett. A dalok szövegét egy kőműves, Franz Joseph von Ratschky írta. A *Die Maurerfreude* (Szabadkőművesöröm) kantátáról ellenben biztosan tudjuk, hogy Ignaz von Born tiszteletére íródott 1785 áprilisában. Von Bornt, A valódi harmónia páholyának főmesterét ugyanis II. József éppen ekkor tüntette ki a kohászat területén elért eredményeiért. A meghívó, melyet más páholyok tagjainak kézbesítettek, azt írta, „baráti és örömteli fogadásra" várnak mindenkit, hogy ott „barátok körében fejezzék ki érzéseiket a költészet és a zene segítségével".

A *Szabadkőműves gyászzene* 1785 novemberében keletkezett, két szabadkőműves halálának alkalmából. Az egyik elhunyt testvér Georg August von Mecklenburg-Sterlitz herceg, a másik pedig galántai Esterházy Ferenc gróf. Bár Mozart általában megrendelésekre írta darabjait, és ebből tartotta fenn magát, ezt a zeneművet nem rendelésre komponálta. Két másik darabot 1785

decemberében fejezett be, és az újonnan alakult Az újra megkoronázott reményhez nevű páholy számára írta őket. Az egyik címe *Zerfliesset heut', geliebte Brüder* (kb. oldódjatok fel, szeretett testvérek), és a páholykapu kinyitásakor játszották, míg a másik az *Ihr, unsre neuen Leiter* (Nektek, új vezetőink) címet viseli, és a gyűlések zárása alkalmával csendült fel. Az újra megkoronázott reményhez címzett páholyt egyébként azért hozták létre, mert II. József rendeletben szabályozta a páholyok és tagjaik számát. Eszerint Bécsben csak három páholy maradhatott meg a nyolcból, és tagságuk sem lehetett több 180-180 főnél. A rendelet kihirdetése után két új – Az igazsághoz és Az újra megkoronázott reményhez címzett – páholyt alapítottak. A két új páholy részben a Jótétemény páholyának (Mozart és apja páholya) és A valódi harmónia páholyának beolvasztásával jött létre. II. József rendelete azt is előírta, hogy a páholyok kötelesek tagjaik névsorát, valamint találkozóik helyét és időpontját bejelenteni a rendőrségen.

II. József, Mária Terézia fia halálakor a kőművesek nem öltöztek gyászba. A császár elnyomó politikája ellenére többé-kevésbé toleráns volt ugyan a kőművességgel, de visszautasította a neki felkínált nagymesteri tisztet. A kőművesség csak II. József 1790 februárjában bekövetkezett haláláig „élvezhette" megtűrt állapotát. József halála után trónját öccse, II. Lipót foglalta el, aki egészen új helyzetben kezdte meg uralkodását. A francia forradalom 1789 júliusában félelemmel töltötte el egész Európát. Mivel senki sem tagadhatta, hogy a forradalom vezetői között szép számmal vannak szabadkőművesek is, a fiatal uralkodónak az egyház, Európa uralkodói és saját rendőrfőnöke is azt tanácsolta, hogy indítson háborút a kőművesek ellen. Nem utolsósorban ezt tanácsolta neki nővére is. A szerencsétlen sorsú Mária Antoinette királyné, lefejezése előtt nem sokkal könyörögve írta Párizsból: „Nagyon figyelj országodban minden szabadkőművesszervezetre. Bizonyára mások is figyelmeztettek már, hogy ezen szervezet segítségével akarják az itteni szörnyetegek egész Európában megvalósítani azt, amit itt megtettek."

Ahelyett azonban, hogy a szabadkőművesek összeesküvést szőttek volna a még meg sem koronázott uralkodó ellen, Mozart operáinak egyik librettistája azt ajánlotta, hogy a koronázás alkalmából írott opera (melyet 1791. szeptember 6-án mutattak

be) valamiféle szabadkőműves propagandazene legyen. Mozart és a librettista, Johann Emanuel Schikaneder kapcsolata 1780 körül kezdődött. Egy kőműves kutató, dr. Bernhard Beuer szerint Schikaneder és a kőművesség viszonya „mindent összevéve esetleges volt, és akkor még finoman fogalmaztunk". Úgy tűnik, a szövegíró „világias szempontokból" kérte felvételét a szervezetbe. Kérelmező levelében ezt írta:

> „Mélyen tisztelt uraim!
> Nem a kíváncsiság és nem is az önzés, hanem a magas rangú szervezetük iránt érzett legkomolyabb tisztelet késztet arra, hogy legszerényebb könyörgésemmel kérjem, engedjenek be szentélyükbe, amelyből a legnagyobb titokzatosság ellenére is kiviláglik a nemesség, az emberség és a bölcsesség ragyogása. Világosítsanak fel bölcs tanításaikkal, formáljanak magukhoz hasonlóvá, és én a legőszintébb köszönettel maradok
> tisztelő és szerény szolgájuk:
> Johann Emanuel Schikaneder"

Dr. Beuer szerint a levél „leleplező", és csak azt mutatja, hogy szerzője mennyire szeretett volna bármilyen rendezett szervezet tagja lenni. A levélből kiolvasható továbbá, hogy az író nagyon szereti a drámai elemeket, valamint jól el tudja adni magát.

Zenetörténészek figyelmeztetnek, hogy Mozart idejében a kőművesopera egyáltalán nem volt merész újítás. A Johann Gottlieb Naumann által írt *Osiris* Egyiptomban játszódott, és a kőművesség tanításait dolgozta fel jó és rossz harcáról.

Mozart először nem akarta megírni a *Varázsfuvolát*, de Schikaneder a szakmával szembeni kötelezettségekre hivatkozott. Mozart meghajolt szövegírója előtt, és mindketten munkához láttak. A librettó számos forrásból táplálkozott. A szövegre a legnagyobb hatást Jakob August Liebeskind *Lulu oder Die Zauberflöte* (Lulu, avagy a varázsfuvola) című meséje gyakorolta, amelyet Wieland, a kiváló német költő közölt *Dschinnistan* című mesegyűjteményében. A gyűjteményben „válogatott tündérmesék és szellemtörténetek" szerepeltek, „melyek egy részét újonnan találták, egy

részét újra lefordították vagy átnézték". A többkötetes munka más darabok szerzőit is inspirálta, például Benedict Schack *Der Stein der Weisen* (A bölcsek köve) című munkáján is érződik hatása. Schikaneder emellett ismerhette Philipp Hafner 1763-ben írt *Megara* című darabját is.

A *Varázsfuvola* története igen röviden a következő. Sarastro, Ízisz bölcs papja templomába viszi Paminát, az Éjkirálynő lányát, hogy kiszabadítsa anyjának befolyása alól. A királynő ráveszi a fiatal herceget, Taminót, hogy keresse meg a lányt, és szabadítsa ki Sarastro hatalmából. Tamino megtalálja Paminát, de Sarastro tanítványa lesz, mert a pap szelídsége és bölcsessége csodálatba ejti őt. A darab végén a herceg és Pamina egybekelnek.

Az első felvonás egy erdőben játszódik, Tamino eltéved a rengetegben, miközben egy kígyó elől menekül. Utolsó erejével felkiált (Segítség, segítség! Hová, merre fussak?), majd összeesik a kimerültségtől. A színen ezután megjelenik az Éjkirálynő három udvarhölgye fekete köpenyben, és lándzsájukkal megölik a kígyót (Állj, szörnyeteg, halál vár rád!). Mindhárman beleszeretnek a hercegbe, és elhatározzák, hogy megszerzik őt.

Tamino magához tér, és meglátja maga előtt a madártollakba öltözött Papagenót. Egy humoros áriában Papageno bemutatkozik (A szárnyas jószág mind enyém, A lombok árnyas rejtekén), majd elmondja Taminónak, hogy az Éjkirálynő a közelben lakik, és azt hazudja, hogy ő ölte meg a kígyót. A három udvarhölgy azonban, lakatot téve a szájára, megbünteti. Az udvarhölgyek megmutatják egy fiatal leány képét Taminónak. A herceg csodálva bámulja a képet (Mily bűvös látomány e kép, Nincs szem, mely látott ilyet még!).

Ekkor jelenik meg a színen az Éjkirálynő, és azt kéri Taminótól, hogy szabadítsa ki lányát Sarastro keze közül (A szívem nem találhat enyhet, Csak sírva jár, és sírva kel). Az udvarhölgyek egy mágikus fuvolát adnak Taminónak, leveszik Papageno szájáról a lakatot, és megajándékozzák egy harangjátékkal. Tamino és Papageno három kisfiú kíséretében útnak indul, és minden veszélyt legyőznek a mágikus hangszerek segítségével.

A következő szín Sarastro palotájának egyik szobája. A mór Monostatos elfogta a szökni kívánó Paminát, és most beráncigálja a szobába a hercegnőt. Papageno megérkezik, Monostatos

megrémül Papageno furcsa külsejétől, és elmenekül. A madarász bejelenti, hogy az Éjkirálynő elküldte Taminót Pamina kiszabadítására.

A három kisfiú bevezeti Taminót egy ligetbe, ahonnan a templom bejárata is nyílik. Taminót a templom két ajtajánál elutasítják, de a harmadik bejáratnál egy pappal találkozik, aki mesél neki Sarastro nemes természetéről. Ezután megjelenik Papageno és Pamina, a három fiúcska megpróbál elmenekülni, de Monostatos ezt megakadályozza. Ekkor lép be a színre Sarastro. Pamina térdre hullik előtte, és bevallja, hogy megpróbált elmenekülni, mert a mór a szerelmével üldözte. A vallomást Sarastro jóindulattal fogadja, és biztosítja Paminát, hogy semmire sem kényszeríti őt, de el nem engedheti. A főpap arcátlanságáért megbünteti Monostatost, és bevezeti Taminót és Papagenót a próbatételek szentélyébe.

A második felvonás kezdetén egy pálmaligetben vagyunk, ahol a papi tanács úgy határoz, hogy Tamino és Pamina egymáséi lehetnek, ha a herceg kiállja a próbákat. (A papok nem akarják visszaengedni Paminát az Éjkirálynőhöz, aki mindenféle babonákkal fertőzte meg az embereket.) A tanács döntését Sarastro az „Ízisz és Ozirisz" kezdetű áriában jelenti be. Ezután a szín megváltozik, és a templom udvarába kerülünk. Az első próba: Taminónak és Papagenónak csöndben kell bírnia a kísértést. Három nő jelenik meg a színen, akik megpróbálják rávenni az ifjakat, hogy szólaljanak meg, ám Tamino és Papageno kitart. A következő szín a kertben játszódik, ahol Pamina alszik. Bejön Monostatos, és gyönyörködve bámulja a lányt (Ahá, itt van a büszke leányzó! Ki maradhatna ilyenkor hideg és érzéketlen?). Hirtelen feltűnik az Éjkirálynő, aki egy tőrt ad lányának, hogy azzal ölje meg Sarastrót (Pokoli lánggal ég a bosszú bennem...). Beszélgetésüket Monostatos kihallgatja, majd az Éjkirálynő távozása után megpróbálja megzsarolni Paminát. Sarastro azonban megakadályozza ezt, majd lecsillapítja Pamina félelmét (Itt megtisztul a lélek, E csarnok mélye szent, Mert tiszta itt a lélek, És szűzi itt a csend!).

A szín ismét változik, a templom egyik csarnokában vagyunk. Taminót és Papagenót ismét a hallgatás próbájának vetik alá. Papageno nem tud csöndben maradni, de Tamino akkor sem szó-

lal meg, amikor a próbáról mit sem sejtő Pamina beszél hozzá. Mivel Tamino nem hajlandó megszólalni, Pamina azt hiszi, a herceg nem szereti őt (Ó, ez a fájdalom több a halálnál! Meg sem állt és máris eltűnt, Álom volt a játszi fény!). A szín újra változik (egyesek szerint itt kezdődik a harmadik felvonás), a piramisoknál vagyunk. A kórus énekel (Ó, Ízisz és Ozirisz, áldunk téged!), Sarastro elválasztja Taminót és Paminát. Papageno bejelenti, hogy ő is szeretne feleséget magának. Az első próbatétel alkalmával egy öregasszony jelent meg, és azt mondta, ő Papageno menyasszonya. Az öregasszony újra feltűnik a színen, de ezúttal átváltozik a fiatal és szép Papagenává. A következő szín a szabadban játszódik. A három kisfiú megakadályozza Pamina öngyilkosságát, a hercegnő ugyanis azt hiszi, hogy Tamino nem szereti többé. Papageno is meg akarja ölni magát, de aztán örömtáncba kezd, miután a kisfiúk azt tanácsolják neki, hogy használja a harangjátékot, hogy felidézze Papagena arcát.

A következő szín egy sziklás területen játszódik, melyet folyó szel át, meg egy barlangban, ahol tűz lobog. Néhány páncélos férfi bevezeti Taminót. Amikor Pamina megérkezik, kitörő örömmel üdvözli Taminót, aki immár beszélhet a hercegnővel. A varázsfuvola segítségével mindketten sértetlenül jutnak át a harmadik próbán, a tűz és víz próbáján. A szín ezután a templom főbejáratára vált, ahol Sarastro köszönti a fiatalokat, és összeadja őket. Az opera ezzel ér véget.

Mozart bizonyosan a legszélesebb közönségnek szánta a *Varázsfuvolát*. A bemutató helyszínéül szolgáló színház adómentes épület volt, és Bécsen kívül helyezkedett el egy hat bérházból álló sziget közepén. Egy operatörténész szerint nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy Mozart operájának közönsége igen sokszínű volt, mert ez a tény „sokat mond nekünk a felvilágosodás eszméiről, amelyek amúgy is az opera középpontjában állnak". Az egyenlőség és az együtt érző cselekvés Sarastro figurájának legfőbb vonásai.

Sarastro nemes természete és bölcsessége sok találgatásnak adott alapot Mozart és Ignaz von Born, a kőművesszimbolika mesterének viszonyát illetően. Az Éjkirálynő, aki minden bizonynyal Mária Teréziát szimbolizálja, „teleszemeteli a színpadot azzal a szenvedéllyel és hangszínnel, amely világosan mutatja, hogy minden felvilágosodott eszmével szemben áll". Taminót általában II. Józseffel azonosítják, aki megpróbált egységet teremteni a különböző társadalmi osztályok között, azonosan kezelni férfit és nőt, valamint egyfajta beavatásnak vetni alá a nemeket – ahogyan ezt az operában is láthatjuk. Ez az eszme a műben akkor jelenik meg, amikor Tamino és Pamina együtt végzi el a beavatási szertartást, miközben a papok kórusa Íziszhez és Ozirisz-hez könyörög.

A darabot 1790. szeptember 30-án mutatták be Bécsben. Mozart és Antonio Salieri egymás mellett ült az ősbemutatón. Salieri operaszerző volt, aki úgy gondolta, méltó versenytársa Mozartnak. A legnanói születésű zeneszerző Bécsben tanult, majd 1774-től zeneszerzői állást kapott az udvarnál. Hírnevét színpadi művekkel alapozta meg, melyeket sikerrel játszottak Bécsben, de Itália színpadain és Párizsban is. A francia fővárosban három műve is kiemelkedő sikert hozott számára, az egyik ünnepelt darab a szerző életművének csúcsa, a *Tarare* volt, melyet 1787-ben mutattak be. 1790. október 14-én Mozart egy levelében azt írta feleségének, Konstanzénak, hogy a *Varázsfuvolában* „a nyitány és a záró kórus között nem volt egyetlen részlet sem, melyet [Salieri] ne hangos bravo! vagy bello! kiáltással ünnepelt volna".

Amikor Mozart megírta a levelet, már élete utolsó művén dolgozott, von Walsegg gróf ugyanis megbízta egy gyászmise megírásával. A gróf kérését egy ismeretlen közvetítő tolmácsolta, aki csuklyás szürke kabátban jelent meg Mozart otthonában. Életrajzírói szerint a titokzatos személy és a gyászmisére vonatkozó megrendelés hatására Mozart attól kezdve állandóan a halálról elmélkedett. Baljós gondolatait csak fokozta, hogy genfi utazása egyik estéjén a szürke kabátos férfi ismét felbukkant. Franz Niemetschek, Mozart első életrajzírója szerint a művész Prágában megbetegedett, és attól fogva állandó orvosi megfigyelés alatt állt. Az író szerint Mozart „sápadt volt ugyan és arckifejezése szomorúságot tükrözött", humorát „azonban – barátaival tréfálkozván – többször megcsillogtatta".

Miután Bécsbe visszatért, Mozart „újult erővel és érdeklődéssel" dolgozott a *Requiem*en, bár családja és barátai szerint egészsége egyre romlott, és kezdte elhagyni jó kedélye is. Hogy felvidítsa, Konstanze kocsikázni vitte férjét. A feleség beszámolója

szerint „Mozart egyszer csak a halálról kezdett beszélni, és azt mondta, magának írja a *Requiem*et." Könnyes szemmel így szólt feleségéhez: „Érzem, hogy már nem élek sokáig. Biztos vagyok benne, hogy megmérgeztek. Nem tudok szabadulni ettől a gondolattól."

Vagy negyven évvel később Konstanze azt mondta az őt meglátogató Vincent és Mary Novellónak, két barátjának, hogy Mozart úgy vélte, aqua toffanával mérgezték meg. Ennek a méregkeveréknek fő alkotóeleme az arzén volt, és egy 17. századi Toffana nevű nápolyi dáma után nevezték el. A hölgy, ahogy egy történész írja, „a szerrel elképesztően megnövelte a hirtelen halálesetek számát".

Mozart betegségéről ránk maradt Konstanze testvérének, Sophie Haibelnek részletes leírása, amelyet 1825-ben adott át sógora egyik életrajzírójának. Haibel azt írta, miközben Mozart a *Requiem*en dolgozott, igen magas láza volt, és teste fájdalmasan felpuffadt, emiatt már az ágyban is alig tudott mozogni. Azt mondogatta, hogy érzi a „halál ízét" a nyelvén. A betegség kezdetén a keze és a lába duzzadt meg, aztán már mozdítani sem bírta őket, és gyakran hányinger kínozta. Élete utolsó napján Sophie elment meglátogatni őt. Mozartnál ott találta tanítványát, Franz Xaver Süssmayrt, a zeneszerző éppen utasításokat adott neki, hogyan fejezze be a *Requiem*et.

Amikor nyilvánvaló volt, hogy már közel a vég, elhívták Mozarthoz Nikolaus Closset doktort. Sophie beszámolója szerint az orvos hideg borogatást tétetett a homlokára, ez azonban „olyan sokkot" okozott, hogy a beteg már nem is tért többé magához. Sógornője beszámolója szerint utolsó mozdulataival a *Requiem* üstdobjainak ütemét játszotta. 1791. december 5-én éjfél körül hunyt el.

Sem Closset, sem más orvos nem tudta megállapítani a halál okát, boncolást nem végeztek. Egy hét múlva a *Musikalisches Wochenblatt* című prágai újság említette először a mérgezés lehetőségét, bizonyítékul hozva fel testének felpuffadását. Mivel köztudott volt, hogy Salieri és Mozart egy évtizede kibékíthetetlen ellenségek, a gyanú rögtön Salierire terelődött. A gyanút erősítette, hogy 1825-ben Salieri, öregen és leromlott egészségi állapotban állítólag megvallotta bűnösségét, és öngyilkosságot követett el.

Egy másik elmélet szerint viszont a szabadkőműveseket terheli a felelősség. Mozart ugyanis (állítólag) megsértette a szabadkőműveseket azzal, hogy túlzottan megkedvelte az Éjkirálynő karakterét, s hogy keresztény motívumokat használt fel a darab egyik részletében, ahol a szereplő fegyveres férfiak a kőműveseket szimbolizálnák. Azt is mondják, a gyilkossággal akarták megakadályozni, hogy Mozart létrehozza saját titkos, Grotto elnevezésű páholyát.

A kőművesség bűnösségének bizonyítására később más elméletek is születtek. Egyik szerint Mozart a szabadkőműves felszín alatt valójában titkos mondanivalót rejtett el, és Tamino lenne Mozart, Pamina Mária Antoinette, Pamina elrablói pedig a szabadkőművességet jelképeznék. Ezen változat képviselői azt állítják, hogy Mozart halála egy nagy kőműves-összeesküvés része. Az összeesküvők tervei közt szerepelt II. Lipót és III. Gusztáv Adolf svéd király megölése is. Utóbbit valóban megölték egy álarcosbálon, néhány hónappal Mozart halálát követően. Ez az elmélet 70 évvel az események után vált közbeszéd tárgyává – és Georg Friedrich Daumer képzeletének a szüleménye. Daumer az antik világ kutatója volt, nem mellesleg fanatikus hívő és antiszemita. A témáról írott könyvét az 1930-as években a nácik is „haszonnal" forgatták. Erich Ludendorff tábornok és felesége, Mathilde nézetei szerint a szabadkőművességet övező titok „a zsidó". A kőművesség célja pedig, hogy „ellopják a németektől nemzeti büszkeségüket, és fényes jövőt biztosítsanak a zsidóságnak".

Arról, hogy Mozart halálában a kőművesek komoly szerepet játszottak, 1958-ban Günther Duda *Gewiss, man hat mir Gift gegeben* (Tudom, hogy megmérgeztek) című könyvében írt először. A könyv széles körű kutatások alapján próbálja megtalálni Mozart halálának okát. Duda szerint Mozart kőműves volt; a kőművespáholyok fenntartják maguknak a jogot, hogy engedetlen tagjaikat akár halállal is büntessék; Mozart pedig engedetlen tag volt. Továbbá a halál módja is a szabadkőművesség bűnösségét bizonyítja. A könyv emellett azt sugallja, hogy a kőműveseknek közük volt a librettista, Schikaneder halálához is (1812), valamint 1833-ban ők tették el láb alól Carl Ludwig Giesekét, akinek szintén része volt a *Varázsfuvola* elkészítésében.

Egy másik összeesküvés-elmélet szerint az ijesztő szürke ruhás alak nem von Walsegg követe volt, hanem a halálos ítéletet hozó

hírnök. Mozart halála pedig rituális gyilkosság, mellyel a zeneszerzőt a kőművesek isteneinek áldozták fel, vagy esetleg büntetés, amelyet azért kellett elszenvednie, mert a *Varázsfuvolában* leleplezte a kőművesség számos titkát. Csaknem két évszázaddal Mozart halála után jelent meg David Weiss tollából a *The Assassination of Mozart* (Mozart meggyilkolása) című könyv, melyben a szerző azt állítja, hogy Salieri az osztrák kormány hallgatólagos támogatásával ölte meg Mozartot. Bécs támogatása abban állt, hogy a gyilkosság után megakadályozta a bűnügy kivizsgálását. Az 1984-ben készült *Mozart* című filmben (mely Peter Schaffer drámájának feldolgozása) Salieri a gyilkos, és utalás sincs a szabadkőművesek vagy a kormány szerepére.

A Mozart halálával kapcsolatban gyártott összeesküvés-elméleteket 2000 februárjában néhány fizikusnak és egy Mozart-kutatónak sikerült véglegesen megcáfolnia. A Marylandi Egyetem Orvosi Karán rendezett 6. Klinikai patológiai konferenciát híres haláleseteknek szentelték, és a Mozart-esetről szóló szekció tagjai végül arra jutottak, hogy nem Salieri, nem is a szabadkőművesek, hanem a reumás láz végzett a kiváló zeneszerzővel.

„Az összeesküvés-elméletek izgalmasak – mondta Neal Zaslaw Mozart-kutató –, de semmilyen bizonyítékunk sincs arra, hogy Mozartot megölték volna."

Bár most már tudjuk, hogy a világ egyik legkedveltebb zeneszerzőjének halálát nem gyilkosság okozta, harmincöt évvel később történt egy titokzatos haláleset az Egyesült Államokban, melyben szintén felmerült a gyilkosság gyanúja. A gyanú rögtön és kizárólag a szabadkőművesekre terelődött.

10.

Mi történt William Morgannel?

In eminenti kezdetű bullájában XII. Benedek pápa 1738-ban megbélyegezte a szabadkőművességet naturalizmusa, a kötelező eskütétel, a vallások közti egyenlőség és a fenyegetés miatt, melyet a kőművesség jelenthet az egyház és az állam számára. Más pápák egyenesen betiltották a mozgalmat, például XIV. Benedek *Providias* kezdetű bullájában (1751), VII. Pius *Ecclesiam* (1821) és XIII. Leó *Quo graviora* (1825) kezdetű rendeleteikben. Az egyházjog szerint az a katolikus ember, aki egy kőművespáholyhoz vagy valamiféle társszervezetéhez csatlakozott, az egyházból való kiközösítés büntetését vonta a fejére. Annak a kőművesnek pedig, aki a katolikus egyházhoz szeretett volna tartozni, mindenféle kapcsolatot meg kellett szüntetnie a szabadkőművességgel. XVI. Benedek pápa egyháza is mind a mai napig elítéli a kőművességet.

A protestáns országok közül Hollandia volt az első, amely 1735-ben korlátozó intézkedéseket vezetett be a szabadkőművességgel szemben. Példáját 1738-ban Svédország, majd Genf (1738), Zürich (1740) és Bern (1745) városa követte. Az 1738-as pápai bulla hatására Spanyolország, Portugália és Olaszország is megkísérelte elnyomni a kőművességet. 1784-ben Németalföld, 1795-ben Ausztria, 1822-ben Oroszország követte őket. E korlátozások mögött inkább politikai megfontolások és a forradalomtól való félelem, semmint vallási okok álltak. Egészen más volt a helyzet a Brit-szigeteken: a szabadkőművesség itt királyi támogatás mellett virágzott. 1725 és 1733 között a páholyok száma 63-ról 126-ra emelkedett. Miután az angol kőművesség elfordult a deizmustól, és ortodox keresztény elemeket épített magába, páholylelkészeket jelöltek ki, és segítséget toboroztak a protestáns lelkészek köréből.

Az 1738-as pápai bullát megelőzően számos katolikus szolgált nagymesteri rangban. Norfolk katolikus hercege 1730-ban lett nagymester, de hasonlóan neves katolikus szabadkőműves volt Montagu vicomtja, Robert Edward, a kilencedik Lord Petre, akit az angliai katolikus közösség fejeként tartottak számon. Ő 1772-ben lett nagymester, és öt évig töltötte be ezt a posztot.

Amikor az Ír Nagypáholy 1725-ben, másodikként a világon megalakult, szertartásaiban megőrzött néhány keresztény elemet, például a Miatyánkot. Mivel az 1738-as bullát csak később hirdették ki Írországban, az ír páholyokban katolikus hívek és papok is voltak. Daniel O'Connellt, az ír hazafit 1799-ben avatták be, ő volt a dublini 189-es számú páholy mestere. Később, miután az egyház álláspontja ismeretessé vált, megszakította a szabadkőművességhez fűződő kapcsolatát. Ma az ír páholyokat egy protestáns kisebbség pártfogolja.

A Skóciai Nagypáholy, ahonnét számos amerikai páholy kapta alapító okiratát, 1736-ban jött létre. Az egyik leghíresebb tagja Robert Burns költő volt.

Miután 1737-ben Hamburgban megalakult az első német páholy, Nagy Frigyes is belekóstolt a mesterségbe, és a Hohenzollern-család tagjai, valamint porosz katonatisztek is szabadkőműves posztokat töltöttek be. Skandináviában az uralkodók egymástól örökölték a nagymesteri és pártfogói tiszteket. Belgiumban az első páholy 1765-ben nyílt meg, Hollandiában pedig 1734-ben, Hágában. Bár itt a kormány kezdetben betiltotta működését, a testvériség mégis fennmaradt, és tiszteletre méltó rangot vívott ki magának.

Spanyolországban a páholyok angol „fennhatóság" alatt működtek 1769-ig, amikor is független nagypáholyuk Spanyolországi Nagyoriens névre keresztelte át magát. Portugáliában 1735 óta vannak páholyok. Itáliában 1764-ben alapították az első páholyt. III. Péter cár az Orosz Nagypáholy nagymestere volt. A nagypáholyt 1822-ben az ortodox egyház felől érkező folyamatos támadások miatt I. Sándor cár oszlatta fel.

Két évvel azután, hogy Mozart a „fenti Nagypáholyba távozott" (ahogyan a kőművesek mondják), I. Ferenc királyi rendelettel minden titkos társaságot feloszlatott a birodalom területén. A titkos társaságokkal kapcsolatos gyanakvások az egész kontinensen elterjedtek, még London is meghódolt. 1799-ben egy parlamenti határozat kimondta, hogy minden olyan társaság törvénytelen, amely bármiféle „esküt kicsikar tagjaitól". A törvény egyetlen esetben tett kivételt: a szabadkőműves-páholyok fennmaradhatnak, „ha betartják" a törvény rendelkezéseit. A szabadkőművesség valószínűleg annak köszönheti ezt a megkülönböztetést, hogy a parlament két házából csakúgy, mint a királyi ház és a nemesség soraiból, számosan tagjai voltak a szervezetnek.

Az amerikai szabadkőművesség páholyainak és tagjainak száma az európai példákkal ellentétben folyamatosan nőtt. Nem is csoda, hiszen egy csaknem abszolút protestáns többségű államról van szó, ahol nem érvényesülhetett a pápa akarata, viszont a gyülekezés és szólás szabadságát a Jognyilatkozat biztosította. George Washington beiktatása és a polgárháború kitörése között 25 államban alakultak páholyok Maine-től Washingtonig – azzal együtt, hogy a kőművesség terjeszkedése 1826-ban hosszabb időre elakadt.

Ebben az évben olyan kőművességellenes hisztéria tört ki az Egyesült Államokban, amely az ősi szakma puszta létét is fenyegette, és történelmi jelentőségű felfordulást okozott az amerikai politikai életben. Sokak szerint a „legromantikusabb szabadkőműves-történetről" lesz szó a továbbiakban – egy olyan könyv szerzőjének titokzatos eltűnéséről és meggyilkolásáról, amely leleplezte volna a kőművesség „titkait".

A szabadkőművesség válságához vezető események akkor kezdődtek, amikor William Morgan 1824-ben megérkezett a New York állambeli Bataviába, a kanadai határ mellett fekvő kisvárosba. Morgan Virginia államban, Culpepper megyében született, majd Kanadába ment, ahol számtalan munkahelye volt. Amikor az USA-ba érkezett, kapitánynak hívatta magát, mondván, hogy harcolt az 1812-es háborúban,* ahol ki is tüntették. Egy szabadkőműves történész, aki Morgan életét kutatta, így ír róla: „A Morganről szóló beszámolók, feljegyzések szöges ellentétben állnak egymással, ahogyan az nagy emberekkel kapcsolatban

* Az 1812–1815-ig tartó háború Kanada területén folyt az USA és az attól északkeletre fekvő területeket még mindig ellenőrzése alatt tartó Nagy-Britannia között – *a ford. megjegyzése.*

amúgy is lenni szokott. Egyesek úgy nyilatkoznak róla, mintha olyan romlott ember lett volna, akinek nem volt egyetlen barátja sem. Mások viszont kedvező képet festenek Morganről, mintha soha senki nem szólt volna róla becsmérlően. A barátok és ellenfelek leírásaiból végül is egy gyámoltalan, ugyanakkor nyughatatlan ember képe bontakozik ki, aki tanulatlan, de csiszolt elméjű; nem érdeklik pénzügyi kötelezettségei, gyakran letartóztatják ki nem fizetett adósságai miatt; henye, könnyelmű személyiség; és leginkább olyan ember, aki a szabadkőművesség minden előnyét kiélvezi."

A feljegyzések szerint Morgan 1825. május 31-én a 33. számú, Le Roy-i (város New York államban) Nyugat csillaga káptalanban részt vett a királyi ív nevű avatási szertartáson. Egy legenda szerint „úgy jutott be egy rochesteri páholyba, hogy barátját és munkaadóját rávette, kezeskedjen érte". Amit viszont biztosan tudunk: Morgan sok páholyba volt bejáratos, szívesen vett részt munkájukban, beszédeket tartott, és több fokozatot is megszerzett. Ő is aláírta azt a petíciót, amelyben a bataviai szervezetek egy királyi ív rítusa szerint megszervezett káptalant kértek maguknak. Éppen ekkoriban azonban többen gyanakodni kezdtek, hogy Morgant tulajdonképpen egyetlen páholy sem avatta be. Az alapszabály megérkezése után nem is vették fel az átalakult, új rítusú páholy tagjai közé.

Morgan ezt a lépést megszégyenítésként élte meg, és úgy állt bosszút, hogy bejelentette, írt egy könyvet, amely leleplezi a kőművesség titkait. Sőt állítása szerint 1826. március 13-án szerződést is kötött három emberrel, akik a kiadást finanszíroznák. A támogatók személye ismert. David C. Miller húsz évig volt inas, és előmenetelét (ahogyan a kőművesek maguk írták) „okkal" akadályozták meg – ő pedig bosszút esküdött a testvériség ellen. John Davids Morgan háziura volt. A harmadik férfiról, Russell Dyerról semmit sem tudunk. Megállapodásuk szerint Morgan félmillió dollárt kap a könyvért. Az események egyik megörökítője szerint „Morgan kocsmákban és az utcán dicsekedett, hogy milyen jól áll a könyvvel. Minél inkább hencegett, annál magasabbra csaptak ellenfeleinek indulatai. És egyre inkább megérett bennük az elhatározás, hogy a leleplező munkának sosem szabad megjelennie. A testvérek engesztelhetetlenül haragudtak rá.

Attól féltek, ha »felfedik« a kőművesség »titkait«, a szervezetnek vége. Teljesen elszabadultak az indulatok."

A helyzet 1826 szeptemberében kritikussá vált. Morgant lopás miatt letartóztatták. Bizonyára koholt vádról volt szó, mivel egy ing és egy nyakkendő ellopásával vádolták meg. Alighogy elengedték, újra letartóztatták, ezúttal azért, mert nem fizetett meg 2 dollár és 68 cent adósságot. Egy napig volt rács mögött, amikor valaki kifizette a tartozást. Miután kiengedték, egy kocsiban távozott, több ember társaságában – nyilvánvalóan nem saját akaratából. A Niagara nevű elhagyott erődítménybe vitték, és bezárták egy üres lőszerraktárba.

Miután Bataviából eltűnt, híre ment, hogy a kőművesek elrabolták és megölték, hogy ne tudja kiadni könyvét. A szabadkőművesek megdöbbenve utasították vissza a feltételezést. Mivel Morgan igen hosszú ideig nem adott hírt magáról, New York kormányzója, DeWitt Clinton (egykori nagymester) 300 dollárt ajánlott fel, hogy „ha él, hozzák őt vissza a családjához, ha pedig megölték, a bűnösök a törvény előtt feleljenek tettükért".

Néhány héttel később a Niagara folyó az erődtől jó 60 kilométerre egy hullát sodort a partra. Morgan felesége a ruha alapján azonosította a férjét. A rejtély azonban tovább fokozódott. Többen kételkedtek a feleség szavában, ugyanis a hullán nem lehetett felfedezni Morgan néhány közismert külső jegyét. Három halottszemlét is tartottak. A harmadik alkalommal egyértelműen kiderült, hogy a halott nem Morgan. Egy asszony, Sara Munro ugyanis aprólékosan leírta a testet, jellegzetességeit, ruháját, így kiderült, hogy a holttest a kanadai Clarkban élő Timothy Munroé, Sara férjéé. Senki sem kételkedett abban, hogy Morgant elrabolták. Amikor a börtön előtt az említett kocsiba tuszkolták, tisztán lehetett hallani, hogy azt kiabálja: gyilkosság! A kérdés azonban még mindig megválaszolásra várt: mi történt vele?

Úgy tűnt, a válasz meglesz a korábbi emberrablók elfogásával. Mindannyian kőművesek voltak: Lotan Lawson, három teljesen ismeretlen ember: Chesbro, Sawyer, Shelton és Eli Bruce, Niagara megye főseriffje. Mivel az emberrablás akkoriban csak vétségnek számított, a legsúlyosabb ítélet is két év négy hónapra szólt. A holttest nem volt meg, ezért senkit sem ítéltek el emberölés vádjával.

Egy általánosan elfogadott, de nem bizonyított történet szerint bizonyos John Whitney nevű szabadkőműves megkereste Clinton kormányzót, megbeszélendő, mit lehetne tenni, hogy Morgan ne adhassa ki a munkáját. A kormányzó elutasított minden törvénytelen eszközt. Azt javasolta, vegyék meg Morgan kéziratát annyi pénzért, amennyi elég lehet ahhoz, hogy az író kikerülhessen támogatóinak befolyása alól, és elháríthassa bármilyen ellenséges lépésüket. Whitney találkozott Morgannel, felajánlott neki 500 dollárt, cserébe a kéziratért és azért, hogy Morgan Kanadába költözik, és ott „eltűnik". A családjáról gondoskodnak, és később utána küldik őket. Hogy a történet hihető legyen, Morgant letartóztatják és elrabolják. Ezen történet szerint Morgan és „elrablói" az ontarióbeli Hamilton környékére hajtottak, ahol kifizették az 500 dollárt, Morgan aláírt egy elismervényt, valamint egy kötelezvényt, hogy soha nem tér vissza New Yorkba.

Van egy sokkal hihetőbb magyarázat is. Eszerint Morgant elrabolták, a Fort Niagarába vitték, és ott akarták tartani, ameddig el nem árulja, hova rejtette a kéziratot. Hogy végül miért döntöttek úgy, hogy megölik, hogyan ölték meg, és mi történt a testtel, azt a mai napig sem tudjuk. De arra sincs bizonyíték, hogy megölték, csak annyi bizonyos, hogy nem látták többet. De a tény, hogy a szabadkőművesek elrabolták, majd utána örökre eltűnt, összekapcsolódott a könyv kiadása körüli ellenségeskedéssel. Az események országosan felkorbácsolták a kőművesek elleni indulatokat. Ahogy egy történész írta: „a Morgan-eset híre futótűzként terjedt". Kőművesellenes találkozókat szerveztek, a testvériséget minden fórumon elítélték. New Yorkban megjelent az *Anti-Masonic Review* című lap, amely kizárólag kőművesellenes írásokat közölt. Pennsylvaniában az egyházak (kvékerek, lutheránusok, anabaptisták, baptisták, moraviták, schwenkfelderek és kálvinisták),* amelyek amúgy is ellene voltak minden, tagjait esküre kötelező szervezetnek, kinyilvánították, hogy „felfokozott állapotba" kerültek Morgan gyilkosai és elrablói miatt.

---

* A moraviták Husz János tanainak továbbvivői, a schwenkfelderek pedig a Kaspar von Schwenkfeld által alapított egyház tagjai – *a ford. megjegyzése.*

1903-ban Robert Freke Gould így írt *History of Freemasonry* (A szabadkőművesség története) című könyvében:

> „Ez az ország látott már ádáz és elkeseredett politikai harcokat, de a kőművesek elleni hadjárattal egyik sem ért fel. Egyetlen társaság, legyen az polgári, katonai vagy vallási, sem tudott kikerülni a hatása alól. A családi vagy baráti kapcsolatok sem állhattak az útjába. A kőművesek elleni gyűlölet mindent áthatott, nem volt előle menekvés, a legszentebb helyekre is behatolt. A tanárokat és a lelkészeket elbocsátották, a kőművesek gyerekeit kitiltották az iskolákból, őket magukat pedig a templomokból. Az egyház megtagadta a szentségek kiszolgáltatását pusztán azért, mert valaki kapcsolatban állt a testvériséggel. Családok szakadtak ketté. Testvér testvér ellen, apa fia ellen, a feleség férje ellen fordult. Fejetlen kapkodás kezdődött, hogy a kőművesszervezetektől elvegyenek minden, ezt megelőzően biztosított jogot és kiváltságot, és törvényeket terjesztettek be, amelyek megtiltották volna, hogy a kőművesek gyűléseket tartsanak, és megüljék ünnepeiket."

John C. Palmer, Washington nagypáholyának főkáplánja így ír ugyanerről *Craft, Morgan, and Anti-Masonry* (A szakma, Morgan és a kőművesellenesség) című könyvében:

> „A nyomás olyan nagy volt, hogy számtalan szervezetet szüntettek meg, és nagyon sokan hagyták ott a testvériséget. 1827-ben a New York-i Nagypáholyban még 227 páholy képviseltette magát. 1835-ben már csak 41. Vermont államban például a páholyok egy része feloszlatta magát, a többi pedig rejtőzködni kényszerült. Az ottani nagypáholy pedig évekig nem ült össze. Ugyanez történt Pennsylvaniában, Rhode Islanden, Massachusettsben, Connecticutban, és ha nem is ilyen mértékben, de ez volt jellemző az összes többi államra is. Úgy látszott, a kőművesség egyetemes Temploma összedől. A testvérek szétszóródtak, szerszámaikat összetörték."

A kőművesellenes lázat jól jellemzi Edward Giddins, királyi ív szerint beavatott kőműves pamfletje A címe: *AN ACCOUNT OF THE SAVAGE TREATMENT OF CAPTAIN WILLIAM MORGAN, IN FORT NIAGARA, Who was subsequently murdered by the masons, and sunk in Lake Ontario, for publishing the SECRETS OF MASONRY.* (Beszámoló arról, milyen barbár módon bántak a Fort Niagarában William Morgan kapitánnyal, akit azután megöltek a kőművesek, és az Ontario-tóba süllyesztettek, amiért ki akarta adni a kőművesség titkait). Morgan elrablásakor egyébként Giddins volt a Fort Niagara „őre", így bűnrészes volt. A könyv bevezetőjét idézem:

„A New York-i WILLIAM MORGAN KAPITÁNY, ez az értelmes férfiú és hajlíthatatlan republikánus meg volt győződve arról, hogy a titkos társaságok komoly veszélyt jelentenek egy szabad országban, s ezért úgy határozott, igyekszik mindent megtenni, hogy elnyomja őket. Ő maga is a királyi ív beavatottja lévén, látta a szervezet romlottságát. Látta, hogy az csak a személyes előnyök kihasználására való, és saját politikai hatalmát növeli. A mit sem sejtő közösség feje felett igazságtalan előnyökhöz juttatja tagjait, és különleges kiváltságokat biztosít nekik. Alattomos módon hat a társadalom minden területére, és befolyásuk egyre nő, mintha a kőművesek valami KIVÁLTSÁGOS RENDET alkotnának, akik a NAGY KIRÁLY, nagy uralkodó és nagy főpap méltóságos elnevezések örve alatt sötét és titkos módszerekkel irányítják és kifosztják az embereket. MORGAN KAPITÁNY bátor katona volt. Látta ezt az átkozott összeesküvést, és még az életét is kockára tette, hogy széttörje láncainkat, és figyelmeztesse ezt a megsebzett népet! Egy szabadkőművesekből álló banda elfogta őt, miután 100 kilométert utaztak, hogy elrabolják. 1826. szeptember 11-én koncepciós perben elítélték (így intézték el Jacob Allent urat is Readingben a kőművesek), majd 100 kilométert utaztatták, és egy kőműves börtönőr őrizetére bízták. Aztán az éjszaka leple alatt, miközben ő azt kiabálta: gyilkosság!, gyilkosság!, újabb száz mérföldet utaztatták, és egy amerikai erődítménybe vitték, ahol egy másik kőműves vigyázott rá.

Nem csoda, ha úgy tűnik, minden börtönünk és erődítményünk a kőművesek szolgálatába állt, és egyetlen céljuk, hogy segítsenek nekik megvalósítani a kitervelt véres emberrablásokat és gyilkosságokat. Egy szabad hazafi tűrheti-e csendben mindezt?! Polgártársaim! Olvassátok ezt a pamfletet, és válaszoljatok a kérdésre: létezhet-e olyan titkos társaság országunkban, melynek tagjai akár gyilkolhatnak is, mert tudják, hogy elkerülik a felelősségre vonást?! A SZABADKŐMŰVESEK TETTÉK, és testvéreiket hallgatásra kötelezi a könyv végén olvasható eskü.

Polgártársaim! Vajon MÉLTÓK-E A SZABAD EMBEREK vezetésére azok, akiket ilyen eskü köt, és akik ilyen eszméket vallanak?"

Ezután Giddins a bűnbánat húrjait kezdi pengetni:

„Vegyék figyelembe, hogy semmilyen más mentségem nincsen arra, miért vettem részt ebben az ostoba ügyben, minthogy királyi ívű beavatott voltam, és akkoriban úgy gondoltam, kőműves kötelességeimet mindenáron meg kell tartanom. Most, hogy ezek a kötelességek mindenki előtt ismertek, elfogadom a köz arra vonatkozó ítéletét, hogy mennyire mozgattak a szabályok és mennyire a félelem. De egy dolog biztos: semmi nem áll távolabb természetemtől, mint az, amit tettem, de a kötelességtudat és a visszautasítástól való félelem minden más gondolatomat elnyomta.

Az igazat akarom mondani, ezért kijelentem, biztos vagyok abban, hogy azokat, akik részt vettek ebben az ügyben, nem más vitt rá ezekre a túlkapásokra, mint a kötelességtudat, hiszen azt gondolták, hogy a legkeményebb büntetés vár rájuk, ha nem engedelmeskednek. Csak remélhető, hogy a világ jólelkű lesz velük, átérzi szerencsétlenségüket, megbocsátja hibájukat, ha megbánják gonosz tettüket, és őszintén, félelem nélkül feltárják szerepüket ebben az összeesküvésben, s hogy mi kényszerítette őket arra, hogy részt vegyenek benne. De ha továbbra is makacsul hallgatnak, ne számítsanak arra a kíméletre, amellyel az engedékeny nyilvánosság amúgy kezelné őket.

Csak remélni tudom, hogy a szervezet, melynek elvei közvetlenül ilyen gyalázatos szörnyűséget okoztak, és amely kizárólag az elleplezésre és a csalásra épül, örökre eltűnik ebből az országból és az egész világból, és olyan korlátokat állítanak majd, amelyek megakadályozzák, hogy gonosz céljaikkal újra beszennyezzék a világot. De nem várhatjuk el, hogy előre nem látott fájdalmak és folytonos éberség nélkül érjük el eme kívánatos célt. Még csak most kezdjük feladatunk végrehajtását, s ha egy pillanatra alábbhagy figyelmünk, vagy nem vagyunk elég állhatatosak, a szörny még nagyobb erővel támad, és sosem látott, iszonyú dolgokat követ majd el."

Az általános vélekedés, mely szerint a kőművesek azt gondolják, a törvények fölött állnak, és létrehoztak egy titkos kormányt, abban is megmutatkozott, hogy a szervezet ellen nyilvános hadjáratot indítottak. Azt mondták, a titkok törvénytelen és erkölcstelen tevékenységeket fednek el, a kőműves-eskütételek törvénytelenek és „véresek", valamint a kőművesség azon munkálkodik, hogy aláássa Amerika politikai és egyházi intézményeit. Nők is csatlakoztak a kőművesellenes mozgalmakhoz, és azt követelték, hogy férjük lépjen ki a testvériségből, mert az kirekeszti a nőket. Sok amerikai csatlakozott a Boldog Lelkek nevű mozgalomhoz, mely a szabadkőművesség eltörlését tűzte zászlajára.

A lelkesedés nemsokára a politika területére is átcsapott, és megszületett az első, úgynevezett harmadikutas párt. Nem is hagytak kétséget céljaik felől, hiszen a párt neve Anti-Mason Party, azaz Kőművesellenes Párt volt. A párt komoly erőt képviselt, közülük került ki Pennsylvania és Vermont kormányzója, számos helyük volt a Szenátusban és a képviselőházban, valamint sok állam törvényhozó testületében. 1832-ben ez a párt tartott elsőként jelölőgyűlést. A delegátusok Baltimore-ban találkoztak, és William Wirtöt választották elnökjelöltnek.* Wirt a hivatalban levő elnökkel, Andrew Jacksonnal és Henry Clayjel szemben vereséget szenvedett, csak Vermontban tudott győzni. 1835-ben a párt csak Pennsylvaniában volt képes számottevő erőt felmutatni, de rövidesen ottani támogatóik is elfordultak tőlük. A párt támogatói között élvonalbeli politikusok is voltak, és néhány szabadkőműves is lelkes hívükül szegődött. Az ismertebb nevek: John Quincy Adams, az USA egykori elnöke, William A. Seward (később megalapította a Republikánus Pártot, a polgárháború alatt pedig külügyminiszter volt), Daniel Webster, és Kentucky egykori nagymestere, Henry Clay.

Az 1800-as évek kőművesség-ellenes mozgalmainak eredményeképpen a testvérek nem vettek részt többé nyilvános ünnepségeken. Nagyravágyó, társadalmi állásukra büszke emberek nem vettek részt a mozgalomban, amely sokkal inkább szociális, mint intellektuális töltetű szervezetté vált. Tíz év alatt az amerikai szabadkőművesek száma 100 000-ről 40 000-re apadt. New Yorkban például 20 000 tag és 480 páholy volt a kőművesellenes hullám előtt, utána pedig 82 páholy maradt, mindössze 3000 taggal. A mozgalom vermonti, pennsylvaniai, massachusettsi, Rhode Island-i, connecticuti és ohiói páholyai megszűntek. A nagypáholyok sok államban össze sem ültek. A tisztviselők lemondtak, helyükre nem jelentkezett senki. Éveken át nem tartottak beavató ünnepségeket. A sors iróniája, hogy abban az országban, ahol oly erőteljesen harcoltak a szabadkőművesség ellen, a 19. század második felében számtalan titkos társaság alakult, melyek mind a szabadkőművesek köpenyéből bújtak elő. Ilyenek voltak például a Fura legények, a Phintiasz lovagjai és A Mértékletesség fiai.

De azok, akik egymás hátát lapogatták a szabadkőművesség kiirtása fölött érzett örömükben, kicsit elhamarkodták a dolgot. 1859-ben, három évtizednyi hanyatlás után, amelynek eredményeképpen a mozgalom majdnem megszűnt, egy új ember próbált életet lehelni belé, megszólítva a szétszórt testvéreket. Az amerikai kőművesség azóta is kegyelettel őrzi emlékét. Nála „tisztább és nemesebb ember soha nem szolgált a szabadkőművesség oltáránál".

* William Wirt egyébként szabadkőműves volt, és a jelöltállító gyűlésen, megválasztása előtt, nagy beszédet mondott a testvériség védelmében – *a ford. megjegyzése.*

11.

A faháztól a templomig

Az 1800-as évek elején a szabadkőművesség az USA-ban gyorsan terjeszkedett. A század közepén az egyik ág, az Ősi és Elfogadott Skót Rítus azonban zűrzavaros helyzetbe jutott – igaz, hogy ebből az állapotból a testvériség végül megerősödve került ki. Mint korábban láttuk, a skót rítust Étienne Morin hozta Amerikába 1761-ben. 1763-ban aztán Morin a Nyugat-Indiákon 25 fokozatból álló, saját rítust alapított, Tökéletesség Rítusa néven. 1767-ben ezt a rítust Henry Francken honosította meg Észak-Amerikában, amikor megalapította a New York állambeli Albanyban a Tökéletesség páholyát. Francken Morin halála (1771) után is tovább népszerűsítette a rítust, amelynek vezetője Grasse-Tilly grófja lett. Ő részt vett az 1786-os alkotmány kidolgozásában is, erre épült az 1801-ben Frederick Dalcho által alapított „33. fokú, az Ősi és Elfogadott Skót Rítus szerint működő legfelsőbb tanács" szabályzata is.

Dalcho 1770-ben született a London környéki Holborn körzetben, St. Giles-in-the-Fields községben. 1787. május 23-án érkezett meg Bostonba egy vitorlás hajón, „miután nyolc hétig hánykolódott a tengeren". Új hazájában a nagynénjénél lakott, akinek férje, dr. Charles Frederick Wiesenthal, kőműves volt. A fiatalember klasszikus oktatásban részesült, majd botanikát tanult, majd nagybátyja irányításával és felügyeletével kezdte meg orvosi tanulmányait is. A hadseregben hadnagyi rendfokozatot kapott a tüzérségnél, majd Fort Fidiusba került. Orvosi diplomája megszerzése után egy Savannah városában állomásozó hadtest sebésze mellé osztották be. Valószínű, hogy itt csatlakozott a testvériséghez, egész pontosan az Ősi Yorki Rítust követő 2. számú, Hiram páholyhoz. Nemsokára Savannah-ból átvezényelték a

Charleston-öbölbe, ahol egy ideig a tüzér- és utászalakulatok orvosa lett. Egy újabb paranccsal azonban a McClure and Co. pénzügyi társaság hajóorvosává nevezték ki, ezen minőségében sokszor utazott Afrikába. A céget otthagyva ismét a hadseregben szolgált, de csak 15 hónapig, mert utána végleg leszerelt, és dr. Isaac Aulddal, egy barátjával, orvosi rendelőt nyitott. 1801. május 31-én John Mitchell-lel megalapította az első amerikai, skót rítus szerint működő legfelsőbb tanácsot a dél-karolinai Charlestonban. Rögtön meg is választották „parancsnokló hadnaggyá".

Alapító okirata szerint a tanács a következő nevet kapta: Az Amerikai Egyesült Államok 33. fokú Legfelsőbb Tanácsa. Irányítani kívánta az államok területén és külterületein működő összes páholyt. A skót rítus helyzete Amerikában azonban még 70 évig leginkább a káosz, rivalizálás, szakadások szavakkal írható le, sőt még ál Legfelsőbb Tanácsok is alakultak.

1859-ben aztán minden gyökeresen megváltozott. Ebben az évben a tanács új vezetője egy kiváló elme lett, Albert Pike, aki egyszerre volt költő, tábornok, misztikus gondolkodó és a kőművesrituálék kutatója.

Mint arról az első fejezetben már volt szó, Pike 1809. december 29-én született Bostonban, meglehetősen szegény családban. Bostoni állami iskolákban tanult, majd felvették a Harvardra, de felsőfokú tanulmányait nem tudta megkezdeni, mert egy rendelet szerint minden hallgató köteles volt kétévi tandíját előre kifizetni (vagy legalább kötelezvényt írni az összegről). Így tanári pályára lépett, és Massachusetts kis vidéki iskoláiban tanított 1825-től 1831-ig. Utána nyugat felé vette az útját, és néhány kereskedő kíséretében St. Louisból Santa Fébe, majd onnan Mexikóba utazott. Hazafelé keresztülvágott a Staked Plains sivatagon és az indiánok földjén. Van Burennél aztán nem jutott tovább, s úgy döntött, letelepszik, és iskolát nyit.

Akkoriban a Conway párt (ti. a demokraták) és a Crittenden párt (a whigek) valósággal kettéosztották a területet. Pike whig volt, és több cikket publikált a whigek Little Rockban megjelenő lapjában. John Crittenden felfigyelt az írásokra, felkereste Pike-ot kis vidéki iskolájában, és rábeszélte, hogy menjen Little Rockba, és legyen a „pártlap" egyik szerkesztője. Pike elfogadta a felkérést, és közben jogi tanulmányokba kezdett. 1834-ben kapta meg

diplomáját. Elismertsége igen gyorsan nőtt Arkansas jogászai körében. Legelső munkái között például elkészítette az arkansasi alkotmány alapos értékelését.

A mexikói háború kitörésekor Pike-ot is besorozták, részt vett a Buena Vista-i harcokban. Mivel kritikával illette az állam kormányzójának katonás módszereit, amaz párbajra hívta ki, mely vérontás nélkül fejeződött be. A háború végét követően Pike visszatért Arkansasba, és az állam Legfelsőbb Bíróságának tagja lett. Ugyanekkor lépett be a kőművességbe. Little Rockban az 1. számú Nyugat csillaga páholy mestere lett, itt szeretett bele a kőművesség szimbolikájába. Amikor 1852-ben először hallott a skót rítusról, azt hitte, annak semmi köze az általa ismert kőművességhez. Ahogy ő maga mesélte, úgy érezte magát, ahogyan egy puritán érezné, ha azt látná, hogy egy református templomban buddhista szertartást tartanak. Mivel mindent tudni akart a skót rítusról, Charlestonba ment, és felvétette magát. A negyedik fokozattól a harminckettedikig egyetlen év alatt jutott el (1853), a harmincharmadik fokot 1857-ben szerezte meg New Orleansban. A következő évben előadást tartott a kőművességet akkoriban sújtó szakadás és ellenségesség nem kívánatos következményeiről.

1859-ben megválasztották a Déli Illetékességű Legfelsőbb Tanács főparancsnokává. Már ezen minőségében kezdte el vizsgálni a szakma szimbolikáját, és úgy találta, hogy „összefüggéstelen, értelmetlen dolgok és ezeknek műnyelven megfogalmazott kaotikus egyvelege". Úgy gondolta, annyira sikeresen próbálták meg elrejteni a szimbólumok jelentését a kíváncsi szemek elől, hogy a jelképeket már a kőművesek nagy többsége sem érti, „a tudatlanság és a homályosság pedig új jelképek létrehozására ösztönzött, ezeket a kőművesek alkották meg". Azt is megjegyezte, hogy egyes fokok mű nyelve „teljesen érthetetlen, hasonló az alkimistákéhoz. Nyilvánvaló, hogy a szavak valódi jelentését sohasem írták le, és a szertartásokat szándékosan úgy alakították, hogy félrevezesse azokat, akik a titkokhoz jogtalanul fértek hozzá."

Pike lemásolta az összes szertartáskönyvet, „hogy egyben legyenek elérhetők". A gyűjtemény 400 oldalt tesz ki. (A mai napig is megvan a Legfelsőbb Tanács washingtoni archívumában.)

Monumentális vállalkozásáról így írt: „Miután egy csomó anyagot elolvastam és lemásoltam, a skót rítus szertartásaival kezdtem. A kiválasztott fokozatok kidolgozása közben úgy éreztem, mintha a semmiből akarnék várat építeni. Mindig azzal kezdtem, hogy megpróbáltam valamilyen vezérmotívumot találni abban a fokozatban, amelyet éppen vizsgáltam. Ha megvolt, azt próbáltam kiemelni, és olyan fennkölt jelleget adni a fokozatnak, amilyenre csak képes voltam." Később így emlékezett:

> „Biztos voltam abban, hogy sok fokozatot úgy alkottak meg, hogy elrejtsék valódi jelentésüket, és azokat a célokat, amelyeket a beavatottak követtek, akik az egységet és a szervezettséget próbálták megerősíteni. Bizonyára ilyen fokok voltak a tizenötödik és a tizenhatodik, a Kelet lovagja és a Jeruzsálem hercege, bár ezek jelentését képtelen vagyok megfejteni, és a bennük rejlő allegóriát sem látom. Mintha nem tanítanának semmit, és mintha nem is volnának semmik. Összegyűjtöttem és elolvastam több száz könyvritkaságot az ókori vallásokról, a szimbólumokról, a misztériumokról, a gnosztikusok tanításairól, a zsidó és alexandriai filozófiáról [...] és rengeteg könyvet saját rítusaink tanairól, de ezeket sokszor még ma is áthatolhatatlan homály veszi körül. Egyiptom emlékei és a hieroglifák sem nyújtottak fogódzót. Húszévi kutatómunka és az azokra érkezett észrevételek testesültek meg fokozatainkban. Több száz könyvet olvastam el, hogy fejlesszem és megvilágítsam őket, és a munka, amelyet csak erre áldoztam, több, mint amennyit más egész életében arra fordít, hogy magas rangra emelkedjék, vagy vagyont szerezzen."

A rítusok alapos vizsgálata arról győzte meg Pike-ot, hogy a szertartások „legnagyobb része értéktelen szemét". 1887-ben *Beauties of Cerneauism* (kb. A szektásság szépségei) című pamfletjében azt írta, hogy az Ősi és Elfogadott Skót Rítus fokozataihoz kapcsolódó szertartások „a legkevésbé sem lenyűgözők". Szerinte értelmes, okos ember aligha beszélhet róluk „bármiféle tisztelettel". Ostoba, unalmas, minden eredetiséget nélkülöző szövegek,

és „mint irodalmi művek is megvetendő, lapos, ostoba közhelygyűjtemények".

Az összegyűjtött anyagot hazavitte Arkansasba, és „mindet lemásolta". Pike munkásságának eredménye a *Morals and Dogma of the Ancient and Accepted Scottish Rite of Freemasonry* (Az Ősi és Elfogadott Skót Rítus etikája és tanításai) című, 1859-ben kiadott munka, mely inkább filozófiai mű, mint valamiféle kiáltvány. Kísérlet arra, hogy az elmúlt idők filozófiáját és vallásos jellegű meggyőződéseit keretbe foglalja, s ezáltal érthetővé tegye. Pike szerint, ha egy gondolat történetét nem ismerjük, magát a gondolatot sem fogjuk megérteni. A *Morals and Dogma* eddigi kiadásai kivétel nélkül ezekkel a mondatokkal kezdődnek: „Bárki lehet más véleményen, és szabadon elutasíthatja mindazt, ami ebben a könyvben szerinte hamis vagy téves. Csak azt kérjük tőle, hogy minden tanítást fontoljon meg, és előítéletek nélkül közeledjen hozzájuk."

Pike sosem állította, hogy a *Morals and Dogma* a kőművesség eszméit tartalmazná, sőt azt hangsúlyozta, hogy ebben a kötetben csupán ősi kultúrák, vallások, hitek és szokások leírása található meg. Nem mondta, hogy ezeket a dolgokat ő személyesen elhiszi, vagy hogy a könyv a kőművesség alapját alkotná. Leírta, mit talált, és az olvasóra bízott minden további következtetést. Philip Elam, a missouri kőművesek nagyszónoka 2000 májusában a Scottish Rite Men's Luncheon Clubban így beszélt Pike-ról: „Napjainkban néhány kőműves megpróbálja kisebbíteni Pike jelentőségét, hogy a kőművességellenesek vádjait elhárítsa. Mások, főleg azok, akik nincsenek tisztában zsenialitásával, és nem ismerik munkásságát, a szabadkőművesség jelentéktelen figurájaként utasítják el őt."

Pike nem csupán a korszakban derengeni kezdő össznemzeti célok és gondolatok képviselője volt, hanem emblematikus figura is egy olyan korban, amelyben majdnem mindenki önmagát képezte. A korszak amerikai embere értékelte a kifinomultságot. A koncertterem és az előadói emelvény népszerű színtérül szolgált. A zenei érzék és az írásművészet gyakorlása elengedhetetlen volt, ha valaki művelt embernek akart látszani. Pike pedig tudott énekelni, hegedülni, és elismert verseket írt. Beszédei megjelentek az újságok hasábjain és könyvek lapjain. Az Egyesült Államok

legismertebb kőművese (és legtermékenyebb írója, filozófusa) egy olyan korban élt, amely bővelkedett a hírességekben: Davy Crockett, Sam Houston, Harriet Beecher Stowe, Stephen Crane, Henry Wadsworth Longfellow, Abraham Lincoln. Legtöbbjüket ismerte, sőt barátjának nevezhette, és ő maga is az ország szívének ismert alakja lett. A társasági életben lenyűgöző személyiség: kiválóan táncolt, páratlan kedvességű házigazda volt, de legfőképpen tevékeny ember, aki szilárdan hitte, hogy az emberiség és Amerika még messze van a kiteljesedéstől.

Elkötelezett whig volt, és ellenezte a déli államok kiválását. 1861-ig Little Rockban komoly földekkel rendelkezett, emellett sikeres ügyvédi praxist folytatott. Akarata ellenére nevezték ki a konföderáció követének az indián területekre. Működése igen sikeres volt: a konföderáció szövetségesévé tette a krík, szeminol, csaktó, csikaszó és cseroki népeket. Az indiánokkal foglalkozó biztosként egyben dandártábornoki rangot is viselt a déli hadseregben. A Pea Ridge-i ütközetben egy csapat indián élén vett részt, s így ő lett az egyetlen déli tábornok, aki indiánokat vezetett a harctéren. Amikor amazok megtagadták a parancsot, hogy az északi seregeket az indiánok területén túl is üldözzék, Pike-ot perbe fogták, amiért nem tudta megfegyelmezni a gondjaira bízott csapatokat. Végül 1862-ben lemondott a biztosságról, mivel nem bírta tovább elviselni az ellenséges hangulatot, amely körülvette. Mint ahogy sok más déli tiszttel megtörtént, a háború után ellene is hazaárulási pert indítottak, végül azonban felmentették.

Ezután Memphisben telepedett le, ahol 1867-ig a *Memphis Appeal* szerkesztője volt. A következő évben Washingtonba ment, és a szövetségi bíróság jogászaként dolgozott 1880-ig. Élete hátralevő éveiben jogi tanulmányokat írt, és igyekezett terjeszteni a szabadkőművességet. 1891. április 2-án halt meg dolgozószobájában, a washingtoni skót rítus templomában, az íróasztalnál ülve. Néhány híresebb mondását érdemes itt is felidézni. „Az emberi gondolat Létező, erő és hatalom, amely alakítja és ellenőrzi az anyagot és a szellemet." „Az embernek úgy kell viselkednie a feljebbvalóival, mint a tűzzel: ha túl közel kerül, megég, ha túl messze, megfagy." „Egy dicső eszméért vívott háború az egész nemzetet megnemesíti."

Ő az egyetlen déli katona, akinek szobra áll Washingtonban, a Judiciary Square-en, és róla nevezték el az Albert Pike autópályát, mely az arkansasi Hot Springsből vezet a coloradói Colorado Springsbe. Emellett számos nemzeti park és iskola névadója is. Az Arkansasi Nagypáholy pedig évente Albert Pike-díjjal jutalmazza a legkiválóbb szabadkőműves-honlap készítőjét.

Az amerikai szabadkőművesség úgy emlékezik meg róla, mint a legkiválóbb vezetőről, aki „a skót rítusra egy faházban talált rá, de egy templomban hagyta hátra".

12.

Testvériség a csatamezőn

A POLGÁRHÁBORÚ IDEJÉRE már harmincnyolc önálló nagypáholy működött az Egyesült Államokban. Mind független és teljesen szuverén, saját törvénykezési hatáskörrel. Mivel a szabadkőművességnek nem volt központi vezetősége, a háború kitörésekor nem is osztották meg a földrajzi határvonalak, nem úgy, mint sok más szervezetet. Például a baptista és a presbiteriánus egyházakban létezett országos főtanács, amely az államok különböző vidékeiről származó képviselőket tömörítette. A háború azután megosztotta az egész országot, s ezeket a bizottságokat is szétforgácsolta.

Mivel nem létezett Amerikai Nagypáholy, nem létezett országos bizottság sem: az önálló páholyok függetlenek voltak egymástól. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a kőművesek nem szenvedték meg a megosztottságot. Egy 1861 júniusában kelt levélben, amelyet a Pennsylvaniai Nagypáholy írt válaszul a Tennesseei Nagypáholynak, a következő olvasható:

> „Ami országunk jelen siralmas állapotát illeti, a kőművesek nem mondhatnak le a véleményalkotásról azzal kapcsolatban, hogy mi idézte elő ezt a helyzetet. Félő, hogy testvéreink egy része fegyvert fogott az Unió ellen, míg más testvéreink az azt védelmezők soraiban harcolnak. A rend történetét jól ismerve [...] a nemzeti történelmünk jelen válságával kapcsolatos véleményalkotáshoz ezeket az elveket használták fel. Ám míg az egyes kőművesek befolyásolhatók, és ilyen nézetek szerint cselekszenek, a szabadkőművesség az események néma, szenvtelen, kívülálló szemlélője.
>
> Testvéreink, mi veletek együtt fájlaljuk nemzetünk jelen természetellenes és mélyen elszomorító állapotát [...]. De ha ezen forgószél örvénye fenyeget is minket, még ebben

a végső, szélsőséges helyzetben is, a kőműveshit halk hangját mégis kimondják és meghallják: »Testvéreim, van segítség a szükség idején. A ti Istenetek a mi Istenünk; a ti hitetek a mi hitünk; a ti földetek a mi földünk; a ti örömötök a mi örömünk; a ti virágzásotok a mi megelégedésünk.« Azután munkálkodjunk együtt a közös örökségünk megőrzésén és örökkévalóságán. [...] Segítünk megtartani az egységet, békét és egyetértést testvéreink és az egyesült szuverén Államok polgárai között dicső Uniónkban. Ha széttörik is minden kapocs, elszakad is minden kötelék; ha a széthúzás, egyenetlenség, szakadás az emberiség kormányai között a legbölcsebbnek, legcsodálatosabbnak a hanyatlását és bukását jelzi is, a kőművesszentély minden államban, királyságban, országban, minden nép közt, minden államszövetségben legyen az elpusztíthatatlan szabadkőműves testvériség közös menedékhelye."

Allen E. Roberts *House Individed: The Story of Freemasonry and the Civil War* (Meg nem osztott ház – A szabadkőművesség és a polgárháború története) című könyvében megjegyzi, hogy míg a háború a kőművesek körül tombolt, ők tartották magukat azokhoz a „kötelékekhez és idealizmushoz, amely kezdetben összekovácsolta őket". Több ezer kőműves harcolt a háborúban. Sokan elestek, de a mesterség tanításai képesek voltak legyőzni a háború szította gyűlöletet.

A kőművesség történész kutatói számos okot sorolnak fel ennek magyarázatára, kezdve a páholy eszméin és tanain, amely régebbi nemcsak a polgárháborúnál, de az alkotmánynál, az Újvilág felfedezésénél és – némelyek szerint – Krisztus születésénél is. A kőművesség összetartásának egy másik magyarázataként hozzák fel, hogy a páholyok tagságát választották, nem pedig toborozták. A szabályok tiltották is a toborzást. Ha valaki szeretett volna szabadkőműves lenni, akkor „szabad akaratából és beleegyezéséből" kellett megkeresnie a kiválasztott páholy egyik tagját, és folyamodnia kellett a felvételért. A harmadik magyarázat a szakma felépítésében rejlik. Belső szabályok és szokások segítették a páholyokat, hogy mentesek maradjanak a politika körülöttük tomboló viharaitól, s ne ossza meg őket a háború.

A páholyok így olyan helyek maradtak, ahová bárki segítségért fordulhatott, és ahol a szakmán kívül dúló viharok elől menedéket találhatott.

A testvéri kötelékek legszebben Gettysburgnél mutatkoztak meg. Ebben a csatában, mely a háború fordulópontját jelentette, 1863. július 1-jétől 3-ig 35 000 ember esett el vagy sebesült meg. A harcoló felek soraiban 17 930 szabadkőműves küzdött, és a szakma körülbelül 5600 sebesültet számlált. Az utolsó napon a konföderáció gyalogságának tábornoka, George Pickett, az 51. számú virginiai Galamb páholy tagja csaknem 12 000 katonával rohamozta meg az unió derékhadát Cemetery Ridge-nél. A roham egy másik parancsnoka, Lewis Addison Armistead dandártábornok az alexandriai 22. számú Alexandria–Washington páholy tagja volt.

Az észak-karolinai származású Armistead a West Pointon végzett, és évekig az Egyesült Államok hadseregében szolgált, mielőtt a konföderáció oldalára állt. Abban az időben nyugaton együtt szolgált Winfield Scott Hancockkal, a pennsylvaniai norristownbeli 190. számú Jótétemény páholy tagjával, akivel jó barátságot ápolt. Armistead leszerelése után két és fél évig nem találkoztak.

Gettysburgnél Hancock, aki időközben tábornoki rangra emelkedett, július 1-jén Cemetery Ridge-nél átvette a parancsnokságot a felaprózott unionista csapatok felett. Erős arcvonallá szervezte őket, amely három napig állta a konföderáció fegyvereinek tüzét. Július 3-án ezek a csapatok alkották az unió vonalainak derékhadát, ők váltak Pickett rohamának célpontjává. A támadás alkalmával Armisteadet lelőtték lováról, halálos sebet kapott. Hancock nyergét is eltalálták, szögek és faszilánkok fúródtak a combjába. Armistead felmutatta a végveszély szabadkőművesjelképét. Henry Harrison Bingham, Hancock második hadtestének katonai bírája, a pennsylvaniai canonsburgbeli 297. számú Chartiers páholy tagja felismerte a jelvényt, és Armisteadhez sietve felfedte szabadkőműves kilétét.

Beszélgetésük közben Armistead számára világossá vált, hogy Bingham közvetlen kapcsolatban áll Hancockkal. Odaadta a férfinak személyes tárgyait, köztük kőművesóráját és azt a Bibliát, amelyre kőművesfogadalmait letette. Bingham búcsút vett tőle,

és visszatért az unió táborába, hogy átadja a tárgyakat Hancocknak. Armistead két nappal később meghalt.

Számos dokumentált példa található arra, hogy szabadkőművesek eltemetése érdekében félretették az ellenségeskedést. Galvestonban egy Tucker nevű konföderalista őrnagy kőműves temetési szertartást mutatott be egy Wainwright nevű unionista kapitánynak, aki Tucker fogságában halt meg. Wainwright testét a kőművesjelvényeket viselő barátok és ellenségek nyilvános menete vitte ki az episzkopális temetőbe, szabályos katonai kíséret mellett. Egy másik esetben az unió egy Hart nevű szabadkőműves tengerészparancsnoka esett el egy hosszú bombázás alkalmával hajójának fedélzetén. Néhány embere egy kis csónakban, fehér zászlóval partra szállt a lousianai kikötőben, hogy keressen egy kőművest. W. W. Leake erre rögtön megnyitotta a páholyt, hogy Hartot a kőművesszertartásban maradéktalanul részesítse.

Néhányan a kőművesek jelvényeit és szimbólumait viselték egyenruhájukon abban a reményben, hogy a túloldalon harcoló kőművesek felismerik benne testvérüket, és megkímélik életét. A nagyobb csaták helyszínén a kőművesek kórházakban és egyéb ellátó helyeken is tevékenykedtek. Kórházakat rendeztek be kőművesek tulajdonában álló farmokon vagy épületekben. Vicksburgben a kőművesszentélyt először a konföderalisták, később, a város eleste után az unionisták használták kórházként. A gettysburgi csatában fontos szerepet játszottak még a következő szabadkőművesek:

- Joshua Lawrence Chamberlain ezredest, a meine-beli brunswicki 8. számú Egyesült páholy tagját kongresszusi becsületrenddel tüntették ki Little Round Topon tanúsított hősiességéért.

- Henry H. Bingham kapitány, a pennsylvaniai canonsburgbeli 297. számú Chartiers páholy és a philadelphiai 121. számú Unió páholy örökös tagja. Becsületrenddel tüntették ki, 1878-ban beválasztották a kongresszusba, és harminchárom évig volt hivatalban.

- Henry Heth tábornok, a utahi 205. számú Sziklás-hegység páholy főfelügyelője. Közeli barátja volt Robert E. Leenek, Gettysburgnél súlyosan megsebesült, de életben maradt.

- Solomon Meredith dandártábornok, a Vasdandár, vagy más néven Feketekalapos dandár parancsnoka. Három fia harcolt az unió seregében, kettő közülük elesett. Az indianai indianapolisbeli 105. számú Cambridge páholy tagja volt.

- Alfred Iverson dandártábornok, a georgiai columbusbeli 108. számú Columbia páholy tagja. Apja a háború előtt Georgia szenátora volt.

- Carl Schurz tábornok porosz származású volt, Köln városában született, de elhagyta Európát, miután az általa támogatott forradalmak elbuktak. Kiváló politikus, az 1860-as választásokon Lincolt támogatta. A polgárháborúban nem futott be nagy karriert, az unionista seregben harcoló nagyszámú német katonát vezényelte. A háború után spanyol nagykövetként, missouri szenátorként, belügyminiszterként tevékenykedett. 1906-ban halt meg New Yorkban, ahol parkot neveztek el róla. A philadelphiai 125. számú Herman páholy tagja volt.

- John B. Gordon dandártábornok a georgiabeli Upson Countyból. A Georgiai Egyetemre járt, jogot hallgatott. Az antietami csatában olyan súlyos fejsebet kapott, hogy csak a kalapján ütött lyuk mentette meg attól, hogy saját vérébe fulladjon bele, egyébként nyolc alkalommal sebesült meg. A háború után háromszor választották meg Georgia szenátorává, később pedig az állam kormányzója lett. Néhány írás szerint az atlantai 2. számú Gates City páholyhoz tartozott, de az említett páholy tagjai szerint erre nincs semmi bizonyíték.

- George T. „Tige" Anderson dandártábornok abbahagyta tanulmányait, hogy a mexikói háborúban részt vehessen. Gettysburgnél súlyosan megsérült. Szabadkőműves volt, tagságáról azonban semmi közelebbit nem tudunk.

- John H. H. Ward dandártábornok New Yorkban született. A polgárháború számos csatájában részt vett, de 1864-ben leszerelték parancsmegtagadásért, és mert az ellenség előtt alkoholos állapotban mutatkozott. Utóbbit harmincévnyi vita után sem sikerült bizonyítani. A háború után New York-i bíróságokon hivatalnokoskodott. 1903-ban halt meg, amikor Monroe városában nyaralt, és elütötte egy vonat. A New York-i 273. számú Metropolitan páholy tagja volt.

Rajtuk kívül a gettysburgi ütközetben több szabadkőműves tábornok is részt vett.

Rufus Ingalls dandártábornok – 2. számú Williamette páholy, Oregon
Joseph B. Kershaw dandártábornok – 29. számú Kershaw páholy, Dél-Karolina
Alfred T. A. Torbert dandártábornok – 2. számú Templom káptalan, Delaware
William Barksdale dandártábornok – 5. számú Columbus-páholy, Columbus, Mississippi
David B. Birney tábornok – 134. számú Franklin páholy, Pennsylvania
Harry T. Hays dandártábornok – 102. számú Louisiana páholy, Louisiana
Daniel Butterfield tábornok – 273. számú Metropolitan páholy, New York
John W. Geary dandártábornok – 255. számú Emberszeretet páholya, Pennsylvania
Alfred Pleasonton tábornok – 134. számú Franklin-páholy, Pennsylvania
George J. Stannard dandártábornok – 4. számú Franklin-páholy, Vermont
James L. Kemper dandártábornok – 126. számú Linn Banks-páholy, Virginia
George E. Pickett tábornok – 51. számú Galamb páholy, Virginia
John D. Imboden dandártábornok – 13. számú Staunton páholy, Virginia

1993-ban a Pennsylvaniai Nagypáholy a kormány támogatásával emlékművet állított a Gettysburgi Nemzeti Sírkertben. Az ábrázoláson „Bingham testvér, unionista tiszt látható, amint Armistead testvért támogatja". A szobor címe *A szabadkőműves barátság emlékműve.* Sheldon A. Munn, az emlékmű egyik tervezője szerint a szobor „kifejezi, hogy a szabadkőművesség valóban egyedülálló testvériség. A barátság, együttérzés és testvéri szeretet kötelékei nemzetünk történelmének legtragikusabb és legmeghatározóbb időszakában is erősek voltak. Akkor is és most is így jellemezhetjük: »megoszthatatlan testvériség«!"

Abraham Lincoln nem volt kőműves, de Paul M. Bessel kőműves történetíró szerint „a szabadkőművesség minden fontosabb erényét birtokolta és gyakorolta: hit, remény, nagylelkűség, istenfélelem, hit az emberek közti egyenlőségben, és abban, hogy minden ember képes a fejlődésre". Az elnök „sok kőművessel került kapcsolatba".

Az 1860-as elnöki kampány idején az Illinoisi Nagypáholy elhalasztotta egyik közgyűlését, hogy Lincolnnal találkozhassanak. Az elnökjelölt állítólag ezt mondta: „Uraim, mindig is mély tiszteletet éreztem a testvériség iránt, és régóta szeretnék Önök közé tartozni." Egy szabadkőműves a kampány alatt felhívta az elnök figyelmét arra, hogy minden ellenfele szakmabeli. Külön is kiemelte Stephen A. Douglast, aki Lincoln szülővárosában, Springfieldben volt páholytag. Lincoln azt válaszolta: „Dr. Morris, én nem vagyok kőműves, de nagyra becsülöm a szervezetet."

Lincoln halála után Washington nagymestere, Benjamin B. French, aki mellesleg az elnök barátja volt, ezt írta a *Masonic Trowel* című lap szerkesztőjének, az Illinoisi Nagypáholy főtitkárának: „Lincoln egyszer elmondta nekem, milyen nagyra becsüli a rendet, és hogy egy ízben erősen elhatározta, hogy felvételét kéri." French a New York-i Nagypáholy helyettes nagymesterének egy levelére válaszolva azt írta, hogy Lincoln egyszer J. W. Simons jelenlétében azt mondta: egy időben elhatározta, felvéteti magát a testvériségbe, de attól tartott, túl lusta lesz ahhoz, hogy a kőműveskötelességeknek illően megfeleljen, így végül mégsem váltotta valóra szándékát.

Lincoln életrajzírója, Carl Sandburg azt állítja, „bár nem volt

kőműves, mindig kéznél volt egy saját példánya az Illinois állam Nagy királyi ív káptalanjának jegyzőkönyveiből, amelyek a rend 1851 és 1857 közötti gyűléseit dokumentálták".

Miután Lincolnt 1865. április 14-én meggyilkolták, utóda a tennesseebeli Andrew Johnson lett, aki 1851-ben lépett be a szervezetbe. Valószínűleg a 82. számú, Királyi ív alá tartozó Greeneville káptalan tagja volt. 1859-ben csatlakozott a nashville-i 1. számú, a Templomosok parancsnoksága nevet viselő páholyhoz. Már elnökként, 1867-ben, a Fehér Házban kapta meg a skót rítus fokozatait. A szenátusban ülő radikális republikánusok Johnsont gyengének, a Déllel kapcsolatos politikáját pedig túl engedékenynek találták. Miután az elnök Edwin M. Stantont, a Dél-ellenes érzelmű hadügyi főtitkárt (egyébként szintén szabadkőművest) menesztette a kormányból, ellenségei ezt ürügyül használták fel arra, hogy felelősségre vonás után eltávolítsák Johnsont hivatalából. Az akció élén a kőművesellenes Charles Sumner, újonc a kongresszusban, a szabadkőműves Benjamin F. Butler tábornok, valamint Thaddeus Stevens, a Kőművesellenes Párt korábbi vezetője állt, aki a Morgan-ügyben a kőművesellenes megmozdulás résztvevője volt. Kísérletük azonban a szenátusban egy szavazattal kudarcot vallott.

Délen a kormányzattól semmilyen támogatást sem váró társaságok alakultak a fehérek hatalmának megerősítésére. Ilyenek voltak az Igazság férfiúi, a Sápadt arcok, az Alkotmányos unió őrei, a Fehér testvériség és a Fehér rózsa rendje, de a legnagyobb jelentőségre a Ku-Klux-Klan tett szert. A klánt 1866 májusában, a tennesseebeli Pulaskiban alapították volt konföderalista katonák, és 1867-ig szervezetlen csoportként működött. Azon év áprilisában, Nashville-ben Nathan Bedford Forrest tábornokot, a konföderáció hősies lovasvezérét megválasztották „a birodalom nagy varázslójának". Minden állam alapított egy, a „nagy sárkány" alá tartozó királyságot, a nyolc „hidrának" egy-egy jogarával. Több megye alkotott egy „dominiumot", amely egy „nagy titán" fennhatósága alá tartozott. Egy-egy „tartományt" egy „nagy óriás" és négy „éjszakai sólyom" vezetett. A helyi „tanyákat" „nagy küklopszok" irányították két éjszakai sólyom segítségével. A tagokat „halottfalóknak" nevezték.

A klánt kutató egyik történész így ír: „Furcsa álruhájuk, csendes díszszemléik, éjszakai kilovaglásaik, rejtelmes nyelvezetük és parancsszavaik nagyon is hatékonyan építettek az emberek félelmeire és babonáira. A lovasok bebugyolálták lovaik patáit, és fehér leplekkel takarták le testüket. Ők maguk lobogó fehér lepedőkbe öltöztek, arcukat fehér maszkokkal fedték be, nyeregkápáikra koponyákat illesztettek, és a csatamezőről visszatérő halott konföderalisták szellemeiként akartak feltűnni." Bár a klán gyakran pusztán a rémisztgetéssel célt ért, lincselést és korbácsolást is alkalmaztak nemcsak a feketékkel, hanem az úgynevezett politikai kalandorokkal és semmirekellőkkel szemben is.

Forrest aggódva figyelte a helyi vezetők nemtörődömségét és törvénytelenségeit, ezért 1869 januárjában elrendelte a klán feloszlatását, és lemondott nagy varázslói címéről. A következő évben a kongresszus törvénybe iktatta a klán megfékezését, és ez az intézkedés hatásosnak is bizonyult, mígnem az első világháborút megelőző évben újra életre hívták a szervezetet. Az első ülésüket William J. Simmons, korábbi miniszter és a testvéri rendek lelkes támogatója vezetésével tartották Stone Mountainben, Georgiában. A klán valamiféle formában azóta is létezik.

A szabadkőművesség kétségtelenül hatással volt a polgárháború után a klán felépítésére, arról azonban a mai napig folyik a vita, vajon Pike betöltötte-e a főbírói tisztet abban az időszakban, amikor a Déli Illetőségű Skót Rítus szuverén legfelsőbb parancsnoka volt. Azok, akik ezt tényként állítják, Pike-nak azt a kijelentését idézik, mely szerint ő „a fehér emberek, nem pedig a négerek mellett kötelezte el magát". Megfogadta, „ha választanom kell, hogy elfogadom-e testvéreimnek a négereket, vagy kilépek a szabadkőművességből, az utóbbit fogom tenni".

A Pike védelmében felszólaló kőművesek azt állítják, hogy a vádat, miszerint Pike klántag lett volna, sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet, mivel nincs elsődleges forrásanyag az üggyel kapcsolatban. Szerintük „az egyetlen írás, amely megközelíti az elsődleges forrás fogalmát", egy John C. Lester, a klán egyik alapítója által írt könyvecske, amely 1884-ben, tizenöt évvel a történtek után látott napvilágot, és amelyben az egyetlen lejegyzett név egy utalás „Forrest táb."-ra.

Az érvelés így folytatódik:

Dr. Walter L. Fleming 1905-ben újra kiadta Lester könyvecskéjét, ekkor került bele az előszóba a legfőbb klántagok listája. 1924-ben Susan L. Davis megjelentette *Authentic History* (Hiteles történelem) című művét, amelyben Lester számos kijelentését megcáfolja, rossz hírbe hozza Fleminget, amiért ilyen felületes tudással rendelkezik a klánról, és elítéli Lester társszerzőjét, David L. Wilsont, amiért azt sugallja, hogy a klán elbukott. Az összes többi könyv vagy újságcikk, amely Albert Pike-nak a klánhoz tartozását bizonygatja, vagy Fleminget és Davist idézi, vagy olyan szerzőket, akik az előbbiekre hivatkoznak, vagy egyáltalán nem is idéznek senkitől. Fleming és Davis kétségtelenül elfogadta a klán számos alapító tagjának ötven évre visszanyúló visszaemlékezéseit. Nincs semmiféle dokumentum, bizonyíték vagy másmilyen testimónium, amely alátámasztaná, hogy Pikenak köze volt a klánhoz. Amikor Fleming első ízben jelentette meg munkáját, Pike már tizennégy éve halott volt, így nem szólhatott hozzá a kérdéshez.

Ez a Pike-ot védő okfejtés a szóbeszédnek tulajdonítja azokat a vádakat, amelyek szerint tagja vagy éppen egyik vezetője volt a klánnak, s hogy „fajgyűlölete, bár erre nem lehet büszke, kortársaihoz mérve egészen enyhe mértékű volt". Azt az állítást, miszerint az 1860-as évek végétől az 1870-es évek elejéig nincsenek olyan feljegyzések, amelyek kapcsolatba hoznák Pike-ot a klánnal, dr. Walter Lee Brown Pike-ról írott doktori disszertációja is megerősítette. Brown, a téma szakavatott ismerője azt állítja, „nincsenek elsődleges források, melyek bizonyítanák, hogy Pike-nak köze volt a klánhoz". Pike pártfogói azt is megemlítik, hogy egy 1872-es kongresszusi nyomozás, amely a „nemrég még lázadó államok ügyeinek állását" vizsgálta, megállapította: „Voltak utalások a klán állítólagos vezetőivel kapcsolatban, de Pike-ot nem említik."

Ha találnak ilyesfajta bizonyítékot, a kongresszus valószínűleg nem engedélyezte volna, hogy Washingtonban, szövetségi területen szobrot emeljenek Pike-nak, miként azt 1898. április 9-én, a 20. számú rendeletben kimondták. Az emlékművet a Déli Illetékességű Skót Rítus Legfelsőbb Tanácsa emelte az akkori a Templom Skót Rítus Házával szemközt. Az engedélyt adó törvény nem tett utalást Pike-nak a konföderalista seregben nyújtott szolgálataira.

Hiába ismerte el azonban a kongresszus, hogy Pike az amerikai szabadkőművesség tagja volt, hiába nem volt bizonyíték a klánhoz fűződő kapcsolatára, ez nem tartotta vissza a tiltakozók csoportjait attól, hogy 1992 szeptemberében összegyűljenek a szobor körül, és a Ku-Klux-Klan arkansasi „alapító atyjának" kiáltsák ki Pike-ot. A tiltakozókat egy Lyndon LaRouche nevű ellentmondásos politikai személyiség támogatói vezették, szervezték meg, és a csoportot is legnagyobbrészt ők alkották. A kőművesek szerint a tiltakozás fő szervezője Anton Chaitkin volt, aki kapcsolatban volt a LaRouche tulajdonában álló Shiller Intézettel.

A kőműveseknek meggyőződésük, hogy „LaRouche úr, Chaitkin és a támogatóik azt állítják, a klánt a skót rítus terrorista ágaként alapították, egy nagyobb méretű kőműves-összeesküvés részeként, azzal a céllal, hogy a Délt konföderalista kézben tartsák". Továbbá úgy tűnik, Chaitkinnak meggyőződése, „hogy szabadkőműves történetírók egy kőműves-összeesküvés keretében átírták az amerikai történelmet. Azt hiszi, a skót rítus brit birodalmi cselszövés, melyet Charlestonban, Dél-Karolinában eszeltek ki, hogy állandósítsák a rabszolgaságot, [és] miután ez nem sikerült, fenntartsák a Ku-Klux-Klant; valamint hogy a skót rítus az egész amerikai törvényhozást szigorú ellenőrzése alatt tartja."

A heti gyülekezések idején a szobrot lefestették, a klán öltözetébe bújtatták, és darabjait letördelték. 1993. április 20-án Chaitkint és egy társát, James Bevel tiszteletest elítélték, mert felmásztak a szoborra, noha egy rendőr felszólította őket, hogy szálljanak le róla. A tárgyaláson a két vádlott letámadta az elnöklő bírót, mondván, állítólag egy Albert Pike nevű illető a DeMolay káptalan tagja volt San Antonióban, míg a tárgyalótermen kívül LaRouche hívei „Le Pike-kal!" feliratú transzparenseket hordoztak körbe.

Vitatott, hogy a szabadkőművességnek volt-e kapcsolata a Ku-Klux-Klannal, de kétségtelen: a kőművesség a 19. század második felében úgy tudott újjáéledni, hogy reagált az amerikai szokásokban és viselkedésben végbement változásokra. A történészek hangsúlyozzák például az antialkoholista mozgalom hatását, amelynek következtében a kőművesség olyan lett, mint

egy „18. századi klub, amely egyértelműen elkülönítette szertartásait a bankettektől és a társasági összejövetelektől". A szabadkőművesek még mindig érzékenyek voltak az egyház azon kritikáira, amelyek a kőművesellenes időszakban fogalmazódtak meg, így tanításaik a 18. századi felvilágosodás nézeteitől és a deizmustól még inkább felekezeties irányba mozdultak el.

Ebben az időben számos szervezkedés indítóokául szolgált a polgárháborúban tapasztalt megosztottság. 1864-ben például a Phintiasz Lovagjai nevű szervezetet a fővárosban dolgozó szövetségi hivatalnokok hozták létre. Az alapítók úgy gondolták, a nemzetnek sürgősen szüksége van a testvéri szellem újjáélesztésére. A Justus H. Rathbone által kidolgozott szabályok az i. e. 4. században élt Damón és Phintiasz barátságáról szóló leírásokon „alapultak". Rathbone szabadkőműves volt, így a lovagrend a szakma jellemzőit is magán viselte. A szervezet mottója például így hangzott: barátság, jótétemény, jóakarat. Noha ez egyértelműen kőművesgondolatok újrafogalmazása, James R. Carnahan a *Pythian Knighthood* (Phintiasz lovagrend) című könyvében így ír: „Mi, a kőművességgel szemben, nem élvezzük a szentélyünk több évszázados növekedése miatt gyűlő irigységet, és nem fonunk koszorút oltárunk köré a dohos és homályos régmúltba nyúló titokzatos legendákból. Mi most kínálunk megoldást az emberek jelenlegi gondjaira."

Oliver Hudson Kelly, a Földművelésügyi Minisztérium hivatalnoka (és kőműves) a polgárháború után körutazást tett a déli államokban. Miután visszatért, segített megalapítani a Mezőgazdaság támogatóinak rendjét. Az egyszerűen csak Grange-nek hívott testvéri szervezet célja a mezőgazdaság támogatása volt „együttműködéssel, kölcsönös segítséggel és fejlesztéssel". Kelly feleségének, Caroline Hallnak a sürgetésére a Grange volt az első szervezet, amely nőket is felvett tagjai sorába.

A Jávorszarvasok jó szándékú és védelmező rendje eredetileg néhány New York-i színész csoportosulása volt. Eleinte Vidám dugóknak hívták magukat, és csupán közös ebédeket szerveztek, vagy együtt üldögéltek a színházi büfében. Később társadalmi szintű célkitűzésekkel rendelkező, titkos, jótékony testvériséget alapítottak, melynek a jávorszarvas lett a jelképe. A szervezet létszáma aztán folyamatosan nőtt, és a tagok már nem csak a szó-

rakoztatóiparból jöttek. A jávorszarvasok a kőművesség sok elemét is magukba olvasztották, és számos jótékonysági akciót szerveztek „a védelem agancsának kiterjesztésére".

1888-ban a kentuckybeli Louisville-ben alapították meg a Jávorszarvasok rendjét.* Bár eleinte nem mutatott komolyabb aktivitást, 1906-ban a politikus és munkáspárti aktivista John Henry Wilson vezetése alatt a rend komoly növekedésnek indult. 1911-ben megvettek egy illinoisi tejgazdaságot, ahol iskolát alapítottak olyan gyermekeknek, akik elvesztették egyik vagy mindkét szülőjüket. A hely a Mooseheart nevet kapta, és ez lett a rend főhadiszállása.

A Munka lovagjainak rendjét Uriah Stevens és néhány szabó barátja alapította 1869-ben, Philadelphiában. Ez volt az első társaság, amely az amerikai munkásosztály soraiból rekrutálódott. Stevens is kőműves volt, és sok elemet átvett a szakmától saját rendjének szabályaihoz. A rend folyamatosan bővült: az 1860-as években sikerült megszólítania a kézművesipar dolgozóit, majd 1870 után már bányászok is jelentkeztek soraiba, végül a nyolcvanas években a szakképzett városi kereskedők közül is mind többen lettek a rend tagjai. A Munka lovagjai a háború után alapított néhány munkásszervezet egyike, amelybe feketék is beléphettek.

A kőművesség történetírói szerint szoros kapcsolat áll fenn továbbá a szakma és azon társadalmi szerveződések között, amelyeket a 19–20. század fordulóján Európából beözönlő emigránsok hoztak létre. Ilyen volt például a Munkáskör (1900), amely célul tűzte ki az amerikai zsidók asszimilációját. Ennek érdekében biztosítást kötött és angol nyelvórákat szervezett tagjainak. De ekkoriban jött létre a Keresztelő Szent Jánosról elnevezett egyesület is a Rhode Island-i Woonsocketben. Az 1900-ban alapított szervezet azért alakult meg, hogy „az USA-ban élő francia származású embereket testvéri szellemben egyesítse, és segítse mindannyiuk egyéni boldogulását". A számtalan kis jótékony társadalmi szerveződés közül az Olaszország fiai (1905) lett a legnagyobb létszámú és befolyású. Megalapítása után nem sokkal országszerte már 125 000 tagot számlált.

---

* A másik esetben az elk, itt pedig a moose szó szerepel a rend eredeti nevében – *a ford. megjegyzése.*

Az 1882-ben alapított Kolumbusz lovagjai célzottan a különböző háttérrel rendelkező római katolikus hitű férfiaknak kínált lehetőséget, hogy testvériségbe tömörüljenek. Az amerikai katolikusok ugyanis azelőtt olyan szervezetekben sem lehettek tagok, amelyek például biztosítási szolgáltatásokat is kínáltak, mert az egyház tiltotta a csatlakozást a titkos társaságokhoz. A Kolumbusz lovagrendet Michael J. McGivney alapította, egy Connecticutban élő plébános, és a szervezet szinte egészében lemásolta a kőművesség szertartásait, fokozatait, titkos jeleit és mottóját, amely így hangzott: jótékonyság, egység, testvériség, hazafiság.

Miközben a Kolumbusz lovagjait 1884-ben a katolikus egyház is elismerte, a Vatikán álláspontja a kőművességről XII. Kelemen pápa 1739-es bullájához képest mit sem változott. 1884-ben XIII. Leó pápa felhívást intézett a papsághoz, hogy segítsenek legyőzni a katolikus egyház ősi ellenségét az egész világon. Az apostoli körlevél egy részlete így hangzott:

> „Titeket pedig, Tisztelendő Testvérek, kérve kérünk, hogy velünk egyesülve minden módon iparkodjatok kiirtani a társadalom minden rétegét emésztő eme mérget [...]. Először is minden takargatás nélkül ki kell mutatni, miben áll a szabadkőművesség: szóval, tettel, pásztorlevelekkel föl kell tárni az ilyen társulatok fogásait, csábszereit, véleményeik gonoszságát, tetteik utálatos voltát."

Amikor a katolikus klérus tagjai ezt a pápai bullát olvasták, az USA-ban a polgárháború óta alapított nagypáholyok száma elérte a tízet (ide számítva az ún. Indián terület, a későbbi Oklahoma állam földjét is). A század végére a skót rítus egyértelmű uralkodó pozícióba került, a déli területeken 36, az északin 14 páholy tartozott a rítushoz. Arthur Edward Waite *A New Encyclopedia of Freemasonry* (A szabadkőművesség új enciklopédiája) című művében összehasonlítja a „Nyugat hatalmas államának" szervezetét és az angol „magas kőművességet". Megvizsgálva a társadalmi rangoknak, a lojalizmusnak és az arisztokráciának jutó szerepet, úgy látja, hogy az amerikai kőművesség járt a helyes úton. Ha „a szertartások világában valaha is

bármi nagyszerű és fontos megjelenik", bizonyosan az USA-ból ered majd. „A bőkezű amerikai testvériség" learatja a babérokat, és „a kőművesség megdicsőül".

A Londoni Nagypáholy és a brit monarchia mindkét részről kívánatos és gyümölcsöző kapcsolatának következtében a szabadkőművesség azonban hamarosan egy rejtély szövevényes hálójában találta magát: a világ első és leghíresebb sorozatgyilkosának személyét és indítékát övező rejtélyében.

13.

Kőműves volt-e Hasfelmetsző Jack?

EGY PÉNTEKI NAPON, 1888. augusztus 31-én, Kelet-London Whitechapel nevű negyedében, a Buck's Row-n egy Mary Ann Nichols nevű prostituált holttestére bukkantak. A lányt meggyilkolták. Nyolc nappal később (szeptember 8-án, szombaton) Spitalfieldsben, a Hanbury Street 29. szám alatti ház hátsó udvarában Annie Chapman utcalányt találták meg holtan. Szeptember 30-án, vasárnap Elizabeth Stride-ot a Berner Street 40. alatt, egy mellékudvarban fedezték fel. Ugyanaznap ölték meg Catherine Eddowest a Mitre Square-en, Aldgate-ben. Mindannyiuknak elvágták a torkát, és megcsonkították a hasát. Chapman méhét a gyilkos magával vitte, Eddowes méhét és bal veséjét is eltávolították. A következő pénteken Spitalfieldsben, a Dorset Street 26. alatti Miller's Court 13-ban működő panzió egyik szobájában találtak rá Mary Kellyre, őt a saját ágyában mészárolták le.

Mivel úgy ítélték meg, hogy a nyomozás „túl kiterjedt" ahhoz, hogy a Londoni Rendőrség, más néven Scottland Yard bűnügyi nyomozórészlegének whitechapeli körzeti felügyelője, Edmund Reid egyedül vezethetné, a központi hivatal Frederick Abberline, Walter Andrews és James McWilliam felügyelőket és egy alájuk rendelt rendőrosztagot adott mellé. Gyanúsítottjuk nem volt. Szeptember 29-én azonban megismerhették a gyilkos nevét. Egy négy nappal korábban kelt levélben, amelyen a „Hasfelmetsző Jack" aláírás szerepelt, a tettes kijelentette: „Lotyókra hajtok, és addig nem hagyom abba a széthasogatásukat, amíg le nem sittelnek."

A szeptember 30-ai kettős gyilkosság után még egy levél érkezett. A „kettős eseményre" utalva vörös tintával írták. Az aláírás ismét „Hasfelmetsző Jack" volt, az írója „pimasz fickóként" utalt

saját magára. Ennek a levélnek a hitelességét a „Hasfelmetsző-szakértők" a mai napig vitatják.

A szemtanúk a megfoghatatlan gyilkost „kopottas, úri külsejű" embernek írták le, aki sötét öltözéket, lehajtott karimájú kalapot viselt, és egy fénylő fekete táska volt nála. A rendőrség házról házra járt nyomok után kutatva, röpcédulákat osztogattak, magánnyomozók és a „Whitechapeli Éberség Bizottságának" tagjai is bekapcsolódtak a hajtóvadászatba. Elnökük, George Lusk október 16-án egy fél pár emberi vesét tartalmazó kartondobozt kapott egy levél kíséretében. „A pokolból" – állt a levélben szarkalábas írással, továbbá az írója azt állította, hogy a „vezse" másik felét megsütötte, megette, és nagyon „fínomnak" találta. A levél végén ez állt: „Kaptyon el ha tud Lusk Ur!" A nyomozók és a rendőrségi sebész szerint valószínűleg egy orvostanhallgató próbálta beugratni a testületet.

Alig volt néhány nyom, azonban az Eddowes-gyilkosság után váratlanul megtalálták az áldozat vérfoltos kötényét a Whitechapelben, a Goulston Street egyik kapubejárójában. A kötény fölé a falra ezt írták krétával: A Juwes a felelősek mindenért.

A rendőrség vezetője, Sir Charles Warren, a helyszínre érkezése után letöröltette a feliratot. Azt mondta, félt attól, hogy a tömegek félreértik a Juwes szót, és abban a hitben, hogy a zsidókra utal *(jews)*, esetleg antiszemita pogromokat tartanak a városban. Az, hogy a szöveg letörlését Anglia egyik magas rangú szabadkőművese rendelte el, megalapozta a későbbi feltevést, hogy Hasfelmetsző Jack csupán a szabadkőművesek által kitalált személy. A legenda valamivel több mint száz év múlva egy könyv, majd két film alapjául is szolgált. Az egész összeesküvés egyetlen bizonyítéka az volt, hogy a gyilkosságokat kőművesrituálé szerint követték volna el, az összeesküvés célja pedig a brit királyság megőrzése lett volna.

Charles Warren a Sandhurst katonai akadémián végzett, de érdekelte a régészet is, emellett szenvedélyes felfedező volt. Egy 1867-ben létrehozott, palesztinai ásatásokkal foglalkozó alapítvány embereként a jeruzsálemi Nagytemplom helyén álló Heródes templomában végzett kutatásokat, illetve jelentős feltárásokat vezetett Jeruzsálem más helyein is. Kutatásairól két könyvet írt, *Temple and the Tomb* (A templom és a sír) és *Under Jerusalem*

(Jeruzsálem alatt) címmel. 1859. december 30-án avatták be a kőművességbe, 1863-ban lett páholymester a 278. számú Barátság királyi páholyban, Gibraltáron. 1887-ben megkapta az Angol Egyesült Nagypáholy nagydékáni fokozatát. Hasfelmetsző Jack gyilkosságai idején a 2076. számú Quattuor Coronati páholy főmestere volt. Eme páholy a Kelly-gyilkosság színhelyének közelében tartotta gyűléseit. Warren 1884-ben részt vett a páholy megalapításában, és rögtön mesterfokozatot kapott. A páholy egyébként hivatalosan 1884. november 28-án alakult meg. Mialatt Warren Afrikában tartózkodott (egészen 1885 végéig), a páholy nem ülésezett, így az első gyűlésre, ahol főmesteri rangra emelkedett, csak 1886. január 12-én került sor. A páholy felszentelése után Warren három évig volt a szervezet vezetője, s az ezalatt összehívott hét gyűlés közül hármon vett részt személyesen.

1888. november 7-én egy rendőrségi titkárral, bizonyos Henry Mathewsszal való ellentétek miatt távozott a Scotland Yard éléről. Éppen ezen a napon ölték meg Mary Kellyt, az utolsó whitechapeli áldozatot. Az ő halála után nem történt több Jack számlájára írható gyilkosság.

Stephen Knight *Jack the Ripper: The Final Solution* (Hasfelmetsző Jack – A megoldás) című könyvében azt kérdezi: „Vajon mivel magyarázható, hogy [Warren] ilyen arcátlanul megsemmisített egy bizonyítékot?" Majd így folytatja: „Ez az egész história mindaddig érthetetlen marad, amíg be nem látjuk: csupán egyetlen oka lehet annak, hogy egy magas rangú rendőrtiszt ilyen messzire is hajlandó elmenni az igazság eltussolásának érdekében. Az, hogy a tiszt engedelmességet fogadott valaminek, ami felette áll az igazságnak. [...] De mi utalt arra abban az odafirkantott üzenetben, hogy itt szabadkőművesekről van szó? A kérdésre a válasz a *Juwes* szó jelentésében rejlik."

Knight szerint a *Juwes* nem a *zsidók* szó angol megfelelőjének *(jews)* helytelenül írt változata, hanem utalás Hiram Abiff három segédjére, Jubelára, Jubelóra és Jubelumra, és egyben utalás arra is, hogy a gyilkosságért a kőművesek a felelősek. Warrennek tehát, a királyi ív szerint beavatott kőművesként, kötelessége volt „segíteni és támogatni egy másik királyi ív szerint beavatott kőművest, ha az bármilyen bajba kerül, valamint támogatni az ügyét, kimenteni őt szorult helyzetéből saját ereje szerint,

akár helyes, akár helytelen cselekedet miatt került ilyen helyzetbe." Ez utóbbi kitétel magába foglalta „a gyilkosságot és a hazaárulást" is.

A gyanúsítottak sora az ügyben a következő volt. Kosminski, egy Whitechapelben élő szegény lengyelországi zsidó. Montague John Druitt, 31 éves ügyvéd és iskolai tanár, aki 1888-ban öngyilkos lett. Mihail Osztrog, Oroszországból bevándorolt tolvaj és csaló, aki jó párszor megjárta a bolondokházát. Dr. Francis J. Tumblety, 56 éves amerikai áldoktor, akit 1888 novemberében szexuális bűncselekményekért letartóztattak, de sikerült még ebben a hónapban elhagynia az országot. Az első három gyanúsítottat Sir Melville Macnaghten idézte be, aki 1889-ben került a városi rendőrséghez főkapitány-helyettesi rangban, s egyben a rendőrség különleges ügyekkel foglalkozó osztályának (CID) lett a második embere. Az ügyről készített összegzésében egy 1894. február 23-ai jelentést idéz, amelyben Kosminski dr. Robert Andersonnak, a CID vezetőjének és Donald Swanson főfelügyelőnek (a bűnesetet vizsgáló felügyelő) fő gyanúsítottjaként jelent meg. A bűnügy összefoglalásából úgy tűnik, Sir Macnaghten szerint Druitt volt az elkövető. Osztrog személye kakukktojás, nincs adatunk arról, hogy Macnaghten miért vette fel a gyanúsítottak listájára. A negyedik gyanúsított, Tumblety, John George Littlechild „jelöltje", aki a Scotland Yard vezetője volt 1888-ban, nem mellesleg pedig nyomozó főfelügyelő. Szerinte az amerikai áldoktor „is a gyanúsíthatók közé tartozott" a gyilkosságok elkövetésének idején. „Véleményem szerint esetében igen alapos volt a gyanú" – írta Littlechild.

Mindezek ellenére senkit sem vádolták meg a gyilkosságokkal.

Csaknem egy évszázaddal Hasfelmetsző Jack ámokfutása után Knight kijelentette, hogy megoldotta az ügyet. Azt írja, hogy Viktória királynő 24 éves unokája, Albert herceg (vagy más néven Eddy) titokban feleségül vett egy írástudatlan, katolikus hitű bolti eladót, Annie Crookot, akitől még jóval a nász előtt gyermeke is született. Eddy herceg egy barátja felbérelt egy dadát, aki tanúskodott a házasságkötésnél, majd gondjaiba vette a királyi vérből származó kislányt. Mivel akkoriban Nagy-Britannia igen komoly politikai viharokat élt át, egyesek attól féltek, ha kiderül, hogy a trón egyik várományosa megházaso-

dott, és egy alacsony sorból származó, írástudatlan, katolikus lánytól gyermeke is született, a tömegek megdönthetik a királyságot. Ez magával rántaná a birodalom vezetését is, köztük sok kormányzati pozícióban ülő kőművest.

Ezen elmélet szerint a dada prostituáltnak állt, és megosztotta Eddy herceg titkát három társával, majd elkezdtek fenyegetőzni, hogy mindent kitálalnak. Ekkor a miniszterelnök, vagy akár maga a királynő, a királyi család orvosához fordult, hogy oldja meg a problémát. Sir William Gull, aki szabadkőműves volt, úgy döntött, hogy mindannyiukat megöli, és ehhez segítségül hívta kőműves testvéreit is. Gull tudta, hogy esküjük köti őket, így egyikük sem fogja soha elárulni a többieket. Az orvos először is megszerezte a négy lány nevét, majd egyesével kocsikázni hívta őket, mintha a szolgálatukat akarná igénybe venni. Aztán megölték őket, rituális módon megcsonkították a testüket, majd a holttesteket jól látható helyekre tették.

Knight történetének alapjául Walter Sickert vallomása szolgált. Sickert Eddy herceg barátja (és esküvői tanúja) volt. Ő mindenről beszámolt fiának, Josephnek, aki pedig továbbadta az apjától kapott információkat Knightnak. 1976-ban, a *Gyilkosság rendeletre* című filmben Sherlock Holmes deríti fel az összeesküvést. A záró jelenetben a miniszterelnök bekéreti a Baker Street-i detektívet, és utasítja, hogy hagyja abba a nyomozást. Holmes azzal némítja el őt, hogy mutat egy kőművesjelzést, majd mondani kezdi Jubela, Jubelo és Jubelum legendáját. A nyomozó szerint bizonyíthatóan Hiram Abiff meggyilkolása szolgáltatott mintát a prostituáltak rituális megöléséhez, és a kőműves összeesküvés szálai a legmagasabb kormánykörökig vezetnek. A 2001-ben bemutatott *A pokolból* című filmben Fred Abberline nyomozó (Johnny Depp) állapítja meg a kőművesek érintettségét.

Knight olvasóit és a sok millió mozilátogatót, akik mind a Hasfelmetsző Jack-mítosz ezen variánsát ismerték meg, nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A kőművesek megpróbálták a „valódi tények" bemutatásával visszautasítani a vádakat. Paul M. Bessel kőműves történész felhívta a figyelmet arra, hogy minden olyan állítás, amely szerint a szervezet a felelős a gyilkosságokért, Knight beszámolóján alapul, akinek Joseph Sickert mesélte el a történteket. A londoni *Sunday Times* című újság

1978. június 18-ai számában azonban idézi Sickertet, aki azt mondta apja vallomásáról: „Beugratás volt, én találtam ki az egészet."

Sickert történetének hitelességét a Hasfelmetsző Jack-ügyet kutató Donald Rumbelow is megkérdőjelezi. *Jack the Ripper: The Complete Casebook* (Hasfelmetsző Jack – A teljes esetleírás) című hatalmas művében így zárja le a vitát: „Kiderült, hogy Sickert úr minden olyan állítása, amelynek hitelessége ellenőrizhető, [...] hamis." Knight könyvével kapcsolatban felteszi a kérdést: „»Hol vannak a bizonyítékok?« A válasz természetesen az, hogy nincsenek. Ha valaki tényeket keres a könyvben, egyre kellemetlenebbül érzi magát. [...] Akárhonnan nézzük, egyetlen bizonyíték sem támasztja alá Knight elméletét."

Bessel így ír Knight állításáról, miszerint „az egész a kőművesek műve":

> „Akik ismerik a kőművesek szertartásait, tudják, hogy az áldozatok testét nem kőművesgyakorlat, -szabály, -rituálé vagy -ünnepség leírása szerint csonkították meg. Minden látszólagos egybeesés sántít, pontatlan, esetleges [...] Knight szerint a kőművesbüntetések (amelyek természetesen mindig szimbolikusak, sosem valódiak) azt írják elő, hogy a szívet ki kell vágni, és a *bal* váll fölött a hát mögé dobni. De ő maga is elismeri, hogy nem a szívet, hanem a nemzőszerveket helyezték el bizonyos áldozatok *jobb* válla fölött."

A *Juwes* szóval kapcsolatban, amelyet az egyik helyszín közelében találtak a falon, Bessel azt írja, akármit jelentsen is, ezt a szót

> „soha, semmilyen kőművesszertartáson vagy -ünnepségen nem használták, és a három gonosztevő [Hiram Abiff gyilkosai, Jubela, Jubelo és Jubelum] nevét hetven évvel Hasfelmetsző Jack felbukkanása előtt eltávolították az angol páholyok által követett szertartásokból (bár az amerikaiakéból nem). Az, hogy a *Juwes* szót eltüntették az egyik helyszín közeléből, valószínűleg egy jó szándékú, de rosz-

szul elsült próbálkozás volt, amellyel megpróbálták elejét venni egy ártatlanokat sújtó pogromnak. Sokan ugyanis már azelőtt is úgy gondolták, hogy a gyilkosságokért a bevándorló zsidókat terheli a felelősség."

Ennél is fontosabb, hogy ha Eddy herceg kislánya 1885. április 18-án született, egy olyan időpontban kellett volna fogannia, amikor apja Németországban volt. Knight azt is állítja, hogy Eddy és Annie Crook 1888-ban Sickert stúdiójában találkozott. Ez bizonyosan képtelenség, mert a műtermet 1886-ben lerombolták, és a következő évben kórházat építettek a helyén. Arról pedig, hogy dr. Gull lett volna a kulcsfigura a gyilkosságokban: az orvos ekkor már 72 éves volt, bizonyosan túl egy szívrohamon, és valószínűleg egy agyvérzésen is. Bessel szerint „ennek ellenére állítják róla, hogy a nyílt utcákon kocsikázva brutálisan meggyilkolt öt fiatal, erős nőt, majd kirakta őket a hintóból, és nyilvános helyeken megcsonkította a testüket, miközben minden londoni »Hasfelmetsző Jacket« próbálta és remélte elfogni".

Végül pedig az akkori és mostani brit törvények szerint az uralkodó a királyi család bármely tagjának házasságát érvényteleníthetí. Ha pedig valamely családtag katolikus személlyel köt házasságot, nem örökölheti a trónt. Tehát ha az Eddy-történet igaz volna is, az sem bizonyítaná a gyilkosságokat, hiszen azoknak semmi értelmük nem lett volna. (Ráadásul a Hasfelmetsző Jack-ügy kutatói kiderítették, hogy Annie Crook nem is volt katolikus.)

Knight története azon a feltevésen alapul, hogy Eddy herceg ügyének kipattanása olyan közéleti botrányt kavart volna, amely a királyi család és a vezető rétegek elleni felkelésben csúcsosodott volna ki. Bessel inkább azt feltételezi, hogy „a feltételezett ködösítés valójában csak azt mutatja, hogy a rendőrségnek nem volt még dolga olyan gyilkosságokkal, mint ez; bár bizonyos fokú rendőri és kormányzati hozzá nem értésre is rámutat. Sokkal valószínűbb, hogy nem valamilyen kőműves-összeesküvés, hanem egyszerűen a fenti okok miatt nem sikerült elkapni soha »Hasfelmetsző Jacket«."

2003-ban a híres krimiíró, Patricia Cornwall megjelentette *Portrait of a Killer: Jack the Ripper–Case Solved* (Egy gyilkos arcképe – Hasfelmetsző Jack. Az ügy megoldása) című munkáját, amelyben azt állítja, nyomozása során egyértelműen arra a következtetésre jutott, hogy „Szaftos Jack" nem más, mint Walter Sickert.

Az, hogy a kőműveseket egyesek még a mai napig is sorozatgyilkosságokkal vádolják, a páholyok zárt ajtaja mögött zajló eseményeket övező gyanú következménye.

14.

A páholy

PÁHOLYNAK NEVEZIK egyrészt a kőművesek egy csoportját, másrészt azt a termet vagy épületet is, ahol a kőművesek összegyűlnek. Némely épületüket olykor templomnak is nevezik. Ahogy korábban utaltunk rá, a páholy elnevezést azokra az épületekre használták, amelyeket a középkorban valódi kőművesek emeltek az épülő katedrálisok mellett. Egyik legrégebbről ismert leírása szerint a páholy „a testvérek és legények csoportja, akik azért gyűlnek össze, hogy a Biblia, a derékszög, a körző, az alkotmány és az alapító okirat szerint és segítségével a szakma misztériumait felhasználva vezekeljenek". Egy későbbi meghatározás szerint a páholy „a szabadkőművesek gyülekezete, igazságos, tökéletes és szabályszerű, és azért jön össze, hogy megtárgyalja a rend misztériumait. Igazságos, mert világosan tartalmazza a szent törvényt; tökéletes a jelenlevők miatt, ugyanis lényegében a kőművesség minden rendje képviselve van egy-egy követ által, hogy szentesítsék és megerősítsék a gyülekezet egyes lépéseit; és szabályszerű, alkotmányos felhatalmazásából kifolyólag, mellyel megerősítik a nagymester személyét abban az országban, ahol a páholy ülésezik."

Robert Macoy *A Dictionary of Freemasonry* (A szabadkőművesség szótára) című művében azt írja, hogy a páholy „hosszúkás négyszög", melyet „egy szabályos páholyból való három beavatott testvér" alkot, de „öten még szilárdabbá teszik, és heten teszik tökéletessé". Találkozóhelyüknek, az úgynevezett kőműves teremnek

> „elszigeteltnek kell lennie, és ha mód van rá, vegyék körül magas falak, mintha egy udvarház része lenne, és álljon külön minden más épülettől, nehogy a kívülállók vagy kíváncsiskodók beláthassanak. Mivelhogy a szabadkőművesség titkos társaság, az emberi kíváncsiság mindig megpróbál behatolni a titkaiba, és meg nem engedett módszerekkel igyekszik megismerni a tudást, amelyet amúgy minden arra érdemes jelölt megszerezhet. Minthogy a nagyvárosokban, ahol általában gyakorolják a kőművességet, a fentieket nemigen lehet kényelmetlenségek nélkül megvalósítani, a páholyt célszerű felső emeleten berendezni. Ha vannak szomszédos épületek, az ablakok a tetőn legyenek, vagy legalábbis jó magasan."

A páholy hosszabb oldala kelet–nyugat, a rövidebb észak–déli tájolású. A teteje a „mennybolt". A keleti oldal nem jelenti feltétlenül az iránytű szerinti keletet. Ezt a főmester helye jelöli ki, ahonnan a „fény és a tanítás" kiárad. A páholynak három pillére van: a bölcsesség, az erő és a szépség. Ezekre utal a páholy három megingathatatlan ékszere, a derékszög, a mérőón és a mérőléc.

A páholynak része a „díszítés" is: a „mozaikpadló, a fogazott szegély és a lángoló csillag". Ezek ellentétpárokat jelképeznek: jó és rossz, éjszaka és nappal, meleg és hideg, szeretet és gyűlölet.

A páholyban a tagok kétféle gyűlést tarthatnak. A rendes ülésen felolvassák a legutóbbi jegyzőkönyveket, szavaznak a felvételre várók kérvényeiről, jótékonysági eseményeket szerveznek, és tájékoztatják egymást beteg vagy szükséget szenvedő testvéreikről. A páholyok másik típusa a fokozatokba való beavatást végző gyűlés.

Az amerikai páholyokat a plafon színéről kék páholyoknak nevezik. Az állam vagy a régió nagypáholyának el kell ismernie minden kék páholyt, különben a páholy szabálytalan vagy nem engedélyezett. A nagypáholy vezetője a nagymester, aki egy évig van hivatalban. Neki joga van bármikor megjelenni bármely páholyban, és levezetni a gyűlést. Mivel minden kék páholy úgy határozza meg a szabadkőművességet, ahogyan akarja, a definíciók igen sokfélék. Az egyik meghatározás szerint a minden területet érintő tanulás és tanulmányozás által megszerzett tudás elterjedése. Mások szerint a szabadkőművesség célja az, hogy tökéletesítse az emberiességet az emberiség erkölcsi elveinek rendszerezésével, illetve a törvényesség és a kormányzat erősítésével.

A szabadkőművesség lehet akár a vallási és filozófiai hagyományok vizsgálata azzal a céllal, hogy megismerjük Istent és az ő művét. Albert Pike szerint a kőművesség egy módszer: alapvető elvek tanulmányozása a „végső elv" megismerésének céljából. A szabadkőműveseknek tanulmányozniuk kell a szakma jelképeit és allegóriáit, amíg azok fel nem fedik a „Fényt", ezáltal téve lehetővé a mindenség („az Abszolút") feletti uralkodást.

A 18. század elején a szabadkőművesség „modern" célja az volt, hogy megőrizze, növelje és továbbadja ragaszkodását „ahhoz a hithez, hogy az emberiség egy, és hogy az emberi együttérzés eszméje örök idők óta továbböröklődik". William E. Hammond kőműves teoretikus szerint a szabadkőművesség „erkölcsi szabályok, testvériség és kölcsönös segítségnyújtás által a legkiválóbb jellemvonásokat és kultúrát hozza létre". Egy másik kőműves, Joseph Fort Newton szerint a szakma „közérdekűség és közszolgálat, mely kötelességként rója gyakorlóira, hogy közösségben dolgozva teljesítsék ki az oktatás és a tanulás szabadságát, ezáltal tartva fenn a demokráciát, így segítve felebarátaikat. Másrészt az emberiség közös szolgálata érdekében egyesítsenek mindenkit." Allen E. Roberts és Albert G. Mackey szerint a kőművesség „az etika és a testvériség rendszere, amely az élet és a halál értelmét felfedve jobbá teszi az embert önmaga és mások szempontjából is". Ugyanis „az elveszett szót" keresi, hogy megtalálja az „életünkben jelen levő isteni igazságot".

Arthur Edward Waite és W. L. Wilmshurst lelki tevékenységként határozza meg a kőművességet. Waite szerint „Isten közvetlen megtapasztalásának" misztériuma „a még arra éretlenek számára létrehozott jelképek segítségével". Wilmshurst szerint a lelki élet „a kőművesrítusok és -jelképek valódi értelme, melyek mind a kitaposottól eltérő útra vezetnek bennünket, egy belső világba, ahol megismerjük létünk ősi titkait". J. S. M. Ward úgy látja, a szabadkőművesség politikai, társadalmi, rituális, régészeti (történeti) és misztikus gondolkodás a „nagy tervről". W. Kirk MacNulty a szabadkőművességet módszernek véli, mellyel jobban megismerhetjük saját tudatunkat, és létünket magasabb fokra emelhetjük, ahol egy magasabb szinten születünk újjá. H. L. Haywood szerint a kőművesség egy erkölcsi rendszer, mely mindenkinek megmutatja az újjászületéshez vezető utat (ezt jel-

képezi a Hiram Abiff-tragédia), amely egyben isteni erőt ad az egyénnek. Mindezen emberek egyetértenek abban, hogy a szabadkőművesség egy mindenkire kiterjedő lehetőség, hogy használjuk tudatunkat, képességeinket, és kiteljesíthessük magunkat, még ha olykor hibákat követünk is el.

A szabadkőművességet úgy írják le, mint „esküvel kötött férfiak testvéri rendjét, mely a középkori, valódi kőművesek testvériségétől származik, és ragaszkodik ősi kötelmeikhez, törvényeikhez, szokásaikhoz és legendáikhoz". Mindig lojális működési helye kormányához. Arra törekszik, hogy terjessze az erkölcsi és társadalmi erényeket, és ehhez felhasználja a régi kőművesek szerszámait, a velük kapcsolatos allegóriákat, valamint előadásokat és a „kötelmeket". A tagokat arra kötelezik, hogy ragaszkodjanak a következő alapelvekhez: testvéri szeretet, egyenlőség, kölcsönös segítség, titoktartás és bizalom. A szabadkőműveseknek sajátos jelzéseik vannak, melyek segítségével nyilvános helyeken vagy a páholyban felismerik egymást.

Mára a testvériség elterjedt az egész világon, felépítése, tanításai és gyakorlata számos változáson ment át. A páholyok nagypáholyok alá tartoznak, melyeket nagymesterek igazgatnak, és egy-egy nemzeten, államon vagy valamilyen igazgatási egységen belül független módon működnek. Általános követelmény, hogy a felvételre várók saját elhatározásukból akarjanak csatlakozni, higgyenek a Legfelsőbb Létezőben és a lélek halhatatlanságában. Az egyes fokozatokba való beavatás alkalmával a páholyokban mindig jelen van a Biblia vagy a „szent törvény" valamelyik kötete.

Egy történész így ír:

> „A szabadkőművesség legtágabb és legátfogóbb értelemben egyéni és közösségi erkölcsök rendszere és életfilozófia. Egyszerű és alapvető jellemvonásai vannak, mint az átfogó emberiesség és az anyagiak alárendelése a szellemieknek – bár az életet gyakorlati szempontból közelítik meg; nem szekta, hanem a végső igazságot keresi; erkölcsös, de nem képmutató; inkább a józan észt követi, mint a dogmákat; elfogadó, de nem behódoló; keresi, nem pedig megfogalmazza az igazságot; követőit gondolkodásra ösztönzi, de nem

mondja meg, mit gondoljanak; megveti a tudatlanságot, de nem a tudatlant; támogatja a tanulást, de nem ad hozzá tananyagot; pártolja a politikai szabadságot és az emberi méltóságot, de politikai program és propaganda nélkül; hisz az élet nemességében és hasznosságában; szerény, nem harcias; visszafogott, egyetemes és annyira szabadelvű, hogy mindenkinek megengedi saját véleménye kialakítását, még azt illetően is, hogy mi a szabadkőművesség, vagy minek kellene lennie, és felszólítja, hogy fejlessze, ha tudja.

A szabadkőművesség olyan nagykorú, erkölcsös emberek testvérisége, akik hisznek Istenben, és szabad akaratukból fokozatokat szereznek a páholyban. A fokozatok egy erkölcsi rendszert jelképeznek, amely – ahogy a tagok egyre érettebbek lesznek – arra tanít, hogyan legyenek toleránsok mások gondolatai iránt, hogyan legyenek hazafiak, törvénytisztelők, mindenben mérsékeltek, segítsék a szerencsétleneket, gyakorolják a testvéri szeretetet, és hűségesen fogadják és végezzék el felelősségteljes kötelességeiket."

Az amerikai szabadkőművesség két lépcsősorból áll, ezek egy helyen kezdődnek, és egy helyen érnek véget. Az első lépcsőfok az inas. Utána következik a legény, végül a harmadik fokozat a mester. Ha a mester följebb szeretne jutni, csatlakozik a skót vagy a yorki rítushoz. A skót rítusban harminckét fokot mászhat meg, mindegyiknek külön neve van (Salamon király, Kürosz király, George Washington stb.), és egy konkrét erkölcs jelképe. A 33. fokozatot a Legfelsőbb Tanács adományozza. A yorki rítusban tíz fokozat van, ezeket is nevek, nem számok jelölik: templomszolga, céhmester (jelképes), izraelita férfi, zsidók főpapja, Hiram, türoszi király, máltai lovag, templomos lovag. Ez utóbbi megfelel a skót rítus 33. fokának.

Az USA-ban az 1840-es évek közepéig minden szabadkőműves részt vehetett a gyűléseken. A következő ötven évben az összes páholyt kötelezték, hogy a gyűlésekről zárják ki az inasokat és a legényeket. Napjainkban néhány nagypáholy ismét megengedi, hogy bárki részt vegyen az összejöveteleken, de szavazati joggal csak a mesterek rendelkeznek. (2000 januárjában húsz [24%] nagypáholyban ez utóbbi volt a gyakorlat.)

A páholyt mindig egy mester kormányozza. Őt főmesternek hívják, ez a cím az elnöki tisztségnek felel meg. A főfelügyelő és az alfelügyelő az alelnökök. Mellettük dolgozik a titkár és a kincstárnok. A dékánok, a hírvivők, a gondnokok felelnek a tagfelvételért. Amikor a páholyok „dolgoznak", be kell őket „burkolni". Ez azt jelenti, hogy az ajtót egy burkoló őrzi, nehogy valami idegen bemehessen, és senki ne hallgathassa ki a tanácskozást.

A fokozatokhoz tartozó rituálékat drámának hívják. Ezek a következő tanításokat közvetítik: feddhetetlenség, becsület, megbízhatóság, önmérséklet, szavahihetőség, a titoktartás fontossága. Segítenek felismerni, hogy az embereknek a fizikai, avagy állati természetük mellett lelki természetük is van, és megtanítanak arra, hogy szeressünk, és hogyan legyünk szerethetők. Mivel a kőműves tanítási módszer rituális, a szabadkőművesek nemigen akarják idegeneknek felfedni a szertartásokat. A rituálékon elhangzó szöveget az illetékes nagypáholy hagyja jóvá. A szertartásokat mindig zárt ajtók mögött végzik, csak azok léphetnek be, akik bizonyítani tudják, hogy szabadkőművesek, és be vannak avatva valamelyik fokozatba.

Az irányadó kőművestanokat kis könyvek segítségével terjesztik. Ezeket mindenki megkapja, amikor mesterfokozatba lép. A könyveket a nagypáholyok hitelesítik, és terjesztik saját joghatóságuk területén. A kötetek a szabadkőműves rituálék részleteinek és főbb szimbólumainak jelentését tartalmazzák. Széles körben használják Albert G. Mackey 1862-ben készült írásait. A *Manual of the Lodge* (Páholyszabályzat) című könyvében így ír:

„A legsötétebb pogány misztériumoknak és ősi rítusoknak is egyetlen céljuk volt, hogy a lélek halhatatlanságát hirdessék. A kőművesség harmadik fokozatának ma is ez a legfőbb szándéka. A rituálénak ez az egyetlen célja és alkalmazási köre. A mester tulajdonképpen olyan személy, akit múló árnyékként hagyott el az ifjúság, a férfikor és az aggkor, majd végül maga az élet, de ő feltámadt a romlottság sírjából egy másik, jobb életre. A hozzá kötődő legendák és rítusok megtanítják azt is, hogy megváltottak bennünket a bűnben fogant haláltól, és megmenekültünk

attól, hogy elmerüljünk a mocsokban [...] a végkövetkeztetés az, hogy a helyesen leélt ifjúság [erkölcsös és becsületes élethez vezet], és ha életünket az erkölcs, a hit és az igazság vezérli, akkor a végső órán az örök ragyogás reménye lesz osztályrészünk."

A fokozat célja, folytatja Mackey, „hogy jelképezze a test feltámadását és a lélek halhatatlanságát, ezért is jellemezte úgy rendünk egyik tanult szerzője, hogy a mester tulajdonképpen a sírtól megmentett ember".

Az ehhez vezető út az inasfokozattal kezdődik.

15.

A tagfelvétel

ALBERT G. MACKEY ÍRJA az *An Encyclopedia of Freemasonry* (A szabadkőművesség enciklopédiája) című művében: „A fok szó jelentése esetünkben lépcsőfok – a szabadkőművesség fokai pedig olyan lépcsőfokok, amelyeken a jelölt az alacsonyabb tudás szintjéről a magasabbra emelkedhet."

Minden fokozat elérése azzal jár, hogy a jelöltnek el kell játszania egy szerepet a kőműves-katekizmusban leírt drámában. A katekizmus az egyes fokozatokhoz tartozó, betanulandó kérdések és válaszok sora. A jelölt úgy készül fel a tagságra, hogy találkozik egy olyan páholytaggal, aki jól ismeri a katekizmust, és segít memorizálni a művet. Az első fokozat az inas. Ennek megszerzéséhez nagykorúnak (18 vagy 21 évesnek), büntetlen előéletűnek és jó erkölcsűnek kell lenni, valamint hinni kell a Legfelsőbb Létezőben és a lélek halhatatlanságában.

Miután a jelölt tagságért folyamodott, alaposan megvizsgálják a hátterét, végül a páholy tagjai titkos szavazáson döntik el, hogy felveszik-e vagy sem. A szakma ősi szokása szerint a szavazást próbának hívják. A pozitív döntéshez minden jelenlevőnek igennel kell szavaznia. A szavazást fehér és fekete golyókkal vagy kockákkal végzik, emiatt hívják *blackballing*nak, fekete golyózásnak. Ha akár egyetlen tag is fekete kockával vagy golyóval szavaz, megtagadják a jelölttől a felvételt. Egyébként sokkal több személyt vesznek fel, mint amennyit elutasítanak.

A szabadkőművesség azt állítja magáról, hogy nem vallás, de szertartásai hasonlítanak a keresztény rítusokhoz, például a megkeresztelkedéshez, konfirmációhoz és más szentségekhez. Hasonlóan ahhoz, mint amikor valaki megtér egy valláshoz, a kőművesjelöltnek a katekizmus megtanulásával kell „alaposan és valóban felkészülnie". Az első fokozathoz tartozó ünnepség neve a szűkölködés rítusa. A jelölt különleges ruhába öltözik, ezzel hang-

súlyozva, hogy jobban törődik belső tulajdonságaival, mint a világi javakkal. A jelölt nem hozhatja be a páholyba világi ruháját, valamint „szenvedélyeit, előítéleteit, mert ezáltal megbomlana a harmónia, mely a szabadkőművesség egyik legfőbb célja".

Az öltözethez hozzátartozik, hogy a jelölt szeme be van kötve, vagy csuklyát visel. Ezzel hangsúlyozzák a szabadkőművesség misztériumait körülvevő hallgatást és titokzatosságot, valamint a beavatatlanok tudatlanságát. A csuklya eltávolítása a szertartás során azt jelzi, hogy a jelölt hozzáállását megfelelőnek ítélik ahhoz, hogy megkapja a „Fényt".

Az újoncot kötélen vezetik. A kenderkötél azt jelképezi, hogy a jelölt önként és teljességgel elfogadja a szabadkőművességet, és elkötelezetten szolgál mindent, amit a kőművesség kíván. A páholyba belépéskor az inasjelölt kezdi elhagyni „a világ sötétségét, nyomorát és gyámoltalanságát egy új létezés fényéért és melegéért".

A szabadkőművesnek ki kell jelentenie, hogy ez „nem üres formalitás, hanem valódi tapasztalat, egy új pálya kezdete, melyben a kötelességek, jogok és kiváltságok valódiak". Ha a jelölt nem csupán névleg akar inas lenni, „készen kell állnia arra, hogy dolgozzon saját természetén, ami által más emberré válik". A kőművesek ugyanis „munkások", a páholyok pedig „kőfejtők és a küszködés helyszínei". A szabadkőművesség nem biztosít „előjogokat vagy jutalmat, csak annak, aki megérdemli". Kőművessé válni „ünnepélyes és komoly elhatározás", amely után megváltozhat az ember egész élete.

Az újonc befogadása a páholyba azt szimbolizálja, hogy a rituálék komolyak és bizalmasak, és következményekkel jár, ha valaki visszaél ezzel a bizalommal. Arra is emlékeztet, hogy „minden tettünknek következménye van", ez jelenthet jutalmat vagy büntetést. Jelképezi az „erényt, amelyre szükség van ahhoz, hogy valaki a kőművesség misztériumait megismerhesse". A körüljárás nevű szertartást az óramutató járásával megegyező irányban végzik, mintája a Nap járása a Föld körül (mely keletről nyugat felé, tőlünk délre járja útját). A pórázon vezetett, csuklyával fedett jelölt körüljárja az oltárt, a testvérek ezalatt megvizsgálhatják, megfelelően felkészült-e.

A páholy központi berendezési tárgya az oltár. A terem közepén áll, jelképezve Isten helyét a szabadkőművességben. A jelölt

megközelíti az oltárt, mintegy a fényt keresve, és bizonyítva elkötelezettségét. Isten és a testvérek színe előtt végül felajánlja szolgálatait a mindenség legfőbb tervezőjének és az emberiségnek. Az elkötelezettség ezen fokozat lényege. Amikor a jelölt ezt vállalja, hozzáköti magát a kőművességhez, és egész hátralevő életét meghatározó kötelmeket vállal, például, hogy soha nem fedi fel a testvériség titkos jeleit és szimbolikus tanításait.

Az inas beavatásának szertartásán központi szerepet játszik a „szabadkőművesség három nagy fényessége": a szent törvény egy kötete (Nyugaton ez a Biblia), egy derékszög és egy körző. A nyitott Biblia figyelmeztet arra, hogy a kőművesnek a Könyv tanításai alapján kell élnie életét. A derékszög az erkölcsösség, megbízhatóság és őszinteség jelképe. A körző a tevékeny életmódot szimbolizálja, de emellett az önuralom, az ügyesség és a tudás jelképe is. A Derékszög és a Körző (általában nagy kezdőbetűvel írják őket) egyébként a szabadkőművesség szimbólumai.

A három nagy világosság összhangban áll a kék páholyos kőművesség hármas számra épülő rendszerével. A test eszerint szintén három részre tagolódik: test (derékszög), agy (körző) és lélek (a szent törvény kötete). Az inas eszközei a régi mesterek szerszámait idézik fel. A spekulatív kőművesség tagjai számára szokásokat és erkölcsi normákat jelképeznek, melyekkel kialakítják és folytonosan formálják természetüket.

Mivel az épületek alapkövét általában az északkeleti sarkon helyezik el, az inas is itt kap helyet, hogy „a szabadkőművesség tanításai segítségével felépítse saját templomát". Az északkeleti szegletnek még egy jelentése van: észak a sötétség, kelet a világosság – északkelet pedig a kettő közti egyensúly.

A főmester előadást tart a jelöltnek, részletesen bemutatva a rituálé fázisait. Egyben alaposan magyarázza a szertartást és a sarkalatos erényeket, melyek az önuralom, a bátorság, az előrelátás és az igazságosság. A ceremónia végén a jelöltet „kötelezik" kőművesi kötelességei megtartására. Az újoncnak ekkor kell számot adnia „jártasságáról". A katekizmus megismerteti a jelöltekkel a szakma nyelvezetét, emlékezetébe vési a fokozat tanításait és felépítését, tudatába idézi a kötelességek különböző pontjait, és belé csepegteti az „ősi módszert", mellyel a fokozatok mögötti értelem megvilágítható.

A kőművesség nyelvezete a korai 18. század terméke, és máig is sokat megőrzött az akkori nyelvállapotból. Általánosan elfogadott, hogy a rituálék szövegének alapos tanulmányozása során a jelölt rájön, hogy a közölt gondolatok és tanítások kevesebb szóval nem adhatók vissza, mert csak így tudják megőrizni értelmüket.

A kőműveshagyományok tiltják a páholyon belül a vallási vagy politikai vitákat. Miután pedig egy kérdésben szavaztak, a döntést minden tagnak kötelező elfogadnia.

A főmester kifejezés angol eredetije *(worshipful master)* igen régi eredetű. A cím valódi tiszteletre utal: a mester a kőművestudás forrása, akit követve a testvérek „megközelíthetik a Keletet, miközben a fényt kutatják". A mester, magasabb rangja kifejezéseképpen, kalapot visel.

Az inas annak jelzésére, hogy túljutott az első fokozat szertartásán, fehér báránybőr kötényt kap. A fehér kötény a lélek állapotára utal. A ranglétrán való emelkedés során a kötény kinézete, jelezve az addigi előrehaladást, folyamatosan változik. Az inas üres fehér kötényé az ártatlanságra utal. Szabadkőműves-nyelven ez tiszta gondolatokat és életvitelt jelent, valamint a lojalitást a szakma törvényeihez, és jóindulatot minden testvér iránt. A kötény jelzi azt is, hogy a kőművesek építőmunkások. Egy kőműves történész felhívja a figyelmet arra, hogy a bárány mindig is az ártatlanság és az áldozat jelképe volt (Ábrahám fia helyett végül bárányt áldozott Istennek, Jézus pedig az Isten báránya). A kötény amúgy ősidők óta mindig is megkülönböztető jel volt azon szervezetekben, amelyek végeztek beavatásokat, gondolhatunk az esszénusokra, a Mithrász-kultuszra, az egyiptomiakra, görögökre és rómaiakra. A szabadkőművesek kötényé egy négyszögből és egy háromszögből áll, ezek a hármas és a négyes számot jelképezik (melyek egy másik jelentőségteljes számot adnak ki, a hetest).

Az inas jogai korlátozottak. Nem szavazhat, nem tölthet be tisztséget, de kőművesrítus szerinti temetés jár neki. Jótékony akciókat nem kezdeményezhet, de mások segítségét elfogadhatja. Felelőssége abban áll, hogy minden rábízott titkot meg kell őriznie, illendően kell viselkednie, dolgoznia kell, hogy „szakértelme" minél nagyobb legyen, és fel kell készülnie a következő fokozatra.

16.

A második fokozat: legény

A LEGÉNY A KŐMŰVESSÉG MÁSODIK FOKOZATA. Ez a fok a felnőtté válást és az életen át tartó felelősségtudatot jelképezi. A legénytől azt várják el, hogy minél nagyobb tudást szerezzen, majd használja azt saját jellemvonásai és a társadalom fejlesztésére. William Preston kőműves vezető és teoretikus szerint a szakma „módszer, amellyel elsajátíthatjuk a szabad művészeteket és tudományokat". A fokozathoz tartozó rituálé során a legényt felhívják, hogy ezeken a területeken csiszolja tudását. Az első fokozat jelképrendszere a kezdetekre: a lelki újjászületésre és a fény felé fordulásra utal. A második fokozat a fejlődés, a szakmában való előmenetel és a lelki érettség szintje. Egy író szerint „az, aki megszerzi a legényfokozatot, fel van ruházva a képességgel, hogy meghallja és szívébe zárja a testvériség tanításait".

A második fokozatban a Kelet megközelítését jelképező szimbólumok (előrehaladás, utazás, útmutatás, felemelkedés) elmélyítik a testvériséggel való kapcsolatot, és új kötelezettségeket ruháznak a legényre. A központi jelkép a kanyargó lépcsősor, mely a „templom központi kamrájába" vezet. Az új magasságok meghódításának jelképei a lépcsősorok, létrák, kötelek és hegyek. Ez a fokozat különféle előnyöket biztosít, amelyeket az inas nem élvezhet. Ezeket a „munkabéreket" gabona, bor és olaj szimbolizálja.

A második fokozat beavatási ünnepségén csak legények vehetnek részt. A szertartás csaknem megegyezik az inasfokozat rituáléjával (csuklya, póráz és az oltár körüljárása).

„A jelöltnek már a fokozat kezdetén – írja egy kutató – látnia kell, hogy bár sok minden ismerősnek tűnik, valójában ez a fok egész más, bizonyos vonatkozásaiban akár szemben is áll az inas-

fokozattal. Itt derül ki, hogy további utak várnak felfedezésre. Különböző előadások során a rituálé legtöbb részének értelme világossá válik."

A legény eszközei a derékszög (az erkölcsösség, megbízhatóság és őszinteség jelképe), a mérőrúd (az egyenlőség szimbóluma) és a mérőón (az egyenes magatartás jelképe). Igen fontosak „az előcsarnok oszlopai". Ezek az erőt, szilárdságot és közvetett módon a hatalmat és az irányítást jelképezik. Felidézik a Hiram Abiff-történet oszloppárját, és egyben a templom védelmét, valamint a menny és a föld közötti kapcsolatot is szimbolizálják. Egyes kutatók szerint a jeruzsálemi Nagytemplom előtt álló két oszlop a felhő, illetve a tűz oszlopaira utalt, amelyek a zsidókat az ígéret földjére vezették. Az oszlopok amúgy megfelelnek a kőművesség három nagy támaszának, melyek a bölcsesség, az erő és a szépség egyensúly.

A hármas számnak a szabadkőművességben igen fontos szerepe van. Három fokozat, három Nagy Fényesség, három oszlop, három hivatalnok, három nagymester és három alapvető tanítás: ezek jelzik fontosságát. A szám emellett a három fő erényre is utal: hit, remény, szeretet. A hetesnek hasonlóan kiemelt szerep jut. A kanyargó lépcsősor hét foka jelzi a hét szabad művészetet. A hét szabad művészet körébe tartozó tudományokat 330-ban rögzítették, és a keresztény tudósok is átvették mint az Istenhez vezető út hét lépcsőfokát. Ez a gondolat először a gót stílusú chartres-i katedrális építésekor jelent meg (egészen konkrétan pedig a nyugati ajtón levő ábrázolásokon). Egy kőműves történetíró szerint „Chartres mesterei arra tanítottak minket, hogy az elmélyedés a hét szabad művészetben segíti a tudatot, hogy megközelítse az e világon túli, rejtett fényt. A művészeteken keresztül lehetett eljutni az Igazsághoz, a Valóság láthatatlan alapjához."

A 13. század közepén a hét szabad művészetet tökéletesen elsajátító egyszerű kőműves jogosult volt kinevezni az „építészt" és a „tudományok mesterét". Ezért szükséges, hogy a legény is jártas legyen a tudomány ezen ágaiban. Alapos tanulmányozásuk elengedhetetlen, ha valaki be akar jutni a központi kamrába. Az „út" során kapja meg a jelölt a gabonát, az olajat és a bort, melyek a szellemi és lelki gazdagságot jelképezik. A gabona szimbolizálja a táplálkozást és a létfenntartást. A bor a felüdülést,

az egészséget, a lelkiséget és a békét. Az olaj pedig a vidámság, öröm és boldogság szimbóluma. A három együtt a helyes életvitel e világi jutalmaira utal. De jelképezi – ahogy egy kőműves megjegyezte – „a megérinthetetlen, de annál valóságosabb viszonzást a »munkaeszközök« hű és értelmes használatáért", a kötelességek megtartásáért, és „a testvériség céljainak, lehetőségeinek, valamint felépítésének fáradhatatlan tanulmányozásáért".

A gabona (általában búza) másrészt a feltámadásra utal. A bor a titkos tudást, az isteni kábulatot és az eksztázist is jelképezi. Az olaj pedig mindig is a felszentelés és megkenés eszköze volt.

A jelölt a páholy címerében levő G betű értelmét is megismerheti. Egy kutató magyarázata szerint:

> „Mint a szfinx a piramisok előtt, úgy áll [a G betű is] előttünk csöndben, titokzatosan. Nem általánosan használt jelkép, néhány kőműves tudós szerint legjobb lenne megszabadulni tőle. A legényfokozat felvételekor világosan megmagyarázzuk, miért is szerepel a betű. Arról van szó, hogy ez a geometria szó kezdőbetűje, de egyben a legfelsőbb létező nevének első betűje is. Az *Ősi kötelmek* óta egészen a mai napig minden írás világosan megmondja, hogy a geometria és a szabadkőművesség természete hasonló. Egyértelmű, hogy a G a *God* [Isten] kezdőbetűje. Már ennyi éppen elég magyarázat arra, hogy miért van jelen.
>
> De vannak más megfontolások is, amelyekkel egy kőművestanoncnak foglalkoznia kell. A legfőbb kérdés sokak számára például így hangzik: miért van ilyen kiemelt helye a geometriának. Mások úgy látják, hogy az „isten" nem egy önmagában való név, hanem egy kategória, mint amilyen az „ember". A Legfelsőbb Létező neve mindenki számára az általa követett hagyományok függvénye, tehát nem volna helytelen azt mondani, hogy a Legfelsőbb Létező valódi nevét nem ismerjük."

A legényjelölt a szabadkőművesség megértésének céljából megismeri a geometria fontosságát. Elmondják neki, hogy a mértan a kőművesség alapja. Ez a kapcsolat az ősi egyiptomiakig nyúlik vissza, akik azért fejlesztették ezt a tudományt, mert a Nílus éves

áradásai rendszeresen eltörölték a mezők határjeleit. Ezért minden évben újra kellett őket állítani a megfelelő helyen. A görögök a földmérés tudományát geometriának nevezték. Püthagorasz ezt elméleti tudománnyá fejlesztette, és a deduktív érvelés nevet adta neki. Később Platón a szent tudomány rangjára emelte, mellyel megismerhető az igazság, ezáltal pedig az isten természete. A helyesen gyakorolt geometria, mondta, segít megismerni az örökkévalóságot, és a tudományágnak „mindig arra kell irányulnia, hogy a lelket az igazság felé vezesse". Euklidész az *Elemek*ben lefektette axiómáit a vonalakról, szögekről és síkidomokról. Rajzaihoz, bizonyításaihoz és megoldásaihoz csak körzőt és vonalzót használt.

Az ősi filozófusok tehát azt gondolták, hogy a geometria képes a tudatot a látható világtól az isteni rend szemlélése felé fordítani. A legényfokozat tanításai ezért hangsúlyozzák a számok, a rend, a szimmetria és az arány vizsgálatának fontosságát. Ezeknek a törvényszerűségeit a hét szabad művészetben való elmélyülés során lehet megismerni.

A fődékán bemutatja a jelöltet a főmesternek. Az inasnak jobb térdére kell ereszkednie, bal lábát úgy helyezi el, hogy két lába derékszöget formáljon. Felsőteste egyenes, jobb keze a szent könyvön, bal kezében a körzőt tartja, karjai is derékszöget zárnak be. Az eskü szövege a következő:

> „Én, ... a világegyetem nagy építőmesterének jelenlétében, a kőművеslegények tiszteletre méltó és elismert páholyában, megfelelő elhivatottsággal, illően felkészülve, összeszedetten, saját akaratomból és elhatározásomból ezennel ünnepélyesen ígérem, hogy mindig elismerem és titokban tartom, és soha nem leplezem le a szabadkőművesség második fokozatához, a legényfokozathoz tartozó misztériumokat és titkokat, egyetlenegy titkot sem azoknak, akik csupán inasok, ugyanúgy, mint ahogyan azoknak sem mondanám el, akik nincsenek beavatva, vagy a szabadkőművességen kívüli világhoz tartoznak. Ünnepélyesen kötelezem továbbá magamat, hogy igaz és hűséges szakember módjára viselkedem, engedelmeskedem a jeleknek, és megtartom az első fokozat alapelveit. Ünnepélyesen esküszöm, hogy mindezen dolgokat nem játszom ki, nem magyarázom félre hátsó szándéktól vezérelve. Ha – régi fogadalmammal együtt – megtörném ezen eskümet, nem kisebb büntetés vár rám, mint hogy felnyitják bal mellemet, szívemet kitépik, és prédául vetik a levegő éhes madarainak vagy a föld pusztító szörnyeinek. A hatalmas Isten segítsen, hogy legényként állhatatosan meg tudjam tartani nagy és ünnepélyes kötelességeimet."

A legénynek ezután megparancsolják, hogy ne csak megfelelni kívánjon a rend szabályainak, hanem „állhatatosan tartson ki a helyes erények gyakorlásában", és „tanulmányozza a hét szabad művészetet, a műveltség eme értékes ágait, melyek oly hatásosan csiszolják és ékesítik az elmét. Különösen pedig a geometriát, avagy a kőművesség tudományát, mely szavak eredetileg ugyanazt jelentették. Ezek isteni és morális lényegükkel gyarapították a legjobban használható tudást [...], mely bizonyítja a természet csodálatosságát, és megmutatja az erkölcsösség igazságát." Az első fokozathoz hasonlóan elhangzik Hiram Abiff és a három gyilkos története. Az előadás során a főmester kérdéseket tesz fel a legényjelöltnek. Az egyik így hangzik: milyen módszerrel bővült a szabadkőművesség?

A jelölt így válaszol: „Salamon nagymesterünk látta, hogy a templomon dolgozó kőművesek által követett igen szigorú szabályok milyen hatásosak, ezért elhatározta, hogy minden nemzet bölcs és jó tagjait egyesíti a testvéri szeretet kötelékével, és célul tűzi ki számukra a tudományok elsajátítását."

Egy másik rész arra utal, hogy a kőművesség egészen Püthagoraszig vezethető vissza. A mester kérdése így szól: milyen kőművesjellemzőket találhatunk tanításaiban?

A legényjelölt válasza: tanítványait titoktartási próbának vetette alá, és megkövetelte, hogy szeretettel és hűséggel legyenek egymás iránt. Titkos jelekkel megkülönböztette és csoportokba sorolta őket tudásuk és képességeik szerint.

A második fokozatba való beavatás végén a kőműves kötényére kék rozetták kerülnek. Ezek jelzik az „újjászületés tudományában végzett előrehaladást", és hogy a jelölt lelkisége továbbfejlődött. A kék szín (az ég) jelzi, hogy a legény minden másnál jobban kíván a lelkével törődni.

A páholy bezárása előtt a főmester biztatja a legényeket, hogy „akárhol vagyunk is, akármit csinálunk is", a mindenség nagy építőmestere „őriz bennünket, és amíg kőműveslegények módjára viselkedünk, iránta való kötelességeinket teljes erővel és buzgósággal teljesítsük."

Ezután elhangzik a hagyományos kőművesmondás, amellyel valaminek a lezárását és a benne való megegyezést fejezik ki (hasonló az ámenhez): így legyen.

W. M. Wilmshurst a fokozat rituáléjában szerepet játszó kanyargós lépcsősort összevethetőnek találta a tékozló fiúról szóló példabeszéddel, aki egy távoli országba vándorolt, majd visszatért. Wilmshurst szerint „körbe-körbe haladva egyre lejjebb ereszkedtél ezen a kanyargós lépcsőn, egészen a lenti világba, a létezés eme tökéletlen állapotába. Most végre itt az idő és az ösztönzés, hogy visszafordulj a belső világba [mely valójában igazi természeted és az igazi élet természete]. Fordulj hát vissza. Ne kifelé, hanem befelé fordítsd tekinteted. Menj vissza, fel a kanyargós lépcsőn. Az elvisz téged az élet középpontjához, és a *sanctum sanctorumhoz,** melytől oly rég elszakadtál."

Miután a kőművesinasból legény lett, ki kell állnia (Wilmshurst szavaival) „bátorsága és megbízhatósága utolsó és legnagyobb próbáját".

* A legszentebb hely, szentély – *a ford. megjegyzése.*

17.

A mester

A HARMADIK FOKOZAT, a „kék páholy koronája", mindannak a csúcsa, amit a jelölt az első két fokozathoz tartozó rituáléban tett. Inasként először jelképesen egyensúlyba hozta belső tulajdonságait, majd megfelelő kapcsolatot épített ki ezek és a lelkiséghez jobban kötődő „részei" között. Fizikai valója megtisztult, és magasabb fokra emelkedett. Szellemi képességei javultak, és tágabb horizont nyílt meg előtte. A kőművesszargon szerint a következő fokozat „leereszkedik az emberi természet legmélyebb bugyraiba, a beavatottat a templom szentélyébe vezeti, és behatol szívének legszentebb helyére". A mesterfokozat „az öregkort jelképezi. Ez az a bölcsesség, amely lehetővé teszi, hogy a helyesen leélt élet boldog következményeit élvezhessük, és a dicsőséges halhatatlanság biztos tudatában távozzunk e világból."

A rituálén játszott drámában a jelölt „Hiram Abiff nagymester" bőrébe bújik, és jelképesen megtapasztalja a halált, az eltemettetést és a feltámadást. A szertartás lényege, hogy erős kapcsolatot építsen ki a testvériség „belső lelkével", és átélhetővé tegye a legendát (Hiram Abiffét), amely „teljesen és maradéktalanul megőrizte" az ókori misztikus iskolák tanítását. Egy kőműves tudós szerint a szertartás „egyesülés a hagyományaink alapját jelentő ősi erőkkel". Hiram Abiff pedig végső soron „egy a sok misztikus hős közül". Az ő történetéhez hasonlít például az egyiptomi Ozirisz drámája. A történet az isten tragikus halálával kezdődik, majd Ízisz keresni kezdi a holttestet. Miután megtalálta, feltámasztja a halottat. A görög Dionüszoszt megtámadják a titánok, és megölik, majd testét szétszaggatják. De Rhea a segítségére siet, és Dionüszosz teljes dicsőségben és épségben feltámad. Ezek az ősi mítoszok mind tartalmazzák a szent király figuráját, akit fel kell áldozni, hogy a föld újjászülethessen, és az isteni erő felemelhesse.

Salamon templomának építésénél három nagymester volt jelen. Salamon király, Hiram, Türosz uralkodója, és Hiram Abiff. A csak általuk ismert titkok az isteni igazság jelképei. Ezt nem volt szabad megosztani senkivel, amíg a tudásra vágyó fel nem építette saját lelke templomát. Miután a jelölt megismerte a titkokat, learathatja addigi, helyes élete gyümölcseit, és eljuthat az „ismeretlen országba". Ez természetesen nem egy konkrét földrajzi hely, hanem a halhatatlanság. Az út „a szakma belső rejtekhelyein át vezet", és titkos szavak, jelszavak, nevek, jelek és fogások kísérik.

A Hiram Abiff-történetben a gyilkosokat játszó szereplők megpróbálják megszerezni a tudást, amely nem illeti meg őket. Tettük következményei jelzik, hogy abból, aki az isteni igazságot nem becsületes úton akarja megismerni, tolvaj és gyilkos lesz. A három gonosztevő a tudatlanság, a szenvedélyek és a helytelen magatartás szimbólumai – ezeket határok közé kell szorítani és le kell győzni.

Mivel Hiram Abiff halála törést okozott az isteni kinyilatkoztatás továbbvitelében, a kőművesszertartás az élet forrásának hiányát, az attól való elszakíttatás átélését állítja a középpontba. A kőművesek úgy vélik, az isteni igazságot keresik, mely szoros kapcsolatban áll az isteni hatalom és igazság fényességével.

A kőműves a keresés során végigjárja a három fokot. Az utolsó lépés arra tanít, hogy mindenkinek meg kell halnia, de ha valaki elérte a fényt, akkor legyőzi a halált, és halhatatlanságra tesz szert. W. Kirk MacNulty *Freemasonry: A Journey through Ritual and Symbol* (Szabadkőművesség – Utazás a szertartások és jelképek világában) című művében így magyarázza ezt: „A jelölt a harmadik fokozatban szembesül a halállal, és felismeri, hogy ő nem lelki, hanem igenis fizikai létező. Pontosabban ráeszmél, hogy szellemi létező, de van teste és lelke is. [...] Az átélt »halál« igen komoly és félelmetes is lehet, hiszen a jelölt énje (lelki valója) meghal. És a lelki én valójában a létezésünk esszenciája."

A jelölt esküje így hangzik:

> Én, ... saját akaratomból és elhatározásomból, a mindenható Isten színe előtt, a neki szentelt és Szent Jánosnak ajánlott páholy színe előtt itt és most, ünnepélyesen és erős elhatározással fogadom és esküszöm, hogy mindig elismerem és titokban tartom, és soha nem leplezem le a kőművesség mesterfokozatához tartozó titkokat és tudást, sem részben, sem egészben, egyetlen személynek vagy személyeknek sem, kivéve, ha egy ehhez a fokozathoz tartozó, igaz és valódi testvér, vagy egy szabály szerint megalapított mesterpáholy tagja, de még neki vagy nekik is csak azután, hogy szigorú próba, illendő vizsgálat vagy hiteles információk által meggyőződtem arról, hogy ő vagy ők szabály szerint jogosultak mindarra, amire én. Továbbá ígérem és esküszöm, hogy a kőműves-mesterfokozatnak és minden páholynak, amelynek ezután tagja leszek, minden törvényét, szabályát és rendelkezését megtartom, és magamra kötelező erejűnek ismerem el, ha megismerem ezeket a szabályokat; mindig fenntartom és támogatom az alkotmány rendelkezéseit, és azon nagypáholy törvényeit és ediktumait, amely alatt esetleg jövendő páholyaim gyűléseit tartani fogják. Továbbá felismerem és engedelmeskedem minden követelésnek és felhívásnak, melyet bármely mesterpáholy vagy mester hozzám intéz, ha a követelést teljesíteni tudom. Továbbá segítem és támogatom a szegény, nyomorgó, de segítségre érdemes mestereket, valamint özvegyeiket és árváikat, ha tudok róluk, szükségeiknek megfelelően, amennyire lehetőségeim engedik anélkül, hogy magamnak és családomnak anyagi kárt okoznék. Továbbá a gyilkosság és a hazaárulás kivételével megtartom az arra méltó kőműves testvérek titkait, ha azokat mint titkokat mondják el nekem és bízzák rám. Továbbá nem veszek részt és nem is segédkezem a következő személyek beavatásán, beengedésén és előléptetésén: nők, elaggott férfiak, fiatalkorúak, ateisták, őrültek vagy gyengeelméjűek, ha tudom róluk, hogy ilyenek. Továbbá nem ülök egy páholyban olyanokkal, akik engedély nélküli páholy tagjai, és nem is beszélek velük a kőművességről, sem olyanokkal, akiknek tagságát ideiglenesen felfüggesztették vagy örökre eltörölték, amíg csak az ítélet hatályban van, és ezt tudom róluk. Továbbá szándékosan nem csalok meg, nem okozok sérelmet és nem csapok be egyetlen mesterpáholyt vagy

ezen fokozathoz tartozó testvért sem, nem próbálom őt dicséretre méltó vállalkozásában akadályozni, hanem időben és megfelelően figyelmeztetem, hogy minden veszélyt elkerülhessen. Továbbá soha nem ütök meg mestert, és semmilyen módon nem alkalmazok erőszakot vele szemben, kivéve, ha családom vagy tulajdonom védelme ezt elkerülhetetlenné teszi. Továbbá nem létesítek törvénytelen testi kapcsolatot egyetlen mester feleségével, anyjával, testvérével vagy lányával sem, ha tudok rokoni viszonyukról, és ugyanezt nem engedem meg másoknak sem saját rokonaimmal kapcsolatban, ha meg tudom akadályozni őket. Továbbá nem használom a nagy kőműves szót semmilyen más formában, csak úgy, ahogyan hallani fogom, és akkor is csak halkan. Továbbá soha nem használom a végveszély nagy jelzését, csak ha komoly veszély fenyeget, akkor is csak igaz és törvényesen működő páholyon belül, vagy azért, hogy másnak megtanítsam. És ha valamikor ezt a jelzést látom, vagy az azt kísérő szavakat hallom egy végveszélyben levő testvértől, azonnal a segítségére sietek, de csak ha nagyobb eséllyel tudom megmenteni az életét, mint kockára tenni a sajátomat. Mindezt ünnepélyesen és őszintén ígérem, és esküszöm, valamint erősen és szilárdan fogadom, hogy soha nem habozom, amikor ezeket a dolgokat meg kell tennem. Ha valaha is tudatosan megsérteném a mesterfokozat kötelmeit, szakítsák ketté testemet, beleimet tépjék ki és hamvasszák el, a hamvakat szórják az ég négy égtájának szelébe, hogy semmi emléke ne maradjon egy olyan aljas és gonosz nyomorultnak, amivé lennék. Isten segítsen engem, hogy állhatatosan megcselekedhessem mindezeket."

Ezután behozzák a mesterfok kötényét, az elnöki tisztet betöltő mester pedig ezt mondja:

„Már tudod, hogy Salamon templomának építésekor a munkások csoportjait aszerint különböztették meg, hogyan viselték a kötényüket. A kőművesmesterek négyszög formában viselték, lefelé fordítva, jelezvén, hogy ők mesterek,

vagyis a munka felügyelői. Az elmélkedő kőművesség mestereként neked is így kell viselned kötényed. Így figyelmeztet téged, hogy a négyszög tökéletes alakjának tulajdonságait kell hordoznia mindennek, amit másokkal szemben cselekszel, illetve ez jelképezi az Isten iránti szolgálataid őszinteségét, és mindig emlékeztet alapvető kötelességeidre, melyekkel a hazádnak, a szomszédodnak, a családodnak és magadnak tartozol."

A mesterfokozat szerszámai a 24 hüvelyk (kb. fél méter) hosszú mérőrúd és a kalapács. A szertartás szövege szerint „Hiram Abiff mestert kalapáccsal ölték meg. Ásóval ásták a sírját, a koporsó fogadta be élettelen testét, és egy akácfa ága virágzott a sírján." A hagyományban az első három eszköz a halhatatlanságot jelképezi, és „gondolkodásra késztetnek minden értelmes embert". De ezek a dolgok sötétebbek és homályosabbak volnának, mondja a mester, „ha nem lenne az akácág, amely a sír fejénél virágzik, és arra szolgál, hogy emlékeztessen bennünket, bensőnkben van egy soha el nem pusztuló rész, mely igen közeli kapcsolatban áll a legfelső értelemmel, amely mindenhol jelen van a természetben, és soha, soha, soha nem pusztul el."

A szertartáson jelen vannak a következő jelképek is, a rituálé során a jelentésük is kiderül:

- A füstölő a tiszta szív jelképe. A tiszta szív áldozatát Isten mindig szívesen fogadja. Ahogyan a láng ég a füstölőben, úgy kell fényeskednie a mi szívünknek is, hálát érezve nagy és jótevő megalkotónk iránt mindazon áldásokért és kényelemért, amelyet jóindulatából élvezhetünk.

- A méhkas a szorgalom jelképe, mely ezen erény gyakorlásának fontosságára emlékeztet minden teremtményt a menny szeráfjaitól egészen a föld utolsó csúszómászójáig. Arra tanít minket, hogy racionális és értelmes lényként jöttünk a világra, ezért szorgalmas életet kell élnünk. Nem pihenhetünk le elégedetten, amíg akár egyetlen felebarátunk is szükséget szenved valamiben, különösen akkor nem, ha önmagunknak okozott kényelmetlenség nélkül segíteni tudunk rajta.

- Az alkotmányt a burkoló kardja védelmezi, és arra emlékeztet minket, hogy mindig legyünk óvatosak, alaposan fontoljuk meg gondolatainkat, szavainkat és tetteinket, különösen ha a kőművesség ellenségeivel állunk szemben. Mindig észben kell tartanunk az igazi kőműveserényeket, a hallgatást és az óvatosságot.

- A csupasz szívre mutató kard az ítéletet jelképezi, amelyet előbb-utóbb el kell szenvednünk. Bár gondolatainkat, szavainkat és tetteinket az emberek szeme elől elrejthetjük, a mindent látó szem, akinek a nap, a hold és a csillagok engedelmeskednek, és aki vigyázza az üstökösök hatalmas körökben leírt útját, behatol az emberi szív legrejtettebb zugaiba, és érdemeinknek megfelelően jutalmaz bennünket.

- A horgony és a bárka a szilárd remény és a helyes életvitel jelképe. Az isteni bárka biztonságban ringatózik velünk a gondok tengerén, a horgonnyal pedig kiköthetünk egy békés öbölben, ahol a gonoszok nem zaklatnak minket, és a fáradtak megpihenhetnek.

- Euklidész 47. problémája* arra tanítja a kőműveseket, hogy szeressenek minden tudományt és művészetet.

- A homokóra az emberi élet jelképe. Figyeld meg, milyen simán peregnek le a szemek, milyen gyorsan ér véget az életünk. Csodálkozunk, mert nem is látjuk az üvegben a kicsiny szemeket, azt, hogyan zuhannak szinte észrevétlenül. De mégis, meglepetéssel kell látnunk, hogy alig egy óra alatt mind elfogynak. Így fogy el az ember is. Ma a remény zsenge leveleit növeszti, holnap virágba borul, és a tisztaság pírját hordozza magán, másnap jön a fagy, mely elpusztítja a hajtásokat. És amikor azt hiszi, hogy még mindig felfelé tör, lehull, mint az őszi levél, és így táplálja az anyaföldet.

* A probléma egy derékszögű háromszög oldalai közti között fennálló arányok kiszámítását veti fel. A problémára a Pitagorasz-tétel a megoldás – *a ford. megjegyzése.*

- A kasza az idő jelképe, mely elvágja az élet vékonyka fonalát, és elhozza számunkra az örökkévalóságot. Nézd, hogyan pusztítja az idő kaszája az emberiséget. Ha a sors úgy hozná, hogy a gyermekkor és az ifjúság betegségeit túléljük, és épen, egészségesen érjük el a férfikort, az idő mindent elpusztító kaszája learat minket, majd begyűjtenek oda, ahová apáink távoztak előttünk.

A mesternek joga van segítséget kérni, más páholyokat meglátogatni, és halála után kőművestemetés jár neki. Egy kőműves író szerint:

> „Bármely mester segítségért folyamodhat a páholyához vagy valamely kőművestársához. A felkértek minden esetben megvizsgálhatják a kérés jogosságát, s hogy saját családjuknak okozott anyagi kár nélkül tudják-e teljesíteni a kérést. A segítségadás tehát a páholy vagy valamely személy önkéntes cselekedete. Ha a páholy pénzügyi helyzete nem teszi lehetővé a segítségnyújtást, a mester folyamodhat egyenesen a nagypáholyhoz is. A segélykérés feltétele, hogy a testvér tagsága a megelőző öt évben folyamatos legyen, és a kérés idején nem állhat semmilyen vád alatt. A mester özvegye vagy árvája szintén folyamodhat segítségért."

A mesterfokozat egyik legfőbb kiváltsága a látogatás. Ehhez joga van, feltéve, hogy jó hírben áll, a látogatást senki sem ellenzi, és nincs tagdíjhátraléka. A kőműves temetési szertartást csak valamelyik testvér vagy az elhunyt legközelebbi családtagja kérheti. A búcsúztatást templomban, a páholyban, ravatalozóban vagy temetőben tarthatják.

A mester állandó felelőssége, hogy „a testvériség hírnevét tisztán őrizze meg". Arra is kötelezve van, hogy lojális legyen a páholyhoz, amely megismertette őt a fénnyel, és jótéteményekkel ajándékozza meg őt. Ez a kötelesség tulajdonképpen azt jelenti, hogy a lehető legtöbbször látogassa a páholygyűléseket.

Miután a jelölt megkapta a harmadik fokozatot, azt mondják, „felemelkedett a mester fenséges fokozatára". A kőművesszimbó-

lumok csúcsa a „mester életét, halálát és felemelkedését" bemutató dráma, mely „hűségre, hitre és bátorságra" tanít.

Carl H. Claudy, az egyik legnagyobb tekintélyű és legtermékenyebb kőműves író ezt írja kézikönyvében:

> „A kőművesmesternek van egy közösségi és egy kőműves énje. Ahhoz, hogy kőműves legyen, előbb polgárrá kell válnia. Hírneve, az egyenes életről és a hűségről szóló tanítások, a próbák és veszélyek (melyekkel például az árnyak völgyében szembesül) során mutatott bátorság és szilárdság, tehát mindaz, amit mesterként tanult, csak annyit ér, amennyi méltóságot kölcsönöz polgári énjének. [...] Az újonnan felavatott mester »minden helyzetben köteles megőrizni méltóságát«. A mesternek jobb polgárnak kell lennie, mint másnak, mivel jobb tanítást kapott, és zálogba adta szent becsületét."

Albert G. Mackey enciklopédiájában azt írja: „A fok szó jelentése esetünkben lépcsőfok, a szabadkőművesség fokai pedig olyan lépcsőfokok, amelyeken a jelölt az alacsonyabb tudás szintjéről a magasabbra emelkedhet."

Ha a kék páholy mestere ki akar teljesedni a testvériségben, magasabb fokokra is juthat, így kerülve egyre közelebb „az ősi kőműves szakma teljes fényességéhez".

18.

A skót és yorki rítusok

A skót rítus

Bár a „tiszta és ősi szabadkőművesség" három, az inas-, a legény- és a mesterfokozatból áll, a Skót és a Yorki Rítusokban magasabb fokok is elérhetők. A skót rítus 1801-ben szerveződött az Egyesült Államokban, alapja a Tökéletesség Francia–Skót Rítusa. 32, illetve egy tiszteletbeli 33. fokozatot tartalmaz. Egyike ez a kőművesség azon két ágának, melyben a mester továbbléphet, miután elérte a kék páholyos kőművesség három fokozatát. A 32. fokot elért kőművesek az úgynevezett „völgyekben" találkoznak. A skót rítust a 17. században alapították Bordeaux-ban, tagjai között skót és angol kőművesek is voltak. Szükségét érezték olyan magasabb fokozatoknak, amelyek a három jelképes kőművesfokozat alapelveire épülnek.

A rítus, melyet „tulajdonképpen a kőműves testvériség oktató jellegű ágaként" határoznak meg, fokozatainak alapjául azt a történelmi anyagot és előadásokat használja fel, melyeket a kőműves a három kékpáholy-fokozat megszerzése során tanul meg, majd kibővíti ezeknek a történelmi, erkölcsi tanításait, legendáit és hagyományait. A 4.-től a 14. fokozatig bezárólag „a történelem tanulmányozását ott folytatják, ahol a kék páholy abbahagyta, valamint az istenség kimondhatatlan nevét kutatják, és erről elmélkednek. A fokozatok legfőbb tanítása az, hogy Isten nem a tudás, hanem a hit tárgya." A következő négy fokozat a Salamon templomának lerombolásától a Jelenések könyvének megírásáig terjedő időszakot öleli fel, jellege vallásos, történelmi, erkölcsi és filozofikus. A 19.-től 30.-ig következő fokozatok a keresztes háborúkkal foglalkoznak, a lovagi erényeket jelenítik meg, és a misztikus szimbolizmust vizsgálják, hogy rámutassanak, miért elengedhetetlen a kőműves számára az erkölcsösség és az

erények gyakorlása. Az utolsó, 31. és 32. fok azzal foglalkozik, milyen „az örökké változó kapcsolat az emberi törvény mint az igazságszolgáltatás eszköze és az isteni igazság eszménye között, amely utóbbiban a halhatatlanság több a jóság puszta külső megnyilvánulásánál". A 33. fokozat és „A becsület bíróságának lovagparancsnoka" tisztség tiszteletbeli, tevékenyen nem szerezhető meg, csak elnyerhető.

A skót rítusban vezérelve szerint „mindenki helyet kap, aki részese kíván lenni, és mindenki, aki részt kíván venni abban, amiben a legjobb, annak helye van. A hangsúly azon van, hogyan, nem azon, mit csinál az illető. Mindenki egyenlő, és mindenkinek a munkája fontos. Akár tisztségviselő, akár szertartásmester, ajtónálló, felolvasó, akár a jelölteket vezeti be, a jelmezeknél, világításnál, díszletnél segédkezik, akár az ételt készíti, az új tagokat vagy a jelölteket köszönti, vagy akármilyen más munkát végez, amely egy sikeres találkozóhoz szükséges, [...] épp ugyanolyan fontos, mint akárki más." A nők és a családok majdnem minden tevékenységben részt vesznek, kivéve a havonta tartott zárt üléseket (bár a büféasztaloknál ilyen alkalmakkor is csatlakozhatnak).

A fokozatok a következők:

A TÖKÉLETESSÉG PÁHOLYA

4. Titkos mester
5. Tökéletes mester
6. Bensőséges titkár
7. Igazgató és bíró
8. Az épület gondnoka
9. A kilenc választottja
10. A tizenöt jeles választottja
11. A tizenkettő magasztos választottja
12. Építész nagymester
13. Fenséges boltív – ez Salamon és a templom építőinek fokozata
14. Nagy, választott, tökéletes és magasztos kőműves

RÓZSAKERESZT KÁPTALAN

15. Kelet vagy a kard lovagja
16. Jeruzsálem hercege

17. Kelet és Nyugat lovagja
18. Rózsakeresztes lovag

KONZISZTÓRIUM

19. Főpap
20. A szimbolikus páholy mestere, tiszteletes nagymester
21. Noénak hű pátriárkája
22. Libanus hercege
23. Imaház őre
24. Imaház hercege
25. A bronzkígyó lovagja
26. Könyörület hercege
27. A templom lovagparancsnoka
28. A nap lovagja
29. Szent András lovagja
30. Kadosa lovag
31. Főügyelő, vizsgáló parancsnok
32. Fenséges titok magasztos hercege

Az Ősi és Elfogadott Skót Rítus modern szervezete 1801-ből származik, akkor hozták létre az első legfelsőbb tanácsot Charlestonban. Az alkotmány rendelkezése szerint megalakult a második legfelsőbb tanács is, az első, eredeti pedig az Amerikai Egyesült Államok Déli Illetékességű Legfelsőbb Tanácsa nevet kapta. Ez a legrégebbi működő tanács, a „világ tanácsainak az ősanyja". 1813-ban megalakult az Északi Illetékességű Legfelsőbb Tanács. Eredetileg tizennégy állam tartozott ide: Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, New York, New Jersey, Pennsylvania, Delaware, Ohio, Illinois, Indiana és Michigan, Wisconsin pedig 1818-ban csatlakozott.

A déli körzet megőrizte fennhatóságát az Egyesült Államok többi részén, majd azokon a területeken is, melyek 1813 után lettek a részei, valamint azokban az országokban, ahol a Legfelsőbb Tanács már korábban vagy ezután meghonosította a rítust. 34 tagállam tartozik ide: Alabama, Alaszka, Arizona, Arkansas, Kalifornia, Colorado, Dél-Karolina, Dél-Dakota, Észak-Karolina, Észak-Dakota, Florida, Georgia, Idaho, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maryland,

Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, Nyugat-Virginia, Oklahoma, Oregon, Tennessee, Texas, Utah, Új-Mexikó, Virginia, Washington és Wyoming. Ide tartozik még a Columbia kerület, a hadsereg és a tengerészet (megosztva az Északi Illetékességű Legfelsőbb Tanácscsal), Kína, Japán, Hawaii, Puerto Rico, a Fülöp-szigetek és a Panama-csatorna övezete.

A skót rítust sokszor kontinentális kőművességnek is nevezik. A rítus 1761-ben, 1762-ben és 1786-ban kiadott alkotmányai ugyanis az európai kontinensen gyakorolt rítusokat öntötték végső formába. A rítus jelen van Dél-Amerikában, Ázsiában, Afrikában, Ausztráliában és Új-Zélandon is.

Az északi körzet, a Tökéletesség páholya magába foglalja a 4–14. fokozatokat. A 15–16. fokok a Jeruzsálem hercegeinek tanácsa, a 18–19. a Rózsakereszt káptalan, 19–32. pedig a Konzisztórium. Kanadában csak három testület van, a Tökéletesség páholya, a Rózsakereszt káptalan és a Konzisztórium.

Bár a skót rítus nem szekta, nagycsütörtökön és húsvét vasárnapján mindkét legfelsőbb tanács megtartja a „jelképes fények kioltásának és meggyújtásának" ünnepségét. A skót rítus vallásosságáról a néhai James D. Richardson, az északi terület főparancsnoka ezt írta:

> „A skót rítus az Istenre és a jótéteményekre vonatkozó tanítások közül csak a saját, egyszerű és fenséges tanait terjeszti. Nincs vallás, csak az egyetemes, örök és változatlan vallás, melyet Isten helyezett az egyetemes emberiség szívébe. Szerzetesei jelen vannak a zsidó, a muzulmán és a keresztény templomokban. Ez a vallás minden vallás erkölcseinek alapja. Jóra tanít, nem gonoszságra, igazra, nem tévelygésre, mint Dante korában, küldetése most is az, hogy segítse az emberséget, elnyomja a zsarnokságot, eltapossa a lelki elnyomást és a türelmetlenséget."

A skót rítusnak számos államban lenyűgöző épületei vannak. Washingtonban áll a House of the Temple, a Déli Illetékességű Legfelsőbb Tanács központja. Az épület magába foglal egy hatalmas könyvtárat és a Legfelsőbb Tanács kamaráját, ahol a kétévenként összehívott gyűléseket tartják.

A yorki rítus

Az Ősi Yorki Rítus követői büszkén vallják, hogy „minden ma létező nagypáholy egyenes utóda a 926-ban tartott yorki kőművesgyülekezetnek". Ezenkívül szerintük minden, ősi alkotmányt tartalmazó kézirat megerősíti, hogy az 1717-ben, Londonban megalapított első spekulatív nagypáholy „a yorki alkotmányt vette át, és ebből vezette le alkotmányát, valamint legfőbb szabályait".

A kőművesség történetében a yorki ág a *Regius-költemény*nek, avagy *Halliwell-kézirat*nak köszönheti felemelkedését. A szöveg a szakma irányításának szabályait tartalmazza, de emellett megjegyzi azt is, hogy 924 és 940 között Nagy Alfréd király fia, Athelstan uralkodott Angliában. Ő fejezte be a kis királyságok alávetését, amit még apja kezdett el, ezzel ő lett Anglia első királya. A *Regius-költemény* és sok más ősi legenda is azt állítja, hogy Athelstan a kőművesség elkötelezett támogatója volt, és számtalan apátságot, kolostort, kastélyt és erődöt építtetett. Geometriát tanult, és a tudományban jártas embereket hozott országába. Az alkalmazásában álló kőműveseknek szabadságlevelet adott, amelybe belefoglalták, hogy a munkásoknak évenként gyűlést kell tartaniuk Yorkban. A király célja az volt, hogy szabályozza a munkakörülményeket, és meg lehessen büntetni azokat, akik nem tartják be a szövegben foglaltakat. A király állítólag maga is sok kőművest avatott fel.

A legendák szerint Athelstan a 926-os, első yorki nagypáholy nagymesterévé testvérét, Edwin herceget nevezte ki. Az angol kőművesség alkotmányát itt készítették el ősi, latin, görög és más nyelveken írt szövegek alapján. Messzemenő következtetéseket a tudósok sem akarnak levonni a legendából, de elképzelhetőnek tartják, hogy a király és a herceg nem valódi, hanem spekulatív tagok voltak. És ez a tény megmagyarázza, hogy a 17–18. században miért csatlakoz(hat)ott olyan sok előkelő társadalmi állású tag is a szakmához.

A yorki rítus kutatói emlékeztetnek rá, hogy a négy londoni nagypáholy egyesülése óta a kutatók a szakma gyökereit az ősi Egyiptomban, Salamon templománál, a római kőművesek *collegium*aiban és a középkori katedrálisok építőinél is keresték – és meg is találták. A 18. században bukkant fel az az elképzelés,

hogy a szabadkőművesség létrejötte a Szentföldhöz és a templomosokhoz kötődik. Ezt a nézetet először a Párizsban élő Andrew Michael Ramsay fogalmazta meg egy 1737-ben tartott és Ramsay-szónoklat néven híressé vált beszédében. A kőművesek egy része mint helytelen nézetet elutasította Ramsay elméletét. A katonai páholyok révén azonban gondolatai eljutottak Anglia amerikai gyarmataira, ahol gyorsan népszerűvé is váltak.

A yorki rítus legfelső fokozatát, a királyi ívet (vagy királyi boltívet) Amerikában először 1753. december 22-én említették meg a virginiai Fredericksburgban működő Fredericksburgi páholy egyik jegyzőkönyvében. William Davis gyógyszerész volt az első, akit templomossá neveztek ki az USA-ban. Megkapta a főpap, legkiválóbb mester, királyi ív, végül 1769. augusztus 28-án a bostoni Szent András királyi ív páholyban a templomos lovag fokozatot. A polgárháborúban harcolt Bunker Hillnél. Paul Revere-t 1769. december 11-én avatták be. Öt hónappal később pedig Joseph Warren neve is bekerült az amerikai templomosok névsorába.

Ezen időszakban már a gyarmatok páholyai is használni kezdték a királyi ív fokozatot. Egy történész szerint a király ív bevezetése a szabadkőművesség eredeti struktúrájába „zavart és vitákat okozott", de

> „végül innen eredt a kőművesség új rendje és struktúrája. Ekkor kezdődött el az össznemzeti és az állami hatáskörrel rendelkező testületek felállítása, valamint azon káptalanoké, tanácsoké és parancsnokságoké, amelyek ma a Yorki Rítust jelentik. Egy mester ma három csoportnak lehet tagja, ezek a királyi ív kőművesei, a királyi és kiválasztott mesterek tanácsa, valamint a templomosok parancsnoksága. Ha valaki ezeken belül különböző fokozatokat kíván elérni, nem kell megtanulnia az inas-, legény- és mesterfokozattal járó hosszú szertartásokat és az ott elhangzó szövegeket."

A yorki rítusnak négy alapvető fokozata van: a jel mestere, a céhmester, a legkiválóbb mester és a királyi ívű mester. A jel mestere fokozat valószínűleg arra a régi szokásra vezethető vissza, amikor egy mester jelét hivatalosan is elismerték. Néhány kutató szerint ez a legősibb fokozat, és évekkel megelőzhette az összes többit.

A legkiválóbb mester fokozatot Amerikában hozták létre. Egy királyi ívű káptalanban, a connecticuti Middletownban már 1783-ban felbukkant a fokozat. Egy kőműves kutató szerint ez „messze a leglátványosabb fokozat az egész szabadkőművességben", mivel „ez az egyetlen fokozat, amely világosan tudtunkra adja: Salamon templomát befejezték és felszentelték."

A király ív fokozata „az ősi kőműves szakma csúcsa" és „a szabadkőművesség gyökere és leglényege". A hozzá kapcsolódó dráma a jeruzsálemi Nagytemplom lerombolásával és a babilóni fogsággal kezdődik, és a hazatelepüléssel ér véget, amikor a zsidók a perzsa uralkodó engedélyével hazatérnek, hogy újjáépítsék a templomot. Az újjáépítés közben találják meg a „mester szavát", melyet már régen elfelejtettek. Ezért mondják, hogy a királyi ív fokozat a kőműves tanulási folyamat lezárása. A fokozat „láthatóvá teszi az ősi kőműves szakmát teljes fényében, és az eredeti tervekkel összhangban levő tökéletes rendszerként mutatja be", a fokozat viselőjét pedig feljogosítja a „kőművesmester kitüntető cím" viselésére.

Egyéb szabadkőműves-csoportok

Az egyéb kőműves jellegű szervezeteket „mókás rendeknek" szokták nevezni. A legismertebb az Észak-amerikai Titkos Szentély Nemeseinek Ősi Arab Rendje. A rendet 1871-ben alapították New Yorkban, és kizárólag 32. vagy templomos lovag fokozatú mesterek lehetnek tagjai. A shrinereknek nincs hivatalos kapcsolatuk a szabadkőművességgel, de az USA-ban élő kőművesek között igen népszerű csoport. „Jellemzői a cifra keleti ruhák, grandiózus címek, poénok és egy rituálé, amely az iszlámot figurázza ki."

A „nemesek" létszáma nagyjából 800 000, és legfőbb tevékenységük, hogy rokkant gyermekeket kezelő kórházakat támogatnak. A Los Angeles-i Shrine Auditorium a show business számtalan fontos eseményének adott már helyet, több alkalommal az Oscar-díjat is itt osztották ki. Mivel nem zárkóznak el

a világtól, a shrinereké híres kőművescsoport, azonban az angol páholyok felfüggesztés terhe mellett tiltják tagjaiknak, hogy belépjenek a rendbe.

A shrinerek összekapcsolják a jótékonykodást az élet szeretetével, filozófiájuk így hangzik: „Gyönyör és semmi féktelenség; vendégszeretet és semmi durvaság; móka és semmi gorombaság."

A rend történetéről szóló munka szerint Manhattanben az 1870-es években több ezer kőműves volt, „ami, figyelembe véve, hogy Manhattanben akkor 900 000-en éltek, elég komoly szám". William (Bill) Florence, a színpad akkori csillaga gyakran beszélt arról testvéreinek, hogy szeretne egy másik testvériséget, amelyben a „móka és a barátság" nagyobb szerephez jutna, mint a rituális, végtelenségig kidolgozott szertartások.

Egyik európai turnéja alkalmával Florence-t egy arab diplomata meghívta az estélyére, ahol egy zenés komédiát adtak elő. A darab megtekintése után a vendégek tagjai lettek egy kitalált titkos társaságnak. Florence-t teljesen magával ragadta az est, és elment még két, hasonló estélyre is. Alaposan megfigyelte a beavatási szertartások „legapróbb nüanszait" is, majd lejegyezte őket. New Yorkban elmesélte dr. Walter Flemingnek, hogy milyen „előadásokat" látott, majd ketten újraalkották a szertartásokat és a titkos társaságot is. A társaságnak a Titkos Szentély Nemeseinek Ősi Arab Rendje nevet adták. Az eredeti elnevezés kezdőbetűi az A MASON (egy szabadkőműves) szót adták ki. 1872. szeptember 26-án alapították az első amerikai „templomot" (azaz páholyt), mely a Mekka-templom nevet kapta. Alig néhány tagja volt, de 1876-ban egy újabb csoport is létrejött a Titkos Szentély Nemeseinek Ősi Arab Rendjét Irányító Nagytanács néven. Ezután alig két év alatt a shrinerek száma 400-ra nőtt, és már 13 templomuk volt. 1888-ban 49 templom és több mint 7000 tag alkotta a szervezetet az USA-ban – ekkor Kanadában is volt már egy shriner. Az 1880-as években a szervezet még csupán társas összejöveteleket tartott, de ekkoriban kezdődött jótékonysági tevékenységük is. A nemesek segítették egy sárgalázjárvány, valamint a johnstowni árvíz áldozatait. 1898-ban a szervezet már 50 000 tagot számlált, és a 79 templom közül 71 foglalkozott jótékonykodással.

Ilyen irányú elkötelezettségük csak 1920-ban vált „hivatalossá", amikor Portlandben a nagytanács ülésén kimondták, hogy a szervezet kórházat alapít mozgássérült gyermekek ápolására, illetve gyógyítására. Az első kórház alapkövét 1922. júniusban tették le a Louisiana állambeli Shreveportban. A testvériség itt (és később alapított kórházaiban is) ingyenes ortopédiai kezelést biztosított a rászorulók számára. 1962-ben, Torontóban tartott nagygyűlésükön elhatározták, hogy újabb gyermekkórházat nyitnak égési sérültek számára. A következő évben a galvestonei Texasi Egyetemhez tartozó John Sealy Kórházban egy hétágyas részleget hoztak létre, majd újabb részlegeket alapítottak a Cincinatti és a Bostoni Kórházban. Ezzel párhuzamosan három harmincágyas kórház építését is megkezdték. Az intézeteket 1968-ban adták át. A testvériség más területeken is segítette a gyógyítást, például a philadelphiai, gerincvelősérülteket kezelő kórházat is támogatták, valamint számos programot indítottak a nyitott gerinccel született csecsemők gyógyítására. Számtalan ortopédiai és égési sérülteket kezelő intézetet alapítottak vagy támogattak, és a shrinerek alapították az első olyan légimentőbázist is, amely csak égési sérültek szállításával foglalkozik.

A „shrinerség" legnyilvánvalóbb jele az, ha valaki vörös fezt visel. A tagok ilyet hordanak, ha hivatalos minőségükben vannak jelen valahol, de felveszik felvonulásokon, kirándulásokon, ünnepélyeken, táncesteken, vacsorákon, sporteseményeken és mindenféle társasági eseményen is. A shrinerek csatlakozhatnak a Cibara motor alakulathoz, a Dob és kürt alakulathoz, a Keleti zenekarhoz, a Motoros járőrökhöz, a Lovas járőrökhöz vagy a Bohócokhoz. Ma a szervezetnek 191 templomban 750 000 tagja van az USA-ban, Kanadában, Mexikóban és Panamában, de a nem hivatalos shrinerklubok behálózzák az egész világot.

A Nílus lányai egy jótékony szervezet, amely csak nőket vesz fel soraiba. A tagság előfeltétele, hogy a jelölt szabadkőműves gyermeke vagy felesége legyen. A szervezetnek 149 temploma van az USA-ban és Kanadában. A Nílus lányait 1913-ban alapította huszonkét „céltudatos, haladó szellemű hölgy". Mára Észak-Amerikában 54 000 tagjuk van. A „lányok" huszonkét észak-amerikai shrinerkórház betegeit támogatják. Két alapítványuk évenként 1,5 millió dollárt fordít művégtagok, cipők és egyéb segédeszközök vásárlására.

A fentiekhez hasonló jótékony és nem hivatalos kőművesszervezetek a Grotto és a Libanon Magas Cédrusai. A Grotto eredeti neve Az Elvarázsolt Birodalom Titkos Prófétáinak Misztikus Rendje. A tagok a shrinerekhez hasonló fezt viselnek.

A Kelet csillaga rend igen hasonlít a szabadkőművességre, ez nem is csoda, hiszen tagjai csak olyan nők lehetnek, akiknek valamely hozzátartozójuk legalább mesterfokozatot ért el. Minden káptalanjuknak van kőműves védnöke. Ötfokozatú rendjüket 1850-ben alapították. Ma körülbelül 3 000 000 tagot számlálnak. Nem hivatalosan „női segédcsapatnak" szokták nevezni őket. Hasonló szervezetek a Jeruzsálem Fehér Szentélye és az Amaranth Rendje. A katolikus egyház tiltja híveinek, hogy bármely testvériség tagjai legyenek.

A 14 és 21 év közötti fiúk, amennyiben kőműves rokonai, csatlakozhatnak a DeMolay-rendhez. Az utolsó templomos nagymesterről elnevezett rendet Kansasban alapították, 1919-ben. A DeMolay legtöbb tagja később belép valamely kőművespáholyba is, így az ifjúsági szervezet egyfajta újoncképző szerepét tölti be. Az Építők Rendje is a DeMolayhoz hasonló, kőművesvédnökség alatt álló ifjúsági szervezet. A lányoknak is két szervezetük van, egyik a Jób lányai, másik a Szivárvány rend.

Ezek mellett más, különleges csoportok is vannak, amelyek megkövetelik tagjaiktól, hogy egyben valamely páholy tagjai is legyenek. Ezek a Jövevények Nemzeti Társasága (a szervezet a fegyveres erők volt tisztjeit tömöríti), az Acacia Egyetemi Testvériség és a Philalethes Társaság (utóbbi a szabadkőművesség filozófiájával foglalkozik). A Déli Tizenkettő klubok, valamint a Derékszög és Körző klubok (és sok más hasonló szervezet) egyaránt társasági és kulturális programokat szervez a kőműveseknek. A Társaság az Egyesült Államok Kőművesszolgálataiért 1918-ban alakult, és a szakma jótékonysági és PR-tevékenységét koordinálja.

A legtöbb szervezettel és „mókás renddel" verseng a feketék által alapított A Titkos Szentély Nemeseinek Egyiptomi Arab Rendje Észak- és Dél-Amerikában. De vannak „ellenszervezetei" a skót és a yorki rítusnak, de még a Kelet csillagának is.

A Philalethes Társaság a kőművességgel kapcsolatos kutatások nemzetközi szervezete. Gondozásukban jelenik meg a *Philalethes Magazine,* melybe a világ minden részéről írnak a kőművesek. A Societas Rosicruciana in Civitatibus Foederatis (Az Egyesült Államok Rózsakeresztes Társasága) a legrejtettebb kőműves szervezet. Tagjai kizárólag mesterek lehetnek, de ők is csak meghívással kerülhetnek be a társaságba.

A fentieken kívül több kőműveskötődésű szervezet is létezik:

Acasia: 1904-ben alapított egyetemi testvériség. Csak protestáns tagjai lehetnek, akiket két mester ajánl a szervezetbe.

A Kőműves mesterek amerikai kutatópáholya a szabadkőművesség történetének kutatásával foglalkozik.

A Sharemku hercegnőinek ősi egyiptomi rendje a shrinerek nőrokonait fogadja soraiba. A rend jótékony és társasági eseményeket szervez.

Az Ősi Tolték rítus tagjai csak templomos lovagok és 32. fokú kőművesek, valamint nőrokonaik lehetnek. A rítusnak megvannak a maga fokozatai.

A Mokanna lányait a Grotto tagjainak nőrokonai hozták létre.

A George Washington Szabadkőműves Nemzeti Emlékbizottságot 1912-ben alapították, tagjai kizárólag valamely nagypáholy tagságából rekrutálódnak. A bizottság gondozza a Virginia államban fekvő alexandriai Washington-emlékművet.

Az USA Rítusainak Kollégiuma az ősi kőművesrítusokat tanulmányozza. A kollégiumnak csak mesterek lehetnek a tagjai. A tagfelvétel meghívásos alapon működik.

Az USA Egyesült Kőműves Fokozatainak Nagytanácsában királyi ívű kőművesek vehetnek részt. A tanácsot azzal a céllal alapították, hogy felelevenítsék az ősi szertartásokat.

A Déli tizenkettő nemzetközi szervezetet 1921-ben alapították kőművesmesterek. Céljuk a szabadkőműves-csoportok közti kapcsolatok erősítése, és a kőműves-eszmék támogatása.

A Szent Város jótékony lovagjainak szent rendje szintén csak meghívással bővíti tagjainak sorát. A mesterek által létrehozott rend célja a vallásos elhivatottság erősítése.

A Hölgyek keleti szentélye a shrinerek nőrokonai előtt áll nyitva. Humanitárius munkát végeznek, de emellett munkájukban nagy szerepet játszik a baráti kapcsolatok ápolása is.

A Becsületlégiót 1931-ben alapították. Tagjai háborús veterán vagy volt munkaszolgálatos shrinerek lehetnek.

A különböző kőművesklubokat mesterek alapították. Mivel a rend szabályai szerint a páholyokban nem szolgálnak fel alkoholt, a klubok sok páholyban működtetnek bárokat. A klubokat tömörítő Nemzeti Liga 1905-ben alakult.

A Kőműves Segélyezési Társaságot 1885-ben alapították az USA-ban. A rend tagjait és a kívülállókat is különböző segélyezési akciók keretében támogatja.

A Társaság az Egyesült Államok Kőművesszolgálataiért tulajdonképpen nagypáholyok szövetsége. A társaság oktatási és jóléti akciókat szervez, többek között a háborús sebesülteket és a katasztrófák károsultjait segíti. Központja Washingtonban van, de érdekes módon, bár össznemzeti jellegű, a nagypáholyok felett semmilyen hatáskörrel nem rendelkezik.

A Kölcsönös Segítség Céhe a templomosok és a királyi ívű kőművesek szervezetei közti kapcsolatokért felelős.

A Nemzet Vándorai nevű szervezetet 1900-ban alapították, tagjai az USA valamely egyenruhás testületénél szolgáló, mesterfokozatban levő egykori és jelenlegi tiszthelyettesek és főtisztek. A 76 Hősei nevű szervezet is kapcsolatban áll velük.

Az Amarath rendje nevű karitatív szervezet tagjai elsősorban a kőművesmesterek nőrokonai. Céljuk, hogy érzékenységgel és példaadással tanúságot tegyenek az Aranyszabályba vetett hitükről, és az igazságban, hitben, bölcsességben és könyörületességben rejlő erények gyakorlásával mutassák be a rend által hirdetett jóságot.

A Desomok rendjét olyan siketek alkotják, akik szoros kapcsolatban állnak kőművesmesterekkel. A szervezet célja, hogy segítséget nyújtson tagjainak.

Az (Írországi) Kőműves lovagok rendjébe csak meghívással juthat be kőművesmester. A szervezet a „zöld fokozatokat" adományozza tagjainak.

A Szivárvány női rendje nevezetű szervezetet 1922-ben alapították. Tagjai olyan 12 és 18 év közti lányok, akik valamilyen kapcsolatban állnak kőművesmesterekkel vagy keleti csillagokkal, illetve az ő barátaik. Céljuk „a helyes életmód oktatása".

A Konstantin vörös keresztje – Egyesült Birodalmi Tanács célja a kőművestanok tanulmányozása és megtisztítása. A csoportot 1870-ben alapították, tagjai csak a királyi ív kőművesei lehetnek.

Az Udvari Bolondok királyi rendjének jelszava „a jókedv a király". Tagjai csak shrinerek lehetnek, meghívás alapján.

A Skócia királyi rendje keresztény, skót vagy yorki rítusú kőműveseket tömörít, akik legalább öt éve beavatottak. A rendnek saját fokozatai vannak.

Az Egyesült Államok magas libanoni cédrusai nevű szervezet tagjai kőművesmesterek, céljaik elsősorban szociális jellegűek.

A szabadkőművesség története során a rejtélyességbe és titokzatosságba burkolózó szervezetben vállalt tagság – akár a szakma lehető legmagasabb fokára jutott valaki, akár a legalacsonyabb, inasfokozatot mondhatta magáénak – nemcsak különccé tette a kőművest, hanem félelmet is ébresztett a kívülállókban: bizonyára valamiféle baljóslatú dolgok folynak a zárt ajtók és a betáblázott ablakok mögött.

19.

A világot irányító férfiak

A SZABADKŐMŰVESSÉG TÖRTÉNETE során sok óvatos, gyanakvó és gyakran rémült kívülálló nevezte a rendet a pogányság fészkének és/vagy keresztényellenesnek, az okkultizmus sötét titkait kutató mozgalomnak, a sátánizmus hálójának és forradalmi fenyegetésnek a fennálló rend ellen, legyen az demokrácia vagy totalitárius rendszer. A 18. és 19. században az európai uralkodók kitartóan üldözték a kőművességet attól tartva, hogy az forradalmakat szít. Amikor 1919–1920-ban Magyarországon a Horthy-kormány jutott hatalomra, megkezdődtek a kőművespáholyok elleni razziák, melyek során katonatisztek könyvtárakat, feljegyzéseket, irattárakat, kőműveskellékeket és műalkotásokat semmisítettek meg. A kőművesépületeket lefoglalták és kőművesellenes bemutatókat tartottak bennük. Egy 1920-as rendelet törvényen kívül helyezte a szabadkőművességet.

Mint korábban már említettük, Németországban Erich von Ludendorff ezredes, első világháborús hős, és felesége az 1920-as években kőművesellenes és zsidóellenes propagandaanyagot terjesztett. Ők írták *A szabadkőművesség eltörlése titkainak feltárása által* című értekezést és sok más, gyűlöletteli írást, amelyek Németország első világháborús vereségét mint „a zsidók és kőművesek merényletét" értelmezték. Később Hitler a *Mein Kampf*ban (Adolf Hitler önéletrajza, melyet a börtönben írt, miután, az 1920-as években letartóztatták a német demokratikus kormány megdöntésének kísérlete miatt) azt írja, hogy a kőművesség „megadta magát" a zsidóknak, és „kiváló eszköz" lett a kezükben céljaik eléréséhez. Véleménye szerint Németország első világháború utáni „nemzeti önfenntartó ösztönének általános pacifista megbénítása" a szabadkőművesség ténykedésével kezdődött.

1931-ben a náci párt tisztviselői „Irányadó és útmutató levelet" kaptak kézhez, melyben ez állt: „A parasztság természetes

ellenséges érzületét a zsidókkal és a zsidók talpnyalóival, a kőművesekkel szemben őrjöngéssé kell fokozni." Miután Hitler 1933-ban hatalomra került, legfőbb helyettese, Hermann Göring értesítette a Németországi Nagypáholy nagymesterét, hogy a náci Németországban „a szabadkőművességnek nincs helye". Akkoriban kilenc nagypáholy működött Németországban, tagságuk csaknem 80 000 embert számlált. A három legnagyobb a Három Glóbusz Nagypáholya, a Minden Német Kőművesek Nemzeti Nagypáholya és a Barátság Yorki Rítusú Királyi Nagypáholya volt. Vezetőiknek azt mondták, a náci kormánynak nem áll szándékában betiltani a páholy tevékenységét, de a kőműves rend nem használhatja tovább a szabadkőműves és páholy kifejezéseket, meg kell szakítaniuk minden nemzetközi kapcsolatukat, csak német származású tagjaik lehetnek, le kell mondaniuk a titoktartás iránti igényükről, és el kell hagyniuk szertartásaik minden olyan elemét, amely ószövetségi eredetű. Ezek után a Német Szabadkőművesek Egyesülete Nagy Frigyes Nemzeti Keresztény Rendjének nevezte magát.

Dr. Walter Darre, a német földművelésügyi miniszter egy nagygyűlésen kijelentette: a szabadkőművesek „a német parasztság ősellenségei", és „arra készülnek, hogy elszabotálják" a náci politika végrehajtását. Szászország kormánya rendeletet adott ki, melyben megtiltotta a kőműveseknek, hogy bármilyen köztisztviselői funkciót betöltsenek, így például nem lehettek tanárok sem. Ezenkívül felhívták a szakmabelieket, hogy figyeljék a „kormány kőművességgel kapcsolatos álláspontját". 1934-ben Göring mint porosz miniszterelnök feloszlatta a Poroszországban működő legrégebbi és legnagyobb befolyással rendelkező páholyokat (keresztény nagypáholyok, Három Glóbusz Nagypáholya, Minden Német Kőművesek Nagypáholya, Barátság Yorki Rítusú Nagypáholya). Indoklása szerint ezek „a nemzetközi szabadkőművességgel fenntartott kapcsolataikból eredően ellenségesek lehetnek az állammal szemben". A náci párt berlini törvényszéke kiadott egy határozatot, mely szerint kizárja tagságából azokat, akik éveken keresztül szabadkőművesek voltak, vagy akik elérték a rend magasabb fokozatait. A kőművespáholyokat támadások érték amiatt, hogy sok tanításuk és szertartásuk „szemita forrásból" származik. Berlinben a védelmi miniszter rendeletben tiltotta

meg, hogy a fegyveres erők tagjai kőművespáholyokhoz vagy hasonló szervezetekhez tartozzanak, és elrendelte, hogy akik mégis tagjai lennének ilyen társaságoknak, haladéktalanul függesszék fel tagságukat. A hadsereg tartalékos tisztjeit pedig nem hívták be a gyakorlatokra, ha kőművesek voltak.

Egy osztrák fiatalember, Adolf Eichmann őrmester rangban az 1934-es évben látszólag alantas munkát végzett az SD egyik hivatalában. Eichmann titkos feladata az volt, hogy névsort készítsen a vezető német kőművesekről. Miközben a szabadkőművesség „nemzetközi jellegével" foglalkozott, megismerte a zsidókérdést. Főnökével, Heydrichhel együtt dolgozták ki a „végső megoldást". 1935. augusztus 8-án a *Völkischer Beobachter* című lap hírül adta, hogy Németország összes kőművespáholyát feloszlatják. A szakmát hibáztatták többek között Ferenc Ferdinánd meggyilkolásáért is, amely miatt az első világháború kirobbant.

Hindenburg elnök ekkor kiadott dekrétuma felforgató tevékenységgel vádolta a páholyokat, a belügyminiszter pedig elrendelte azonnali betiltásukat és vagyonuk elkobzását. Az országos tanfelügyelő körutat tett az országban. Az általa szervezett gyűléseken elmondta, hogy a német hadsereg térképészeti osztályán dolgozó szabadkőművesek 1918-ban hazaárulást követtek el, mivel hadititkokat adtak át az angoloknak. 1936-ban a belügyminiszter rendeletet adott ki, amelynek értelmében azok, akik 1933 januárjában valamely páholy tagjai voltak, semmilyen állami tisztségre nem nevezhetők ki, és nem léptethetők elő. A rendelet azt is megtiltotta, hogy az érintettek tisztséget töltsenek be az SS-nél vagy a náci pártban. A náci propaganda a zsidó-kőműves világ-összeesküvésről beszélt. Joseph Goebbels propagandaminiszter kijelentette, hogy a demokráciákat szabadkőműves összeesküvők rohanják le.

1937 folyamán számos páholytagot koncentrációs táborokba küldtek. A Gestapo lefoglalta a névsorokat, Goebbels kőműves-ellenes bemutatókat szervezett Münchenben. Az SD és később a Birodalmi Biztonsági Szolgálat főhivatala is azt hirdette, hogy a szabadkőművesség nem pusztán a zsidókérdés része, hanem „politikai hatalommal rendelkező önálló ideológia", amely kézben tartja a sajtót, a közvéleményt, és háborúk, valamint forradalmak kirobbantásáért felelős.

Amikor a nácik 1938. március 12-én megszállták Ausztriát, a Gestapo elfoglalta a Bécsi Nagypáholy épületét, és semmit sem tett, amikor a tömeg behatolt a páholyba és bútorokat, szobrokat, festményeket, ezüstneműt és hivatalos iratokat hordott szét. Dr. Richard Schlesinger nagymestert letartóztatták. Kiszabadulása után nem sokkal belehalt a durva bánásmódba. Felosztása előtt Csehszlovákiában két nagypáholy működött. Miután a nácik 1939 márciusában bevonultak, 4000 kőművest tartóztattak le és hurcoltak táborokba. A tagságnak mindössze öt százaléka tudott elmenekülni Angliába, ahol megalapították a Száműzött Comenius Nagypáholyt.

Olaszországban 1923. február 23-án a Fasiszta Nagytanács dekrétumot adott ki, melyben kimondták, hogy a fasiszta szabadkőműveseknek választaniuk kell a szakma és a párt között. A nagyoriens erre azt válaszolta, hogy bármely párttag feladhatja kőművestagságát, ez ugyanis „összhangban áll a hazaszeretet parancsával, amelyet a páholyok képviselnek". Ezután igen sok kőműves ki is lépett a szervezetből. Mussolini 1924 augusztusában elrendelte, hogy a fasiszták adják ki azon kőművesek nevét, akik nem rokonszenveznek a rendszerrel. Bizottságokat állítottak fel, hogy adatokat gyűjtsenek a kőművesekről. Az országban számos vezető kőművest meggyilkoltak, Mussolini pedig 1925 januárjában feloszlatta az összes olasz páholyt. Egy 1925-ben adott rádióinterjúban Mussolini azt mondta: miközben Angliában, az USA-ban és Németországban a szakma jótékonykodó, emberbaráti feladatokat ellátó szervezet, Olaszországban inkább „politikai szerveződés". A diktátor szerint az olasz páholyok a Francia Nagyoriens kiszolgálói, a szabadkőművesek pedig a franciák és az angolok ügynökei, és ellenségei minden olasz katonai akciónak. Comizio Torrigianit, a Grande Oriente nagymesterét a Lipari-szigetekre száműzték, ahol nem sokkal később meghalt. Több száz vezető kőművest szintén száműztek. 1925 és 1927 között a fekete ingesek Milánóban és Firenzében sok ismert kőműves vezető otthonát feldúlták, és legalább 100 embert meggyilkoltak.

Spanyolországban két nagypáholy működött, a Nagyoriens, madridi székhellyel, és az Española (más néven Catalunya) Nagypáholy, Barcelonában. A Nagyorienst bezárták, a szabadkőművesek közül kormányellenes összeesküvés vádjával sokakat letartóztattak. 1935-ben a parlament elfogadott egy törvényt, melyben a fegyveres erők tagjainak megtiltották, hogy belépjenek a testvériségbe. Amikor 1936-ban kitört a spanyol polgárháború, a Nagyoriens Brüsszelbe helyezte át székhelyét. Októberben hat embert felakasztottak, mert szabadkőművesek voltak. A háború alatt Franco ezredes csapatai kőművestemplomokat romboltak le, tulajdonukat elkobozták, és sok kőművest kivégeztek. Córdobában mindenkit megöltek, akiről azt gyanították, hogy kőműves. Granadában páholytagokat arra kényszerítettek, hogy megássák saját sírjukat, majd belelőtték őket. Spanyolország-szerte, Marokkó és a Kanári-szigetek spanyol részében százával végezték ki vagy börtönözték be kőműveseket. Marokkóban minden kőművest lelőttek, akire rátaláltak, Cádizban megkínozták és lelőtték őket. Sevillában az újságban tették közzé a kőművesek névsorát, hogy hajtóvadászatot indíthassanak ellenük, és megölhessék őket. Malagában nyolcvan kőművest végeztek ki nyakszorító vassal. Franco 1938-ban elrendelte, hogy a Spanyolországban eltemetett kőművesek sírköveiről minden szabadkőművességgel kapcsolatos szimbólumot tüntessenek el. 1939-ben törvényen kívül helyezte a rendet, és a tagságot bűncselekménynek nyilvánította. Börtön várt arra, aki nem árulta el a kőművességet, és nem jelentette a rendőröknek azon kőművesek nevét, akikkel kapcsolatban állt.

Franciaországban 1935-ben megalakult a Szabadkőművesség elleni fellépés... csoportja, a fasisztákkal rokonszenvező tagjai a képviselőházból és a szenátusból kerültek ki. Kijelentették, hogy „eljött az idő, hogy leverjük a szabadkőműveseket. Élet-halál harc kezdődött ellenük, és a nemzeti erőknek fegyverszünet vagy haladék nélkül kell harcolniuk." Amikor 1940 júniusában Franciaország kapitulált Németország előtt, a Vichy-bábkormány feloszlatta a nagyorienst és a Francia Nagypáholyt, és lefoglalta, majd eladta a vagyonukat. Fő székhelyüket lezárták, és aki bemerészkedett, azt halállal büntették. Kőművesellenes múzeumokat hoztak létre, akárcsak más országokban. Az egyes kőművesek otthonait átkutatták, a hatalmi pozíciókból elmozdították őket, és gyakran üzleti vállalkozásukat és állásukat is elvesztették. Ugyanez ment végbe minden megszállt országban.

1942-ben Hitler maga nyilatkoztatta ki, hogy „a jelen háború kirobbantói a szabadkőművesek és a nemzetiszocializmus más,

velük szövetkezett ellenségei". A kőműveskönyvtárakat, -irattárakat és -páholyokat „tudományos kutatómunka" céljára lefoglalták. Az ezekből származó anyagok nagy részét múzeumokban állították ki. Az egyik ilyen kőművesellenes kiállítás azt hirdette: „A szabadkőművesség titokzatos sötétsége régóta nem sötétség többé. Ezek a »titkok« napvilágra kerültek, miután 1933-ban a páholyok cselszövéseinek vége szakadt. Ez a kiállítás igen nagy tanulságokkal szolgál az egész világnak, és különösen nekünk, németeknek, mert láthatjuk, hogy az egész szabadkőművességet az angolok hozták létre és terjesztették ki, akik ezáltal azt a végső céljukat igyekeztek elérni, hogy megteremtsék, majd megerősítsék a brit világuralmat."

1945-ben a *Newsweek* arról számolt be, hogy „az európai kőművességet az utóbbi húsz évben elszántabban üldözték, mint viharos történelme során eddig bármikor. Mussolini 1925-ben megfojtotta a rendet Olaszországban. Hitler, amikor hatalomra került, felszámolta a német páholyokat, később pedig a csehszlovák, lengyel, norvég, holland, belga és görög páholyokat is. Az európai kőművesek vagy meghaltak, vagy illegalitásba vonultak, vagy elmenekültek."

A nürnbergi háborús perek során Robert H. Jackson, a fővádló és az USA Legfelsőbb Bíróságának ügyésze kijelentette: „Általában nem tudják, hogy a legkorábbi és legádázabb üldözések egy része, amelyeket minden modern diktátor alkalmaz, a szabadkőművesek ellen irányul. [A] diktátorok átlátják, hogy a kőművesek valószínűleg nem fognak támogatni egy rendőrállamot, amely az egyén szabadságát keményen a markában tartja."

Miután a náci Németországot legyőzték, és Kelet-Európa a Szovjetunió ellenőrzése alá került, a kőműveseknek a szakma újjáéledésébe vetett reményei hamar füstbe mentek. Bár a Csehszlovákiai Nagypáholy eléggé megerősödött ahhoz, hogy újra működni kezdjen, a kommunista kormány, amely Beneš elnök, a kőműves cseh hazafi halála után vette át a hatalmat, elfojtotta a rendet. 1946-ban Magyarországon is eltörölték a szabadkőművesség megszüntetését előíró 1920-as rendeletet, és újra lehetővé tették a páholyok működését. 1950. június 13-án azonban a kommunista rendszer ismét feloszlatta a páholyokat mint „a népi demokrácia ellenségeinek, a kapitalista elemeknek és a

nyugati imperializmus szekértolóinak gyűjtőhelyét". A vasfüggöny mögött mindenütt ugyanilyen sors várt a szakmára.

A hidegháború időszakában ismét elterjedt az a nézet, hogy néhány, hatalommal rendelkező férfi összeesküdött a világuralom megszerzésére. A bizonytalanság és a félelem a történelem során mindvégig azt a gyanút oltotta az emberekbe, hogy időnként valahol összegyűlik néhány ember, akik befolyásolni tudják a jelen és a jövő eseményeit. A legkorábbi időkben ezek a törzs vénjei voltak, vagy éppen vallásos tisztelettel övezett személyek. A 18. században jöttek az illuminátusok, akik azt gondolták magukról, hogy természetfeletti értelmi képességekkel rendelkeznek, és ez feljogosítja őket arra, hogy megmondják másoknak, hogyan kell élniük.

Az ipari forradalom és ezzel a modern kapitalizmus megszületése után a szocializmus hívei úgy vélték, a néhány személy és család kezében koncentrálódó hatalom a bizonyíték arra, hogy ezek az emberek összeesküdtek a tömegek elnyomására. A 20. század első felében aztán a bolsevik és náci összeesküvések megmutatták, hogy néhány cselszövő valóban képes átvenni az irányítást egész országok fölött, hogy azután megpróbálja az egész világra kiterjeszteni ideológiáját.

A náci Németország veresége, Kelet-Európa szovjet megszállása és a hidegháború kitörése Amerikában is éreztette hatását. Nyomozások indultak, amelyek az amerikai kormányzatba és iparágakba (köztük a filmiparba) „beszivárgó kommunista felforgatók" ellen irányultak. Az akció méretei azt mutatták, az USA megszállottan keresi a „vörös összeesküvéseket". A hidegháború időszakában több olyan szervezet is alakult, amely a fenyegető „nemzetközi kommunizmust" kívánta feltartóztatni. Sok amerikai szerint ezek a csoportok jóval többet tettek annál, mint hogy megállították a kommunizmus terjedését. Úgy tekintettek rájuk, mint akik a világot akarják irányításuk alá vonni – gazdasági, politikai és társadalmi értelemben. Az összeesküvők között volt például a Külkapcsolatok Tanácsa (Council of Foreign Relations, alapítva 1921-ben), a Bilderberg-csoport (1954-ben alakult) vagy a Trilaterális Bizottság (1973-ben alapították).

Az eliteket érintő gyanúsítások azt is magukba foglalják, hogy a világuralomra törő személyek vagy kőművesek, vagy legalább-

is rokonszenveznek a kőművességgel. A legszilárdabb meggyőződések között említhetem azt, amely szerint a szakma hatalmas amerikai befolyását mutatja, hogy az USA nagypecsétjét, valamint Washington és a kormányzati épületek alaprajzát a kőművesek elvei szerint alakították ki. A témáról szóló egyik tanulmány megjegyzi, hogy a főváros alaprajza egy fordított háromszöget vagy piramist formáz (valóban piramis alakú). Emellett bizonyos helyek híres szabadkőművesekhez köthetők, mint például a Fehér Ház északi oldalán fekvő Lafayette márkiról elnevezett park. A Washington-emlékmű és a Pentagon is kőművesek alkotása, mivel mindkettő ötszög alaprajzú, ami ráadásul okkult szimbólum is.

Az egydolláros pénzjegy is tartalmaz kőművesszimbólumokat. A pénz hátoldalán levő nagypecsétben látható sasnak harminckét tolla van (a skót rítus fokainak száma). A sas emellett Szent János evangélista jelképe is, aki a szabadkőművesség védelmezője. A sas bal lába egy nyilat markol – ez utalás Dávid királyra, Salamon apjára. A jobb lábának karmai közt tartott olajágat Salamonnal kapcsolják össze. A sas feje fölött a tizenhárom csillag Jákobot és tizenkét fiát, egyben Izrael tizenkét törzsét jelképezi. A csillagok Dávid-csillagot formáznak, ez utalás arra, hogy Izrael fiai megmenekülnek elnyomójuktól, és dicsőséges szabadság lesz osztályrészük. A latin idézet (*E pluribus unum,* vagyis egy a sokból) a szabadkőműves testvériségre utal.

Azok, akik mindezen szimbólumok mögött a szabadkőművességet látják, azt is hozzáteszik még, hogy az egydollároson a legnagyobb kőművesjelkép maga George Washington. A pénz hátoldalán továbbá található egy befejezetlen piramis. Csúcsa helyén egy sugárzó háromszögben helyezkedik el a mindent látó szem, a világmindenség nagy építészének jelképe, aki mindent tud, és őrködik az Egyesült Államok fölött.

A piramis alatt látható mottó, a *Novus ordo seclorum* (a korszakok új rendje) egyesek szerint szinonim az új világrend kifejezéssel. Az ilyen típusú gondolkodásra jó példa a következő idézet: „Az új »világrend« azt jelenti, hogy megszűnik a nemzetállamok önállósága és függetlensége, és létrejön valamiféle világkormány. Ez az USA, az alkotmány és a jogok törvénye végét jelenti." Az új világrendről szóló elképzelések szerint az ENSZ és különböző

ügynökségei alakulnak majd át világkormánnyá. Ezzel együtt létrejön a világhadsereg, a világparlament, az egész világra kiterjedő hatáskörrel rendelkező bíróság. Bevezetik az egységes adózást, és számtalan ügynökség fogja irányítani életünk minden aspektusát (oktatás, táplálkozás, egészségügy, népesedés, bevándorlás, kommunikáció, szállítás, kereskedelem, mezőgazdaság, pénzügyek, környezeti kérdések stb.). Az új világrendről szóló elképzelések részleteikben és az egységesülés mértékét illetően különböznek ugyan, de az alapelveket és a lényeget tekintve mégis egyformák.

Egy történész szerint a Szabadság-szobor „tetőtől talpig szabadkőműves-szimbólum". Szabadkőművesek „eszelték ki", Frédéric-Auguste Bartholdi, egy francia szabadkőműves műve, és „szabadkőművesek avatták fel szabadkőműves szertartással". Bartoldi egyébként New York város megrendelésére készített egy Lafayette-szobrot is a *Függetlenségi nyilatkozat* aláírásának 100. évfordulója alkalmából.

Azok, akik úgy vélik, hogy a szabadkőművesség befolyásolja az amerikai történelmet, megemlítik például azt a tényt, hogy az elnökök harmada kőműves volt. Sorba véve őket:

George Washington. 1752. november 4-én avatták be a virginiai Fredericksburg páholyban. Az egyetlen kőműves, aki egyszerre volt főmester és elnök.

James Monroe (iratai elvesztek). 1775. november 9-én avatták be a hadsereg Szent János ezredének páholyában. Még 18 éves sem volt, de akkoriban nem mindenütt 21 évtől számították a nagykorúságot. Később tagja lett a virginiai 6. számú, Williamsburg páholynak.

Andrew Jackson (iratai elvesztek). Beavatásának dátuma ismeretlen. Valószínűleg 1800-ban már nashville-i 1. számú Szent Tamanny-páholy tagja volt. Tennessee államban az első páholyt 1789-ben szervezték, az Észak-karolinai Nagypáholy fennhatósága alatt. A páholy neve 1800. november 1-je után Harmónia páholy lett. Jackson felbukkan a hosszú nevű Észak-karolinai és

Tennessee-i Nagypáholyhoz visszatérő páholy tagsorában, 1805-ben. 1813. december 27-én a Tennessee-i Nagypáholy is megkapta saját alkotmányát. Jackson volt a nagypáholy hatodik nagymestere 1822. október 7-től 1824. október 4-ig.

James K. Polk. 1820. június 5-én avatták be a columbiai (Tenessee állam) 31. számú, Columbia páholyban. Polk részt vett a Smithsonian Intézet alapkőletételénél Washingtonban, 1847. május 1-jén.

James Buchanan. 1816. december 11-én avatták be a lancasteri (Pennsylvania állam) 43. számú páholyban. A páholy főmestere volt 1822–1823-ben, 1824-ben pedig Lancaster, Lebanon és York megyék kerületi nagymesterhelyettese lett.

Andrew Johnson (iratai elvesztek a polgárháború alatt). 1851. május 5-én avatták be a greenville-i (Tennessee) 119. számú Greenville páholyban.

James A. Garfield. 1861. november 19-én avatták be a columbusi (Ohio állam) 20. számú Magnólia páholyban. A polgárháború miatt csak 1864. november 22-én kapta meg a mesterfokozatot a columbusi 30. számú Columbus-páholyban. 1866. október 10-én a garettsville-i (Ohio) 246. számú Garettsville páholynak is tagja lett, és 1868–1869-ben ugyanitt volt káplán. 1869. május 4-én részt vett a washingtoni 23. számú Pentalpha páholy megalapításában. Többekkel együtt ő is kérvényezte a páholy számára az alapszabályt.

William McKinley. 1865. május 1-jén avatták be a winchesteri (Virginia állam) 21. számú Hiram páholyban. 1867-ben a cantoni (Ohio) 60. számú Canton páholynak is tagja lett. Ebből a páholyból távozott (pontosabban kidobták), mert ugyanebben a városban alapító tagja lett a 431. számú Sólyom páholynak. McKinley-t

1901. szeptember 14-én meggyilkolták, a 431. számú páholy ezután vette fel a William McKinley nevet.

Theodore Roosevelt. 1901. január 2-án avatták be az Oyster Bay-i (New York állam) 806. számú Matinecock-páholyban. Látogatást tett a pennsylvaniai kőművestemplomban, amikor Washington beavatásának 150. évfordulóját ünnepelték.

William Howard Taft. 1909. február 18-án avatták be. A cincinnati (Ohio állam) 356. számú Kilwinning páholy tagja lett, de szavazás nélkül, ugyanis Charles S. Hoskinson nagymester egy személyben döntött felvételéről. Apja és két testvére is ennek a páholynak volt a tagja. Taft többek között a következőket mondta testvéreinek a beavatás után: „Örülök, hogy itt lehetek, örülök, hogy kőműves lehetek. Kellemes borzongással tölt el, hogy mindenkin felismerem, hogy Isten gyermeke, és a másik testvére." 1912. március 12-én meglátogatta a Pennsylvaniai Nagypáholyt, ahol különleges összejövetelt tartottak.

Warren G. Harding. 1901. június 28-án avatták be a marioni (Ohio állam) 70. számú Marion-páholyban. Személyes ellentétek miatt 1920-ig (elnökjelöltségének évéig) nem emelkedett magasabb rangra. Harding barátai ekkor rábeszélték a későbbi elnök ellenfeleit, hogy ne akadályozzák előléptetését, így 19 évvel beavatása után, 1920. augusztus 27-én megkapta a mesterfokozatot. Az elnöki esküt saját kérésére ugyanarra a Bibliára tette le, amelyet Washington is használt. Ez a New York-i 1. számú, Szent János-páholy oltárán levő Biblia.

Franklin D. Roosevelt. 1911. október 11-én avatták be a New York-i 8. számú Holland páholyban. Részt vett egyik fiának beavatásán. Elliott Rooseveltet (1910–1990) 1933. február 17-én vették fel a New York-i 519. számú

Építész páholyba. Viszont nem volt ott az ünnepségen, amikor másik két fia, James (1907–1991) és Franklin Junior (1914–1988) lett az Építész páholy tagja 1935. november 7-én.

Harry S. Truman. 1909. február 9-én a beltoni (Missouri állam) 450. számú Belton páholyban avatták be. 1911-ben sokan kiváltak a páholyból, és megalapították a 618. számú Grandview páholyt, amelynek Truman volt az első főmestere. A Missouri Nagypáholy 1940. szeptember 24–25-én tartott gyűlésén földcsuszamlászszerű győzelemmel lett a nagypáholy nagymestere. Ezt a pozíciót 1941. október 1-jéig töltötte be. 1945-ben a Déli Illetékességű Legfelsőbb Tanács tiszteletbeli taggá és egyben 33 fokú felséges nagy főfelügyelővé nevezte ki. Ekkoriban ő volt társadalmi osztálya képviselője a tanácsban. A DeMolay-rend nemzetközi főtanácsa is tiszteletbeli taggá választotta. 1959. május 14-én, beavatása 50. évfordulóján kitüntetést kapott, egyetlenként az USA elnökei közül.

Gerald R. Ford. Féltestvéreivel, Thomasszal, Jamesszel és Richarddal együtt avatták be 1949. szeptember 30-án a Grand Rapids-i (Michigan állam) 465. számú Malta páholyban. A legény- és a mesterfokozatot 1951. április 20-án, illetve május 18-án kapta meg a washingtoni 3. számú Columbia páholyban, amely a Malta nevében járt el. 1962-ben a Philadelphiai Zeneakadémián a Déli Illetékességű Legfelsőbb Tanács felséges nagy főfelügyelővé és tiszteletbeli taggá nevezte ki. Trumanhoz hasonlóan ő is társadalmi osztálya képviseletét látta el a tanácsban. 1975-ben a floridai Orlandóban a DeMolay-rend főtanácsa egyhangúan választotta aktív taggá és tiszteletbeli főmesterré. Utóbbi pozíciót 1977 januárjáig töltötte be, ezután a kansasi Topekában Thomas C. Raum nagymestertől (DeMolay rend) megkapta a gallért és az ékkövet, mely a leköszönő tiszteletbeli főmestereknek jár.

Lyndon B. Johnson. Johnsonról csak bizonyos megszorítással jelenthetjük ki, hogy kőműves volt. 1937. október 30-án avatták be Johnson Cityben (Texas állam) az 561. számú Johson City páholyban. Ezek után azonban sem a legény-, sem a mesterfokozatot nem szerezte meg. Emiatt megoszlanak a vélemények, hogy szabadkőművesnek tekinthető-e, vagy sem.

Ronald Reagan. Az elnököt Becsületoklevéllel tüntették ki. Az okirat szövege szerint Reagan egész életével bizonyította, hogy „hisz a testvéri szeretetben, a megbocsátásban és az igazságban". A köz érdekében tett szolgálatai pedig „az önmérséklet, bátorság, előrelátás és igazság erényeit kiterjesztették az egész emberiség számára". Az oklevél felhívta a figyelmet arra is, hogy Reagan „az egész világra kívánta kiterjeszteni a jóindulat és a másik megértésének gyakorlatát". A Washingtonban működő nagypáholy sajtóközleménye szerint a skót rítus két főparancsnoka együtt nyújtott át az elnöknek egy elismerő okiratot, emellett kapott egy shriner-oklevelet is. A *New Age Magazine* és a *Northern Light Magazine* beszámolója szerint a skót rítus vezetői által átadott oklevél az elnököt tiszteletbeli skót rítusú szabadkőművessé fogadta. A shrinerek „uralkodója" pedig a birodalmi tanács tiszteletbeli tagjává nevezte ki. 1988. február 22-én egy levélben az elnök dicsérőleg szólt a „hatalmas jótékony munkáról, amelyet a kőművesek, nemzetünk egyik legrégebbi testvériségének tagjai végeznek". Köszönetet mondott továbbá a skót rítusnak, amiért tagjukká fogadták, és azt írta, „megtiszteltetésnek tartja, hogy csatlakozhatott tizenhat korábbi elnökhöz, akik kapcsolatban voltak a szabadkőművességgel".

Az USA kőműves alelnökei:

6. Daniel Decius Tompkins, 1817–1825
14. John Cabell Breckinridge, 1857–1861
16. Andrew Johnson, 1865 (az USA 17. elnöke)

24. Garett Augustus Hobart, 1897–1899
26. Charles Warren Fairbanks, 1905–1909
28. Thomas Riley Marshall, 1913–1921
33. Henry A. Wallace, 1941–1945
34. Harry S. Truman, 1945 (az USA 33. elnöke)
40. Gerald R. Ford, 1973–1974 (az USA 38. elnöke)

Az USA kőműves államtitkárai:

John Marshall, 1800–1801
James Monroe, 1811–1817
Edward Livingston, 1831–1833
Louis McLane, 1833–1834
James Buchanan, 1845–1849
Louis Cass, 1857–1860
William H. Seward, 1861–1869
Philander C. Knox, 1909–1913
William C. Bryan, 1913–1915
Bainbridge Colby, 1920–1921
Frank B. Kellogg, 1925–1929
James F. Byrnes, 1945–1947
George C. Marshall, 1947–1949
Christian A. Herter, 1959–1961

Az USA Legfelsőbb Bíróságának kőműves elnökei:

John Jay 1789–1795
Olliver Ellsworth, 1796–1800
John Marshall, 1801–1835
William Howard Taft, 1921–1930
Frederick M. Vinson, 1946–1953
Earl Warren, 1953–1969

Az USA Legfelsőbb Bíróságának kőműves tagjai:

William Cushing 1790–1810
John Blair Jr. 1790–1795
William Patterson 1793–1803

Thomas Todd 1807–1826
Joseph Story 1812–1845
Robert Trimble 1826–1828
John McLean 1830–1861
Henry Baldwin 1830–1844
John Catron 1837–1865
Samuel Nelson 1845–1872
Noah H. Swayne 1862–1881
David Davis 1862–1877
Stephen J. Field 1863–1897
John Marshall Harlan 1877–1911
William Burnham Woods 1881–1887
Stanley Matthews 1881–1889
Samuel Blatchford 1882–1892
William Henry Moody 1906–1910
Willis Vandevanter 1911–1937
Joseph Rucker Lamar 1911–1916
John H. Clark 1916–1922
Hugo L. Black 1937–1971
Stanley F. Reed 1938–1957
William O. Douglas 1939–1975
James F. Byrnes 1941–1942
Robert H. Jackson 1941–1954
Wiley B. Rutledge 1943–1949
Harold H. Burton 1945–1958
Thomas C. Clark 1949–1967
Sherman Minton 1949–1956
Potter Stewart 1958–1981
Thurgood Marshall 1967–1991

A szabadkőműves-befolyás bizonyítékaként szokták továbbá felhozni azt is, hogy a kongresszus számos tagja szabadkőműves volt, illetve ma is sok kőműves ül a képviselők között.

Az USA tábornokai közül is többen tagjai voltak a szakmának:

John J. Pershing
Charles Pelot Summerall

Douglas MacArthur
Omar N. Bradley
Malin Craig
Henry Harley „Hap" Arnold
Ernest J. King

Az FBI egyik igazgatója, J. Edgar Hoover 1920. november 9-én kapta meg a mesterfokozatot a washingtoni 1. számú Szövetség páholyban. Még nem töltötte be a 26 életévét. 52 évig volt a testvériség tagja, ezalatt számtalan érmet, díjat és kitüntetést kapott. 1955-ben tiszteletbeli 33. fokozatú általános felügyelő címet adományoztak neki, 1965-ben pedig megkapta a Skót Rítus legmagasabb elismerését, a Becsület Nagykeresztjét.

A Texas állam kormányzatában jelen levő kőművesbefolyásra mi sem jobb bizonyíték, mint hogy minden elnöke és alelnöke szakmabeli volt. A kormányt háromszor választották újra a független Texasban. A négy adminisztráció alatt a végrehajtói hatalomban dolgozó személyek közt a kőművesek mindig legalább 85 százalékban voltak jelen. Az utolsó kormánynak, amely bevitte Texast az unióba, minden tagja kőműves volt.

A mormon egyház alapításával kapcsolatban is szokták emlegetni a szabadkőművesség befolyását. Bill McKeever úgy véli, az utolsó napok szentjeinek egyháza hiába állítja alapokiratában (*Tan és szövetségek* 124,41), hogy a felekezet szertartásai „már a világ teremtése előtt megvoltak". A ceremónia ugyanis „gyanúsan hasonlít a szabadkőművesekéhez. A mormon egyházban használt jelek, fogások, esküszövegek és jelképek olyan hasonlóságot mutatnak, hogy nehéz elhessegetni a feltételezést", miszerint Joseph Smith mindezt a kőművességtől „vette kölcsön". Annál is inkább, mert 1842. március 15-én őt is beavatták.

Reed C. Durham szerint Smith ugródeszkának használta a kőművesszertartásokat. A történész azt írja: „Nincs kétségem afelől, hogy a mormon szertartás, amelyet felruházás néven ismerünk, közvetlenül a szabadkőművességből alakult ki. Joseph Smith először alig egy hónappal beavatása után mutatta be az általa kitalált szertartást, méghozzá mormon kőműveseknek."

A Salt Lake Cityben található mormon templomon sok kőművesdíszítés látható. Ide tartozik például a mindent látó szem,

a kifordított ötágú csillag (a Kelet csillaga) és a tapsoló vagy öszszekapaszkodó kezek. Ezen jelképek a kőművességhez tartoztak jóval azelőtt, hogy Smith egyházában megjelentek. A mormon papság öltözete, a „szent papi ruházat" motívumai is hasonlítanak a körzőre, derékszögre és mérőrúdra.

A mormon vezetők közt igen sok kőműves volt. Joseph Smith apja, testvérei (Hyrum és William), Brigham Young (az egyház vezetője Smith után), John Taylor (harmadik vezető), Wilford Woodruff (negyedik vezető), Sidney Rigdon (ötödik vezető), John C. Bennett (az első vezető asszisztense), Willard Richards (Young alkancellárja), Newell K. Whitney (elnök-püspök) Heber C. Kimball (Young kancellárja), Orson és Parley B. Pratt, Orson Hyde, Lyman Johnson (apostolok), Orrin Porter Rockwell (Smith testőre), William Law (Smith alkancellárja), William Clayton (Smith titkára).

A szabadkőművességet övező gyanúra igen szép példát olvashatunk Ivan Frazer és Mark Beeston *The Brotherhood and the Manipulation of Society* (A testvériség és a társadalom manipulálása) című könyvében. Eszerint: „az Elit, céljai elérése érdekében, a szabadkőművesség hálózatát használja támogatók toborzására [...a kőművesség] a templomos lovagok harcos-keresztény rendjének legutóbbi újjáéledése. A templomosok a keresztes hadjáratok során döbbenetes vagyonra és ezoterikus tudásra tettek szert. A 11–13. századi hadjáratok során »igaz« keresztényeket küldtek a Szentföldre, akik ott szabadon mészárolhatták le a zsidókat és muzulmánokat."

Az írók szerint a tagok elsöprő többsége a 33-ból csupán az első három fokozat egyikét éri el. Bár fogalmuk sincs a rejtett célokról, felesküsznek a „mindenek felett álló társaságra". A legtöbb jelölt azért hajlandó erre, mert „a hatalom, gazdagság és tudás csábításának nehéz ellenállni. Emellett célzások történnek arra is, hogy bűnhődnie kell annak, aki titkainak leleplezésével elárulja a társaságot". Valamint „lehetetlenség feljebb emelkedni a szabadkőműves-ranglétrán anélkül, hogy valaki a magasabb fokokról segítő kezet nyújtana".

Csupán „a testvériség piramisának csúcsán" levő „kiválasztott kevesek ismerik a szervezet valódi céljait. Ők az *Illuminati* (a latin szó jelentése megvilágosodott)." Ezek a mindenható tagok „az egész világon elfoglalják a rendőrség és a katonaság csúcs-

pozícióit. A társadalom minden rétegében megtalálhatók, de a legmagasabb szinteket (mind társadalmi, mind pénzügyi értelemben véve) ők uralják." A szabadkőművesség a „luciferi gondolat legjelentősebb e világi terjesztője". Az elitet a szabadkőművesség mellett a vele szövetségben álló Francia Nagyoriens, valamint a Máltai Lovagrend és a templomos lovagok adják. A testvériség uralkodik a „törvényeken, a hadseregen, az olajtársaságokon, a gyógyszergyárakon, és mindenen, ami csak a status quo fenntartását szolgálja".

A szabadkőművességről szóló másik nézet szerint a szakma szövetséget kötött a New Age támogatóival, hogy „az arctalanságért küzdjön, így terjesztve el a monista panteizmust". Az új világrend eszerint egy szabadkőműves-, illetve New Age-elképzelés, miszerint az ember egyben isten, aki alakítani tudja magát. Önmaga megformálásának folyamatában pedig fel kell ismernie az eredendő bűnt – Évával ellentétben –, azt, hogy „olyanok lehetünk, mint az Isten". Egyesek szerint a szabadkőművesség felélesztette az ősi egyiptomi misztériumokat, és céljuk, hogy ezeknek vezető szerepet biztosítsanak az új világrendben. Ezt a nézetet W. L. Wilmshurst 1927-ben kiadott *The Meaning of Masonry* (A kőművesség lényege) című könyvének egyik passzusával bizonyítják:

> „A Vízöntő újabb korszakában sok személy és csoport próbálja meg különböző úton-módon felújítani a régi misztériumokat. Az ezzel foglalatoskodók egyre nagyobb része kezdi felismerni, hogy céljukat legkönnyebben a szabadkőművesség segítségével érhetik el. [...] A szabadkőműves a karrierjét] átlagos emberként kezdi, majd, a tanításokat megismerve, újjászületett személyként fejezi be. [...] Az ember felemelése emberfelettivé – ez minden ősi misztérium célja. A modern szabadkőművesség sem arra törekszik, hogy szociális és jótéteményi szolgálatokat tegyen (persze ezekre is nagy figyelmet fordít), hanem azoknak a lelki fejlődését kívánja támogatni, akik saját természetüket akarják fejleszteni, és Istenhez minél hasonlóbbá tenni."

1991-ben Pat Robertson televíziós hittérítő könyvet adott ki *The New World Order* (Az új világrend) címmel. A szerző kapcsolatot

vél felfedezni az új világrend és a szabadkőművesség között. A könyvben nem ritkák az olyan kifejezések, mint „kőműveshatalom", „sötét oldal", „nemzetközi összeesküvés", „okkult", „gazdagság", „titkos társaság" és „világhatalom". Más keresztény vezetők Robertsonnal egy időben szintén támadták a kőművességet, amiért a hívő embereket letéríti az Istenhez vezető útról, illetve semmilyen felekezet vallási nézeteivel sem lehet összeegyeztetni tanításaikat.

A kőművesek tagadják, hogy bármiféle új világrendet célzó összeesküvést szőnének, és azt mondják, a náci, fasiszta és mindenféle egyéb üldöztetések túlélői egyetlen örökséget hagytak rájuk: „A jóakaratú embereknek mindent meg kell tenniük, hogy megszűnjön a türelmetlenség a kőművesekkel vagy bármilyen más testvériséggel, fajjal vagy vallással szemben."

Miközben a szabadkőművességet azzal gyanúsítják, hogy hatalmas titkos társaságként rosszindulatú terveket szövöget, és célja, hogy az egész világon megszerezze a politikai és gazdasági hatalmat, a szakmának valójában igen bizonytalan a jövője.

20.

A szabadkőművesség jövője

A VILÁGON KÖRÜLBELÜL 5,9 millió szabadkőműves él, nagy részük (4 millióan) az Egyesült Államokban, a maradék is többségében angol nyelvterületen. Az angol kőművességre vonatkozó statisztikák kissé megbízhatatlanok, hiszen ugyanaz a személy több páholyhoz is tartozhat. Az egész világra kiterjedő becslések Angliában és Walesben 550 000-re teszik a kőművesek számát; Skóciában ez a szám 400 000; Írországban 47 000; Kanadában és az Egyesült Államokban 4,1 millió; Európában 80 000; Ausztráliában és Óceániában 375 000; Közép- és Dél-Amerikában 50 000; a Fülöp-szigeteken 10 000; egyéb területeken (Indiában, Japánban, Tajvanon, Afrikában és Izraelben) pedig 288 000.

Az 1960-as évek közepe óta az USA-ban a kőművesek száma egyre csökken. Ezt részben annak a jelenségnek tulajdonítják, hogy a társadalom egyre világiasabbá és anyagiasabbá válik. Benne pedig az „MTV-generáció" fiataljai plázák, mozik és rockkoncertek látogatásával építik szociális kapcsolataikat ahelyett, hogy az apáik és nagyapáik által vonzónak tartott csoportokhoz csatlakoznának. Úgy gondolják, ezen szervezetek szertartásainak és rítusainak semmi közük nincs az ő életükhöz. John J. Robinson történész, a *Born in Blood: The Lost Secrets of Freemasonry* (Vérben született – A szabadkőművesség elveszett titkai) című könyv szerzője „az utánpótlás lemorzsolódásának" okát „a társadalom elanyagiasodásának és egyre engedékenyebbé válásának" tulajdonítja, ahol „az erkölcsösség, büszkeség és becsület elavult fogalmaknak tűnnek".

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kőművesek beletörődnének a rend végleges kihalásába. David F. Coady a *Freemasonry and Its Future* (A szabadkőművesség és jövője) című művében kijelenti, hogy bár „a vészmadarak készek temetni a szakmát", a szabadkőművesség jövője „nemzetünk ifjúságának kezében van". Ha ezek az írók, folytatja, „ott tudnák hagyni elefántcsonttornyukat, és le tudnának ereszkedni a dolgozó emberek közé, akik a ma fiataljait csiszolgatják, hogy azok a jövő kőművesei lehessenek, akkor ők is látnák a fényt az alagút végén".

Allan D. Wakeham 1989-ben Ausztráliában az Észak-queenslandi Körzeti Nagypáholynak tartott beszédében figyelmeztetett: „Ha mi magunk sem látunk szervezetünkben olyan közösségi célt, amely nagyobb jelentőségű, mint a mi belső célkitűzéseink, akkor sosem vonzunk majd olyan embereket a sorainkba, amilyenekre szükségünk van, és a külvilágot sem leszünk képesek meggyőzni, hogy olyan szervezet a miénk, amely jótékony hatást gyakorol a tágabb értelemben vett közösség ügyeire."

Masonry in the Modern World (Kőművesség a modern világban) című beszédében J. O. Rymer tiszteletes, az új-zélandi Auckland esperese ezt mondta:

> „Abból, hogy a világunk modern, még nem következik, hogy ez a legjobb, amit csak el lehet képzelni. Az én elmém számára semmiképpen sem az. Mindazonáltal fel kell ismernünk, hogy semmi sem állandó. A változás világában élünk. Ha az élet minden téren változna, minden generációval ismételgetnénk a hibáinkat. Vannak értékek, amelyek állandóak maradnak, akármilyen változás megy is végbe a társadalomban. Ezeket az értékeket kell megőriznünk, akár az egyházhoz tartozunk, akár egy civil hatósághoz, akár a szabadkőművesekhez. A kőművesség feladata, hogy felfedezze saját önértelmezésében, mi az, amit sosem adhatunk fel. Az istenbe vetett hit minden civilizáció számára szükségszerű a fennmaradáshoz. A közösség által elfogadott magas erkölcsi normákra is szükség van, ha embereknek együtt kell élniük. Az egyes személyek értékének tiszteletben tartása elengedhetetlen, ha az egyes emberek élni akarnak lehetőségeikkel. Az ezen hit és értékek iránti elkötelezettség az, amihez a szabadkőművességnek mindig ragaszkodnia kell. A kőművességnek szilárd

alapot nyújtanak változatlan elvei, remek gyakorlóterepe az erkölcsi érzékenységnek; eredményességének és jövőjének azonban határt szab, ha kutató tekintetét kizárólag önmagára irányítja, és elhanyagolja a szélesebb társadalom tanulmányozását, amely a páholytermen kívül létezik."

Gary A. Henningsen, a Kőművesek New York Állambeli Nagypáholyának nagymestere és főtitkára a következőket mondta *A Look Ahead... No Secret to Masons, Ours Is a Fraternity That Encourages the Human Imagination and Will Continue to Do So Even into This New Century and Millennium* (Pillantás előre... Nem titok a kőművesek előtt, hogy testvériségünk bátorítja az emberi képzelőerőt, és továbbra is ezt teszi majd ebben az új században és a millennium alkalmával is) című beszédében:

> „Az emberi képzelőerőnek mindig is tág tere nyílt a szabadkőművességben. Művészeket, költőket, hadvezéreket, feltalálókat, iparosokat, felfedezőket, úttörőket, politikai vezetőket, mágnásokat és egyszerű, hétköznapi családfőket vonzottunk testvériségünkbe, akiket a szeretett szakmánkhoz fűződő kapcsolat és a szeretet iránta jobb emberekké tett. Így történt ez már a kezdetek óta. És így igaz, akár az Egyesült Angol Nagypáholy megalakulását, akár az Illuminatit, akár a keresztes lovagok idejét, akár a druidákat és/vagy egyiptomiakat tekintjük a kezdeteknek.
>
> Bárhol és bármikor hirdette is valaki Istenbe, lelkének halhatatlanságába és szívbéli kötelességébe vetett hitét, mely arra kötelezi, hogy segítse és szolgálja embertársait, ez a körülmény mindig az emberi képzelőerő kibontakozását ösztönözte. Ezek az emberek akár valódi, teljes jogú kőművesek tagkártyával, akár még csak elindultak az ehhez vezető úton, a kezdődő 21. század bizonytalanságai felé tartva hálásak lehetünk értük is és sok minden másért. Bámulatos múltunk van, amelyre támaszkodhatunk, és amelyet igyekezzünk túlszárnyalni. Kőműves tetteink következményei, először a történelem során, nemcsak saját közvetlen környezetünkre lehetnek hatással, hanem egész bolygónkra. Még sosem jutottunk ilyen messzire, komolyan el kell gondolkodnunk ezen."

Henningsen a szabadkőműveseket „18 millió jelzőtűznek" nevezi, és 6 millió embert látott, akik

> „hisznek Istenben (valamilyen néven), hisznek lelkük halhatatlanságában, és a szívbéli kötelességben, hogy úgy szolgáljuk embertársainkat, ahogy mi is szeretnénk, hogy szolgáljanak bennünket. Milyen csodálatos lehetőséget kaptunk, hogy felelős sáfárai legyünk emberi alkotóerőnknek a földön, egyben megakadályozzuk, hogy mások hihetetlen pusztítást vigyenek végbe földi otthonunkon. Mióta beléptünk a kőművességbe, soha nem éreztük még a határtalan lehetőségeket ilyen elérhetőnek, egyénileg mint kőművesek és csoportosan mint testvériség számára."

Ralph Head, a *California Freemason* szerkesztője észrevételezi, hogy a kaliforniai kőművespáholyok tagsága az 1960-as évek óta kevesebb, mint a felére csökkent; egyesek azt jósolják, 2030-ban az utolsó páholy is megszűnik; és „tény, hogy visszaesett a nemes szakmánkhoz csatlakozni kívánók száma", majd így folytatja:

> „A társadalmunkban végbement változások ellenére is azt mondhatjuk, a szabadkőművesség erkölcseire, gyakorlatára és elveire ma ugyanolyan szükség van, mint ötven évvel ezelőtt. Vajon megválaszolhatjuk-e azt a kérdést, miért csökken a taglétszám? A választ szinte keresni sem kell, olyan egyértelmű. A kőművesség sohasem csalogatta a tagjait, nem azért, mert elitista társaság, hanem mert alapelvei szerint mindenkinek saját akaratából és elhatározásából kell bekopogtatnia ajtaján. Ez a doktrína megfelelő volt, és olyan bajtársi közösséget hozott létre, amelynek tagjai magas erkölcsi normákat követnek, megtartják az Aranyszabály rendelkezéseit, és segítik egymást."

Paul M. Bessel, a washingtoni 93-as számú La France páholyban 2000. szeptember 8-án tartott beszédében a következőket mondta:

> „A szabadkőművesség lehetne – és ezelőtt is lehetett volna – az egyetlen szervezet a világon, amely mindig, minden

módon az elfogadást és az őszinteséget tanította. Mi lehetnénk a vezetői azoknak, akik a fajok közötti harmóniát, a vallások közötti békét, a férfi és nő közötti együttműködést, a különböző meggyőződésű emberek közötti szívélyességet és a különböző módon élni kívánók közötti barátságot akarják megteremteni. Többek lehetnénk, mint az ENSZ, az Amnesty International és az ökumenikus szervezetek együttvéve, mert mi lehetnénk azok, akik mindig, minden körülmények között hirdetjük a mindenkire kiterjedő toleranciát. Ez egyedülálló szerepe lehetne a szabadkőművességnek."

Az amerikai szabadkőművesség megjelent az interneten is. Sok nagypáholynak van saját honlapja, amely tevékenységükről tájékoztat, és a tagfelvétellel kapcsolatos információkat közöl. Vannak online magazinok is *(Grand Lodge E-Zines), például a California Freemason Online, Connecticut Square & Compasses, The Florida Mason, Illinois Freemasonry, Lousiana Freemason Magazine, Michigan – From Point to Pointe, New Jersey Freemason, New York – Empire State Mason Online, North Carolina Mason, Ohio – The Beacon, Pennsylvania Freemason, Texas Mason*. Számos oldal foglalkozik a kőműveszenével is.

A jövőre gondolva az amerikai szabadkőművesség kőműveskönyvtárakban, -könyvklubokban és -könyvkiadókon keresztül is hirdeti magát. Egy 1932-ben alapított, szabadkőműves írókból álló csoport, a Kék Szerzetesek Társasága az egyik legrégebbi a szakmán belül működő testületek közül. A történész Wallace McLeod szerint a testület nevében szereplő *friar* szó a francia *testvér* szóval hozható kapcsolatba. Szabályaik szerint minden évben egy-egy új szerzetest kell felvenniük. A megüresedett pozíciók betöltésére több tagot is felvehetnek, de csak ha a taglétszám húsz alatt marad. A szerzetesek évente egyszer találkoznak, kivéve 1945-öt. A gyűlés minden testvér előtt nyitva áll. A konzisztóriumot Washingtonban tartják minden év februárjában, az Egyesült Kőműves Fokok által szervezett szabadkőműves hétvégén. Az éves tanácskozáson nevezik meg az újonnan felvett szerzetest, akinek be kell mutatnia kutatási eredményeit. Régebben ezeket a dolgozatokat az Egyesült Kőműves Fokok iratai között nyomtatták ki, manapság a *Philalethes* című folyóiratban jelennek meg.

A kék szerzetesek elnöke a főapát, aki ha akarja, élethosszig megtarthatja ezt a pozíciót. Ő jelöli ki a főtitkárt és a maga helyettesét, aki az utóda lesz. A főapát egyedül dönt az elé terjesztett szerzetesek felvételéről.

Jasper Ridley *The Freemasons: A History of the World's Most Powerful Society* (Szabadkőművesség – A világ leghatalmasabb társaságának története) című könyvében foglalkozik a szabadkőművesség létszámának csökkenésével, és felteszi a kérdést, vajon újjáéledhet-e a 19. század közepének kőművesellenessége. Könyvében egy helyütt így ír:

„[Az amerikai kőművesség] mélyen gyökerezik az amerikai életformában, óriási hatása van az állampolgárokra, így szükségtelen amiatt aggódnia, hogy a teljes lakosságnak kisebb százalékát teszik ki tagjai, mint hetven évvel ezelőtt, vagy hogy kevesebb kőműves elnök van, mint a 20. század első felében. [...] Az USA-ban sokkal biztosabb pozíciói vannak, mint bármely más országban. [...] Nehéz elképzelni, hogy az Egyesült Államok akármelyik szövetségi vagy állami hatósága elrendelné [ahogy Nagy-Britanniában vagy Franciaországban történt], hogy mindenkinek nyilatkoznia kell arról, szabadkőműves-e vagy sem. És nem azért nem hoznak ilyen rendeletet, mert azt a bíróságok a kőművesek alkotmányos jogainak megsértéseként megsemmisítenék, hanem mert Amerikában a szabadkőművesek általános tiszteletnek örvendenek, nem gyűlölet vagy félelem veszi őket körül."

Pat Robertson és még jó néhány fundamentalista keresztény vezető állandóan farkast kiált, de a szabadkőművességről az USA-ban inkább úgy vélekednek, hogy nem jelent nagyobb fenyegetést, mint bármely más csoport, amely követelményeket támaszt a tagjelöltekkel szemben, legyen az akár privát golfklub, akár egy „titkos" szertartásokkal rendelkező testvériség. Mindazon állítások ellenére, amelyek szerint a szabadkőművesség egy új világrend felállítását célzó összeesküvést szervez, a legtöbb amerikai úgy véli, a kőművesek csak egyfajta „van egy titkom" játékot játszanak, melyet korábbi kőművesek számos könyvben és cikkben felfedtek, valamint dokumentumfilmek is vizsgáltak.

Ennek eredményeként a világ legrégebbi titkos testvériségét már nem burkolja be az a homály, amely századokon át baljóslatú jelleget kölcsönzött neki. Inkább jó szándékú, idősebb, többnyire fehér férfiak kísérlete arra, hogy megértsék az élet értelmét – W. L. Wilmshurst szavaival élve – „egy filozófiai és vallásos rendszer segítségével, amely drámai szertartásokban nyilvánul meg".

Ha megkérdezünk egy kőművest, hogy egyetért-e ezzel, valószínűleg azt válaszolja: „Ámen, így legyen."

Szabadkőműves-énekek

Vén Killy fiai

(DALLAM – „SHAWNBOY")

Ti mind, a vén Killy fiai, kiket begyűjtött Willy,
Nemes küldetéstek követni,
Fukar öreganyátok nem orrolhat reátok
Hogy lát e tisztes helyen ülni.
Kevés, amit kérek, csak annyit remélek,
És ezt itt illendő becsülni:
Múzsám megsegített, ő adott ihletet
Munkátokhoz sikert kívánni.

Erőtök szab gátot, fékez szélt s hullámot,
S minden elem rács mögé kerül;
Dolgozzon acéllal, jó szándékú céllal,
S munkája renddé merevül!

E biztos erődbe önfejű nem tör be,
Ott minden irigység elül;
Titok légyen zára, misztikus határa,
És testvéri szeretet belül!

(Latzkó Tóth Péter fordítása)

A Kőmíves Kötény

Sok nyakék létezik és mennyi, mennyi csat,
Láncok, nyakkendők fénye;
Király és Herceg viselje csak,
Enyém a Mester Kötényе!
Áhított Kőmíves Kötény,
Megbecsült Kézmíves Kötény,
Otthon légy, vagy éppen távol,

Bármit barkácsolsz, fémből, fából:
Szerencse-kapuja tárva mától,
Ha rád simul a Kötény!
Mert vagyon, becsvágy, gőg s erő,
Porladó kő, bár látszatra kemény;

Testvériség irányíthatna órát
Hasonló minden becses Kőmíves!
Minden Szabad Elfogadott Kőmíves!
Minden Régi Felavatott Kőmíves,
Nos, Testvérek, hangozzék fel a dal,
Baráti soraitokon, mind diadal!
Asszonyitok fújják, gyermekitek után,
Ódon jelvény, a Kötények zsinórján,
Mit Kőmíves Mester hord önönmagán.

(Latzkó Tóth Péter fordítása)

Köszöntő dal

(Robert Burns)

Testvérek Keletről és Nyugatról,
köszöntő dalunk nektek szól!
Fényes fogadtatás vár itt rátok,
ti őszinte és igaz barátok.

Kórus:
Becsületes társak nyújtanak kezet
mint hűséges szabadkőművesek,
hogy e meleg és nyílt szívek körében
mindenki lelke örömmel elteljen.

Tisztelgünk az előtt, ki derék,
nem firtatjuk rangját, se címét,
vagyona bármekkora légyen,
jöhet ide gazdagon, szegényen.

És ha egyszer búcsút kell intenünk,
maradjon velük a szeretetünk,

s a Legfelsőbb Páholyban éledjen fel ismét
az égbe elkísérő Testvéri kötelék.

(Sári Júlia fordítása)

Ülésnyitó óda

Üdvözlünk Téged, Örökkévaló,
kinek műve minden halandó.
Menny és Föld dicsérik a munkád,
Isteni Tervező, mi szólunk hozzád.
Fakadjon szolgálatunk Belőled,
s örökké áldjon rendünk Téged.
Tedd, hogy munkánk végeztével
egyetértésben váljunk majd el –
Dicsőséges Fenséged nevében,
a Beléd vetett hitünk jegyében.
Halld hát a Páholyunk szavát,
Isteni Tervező, mi szólunk Hozzád.

(Sári Júlia fordítása)

Ülészáró óda

Most, hogy beállott az esti sötétség,
elhozván fáradságos munkánk végét,
a magasztos művészet és az igazság
szívünkben megleli szent oltalmát.
Fény Istene, kinek szeretete végtelen,
munkánk a te dicsereted legyen.
Rendünket áldásoddal koronázd meg,
s a végsőkig segíts, támogass minket.
Előtted alázattal meghajlunk,
és isteni oltalmadért hálát adunk,
Ne apadjon dicsőséged és erőd,
Örökkévaló Hatalmas Tervező!

(Sári Júlia fordítása)

Harmadik fokozat

Nap nap után sebesen elszáll,
egymást követi élet és halál,
a mi időnk is hamar eljön,
s elnyúlunk szűk fekhelyünkön.
Lelkünk röpte Istenhez vezet,
ki ajándékba adta nekünk az életet,
mentsük meg hát, amíg élünk,
imádkozással a lelkünk.
Olyan a vég, amilyen a kezdet,
olyan a halál, amilyen az élet,
s amilyen a halál, olyan lesz minden
az örökkévaló időben.

(Sári Júlia fordítása)

Ünnepi páholygyűlések

Az ünnepi gyűléseken (amelyeken ételt és italt is felszolgáltak), az asztalokat lópatkó alakban állították fel, és mindkét végén egy-egy felügyelő ült. Az asztalokat ültetőkártyának hívták (ezek eredetileg rajzok, melyek azt mutatják, a szertartás során kinek és mely tárgyaknak hol a helyük), a tányérok voltak a burkolólapok, a kanalak vakolókanalak, a poharak ágyúk, a bor pedig a puskapor.

A szertartáson „megtöltötték" a poharat, majd „elsütötték", vagyis kiitták. A tószt után „kiürítették az ágyúkat, majd kézzel egyidejű mozdulatokat tettek (taps), háromszor három alkalommal összeütve őket".

A rövid leírás tulajdonképpen a következőket takarja: miután „elsütötték", vagyis kiitták a poharakat, a testvéreket felszólították, hogy utánozzák a főmester mozdulatait. Az ágyút a jobb kezében tartotta, és hirtelen előrenyújtotta, majd balra, végül jobbra lendítette a karját. A mozdulatsort háromszor ismételte meg, miközben számolt is. Háromnál mindenki lecsapta a poharát az ültetőkártyára (asztalra). A tósztot taps követte (háromszor három).

A kőművestűznek nevezett három mozdulatnak természetesen megvolt a jelentése. Az előre irányuló mozgás egy tégla lerakását imitálta, a balra tett mozdulat a kedvesség malterének felkenését, a jobbra tett pedig a páholy testvéri szeretettel való felépítését jelképezte.

Az ünnepség végeztével a burkoló hálát adott, és ő kezdte a következő tósztot:

A tiszteletre méltó mester kérdi, meg vannak-e töltve a poharak,
„Meg vannak töltve Nyugaton s Délen" – az építészek így
válaszolnak.
Ürítsük hát fenékig poharunk, így búcsúztassuk egymást
s az estét,
„Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét, ismét!
Ó, nemsokára találkozunk ismét!"

Kórus: „Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét!
Ó, nemsokára találkozunk ismét!"

A kőműves testvérek körülállják az ünnepi vacsora asztalát,
s gazdagságuk messze felülmúlja az önző fösvény vagyonát.
Megosztják egymással nemes lelkük felbecsülhetetlen kincsét.
„Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét!"

Ha az igaz szívű kőművesek feladatukkal végeztek,
egy boldog dal s koccintás jogos jutalma a tetteknek,
és csak a búcsúzás árnyékolja együttlétük örömét.
„Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét!"

Boldogan emelik poharukat mindenütt a szegény testvérek,
hisz zászlajuk dicsőségesen lobog a szeretet vára felett,
s őszintén nagyra becsülik valamennyi testvérük hűségét.
„Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét!"

Bölcs volt a skót paraszt, ki leírta az alábbi szavakat:
„Pompa és rang haszontalan, s csak az ember ér aranyat."
Mindenkit egyenlő jog illet hát, gazdagot s szegényt.
„Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét!"

Drága Testvérek a Titkos Kötelékben, közeleg az este,
feladatainkkal végeztünk már, és a vacsorának vége,
„Jó éjt, jó éjt!" - ismételjük el az ünnep utolsó énekét:
„Fájó szívvel válunk el, de nemsokára találkozunk ismét!"

(Sári Júlia fordítása)

Rudyard Kipling, a kőművesség költője

JOSEPH RUDYARD KIPLING Bombayben született 1865. december 30-án. Ő volt a 19–20. század fordulójának legismertebb szabadkőműves személyisége.

Something of Myself (Néhány szó magamról) című könyvében így írt a szabadkőművességben eltöltött időkről:

> „1885-ben korkedvezménnyel vettek fel a 782. számú Remény és kitartás páholyba, mert szükségük volt egy jó titkárra. Azt ugyan nem kapták meg, de azért segítettem őket, ahogyan tudtam. Megkértem apámat, ajánljon be engem, hogy a szabadkőműves terem falát hadd díszítsem fel a Salamon templomának leírása alapján elkészített függönyökkel. Itt találkoztam muzulmánokkal, hindukkal, szikhekkel, az Araya és a Brahmo Samaj tagjaival, és egy zsidó burkolóval is, aki amúgy rabbi és a városi kis közösség mészárosa is volt egyben. Egy új világ nyílott meg előttem, és erre szükségem is volt."

A *Times*nak írt levelében (1935. március 28.) így emlékezik:

> „Néhány évig a 782. számú Remény és kitartás páholy titkára voltam. Ebben a páholyban legalább négy különböző faj keveredett. Egy Brahmo Samaj-tag (vagyis egy hindu) vitt be a páholyba, egy mohamedán vett fel, és egy angol egyengette utamat. A burkolónk indiai zsidó volt. Természetesen teljesen egyenlőek voltunk, és az egyetlen különbség, amelyet bárki észrevehetett, az volt, hogy a találkozóinkon néhány testvérünk, akiknek a tisztasági szabályok tiltották, hogy nem szertartásosan előkészített ételt egyenek, üres tányérok fölött üldögéltek."

Kipling a mesterfokozat utáni fokot (*mark*fokozat) a lahore-i *mark*páholyban kapta meg, majd a bengáliai Allahabadban a Szakma elnevezésű páholyhoz csatlakozott. Később, Angliában a londoni 3861. számú Haza páholy tiszteletbeli tagja lett, ugyanitt lépett be a 3456. számú Írók páholyába, és alapítója volt a 4948. számú A csendes városok építői nevű páholynak. Újabb kőműveskapcsolatot jelentett, amikor az edinburghi 2. számú Canongate Kilwining-páholy koszorús költői címmel tisztelte meg őt. Állítólag Robert Burns is megkapta a páholytól ezt a kitüntetést. Később tagja lett az USA-ban, 1928-ban alapított, írókat tömörítő Philalethes Társaságnak. Ő kapta meg negyvenedikként a legényfokozatot, mielőtt 1932-ben lezárták a legények listáját. A páholy titkára ugyanis levélben értesítette őt, hogy számos kőművestörténet írójaként (*Az anyapáholy, A férfi, aki király akart lenni*) szeretnék tagságukkal kitüntetni. Kipling elfogadta a megtiszteltetést.

Kipling egyik életrajzírója szerint „a szabadkőművesség, amelynek fontos jellemzője volt a közös cselekvés, a férfias önelégültség, a jelképrendszer és a titkos fokozatok hierarchiája, Kipling társadalmi ideáinak megvalósulását jelentette".

Amikor Kipling 1889-ben először járt az USA-ban, jó hasznát vette a kőművesektől kapott ajánlóleveleknek, például találkozott és össze is barátkozott Theodore Roosevelttel, aki akkoriban a szövetségi kormány alkalmazásában állt.

Kipling érdeklődését a kőművesség iránt világosan kifejezi három kőművestémájú verse: *Az anyapáholy, A találkozó estéje* és *A testvérek érdekében. A férfi, aki király akart lenni* című munkájában két csavargó, Daniel Pravot és Peachy Carnegan egy expedícióval eljut Afganisztánba, ahol észreveszik, hogy a helyiek ismerik a szabadkőművesség gyakorlatát. Megpróbálják felhasználni a kőművességet, hogy hatalmukat minél jobban kiterjesszék, de próbálkozásuk katasztrófába torkollik, és csupán egyikük tér haza, ő is súlyos sebesülésekkel, megnyomorodva és megőrülve, társa összeaszott fejét hozva magával. Otthon beszámol róla, hogy egy olyan vad hegyi törzsre bukkantak, amely ismeri az inas- és a legényfokozatokat, de nem ismeri a mesterfokot. Dravot azonban elhallgatja, hogy a legfelső fokozatot akarta felhasználni arra, hogy irányítása alá vonja a törzset, és kinevezte magát minden karfirisztáni kőműves nagymesterévé és a terület királyává.

Kipling egyik kőműves kutatója szerint „úgy tűnik, az író mindig kész arra, hogy műveiben véletlenszerű utalásokat helyezzen el a kőművesszertartásokra, -szóhasználatra és -jelképekre. Ezeket ő oly jól ismerte, hogy gondolatai részévé váltak. Ha kitartóan keresünk, igen sok utalást találunk." Sir George MacMunn szerint Kipling „majdnem ugyanúgy használja a kőművességet, ahogyan a Szentírást. Alkalmazza, hogy megszépítse a történetet, megerősítsen egy utalást, és hogy növelje a részletek méltóságát, szépségét és hitelét. És van még valami, ami számunkra, akik ismerjük a kőművességet, nem érzékelhető: az olvasó úgy érezheti, minden rejtélyes utalás fellebbenti a fátylat valami titokról."

Anyapáholyom

Ott volt Rundle felügyelő,
Meg Dorkin fegyházügyész;
Beazelay a könyvelő
És Blake karnagy-zenész.
Ackman – főtiszt a megyén –
Állt a páholy keletén
És – kis boltja volt a faluszélen –
Trenjee Aduljee volt korban az élen.

Idekint: „vigyázz..." „alázattal kérem..."
Odabenn: mindegyik egyformán „Testvérem".
A körző s a háromszög ontották a fényt,
Ott öltötték reám az inaskötényt.

Ott volt Bola Náthán,
Meg Soul, az arab zsidó,
S nehéz gondokkal vállán
Moh'med, a rajzoló.
És Chuckerbutty Babou,
Meg Amir Singh, a hindu.
És Castro, a spanyol eredet,
Ő Krisztus hitében született.

Páholyunk öreg ház, kopott,
Nem látott tápist, oszlopot,
De őriztük a hagyományt
Mit őseink hagytak reánk.
Szerettük, mint anyját jó gyerek
És soha nem voltunk hűtlenek.
De elszállt az idő vele, és
Reáborult a feledés.

Ha végetért a munka,
Meggyúltak a pipák.

Szálltak föl az eszmék
S a füstkarikák.
Megvitattuk a vallást,
A tudományt, zenét
Így ismertük meg egymást
És egymás Istenét.

És szót szóval cserélve
Ott ültünk mind, amíg
Pirkadt s a madárdal
Felharsant: hajnalig.
Búcsúztunk s ágyba tértünk,
De míg ránk nem jött az álom
Krisztus, Mohammed és Shiva
Vitázott, mind a három.

A hon szolgálatában
Jártam a nagyvilágot.
Páholytól – páholyig
Követtem én a lángot;
A föld sokféle táján
Viseltem a kötényt,
De lelkem oda vágyott
Hol megláttam a fényt.

És visszavágyom újból
Vitát, szóharcokat.
Úgy vágyom látni ismét
A régi arcokat!
Az ajtón túli székben
Az álmos templomőrt,
S az ajtón benti fényben
Meleg, testvéri kört.

Idekint: „vigyázz...", „alázattal kérem..."
Odabenn: mindegyik egyformán „Testvérem".
A körző s a háromszög ontották a fényt,
Ott öltötték reám az inaskötényt.

(Patzauer Dezső átköltése)

Metszett új kövem

Metszett új kövem fényt fogad,
Hol bíbor láng az ablakon,
S míg éjbe hull az alkonyat,
Felvigyázóm, imádkozom.

Ha munkám jó, a Te Kezed
Kényszerítette, Mesterem –
Hol elvétettem tervedet,
Az én hibám, elismerem.

Fáradozás, ha elmarad,
A bántalom örökletes.
Amit Veled és Általad
Teszek, legyen tökéletes.

Vágyam, hol álmokba futott,
Keserű tévelygésemet,
Tűz Tevője, Te jól tudod,
Sár Tevője, Te ismered.

Édent, míg álma nem fakul,
Kézműves agyba Te viszel –
Szakmáján Istenként vidul,
Magát emberként méri fel.

Még egy kő helyére kerül,
Így nő Értéked Temploma.
Kegyed révén szemem derül,
Földeden nincs talmi soha.

Ne vedd el ezt a látomást,
Engem bármi űz, baj talál.
Támaszul hadd ne hívjak mást,
Segítsem, ki támaszra vár!
(András Sándor fordítása)

A palota

Király voltam és Kőműves – tapasztalt ügyes mester,
S egy királyi palotához alapot készítettem.
Rendelkeztem, s leástam. S a homok alatt láttam
Romjait-roncsait egy királytól emelt palotának.

A tervezés silány volt, a mű szellemtelen –
Az alapzat céltalan tekergett végtelen –
Durva, elrontott munka, s minden kövén ez állt:
„Egy építő követ majd. Sejthettem volna már."

Az árokban, hol jól-kigondolt alapzatom leraktam,
Boltköveit ledöntve én mindent újra szabtam.
Mésszé őrölve márványt, kiégettem és széjjel
Terítve éltem azzal, mit a holtak hagytak nékem.

Nem néztem le fölénnyel, s ahogy szétfeszítettem,
A lebontott alapzatban építő-szívre leltem.
Ahogy az nőtt és kérlelt, úgy jöttem rá magamban
Mi formát álmodott az, ki építeni akarta.

Míg Király voltam és Kőműves – gőgöm teljében éppen,
Üzentek a sötétből. Suttogva így beszéltek:
„Nem szabad befejezned" – mondták:
„Már időd leszolgáltad,
Palotád, mint a másiké. A Király rak majd várat".
Hívtam embereimet, hagyjanak mindent félbe,
S rábíztam félkész művemet hűtlen évek hitére.
Csak azt írtam fel a fára, s véstem oszlopokra:
„Egy építő követ majd. De hát sejthettem volna"!
(Gömöri György fordítása)

Az ünnepi Bankett

„Nemsokára", így szólt Salamon király,
ahogy végignézett a kőfejtők során,
„a trónom alatt ülünk vacsorát,
viszünk kenyeret, bort és fokhagymát,
s társaink valamennyien eljönnek –
mint egyenlő kőműves Testvérek."

„A kivágott fákból hajót építsetek,
s Hirám királynak üzenetem vigyétek.
Adjátok át neki, ki a tengert használja,
hogy távoli Testvére látni kívánja.
Boldogan várjuk, hogy eljöjjenek –
mint egyenlő kőműves Testvérek."

„Adjátok át gyorsan meghívásomat
a kovácsmesternek, Hirám Abbifnak.
Testvéreim és én nagyon szeretnénk,
ha a lakomán mind összegyűlnénk.
Boczrábi ruhát vagy kötényt öltsetek –
mint egyenlő kőműves Testvérek.

„Izsóp, Cédrus, Szeder és Füge,
Isten elrendelte, hol legyen a helye.
De nem ítélkezhetünk az ember felett,

mert nem azzá lett, aminek született.
A templomban fogadok hűséget nektek –
mint egyenlő kőműves Testvéreknek."

Salamon király így rendelkezett,
s a favágók és kőműves mesterek,
a szidoni hajók legénysége,
s a Királyi Boltív összes jelvényese,
a boldog ünnepre mind eljöttek –
mint egyenlő kőműves Testvérek.

Kőbányáink forróbbak, mint a kohó,
s az ostorcsapás elérhet mindenkit.
A libanoni szurdoknál folyton hull a hó,
és Jaffa alatt jeges szél süvít.
De a küldönc elviszi Salamon szavát:
„Felejtsétek el a világ fájdalmát!
Koldusok Testvére vagy Királyi Barát,
Hercegek Társa, a felejtés vár rád!
Felejtsétek hát a világ fájdalmát!"

(Sári Júlia fordítása)

Anderson-alkotmány

A SZABADKŐMŰVESEK ALKOTMÁNYA,
melyben benne foglaltatik a legősibb és legtiszteletreméltóbb testvériség története, kötelességei, rendelkezései stb. a páholyok használatára. E könyvet, melyet őkegyessége Wharton hercege, a mostani nagymester rendelt meg tőlem, és a Mesterek és Felügyelők Nagypáholya hagyott jóvá a legutóbbi negyedévi gyűlésen, ajánlom Montagu hercege őkegyességének, a legutóbbi nagymesternek. A nagymester és helyettese rendelte el a könyv kinyomtatását és ajánlotta a művet a testvérek figyelmébe. Nyomtattatott a kőművesség 5723., Urunk 1723. esztendejében. Kapható J. Senex és J. Hooke fleetstreeti boltjaiban, a Szent Dunstan templommal szemben.

A KŐMŰVESSÉG ŐSI KÖTELMEI
Összeállítva a tengeren túli, angliai, skót és ír páholyok ősi irataiból a londoni páholyok számára. Felolvasandó új testvér avatásakor, vagy amikor a mester elrendeli.

FŐFEJEZETEK

I. **Istenről s a vallásról**
II. **A legfőbb és alárendelt polgári hatalomról**
III. **A Páholyokról**
IV. **Mesterekről, Felügyelőkről, Legényekről és Inasokról**
V. **A Mesterség gyakorlásáról a munkálkodás alatt**
VI. **A Magaviseletről tudni illik:**
1. **A Páholyban míg működésben áll**
2. **Magaviselet, miután a Páholy bevégződött és a Testvérek nem távoztak**
3. **Magaviselet, mikor a Testvérek idegenek nélkül találkoznak, de nem zárt Páholyban**
4. **Magaviselet nem Kőműves Idegenek jelenlétében**
5. **Magaviselet Otthon és Szomszédságotokban**
6. **Magaviselet idegen Testvérrel szemben**

I. Istenről s a vallásról

A kőműves köteleztetik, elszerződése által, hogy az erkölcsi törvényeknek engedelmeskedjék, és ha a Művészetet helyesen érti, sohasem lesz ostoba ateista, sem vallástalan szabadgondolkodó. De habár a régi időkben a Kőművesek minden országban amaz ország vagy nemzet vallásán tartoztak lenni, bármely lett légyen is az, most alkalmasabbnak vélhető csupán azon vallásra elkötelezni őket, amelyben minden ember egyetért, meghagyván kinek-kinek a maga külön vélekedését, vagyis jó és igaz férfiúnak lenniök, avagy becsületben és tisztességben élőknek, bármely nevezetek vagy hiedelmek különböztessék meg őket, miáltal a Kőművesség az egyezség központja lesz, és eszköz igaz barátság kötésére olyan személyek között, kik örökös távolban maradtak volna.

II. A legfőbb és alárendelt polgári hatalomról

A kőműves a polgári hatalmak irányában békés alattvaló, bárhol lakjék vagy dolgozzék is, és sohasem lehet köze pártütéshez vagy összeesküvéshez a nemzet békéje vagy jóléte ellen, sem nem hanyagolhatja el kötelességeit az alsóbb tisztségviselőkkel szemben, mert – minthogy a kőművesség mindig is szenvedett a háborútól, vérontástól és zavaroktól – a régi királyok és uralkodók igen hajlottak a kézművesek bátorítására, békeszerető és hív mivoltuk miatt, mellyel tettben válaszoltak ellenfeleik okvetetlenkedéseire, és öregbítették az Össztestvériség becsületét, mely békeidőben mindenkor virágzott. Ha tehát egy Testvér a közhatalom ellen lázadóvá lenne, lázadásában nem támogatandó, szerencsétlen emberként bármennyire méltó is a szánalomra, s ha egyéb vétek reá nem bizonyul, ámbár a hív Testvériségnek a lázadást rosszallnia kell és kötelessége, és semminemű bizalmatlanságot vagy politikai gyanúokot fel nem idéznie az az idő szerinti kormányzatban: a Páholyból őt ki nem rekeszthetik, s ahhoz viszonya törhetetlen marad.

III. A Páholyokról

A Páholy olyan hely, ahol a Kőművesek összejönnek és munkálkodnak: ennélfogva a Gyülekezet vagy kellőképpen szervezett Kőműves Társaság Páholynak neveztetik, és mindegyik Testvérnek tartoznia kell egyhez, s alávetnie magát rendelkezéseinek és

az Általános Megszabásoknak. A Páholy vagy különféle vagy általános, és jobban érthető lesz látogatása által és az Általános vagy Nagypáholy ezután csatolt Megszabásaiból. A régi időkben egyetlen Mester vagy Legény sem maradhatott távol tőle, különösképpen ha felhívatott, hogy ott legyen anélkül, hogy szigorú megintést ki ne hívjon, hacsak a Mester és a Felügyelők meg nem győződtek, miszerint a puszta szükség akadályozta meg.

A Páholy tagjaiul fogadott személyek jó és igaz férfiak, szabadnak születettek, érett és megfontolt korúnak kell lenniök, sem szolgasorsúak, sem nők, sem rossz erkölcsű vagy botrányos életű emberek, hanem jó hírűek.

IV. Mesterekről, Felügyelőkről, Legényekről és Inasokról

Minden előlépés a Kőművesek között csakis a való értékre és személy szerinti érdemre alapíttatik, hogy az Uraságok jól szolgálhassanak, a Testvéreket szégyen ne érje, sem a Királyi Mesterséget megvetés ennélfogva semelyik Mester sem Felügyelő nem választatik korosztályából következően, hanem érdeme szerint. Lehetetlen e dolgokat írásban leírni és minden Testvérnek a maga helyét kell elfoglalnia, s megtanulnia azokat eme testvériségnek különleges módján: azonban a jelölteknek tudniok kell, hogy semelyik Mester nem vehet fel Inast, hacsak elegendő munkája nincsen számára, s hacsak az nem tökéletes ifjú, testében minden csonkaság, vagy hiba nélkül, mitől is képtelenné válnék a Művészet megtanulására, Mester Urának szolgálatára, s Testvérré, majd Legénnyé tételre a kellő időben, annyi évi idő leszolgálása után is, amenynyit az ország szokása megkíván, és hogy becsületes szülőktől származzék, hogy minekutána máskülönben jónak találtatott, elérhesse a méltóságot, mely Felügyelővé teszi, majd a Páholy Mesterévé, Nagyfelügyelővé, s végtére minden páholyok Nagymesterévé, érdeme szerint.

Semelyik Testvér nem lehet Felügyelő, amíg el nem érte a Legény fokot, sem Mester, amíg Felügyelőként nem működött, sem Nagyfelügyelő, amíg nem volt egy Páholy Mestere, sem Nagymester, ha nem volt Legény a megválasztása előtt, s a ki úgyszintén nemes születésű, avagy legjobbféle tisztes polgár, vagy valamely kiváló tudós, vagy valamely művelt építész, vagy más művész, becsületes szülőktől származó, s a kinek a Páholyok véle-

ményében kivételes nagy érdeme legyen. És hivataláról való legjobb, legkönnyebb és legmegtisztelőbb lelépésre, a Nagymesternek hatalmában áll kiválasztania az ő helyettes Nagymesterét, ki valamely Páholy Mestere kell legyen, avagy az kell, hogy lett légyen annak előtte, s akinek joga mindent cselekednie, amit a Nagymester, az ő feljebbvalója, cselekedhetnék, hacsak a mondott feljebbvaló jelen nincs, avagy rangját levélben latba nem veti.

A régi Páholy e legfőbb és alárendelt vezetőinek és kormányzóinak, a maguk különböző tisztjeiben, minden Testvér engedelemmel tartozik, az ősi kötelmek és szabályoknak értelmében, teljes alázatban, tiszteletben, szeretetben és vidámságban.

V. A Mesterség gyakorlásáról a munkálkodás alatt

Minden Kőműves becsülettel dolgozzék munkanapokon, hegy az ünnepnapokon tisztességgel élhessen, az ország törvénye által előírt, avagy a szokás által szentesített idő pedig tiszteletben tartassék.

A legtapasztaltabb Legény választassék vagy neveztessék ki Mesterré, vagy az Uraság munkálatainak felvigyázójává, aki is Mesternek szólítandó mindazoktól, kik alatta dolgoznak. A kézműveseknek kerülniök kell mindennemű durva beszédmódot, és semmiféle sértő néven nem nevezni egymást, hanem Testvérnek vagy Legénytársnak, és udvariasan viselkedniök Páholyon belül és kívül.

A Mester, magát a fogásokban jártasnak tudván, az Uraság munkáit olyan körültekintően intézze, ahogy csak lehet, és hűen gazdálkodjék annak javaival, akárha az övéi lennének, magasabb bért se adjon semelyik Testvérnek vagy Inasnak, semmint valóban kiérdemelte.

Mind a Mester, mind a bérüket megkapó Kőművesek, az Urasággal szemben megbízhatók kell legyenek, és dolgukat becsülettel bevégezzék, legyen bár az darabszám vagy napszám, és ne csinálják darabszámra a munkát, amit napszámba szokás.

Senki ne érezzen irigységet egy Testvér jómódján, se helyébe ne férkőzzék, se ki ne túrja munkájából, ha az ugyanúgy képes befejezni, mert nincsen olyan ember, aki a másiknak a munkáját ugyanolyan haszonnal az Uraság számára be tudná fejezi, hacsak teljességgel nincs annak szándékaival és rajzaival, aki megkezdette.

Ha egy Legény választatik a munka Felügyelőjévé a Mester alatt, hívséges legyen mind a Mesterhez, mind a legényekhez, gondosan ügyeljen a munkára a Mester távollétében, az Uraság javára, Testvérei pedig engedelmeskedni tartoznak neki.

Minden alkalmazott Kőműves bérét szelíden, zúgolódás és lázongás nélkül vegye át, s a Mestert el ne hagyja, amíg a munka be nem fejeztetett. Az ifjabb testvért a munkába be kell tanítani, nehogy hozzáértés híján az építőanyagot tönkretegye, s hogy gyarapodjék és folytatódjék a testvéri szeretet.

Minden munkában használt szerszámot a Nagypáholynak jóvá kell hagynia. Semminemű kisegítő munkás ne alkalmaztassék a munkákban, melyek a Kőművesség sajátja, és a Szabadkőművesek ne dolgozzanak olyanokkal akik nem szabadok, sürgető szükségen kívül, se ne oktassanak kisegítőt és el nem fogadott Kőművest, ahogyan Testvért vagy Legénytársat oktatnának.

VI. A Magaviseletről tudni illik:

1. A Páholyban míg működésben áll

Ne tartsatok fönn magánköröket avagy külön társalgásokat a Mester engedelme nélkül, se tiszteletlen vagy illetlen dolgokról ne beszéljetek, se a Mestert vagy Felügyelőket, avagy bármely Testvért ki a Mesterhez szól, félbe ne szakítsátok, se nevetségesen vagy bohóskodva ne viselkedjetek, míg a Páholy komoly és ünnepies tárgyakkal foglalatoskodik, sem ildomtalan beszédekkel ne éljetek, bármely ürügyön is, hanem kijáró tisztelettel legyetek Mestereitek, Felügyelőitek és Legénytársaitok irányában, és becsületben tartsátok őket.

Ha valamely panasz emeltetnék, a vétkesnek bizonyult Testvér a Páholy ítéletéhez és határozatához tartsa magát, melyek efféle ellenkezések helyénvaló és kijelölt bírái (ha ugyan fellebbezéssel a Nagypáholyhoz nem fordultok vele) és amelynek elébe terjesztendők, hacsak időközben egy urasági mű kárt nem szenvedne tőle, mely esetben különleges eljárás vezethető, ám soha ne menjetek törvény elé oly ügyben, amely a Kőművességet illeti, a Páholy által elismert okvetlen szükség nélkül.

2. Magaviselet, miután a Páholy bevégződött és a Testvérek nem távoztak

Örvendezhettek ártatlan vígságban, egymást tehetségtek szerint megvendégelvén, de elkerülve mindennemű túlzást, avagy valamely Testvér enni-inni erőltetését kívánságán túl, avagy megakadályozását oda mennie, ahová ügyei hívják, avagy bánni sérelmesnek tételét vagy mondását, avagy ami a könnyed és szabad társalkodást gátolhatná, mert mindez lerontaná egybehangzásunkat, és meghiúsítaná szándékainkat. Ezért tehát semmiféle magánperpatvar vagy vitatás a Páholy kapuján be ne törjön, legkevésbé semmi vitázás, vallás, nemzetek vagy állampolitika tárgyában, lévén mi csupán, mint Kőművesek, a fönt említett általános vallásúak, s vagyunk úgyszintén minden nemzetből, nyelvből, nemzetségből és szólásmódból, és eltökélten minden politika ellenében, mint amely a Páholy üdvéhez soha még nem vezetett, és nem is fog. Ez a kötelem mindenkor szigorúan elő volt írva és betartva, de különösképpen a Britanniai Reformáció óta, vagyis e nemzeteknek elkülönülése és széjjelválása óta a Római Communiótól.

3. Magaviselet, mikor a Testvérek idegenek nélkül találkoznak, de nem zárt Páholyban

Egymást udvarias módon köszöntsétek, ahogyan megtanították rá, egyik a másikat Testvérnek nevezvén, szabadon adván kölcsönös tanítást, amikor alkalmatosnak tűnik anélkül, hogy meglássanak vagy meghalljanak, s anélkül, hogy egymás ügyeibe avatkoznátok vagy eltekintenétek a megbecsüléstől, amely minden Testvérnek kijár, még ha nem is Kőműves mintegy testvér egyazon színen, mindazonáltal a Kőművesség semmit egy férfiú becsületéből el nem vesz, amit annak előtte bírt, ellenkezőleg, inkább hozzáad e becsülethöz, kiváltképpen ha jó érdemeket szerzett a Testvériség előtt, amely meg kell, hogy adja a becsületet, és elkerülje a rossz módokat.

4. Magaviselet nem Kőműves Idegenek jelenlétében

Elővigyázatosak legyetek szavaitokban és magatartásotokban, hogy a legélesebb szemű idegen se legyen képes felfedezni vagy kitalálni, amit nem helyénvaló megértetni, és néha tereljétek

a szót másra, és óvatosan fordítsátok a Tiszteletre Méltó Testvériség becsületére.

5. Magaviselet Otthon és Szomszédságotokban

Úgy cselekedjetek, ahogy erkölcsös és megfontolt férfiúhoz illik, különösképpen ne tudassátok családotokkal, barátaitokkal és szomszédaitokkal ami a Páholyt stb. illeti, hanem megfontoltan saját becsületetekre és az ősi Testvériségre figyelmezzetek, olyan okokból, amelyek itt nem említendők. Egészségetekre is vigyázzatok, nem maradván túl későig együtt, vagy túl sokáig házon kívül, miután a Páholy órái elmúltak, és kerülve a nagyétkűséget vagy részegeskedést, nehogy családotok gondatlanságot vagy bajt szenvedjen, s magatok a munkára képtelenné váljatok.

6. Magaviselet idegen Testvérrel szemben

Elővigyázattal vizsgáljátok őt meg, oly módon, amit az óvatosság sugall, akképpen, hagy be ne dőljetek egy tudatlan, hamis színlelőnek, akit megvetéssel és gúnnyal lökjetek el, s óvakodjatok vele a legcsekélyebb ismeretet is közölni.

Ám, ha igaz és valódi Testvért fedeztek fel benne, aszerint megbecsüljétek, és ha szükségben van, ha tudtok, segítnetek kell rajta, vagy eligazítnotok, miképpen segíthetik, munkát adnotok neki pár napra, vagy pedig beajánlanotok, hogy munkát kapjon. De nem vagytok kötelesek tehetségteknél többet adni, csak arra, hogy kedvezzetek egy szegény Testvérnek; aki jó és igaz férfiú, minden más egyforma körülmények közti szegény ember előtt. Végtére mind e Kötelmeket megszívleljétek, s azokat is, amelyek más úton közöltetnek veletek, ápolván a Testvéri Szeretetet, amely alapja és oromzata, kötőanyaga és dicsősége az ősi Testvériségnek, elkerülvén minden vitát és viszálykodást, minden rágalmat és szóbeszédet, nem hagyva, hogy mások becsületes Testvért rágalmazzanak, hanem védelmezve jó hírét és mindenképpen támogatva, eladdig, amíg becsületetekkel és biztonságtokkal összefér, s ne tovább. És ha valamelyikük károtokra volt, Páholyotokhoz vagy az övéhez kell fordulnotok, és onnét a Nagypáholyhoz fellebbezhettek a Negyedévi Közléseken, s onnét az évenkénti Nagypáholyhoz, amint minden nemzetben ősapáink dicséretes viselete volt, sohasem menve bíróság elé, csak ha az ügy más-

képpen el nem dönthető, és türelemmel meghallgatva a Mester s Legények becsületes és baráti szempontját, amikor igyekeznek lebeszélni arról, hogy törvény elé menjetek idegenekkel, vagy rábeszélni arra, hogy minden pörnek gyors véget vessetek, s hogy minél több lelkességgel és sikerrel a Kőművesség ügyén szorgoskodhassatok. A pörben álló Testvérekről vagy Legénytársakról szólván pedig, a Mester és a testvérek jó akarattal ajánlják fel közbenjárásukat, amelynek a patvarkodó testvérek tartoznak magukat köszönettel alávetni, s ha ez alávetettség el nem érhető; úgy mindazonáltal (harag és neheztelés nélkül, nem szokott módon) folytassák pörüket vagy törvényes ügyüket, nem mondva, se téve semmit is, ami a testvéri szeretetet gáncsolhatná, s a közbenjárás újíttassék meg és folytatódjék, hogy mindenki láthassa a Kőművesség jótévő befolyását, amiképpen minden igazi Kőműves tette a Világ kezdetétől és tenni Fogja az idők végezetéig.

Ámen, úgy legyen.

Kronológia

i. e. 970–931	A Salamon jeruzsálemi templomának építése
i. sz. 936	A kőművesek yorki találkozójának hagyományos átuma. A gyűlést a mitikus Athelstan király fia, Edwin hívta össze. A jelenlevők rendeleteket hoztak a testvériség irányításával kapcsolatban
1095	II. Orbán pápa mindenkit felhív Jeruzsálem felszabadítására a muzulmán uralom alól. A keresztes háborúk kezdete
1118	Hugues de Payens burgund lovag és Godefroid de Saint-Omer, dél-franciaországi lovag szegénységi fogadalmat tesz, és megalapítják a Krisztus és Salamon Templomának Szegény Lovagjai elnevezésű rendet. 1128-ban a troyes-i zsinat elismerte a rendet, mely templomos lovagok vagy egyszerűen csak templomosok néven vált ismertté
1147	Az Ősi mérték páholya testületileg képviseli az I. Dávid skót király által építtetett Cambies Kenneth-apátságnál dolgozó kőműveseket
1244	Megszületik Jacques de Molay, a templomos rend egyik mártírja
1307	De Molay kivégzése, a rend betiltása. Az életben maradt lovagok Skóciába menekülnek
1349–1350	Szabályozzák az angol kőművesek munkabérét
1356	A londoni polgármester, a rendőrfőnök és a nemesek elrendelik a kőművesekre vonatkozó szabályok lefektetését
1375	A Londoni Szabadkőműves Társaság képviselteti magát a városi tanács bíróságán *(Court of Common Council).* A szabadkőműves szót így írták le: *Ffreemason* (két f-fel)
1377	Egy szabadúszó kőművesmestert neveznek ki *magister operisszé* (a munka felügyelője) az oxfordi Merton College-ben
1381	Királyi rendelet tiltja be a káptalanok és kongregációk alapítását Angliában

1390 A *Regius-költemény (Halliwell-kézirat)* elkészítésének legkorábbi időpontja. A szöveg tartalmazza a kőművesek alkotmányát

1425 Ismét betiltják a káptalanokat és kongregációkat, tagjaikat pedig gonosztevőkként bélyegzik meg

1430 A *Cooke-kézirat* legkorábbi lehetséges keletkezési dátuma. A szöveg tartalmazza a német kőművesek alkotmányát

1495 A szabadkőműves szó első felbukkanása VII. Henrik egyik rendeletében

1537 A Londoni kőművesek társasága mint szabadkőműves szervezet jelenik meg egy szövegben

1539 I. Ferenc francia király megkísérli betiltani a szakmai szerveződéseket

1578 Az oxfordi Corpus Christi College elszámolási listáján külön vannak feltüntetve a durvább kövekkel és a szabadkövekkel dolgozó kőművesek

1598 William Shaw (Schaw) rendeleteinek kihirdetése. A „rendeletek és törvények" általánosságban az egész szakmára vonatkoztak, bár hivatalosan a Kilwinning páholy (az ún. főpáholy) számára készültek. A rendeleteket először az edinburghi Mária-kápolna építésén dolgozó kőművesek Első páholya vette át 1599-ben

1600 Egy yorki szövegben megjelenik a szabadkőműves szó. A skóciai St. Andrewsban megtartják első gyűlésüket a szabadkőművesek

1604 Oxfordban megalakul a Szabadkőművesek, Ácsok, Asztalosok és Tetőfedők Társasága

1646 Elias Ashmole és más jelöltek felvétele a lancashire-i páholyba jelzi, hogy a szervezet megnyitotta kapuit a kívülről jövők előtt is. A kőművesség lassan kezd elszakadni a tulajdonképpeni szakmától

1655–1656 A Szabadkőművesek Társasága felveszi a Tiszteletre Méltó Londoni Kőműves Társaság nevet

1691 A Lúd és sütőrostély páholy megalapítása a londoni Szent Pál-katedrális temetőjében

1705 Az Ősi yorki páholyhoz tartozó kőművesek első említését tartalmazó irat legkorábbi keletkezési dátuma

1717 Az *Apple Tree* kocsmában négy londoni páholy tartja együttes ülését, és megalapítják a Londoni Nagypáholyt. Általában ezt az eseményt tartják a mai szabadkőművesség kezdő aktusának

1718 Angliában számtalan ősi alkotmányt gyűjtenek és vetnek össze. A szabadkőművesség megjelenik Franciaországban

1720 John Payne londoni nagymester összeállítja a *General Regulations*t (Általános rendelkezések)

1721 Montague hercegét választják meg az angliai páholyok nagymesterévé. A Londoni Nagypáholy megbízza James Andersont, hogy a régi szövegek alapján állítson össze egy új, jobb alkotmányt. Montague herceg 14 fős bizottságot nevez ki a ma *Anderson-alkotmány* néven ismert szöveg megvizsgálására

1722 Kinyomtatják az *Anderson-alkotmány*t

1723 A Londoni Nagypáholy létrehozza a spekulatív szabadkőművesség fokozatait (inas, legény, mester)

1724 Megjelenik a *Secret History of Freemasons* (A szabadkőművesség titkos története)

1725 Yorkban megalakul az Angol Nagypáholy

1729 Egy ez évi lista szerint 54 páholy létezett Angliában (Londonban 42). Edinburghben megalakul az első skóciai spekulatív páholy

1730 Megjelenik a *Masonry Dissected* (A szabadkőművesség felboncolása) című traktátus, és *A Defence of Masonry* (A kőművesség védelmében) címmel az arra írt válasz

1731 A pennsylvaniai Philadelphiában megalakul Benjamin Franklin késõbbi páholya

1733 A bostoni Szent János-páholy megalapítása. Henry Price fellépése

1735 Megjelenik az *Anderson-alkotmány* második kiadása. A dél-karolinai Charlestonban megalakítják a Salamon páholyt

1736 Megalakul a Skót Nagypáholy és az Első Francia Nagypáholy

1737 Ramsay lovag megtartja történelmi jelentőségű beszédét

1738	Bostonban mesterek páholya alakul. Az Angol Nagypáholy jóváhagyja az *Anderson-alkotmány* második kiadását. XII. Kelemen elítéli a szabadkőművességet
1741	Cornelius Hartnett Norfolkban megalapítja az első virginiai nagypáholyt
1743	A Skót Nagypáholy fennhatósága alatt megalakul az első katonai páholy
1749	Benjamin Franklin lesz Pennsylvania nagymestere
1751	Megalakul a szakadár Angol Nagypáholy
1752	George Washington belép a virginiai fredericksburgi páholyba
1758	Philadelphiában az „ősi" szabályok szerint működő páholyok kiszorítják az „újakat"
1760	A Szent András-páholy (ősi szabály szerint működő) megkapja a Skót Nagypáholytól a működési engedélyt
1764	Londonban megjelenik a *Hiram, or the Grand Master-key* (Hiram, avagy a nagymester kulcsa)
1766	Amerika területén (Bostonon kívül) harminc, angol fennhatóság alá tartozó páholy működik
1769	A skóciai Szent Andrásról elnevezett Király ív káptalan létrehozza a mai napig használt három legmagasabb fokozatot
1770	Étienne Morin Kingstonban (Jamaica) megalapítja a Királyi Titok Hercegeinek Tanácsát
1772	Dr. Joseph Warren lesz az „Amerikai kontinens" nagymestere
1773	Szabadkőművesek részt vesznek a bostoni teadélutánban. Megalapítják a Franciaországi Nagyorienst
1775	Joseph Warren meghal a Bunker Hill-i ütközetben
1776	Többek között 15 kőműves is aláírja a *Függetlenségi nyilatkozat*ot
1776–1781	Amerikai függetlenségi háború. George Washington hadseregében a közkatonák mellett a tábornoki karban is sok a kőműves, például Lafayette márki és von Steuben báró
1780	Benedict Arnold szabadkőműves katonatiszt összejátszik a britekkel, hogy átadja nekik West Pointot
1781	Megalakul a New York-i Nagypáholy

1790	A szakadár Angol Nagypáholy (Ősi Yorki Rítus) feloszlik. Az USA-ban 13 páholy működik
1791	A *Varázsfuvola* keletkezése. A szabadkőműveseket gyanúsítják Mozart megölésével. Prince Hall nagymester megalapítja az Észak-amerikai Afrikai Nagypáholyt. A Prince Hall-kőművesség kezdete
1793	George Washington kőművesünnepség keretében elhelyezi a Capitolium alapkövét
1799	A brit parlament a szabadkőművesség kivételével minden titkos szervezetet betilt. Washingtont kőműves-gyászszertartással búcsúztatják
1801	Dél-Karolinában, Charlestonban megalakul az Ősi és Elfogadott Skót Rítus Legfelsőbb Tanácsa
1809	Megszületik Albert Pike
1813	Az USA-ban megalakul az Északi Terület Legfelső Tanácsa. Angliában véget ér az ősiek és újak közötti szakadás, megalakul az Egyesült Nagypáholy
1814	VII. Pius megújítja XII. Kelemen bulláját a szabadkőművesség ellen
1816	Az USA-ban megalakul a templomos lovagok tábora
1826	New York államban néhány kőműves elrabolja (és valószínűleg megöli) William Morgant. Az ok: meg akarták akadályozni, hogy Morgan kiadhassa könyvét a szervezetről. A gyilkosság kőművesellenes hullámot indít el, amelynek során megalakul az első harmadikutas párt az USA-ban (Anti-Mason Party: Kőművesellenes Párt)
1843	Baltimore-ban össznemzeti kőművesgyűlést tartanak
1849	IX. Pius pápa enciklikát ad ki, melyben elítél minden titkos társaságot
1853	A kentuckybeli Lexingtonban tartják az amerikai páholyok kongresszusát
1859	Albert Pike lesz a Legfelső Tanács (Északi terület) főparancsnoka. Pike revízió alá veszi a régi alkotmányokat, és megjelenteti könyvét: *Morals and Dogma of the Ancient and Accepted Scottish Rite of Freemasonry* (Az Ősi és Elfogadott Skót Rítus etikája és tanításai)

1861–1865 Polgárháború az USA-ban. Számtalan történet kering, amelyek szerint a kőművesek megsebesült vagy haldokló testvéreiken akkor is segítettek, ha az ellenség soraiban harcolt

1896 Kőműves-konferencia a hollandiai Hágában, ugyanekkor ellenkonferencia Trentóban

1917 Az Angol Nagypáholy a szabadkőművesség 200. évfordulóját ünnepli

1975 Stephen Knight megjelenteti a *Jack the Ripper: The Final Solution* (Hasfelmetsző Jack: a megoldás) című könyvét. Ebben bizonyítja, hogy a prostituáltakat szabadkőműves összeesküvők gyilkolták meg. Knight 1985-ben újabb könyvben támadja a szervezetet: *The Brotherhood: The Secret World of the Freemasons* (A testvériség: a szabadkőművesek titkos világa)

1991 A tévés igehirdető, Pat Robertson és sokan mások keresztényellenességgel vádolják a kőművességet, és azt állítják, a szervezet az „új világrend" megalkotói között vezető szerepet tölt be.

1999 A brit parlament szigorításokat kíván bevezetni – köteleznék a kormányzat és a rendőrség soraiban dolgozó kőműveseket, hogy számoljanak be esetleges tagságukról

2004 Az amerikai kőművesség aggodalmát fejezi ki a szervezet taglétszámának folyamatos csökkenése miatt. A katolikus egyház továbbra is tiltja tagjainak ez esetleges belépést

Híres szabadkőművesek

Abbott, Sir John J. C. – Kanada miniszterelnöke (1891–1892)
Aldrin, Edwin E. „Buzz" – űrhajós
Alves, Antônio de Castro – latin-amerikai költő
Amundsen, Roald – norvég sarkkutató
Armistead, Lewis A. – a konföderáció tábornoka
Armstrong, Louis – dzsesszzenész
Armstrong, Neil – űrhajós
Arnold, Benedict – az USA tábornoka
Arnold, Henry „Hap" – az amerikai légierő főparancsnoka
Astor, John Jacob – német származású amerikai kereskedő és pénzember
Austin, Stephen F. – Texas állam megalapítója
Autry, Gene – színész
Bach, Johann Christian – zeneszerző
Baldwin, Henry – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Balfour, Lloyd – ékszerész
Banks, Sir Joseph – angol tudós
Bartholdi, Frédéric A. – a *Szabadság-szobor* tervezője
Bassie, William „Count" – karmester, zeneszerző
Baylor, Robert E. B. – a Baylor Egyetem alapítója
Beard, Daniel Carter – a cserkészmozgalom alapítója
Bell, Lawrence – a Bell Repülőgépgyár alapítója
Beneš, Edvard – csehszlovák miniszterelnök (1935–1938, 1946–1948)
Bennett, Richard B., várgróf – kanadai miniszterelnök (1930–1935)
Berlin, Irving – dalszövegíró
Berzelius, Jöns Jakob, báró – svéd kémikus, a modern kémia atyja
Bingham, Henry H. – az unió seregének ezredese
Bishop, Sir Henry – zenész
Black, Hugo L. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Blair, John Jr. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Blatchford, Samuel – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Bolívar, Simon – dél-amerikai szabadságharcos
Borden, Sir Robert L. – kanadai miniszterelnök (1911–1920)

Bordet, Jules Jean Baptist Vincent – belga bakteriológus, Nobel-díjas, a szamárköhögés elleni védőoltás feltalálója
Borglum, Gutzon és Lincoln (az előbbi fia) – a Mount Rushmore-i sziklákba faragott négy elnök képmásának készítői
Borgnine, Ernest – színész
Boswell, James – 18. századi skót író
Bowell, Sir Mackenzie – kanadai miniszterelnök (1894–1896)
Bowie, James – amerikai pionír, az alamói ütközetben halt meg, melyet azért vívtak, hogy Texas függetlenedhessen Mexikótól (1836)
Bradley, Omar N. – a Normandiában 1944-ben partra szálló csapatok parancsnoka
Brant, Joseph – a mohawkok főnöke
Buchanan, James – az USA 15. elnöke (1857–1861)
Burbank, Luther – amerikai kertész, botanikus
Burke, Edmund – ír születésű brit politikus, író
Burnett, David G. – a független Texas első elnöke
Burns, Robert – Skócia nemzeti költője
Burr, Aaron – az USA harmadik alelnöke (1801–1805)
Burton, Harold H. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Burton, Sir Richard – angol felfedező
Byrd, Richard E. – admirális, felfedező, repülőgépével áthaladt az Északi-sark fölött
Byrns, James F. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Calvo, Francisco – katolikus pap, a Costa Rica-i szabadkőműves mozgalom alapítója
Canning, George – brit miniszterelnök (1827)
Cantor, Eddie – előadóművész
Carson, Christopher „Kit" – felfedező, amerikai pionír
Casanova – olasz utazó, író
Catron, John – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Chrysler, Walter P. – a Chrysler Autógyár alapítója
Churchill, Lord Randolph – brit politikus, Winston Churchill apja
Churchill, Winston – brit miniszterelnök (1940–1945, 1951–1955)
Citroën, André – francia mérnök, a róla elnevezett autógyár alapítója
Clark, Roy – countryénekes
Clark, Thomas C. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Clark, William – felfedező
Clarke, John H. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja

Clemens, Samuel L. – írói álnevén Mark Twain
Clinton, DeWitt – New York-i kormányzó
Cobb, Ty – baseballjátékos
Cody, William, „Buffalo Bill" – harcolt az indiánok ellen, a Wild West Show alapítója
Cohan, George M. – drámaíró, zeneszerző, író, producer
Cole, Nat „King" – énekes
Collodi, Carlo – *Pinocchio* írója
Colt, Samuel – a forgótáras pisztoly („colt") feltalálója
Combs, Earle Bryan – a baseball halhatatlanjainak egyike
Cooper, Leroy Gordon Jr. – űrhajós
Craig, Malin – első világháborús USA-tábornok
Crockett, Davy – pionír, Alamo védője
Cushing, William – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Davis, David – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
DeMille, Cecil B. – producer, filmrendező
Dempsey, Jack – nehézsúlyú ökölvívó, világbajnok
Desaguliers, John Theophilus – a planetárium kitalálója
Devanter, Willis van – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Dewey, Sir Thomas Edmund – New York kormányzója, 1948-ban Harry S. Truman ellen alulmaradt az elnöki címért folytatott harcban
Diefenbaker, John – kanadai miniszterelnök (1957–1963)
Dole, Robert – amerikai szenátor, alelnökjelölt (1976), elnökjelölt (1996)
Doolittle, James – az amerikai légierő tábornoka, a második világháborúban ő vezette az első támadást Japán ellen
Douglas, William O. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Dow, William H. – a Dow Chemical Company alapítója
Doyle, Sir Arthur Conan – író, Sherlock Holmes figurájának megalkotója
Drake, Edwin – az olajipar első korszakának kiemelkedő személyisége
Du Bois, W. E. B. – tudós, tanár
Dunant, Jean Henri – a Vöröskereszt alapítója
Edvárd, VII. – angol király (1901–1910)
Edvárd, VIII. – angol király, 1936-ban lemondott trónjáról
Eiffel, Gustave – francia mérnök, az Eiffel-torony és a Nyugati pályaudvar tervezője
Eisele, Donn Fulton – űrhajós

Ellington, Duke – dzsesszzenész
Ellsworth, Oliver – az amerikai Legfelsőbb Bíróság elnöke
Ervin, Samuel Jr. – a Watergate-bizottság elnöke
Faber, Eberhard – a Faber ceruzagyár alapítója
Fairbanks, Douglas – színész
Feller, Bob – baseballjátékos, gyors dobásai miatt vált híressé
Field, Stephen – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Fields, W. C. – komikus
Fisher, Geoffrey – canterburyi érsek (1945–1961)
Fitch, John – a gőzhajó feltalálója
Fleming, Sir Alexander – a penicillin felfedezője
Ford, Gerald – az USA 38. elnöke (1974–1977)
Ford, Henry – autógyáros, a sorozatgyártás kitalálója
Franklin, Benjamin – feltaláló, az amerikai alkotmány egyik aláírója
Gable, Clark – színész
Garfield, James – az USA 20. elnöke (1881)
Garibaldi, Giuseppe – olasz forradalmár, katona
Gatling, Richard – a gatling-puska feltalálója
Gershwin, George – zeneszerző
Gibbon, Edward – ókortörténész
Gilbert, Sir William S. – librettóíró (Gilbert és Sullivan)
Gillette, King C. – a zsilettpenge feltalálója, gyártulajdonos
Glenn, John H. – az első amerikai űrhajós, aki megkerülte a Földet
Godfrey, Arthur – humorista
Goethe, Johann Wolfgang – költő, drámaíró, regényíró, tudós
Goldwater, Barry – szenátor, elnökjelölt 1964-ben
Gompers, Samuel – munkásvezér
Gray, Harold Lincoln – zeneszerző
Grissom, Virgil I. – űrhajós
Guillotin, Joseph Ignace – a guillotine feltalálója
György, VI. – a második világháború alatt Nagy-Britannia királya
Hancock, John – a *Függetlenségi nyilatkozat* egyik aláírója
Harding, Warren G. – az USA 29. elnöke (1921–1923)
Harlan, John Marshall – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Hardy, Oliver – komikus, Stan párja, Pan
Harlan, John M. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Haydn, Joseph – zeneszerző
Hedges, Cornelius – a Yellowstone Nemzeti Park alapítója

Heine, Heinrich – költő
Henson, Josiah – lelkész, a *Tamás bátya kunyhója* című regény az ő történetéből keletkezett
Hilton, Charles – amerikai hoteltulajdonos
Hobam, James – az amerikai Capitolium építésze
Hoe, Richard – a rotációs nyomdagép feltalálója
Hogarth, William – angol művész
Hoover, Edgar J. – az FBI igazgatója
Hope, Bob – komikus
Hornsby, Rogers – a baseball halhatatlanjainak tagja
Houdini, Harry – szabadulóművész
Houston, Sam – a független Texas második és negyedik elnöke
Humphrey, Hubert Horatio Jr. – az USA 38. alelnöke (1965–1969)
Irving, Sir Henry – angol színész
Irwin, James B. – űrhajós
Ives, Burl – énekes
Jackson, Andrew – az USA 7. elnöke (1829–1837)
Jackson, Jesse – polgárjogi vezető
Jackson, Robert H. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Jay, John – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Jenner, Edward – a himlő elleni védőoltás felfedezője
Johnson, Andrew – az USA 17. elnöke (1865–1869)
Johnson, Jack – amerikai bokszoló, „a nagy fehér reménység"
Johnson, Lyndon B. – az USA 36. elnöke (1963–1969)
Jolson, Al – énekes
Jones, Anson – a független Texas ötödik elnöke
Jones, John Paul – a függetlenségi háború hőse, hajóskapitány
Juárez, Benito – Mexikó elnöke (1861–1863 és 1867–1872)
Kalakaua, David – a Hawaii-szigetek királya
Kean, Edmund – angol színész
Kefauver, Carey Estes – amerikai szenátor és elnökjelölt, 1952, 1956
Kemp, Jack – a Buffalo Bills hátvédje, alelnökjelölt, 1996
Key, Francis Scott – ő írta a *Csillagos-sávos lobogó* című művet, az amerikai himnuszt
King, Ernest J. – a második világháborúban amerikai flottaparancsnok
Kipling, Rudyard – író
Kossuth Lajos – magyar hazafi és államférfi, pénzügyminiszter, államelnök

Lafayette márki (Motier de La Fayette, Jean) – francia tiszt az amerikai függetlenségi háborúban
LaGuardia, Fiorello – New York polgármestere (1933–1947)
Lamar, Joseph R. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Lamar, Mirabeau B. – a független Texas harmadik elnöke
Land, Frank S. – a DeMolay-kőművesrend megalapítója
Landon, Alfred M. – Kansas kormányzója és elnökjelölt, 1936
Lessing, Gotthold Ephraim – német drámaíró
Lewis, John L. – szakszervezeti vezető
Lewis, Meriwether – felfedező (Lewis és Clark)
Lincoln, Elmo – az első színész, aki Tarzant játszotta (1918)
Lindbergh, Charles – pilóta
Lipton, Sir Thomas – teakereskedő
Liszt Ferenc – zongorista és zeneszerző, elsőként adott szóló zongoraesteket
Livingston, Robert – részt vett a Louisiana eladását előkészítő tárgyalásokon
Lloyd, Harold C. – előadóművész
MacArthur, Douglas – a második világháborúban a csendes-óceáni térségben, majd a koreai háborúban az USA hadseregének parancsnoka
MacDonald, Sir John A. – Kanada miniszterelnöke (1867–1873 és 1878–1891)
Marshall, James W. – Kaliforniában, Sutter's Millnél aranyat talált (1848)
Marshall, John – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Marshall, Thurgood – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Martí, José Julian – kubai író és hazafi
Matthews, Stanley – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Mayer, Louis B. – filmproducer (Metro-Goldwyn-Mayer)
Mayo, William, dr. (apa) és Charles (fia) – a Mayo Klinika alapítói
Mazzini, Giuseppe – olasz forradalmi és politikai gondolkodó
McGovern, George – az USA szenátora és elnökjelöltje, 1972
McKinley, William – az USA 25. elnöke (1897–1901)
McLean, John – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Menninger, Charles F. (apa) és Karl A. (fia) – pszichiáterek
Mesmer, Franz Anton – a „mesmerizmus" atyja, amely a hipnotizálás őse

Meyerbeer, Giacomo – zeneszerző
Michelson, Albert Abraham – sikerült megmérnie a fény sebességét
Minton, Sherman – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Mitchell, Edgar D. – űrhajós, hatodikként sétált a Holdon
Mix, Tom – bírósági tisztviselőből lett színész, 400 westernfilmben szerepelt
Monckton, Lionel – zenész
Monge, Gaspard, Péluse grófja – francia matematikus
Monroe, James – az USA ötödik elnöke (1817–1825)
Montgolfier, Jacques Étienne – részt vett az első hőlégballon kifejlesztésében
Moody, William H. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Mozart, Leopold – Wolfgang A. Mozart apja, koncertmester, hegedűművész és zeneszerző
Mozart, Wolfgang Amadeus – zeneszerző
Murphy, Audie – a második világháborúban legtöbbször kitüntetett amerikai katona, filmcsillag
Naismith, James – a kosárlabda feltalálója
Nelson, Samuel – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
New, Harry S. – főpostamester, a légiposta bevezetője
Nunn, Sam – az USA szenátora
O'Higgins, Bernardo – chilei államférfi, diktátor
Olds, Ransom E. – amerikai autótervező
Otis, James – függetlenségpárti jogász, híres kijelentése: „az adó képviselet nélkül zsarnokság"
Palmer, Arnold – profi golfjátékos
Patterson, William – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Peale, Charles Wilson – amerikai festőművész
Peale, Norman Vincent – amerikai író, lelkész
Peary, Robert Edwin – elsőként érte el az Északi-sarkot
Penny, James (J. C. Penny) – kiskereskedő, üzletláncot alapított
Pershing, John – a Franciaországban szolgáló amerikai erők parancsnoka az első világháborúban
Pike, Albert – szabadkőműves író, *Az Ősi és Elfogadott Skót Rítus etikája és tanításai* szerzője
Pitney, Mahlon – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Poinsett, Joel – fizikus, botanikus, államférfi, mexikói attasé
Polk, James Knox – az USA 11. elnöke (1845–1849)

Pope, Alexander – író
Potter, Stewart – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Pullman, George – a hálókocsi (pullmankocsi) tervezője
Puskin, Alekszandr Szergejevics – költő
Reagan, Ronald – az USA 40. elnöke (1981–1989)
Reed, Stanley F. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Revere, Paul – amerikai forradalmár
Rhodes, Cecil – Rhodesia (ma: Zimbabwe) felfedezője, miniszterelnöke
Richardson, Elliot – főállamügyész
Rickenbacker, Eddie – első világháborús amerikai pilóta
Ringling testvérek – cirkuszi előadóművészek, a hét testvér és apjuk is kőművesek voltak
Rizal, José – Fülöp-szigeteki fizikus, író
Robinson, Sugar Ray – bokszoló világbajnok
Rogers, Roy – filmszínész
Rogers, William – humorista
Romberg, Sigmund – zeneszerző
Roosevelt, Franklin Delano – az USA 32. elnöke (1933–1945)
Roosevelt, Theodore – az USA 26. elnöke (1901–1909)
Rutledge, Wiley B. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Salten, Felix – a *Bambi* szerzője
San Martín, José de – Peru felszabadítója
Sanders, Harland – a Kentucky Fried Chicken hálózat alapítója
Sarnoff, David – a televíziós műsorszórás úttörője
Sax, Antoine Joseph – a szaxofon feltalálója
Schiller, Friedrich – német költő, drámaíró
Schirra, Walter – űrhajós
Scott, Robert Falcon – angol felfedező
Scott, Sir Walter – író
Scott, Winfield – amerikai tábornok a mexikói háborúban
Sellers, Peter – színész
Shackleton, Sir Ernest – angol felfedező
Sibelius, Jan – zeneszerző
Skelton, Red – előadóművész
Sloane, Sir John – angol művész
Smithson, James – brit ásványkutató, vegyész, végrendeletében megalapította a Smithsonian Intézetet
Sousa, John Philip – zeneszerző

Speaker, Tris – baseball halhatatlanja (1937)
Spilsbury, Sir Bernard – angol bűnügyi patológus
Stafford, Thomas P. – űrhajós
Stanford, Leland – egyetemalapító, vasútmágnás
Steuben, báró von – porosz származású amerikai tábornok a függetlenségi háborúban
Stevenson, Adlai – az USA alelnöke (1893–1897)
Stewart, Potter – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Still, Andrew T. – amerikai orvos az osteopathia kifejlesztője
Story, Joseph – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Stratton, Charles „Tom Thumb" – előadóművész
Sullivan, Sir Arthur – zeneszerző
Summerall, Charles P. – az első világháborúban tábornok
Swayne, Noah – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Swift, Jonathan – író
Taft, William H. – az USA 27. elnöke (1909–1913)
Thomas, Danny – előadóművész
Thomas, Dave – a Wendy's étteremlánc alapítója
Thomas, Lowell – újságíró, ő irányította a figyelmet Arábiai Lawrence-ra
Tinker, Joe – baseballjátékos
Tirpitz, Alfred von – német tengerésztábornok
Todd, Thomas – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Travis, William B. – Alamo védője
Trimble, Robert – az amerikai Legfelsőbb Bíróság tagja
Truman, Harry S. – az USA 33. elnöke (1945–1953)
Vinson, Frederick M. – az amerikai Legfelsőbb Bíróság elnöke
Voltaire (Arouet, François-Marie) – francia író és filozófus
Wadlow, Robert Pershing – a világ legmagasabb embere, csaknem 270 cm
Wallace, George C. – alabamai kormányzó és elnökjelölt, 1964, 1968, 1972, 1976
Wallace, Lewis – polgárháborús tábornok, a *Ben Hur* írója
Wanamaker, John – amerikai kereskedő a 19. században
Warner, Jack – filmproducer, a Warner Bros stúdió feje
Warren, Earl – az amerikai Legfelsőbb Bíróság elnöke
Warren, Joseph – a Bunker Hill-i csata hőse
Washington, Booker T. – pedagógus és író

Ajánlott olvasmányok

Ankerberg, John – Weldon, John: *The Facts of the Masonic Lodge* (Tények a kőművespáholyról). Eugene, OR, Harvest House, 1958.

Armitage, Frederick: *A Short Masonic History Being an Account of the Growth of Freemasonry and Some of the Earlier Secret Societies* (Rövid kőműves-történelem – Beszámoló a szabadkőművesség és néhány korai titkos társaság növekedéséről). 1909. Reprint; Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Baigent, Michael – Richard Leigh: *Holy Blood, Holy Grail* (Szent vér, szent Grál). London, Jonathan Cape, 1982.

Baigent, Michael – Richard Leigh: *The Temple and the Lodge (A templom és a páholy).* London, Jonathan Cape, 1989.

Bennett, John: *Origin of Freemasonry and Knight Templar* (A szabadkőművesség és a templomosok eredete). 1907. Reprint; Whitefish, MT, Kessinger, 1997.

Bullock, Steven C.: *Revolutionary Brotherhood: Freemasonry and the Transformation of the American Social Order, 1730–1840* (Forradalmi testvériség – A szabadkőművesség és az amerikai társadalmi rend átalakulása, 1730–1840). Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1988.

Cartwright, E. H.: *Masonic Ritual: A Commentary of the Masonic Ritual* (Kommentár a kőműves szertartásokhoz). London, Lewis Masonic, 1947.

Castells, F. De P.: *Antiquity of the Holy Royal Arch* (Az ősi Szent Királyi Ív). 1927. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Coil, Henry Wilson: *Coil's Masonic Encyclopedia* (Coil-féle kőműves-enciklopédia). New York, Random House, 1995.

Daynes, Gilbert W.: *Birth and Growth of the Grand Lodge of England 1717 to 1926* (Az Angliai Nagypáholy születése és növekedése 1717–1926). Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Duncan, Malcolm C.: *Duncan's Masonic Ritual and Monitor* (Duncan-féle kőműves-szertartáskönyv és -figyelő). 3. kiad. New York, McKay, 1976.

Gould, Robert Freke: *History of Freemasonry: Its Antiquities, Symbols, Constitutions, Customs, etc* (A szabadkőművesség története: régiségei, jelképei, alapszabályai, szokásai stb.). New York, John C. Yorston, 1886.

Gould, Robert Freke: *Military Lodges: The Apron and the Sword of Freemasonry under Arms* (Katonai páholyok – Szabadkőműves-kötények és -kardok katonai szolgálatban). 1899. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Hannah, Walton: *Darkness Visible* (Látható sötétség). Devon, England, Augustine. 1952.

Harris, Jack: *Freemasonry: The Invisible Cult in Our Midst* (Szabadkőművesség – Láthatatlan kultusz közöttünk). Chattanooga, TN, Global, 1987.

Haywood, H. L.: *A History of Freemasonry* (A szabadkőművesség története). 1927. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Higgins, Frank C.: *Apron: Its Traditions, History and Secret Significances* (A kötény – hagyományai, története és titkos jelentőssége). 1914. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 1997.

Johnson, Melvin M.: *Beginings of Freemasonry in America* (A szabadkőművesség kezdetei Amerikában). 1924. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 1999.

Knight, Stephen: *The Brotherhood: The Secret World of the Freemasons* (A testvériség – A szabadkőművesek titkos világa). London, Panther, 1985.

Knight, Stephen: Jack the Ripper: *The Final Solution* (Hasfelmetsző Jack – A megoldás). Chicago, Academy Chicago, 1986.

Leadbeater, C. W.: *Freemasonry and Its Ancient Mystic Rites* (A szabadkőművesség és ősi misztikus szertartásai). New York, Gramercy, 1986.

Lester, Ralph P.: *Look to the East!: A Ritual of the First Three Degrees of Freemasonry* (Tekints keletre! A szabadkőművesség első három fokának egyik szertartása). Whitefish, MT, Kessinger, 1998.

Macbride, A. S.: *Speculative Masonry* (Elméleti kőművesség). 1924. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Mackey, Albert G.: *An Encyclopedia of Freemasonry* (A szabadkőművesség enciklopédiája). Chicago, The Masonic History Company, 1966.

MacNulty, W. Kirk: *Freemasonry: A Journey through Ritual and Symbol* (Szabadkőművesség – Szertartásokon és jelképeken át vezető út). London, Thames and Hudson, 1991.

Macoy, Robert: *A Dictionary of Freemasonry* (A szabadkőművesség szótára). New York, Gramercy, 1989.

Morgan, William: *Illustrations of Masonry by One of the Fraternity Who Has Devoted Thirty Years to the Subject* (A szabadkőművesség megvilágítása. Írta olyasvalaki, aki harminc évet szentelt a téma kutatásának). Batavia, NY, David C. Miller, 1827.

Morse, Sidney: *Freemasonry in the American Revolution* (A szabadkőművesség a függetlenségi háborúban). Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 1992.

Munn, Sheldon A.: *Freemasons at Gettysburg* (Szabadkőművesek Gettysburgnél). Gettysburg, PA, Thomas, 1993.

Newton, Joseph F.: *The Degrees and Great Symbols of Masonry* (A kőművesség fokozatai és fontos szimbólumai). Whitefish, MT, Kessinger, 1992.

Oliver, George: *Discrepancies of Freemasonry* (A szabadkőművesség ellentmondásai). 1875. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Peake, T. DeWitt: *Symbolism of King Solomon's Temple* (Salamon király templomának jelképrendszere). 1895. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Piatigorsky, Alexander: *Freemasonry: The Phenomenon of Freemasonry* (Szabadkőművesség – A szabadkőműves jelenség). London, Harill, 2000.

Pike, Albert: *Morals and Dogma of the Ancient and Accepted Scottish Rite of Freemasonry* (Az Ősi és Elfogadott Skót Rítus etikája és tanításai). Whitefish, MT, Kessinger, 2002.

Pike, Albert: *What Masonry Is and Its Objects: Ancient Ideals in Modern Masonry* (Mi a kőművesség és tárgyai – Ősi ideálok a modern kőművességben). 1919. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Read, Piers Paul: *Templars: The Dramatic History of the Knights Templar, the most Powerful Military Order of the Crusades* (Templomosok – A templomos lovagok, a keresztes háborúk legerősebb katonai rendjének drámai története). New York, DaCapo, 2001.

Ridley, Jasper: *The Freemasons: A History of the World's Most Powerful Secret Society* (Szabadkőművesek – A világ leghatalmasabb titkos társaságának története). New York, Arcade, 2001.

Roberts, Allen E.: *House Undivided: The Story of Freemasonry and the Civil War* (Meg nem osztott ház – A szabadkőművesség és a polgárháború története). Fulton, MO, Ovid Bell, 1961.

Robinson, John J.: *Born in Blood: The Lost Secrets of Freemasonry* (Vérben született – A szabadkőművesség elveszett titkai). New York, M. Evans, 1989.

Rumbelow, Donald: *The Complete Jack the Ripper* (A teljes Hasfelmetsző Jack-ügy). London, W. H. Allen, 1975.

Scott Leader: *Cathedral Builders: The Story of a Great Masonic Guild* (Katedrálisok építői – A nagy kőművescéh története). 1899. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 2003.

Tatsch, J. Hugo: *Facts about George Washington As a Freemason* (Tények a kőműves George Washingtonról). 1931. Reprint, Whitefish, MT, Kessinger, 1942.

Waite, Arthur Edward: *A New Encyclopedia of Freemasonry* (A szabadkőművesség új enciklopédiája). New Hyde Park, NY, University, 1970.

Wilmshurst, W. L.: *The Meaning of Masonry* (A kőművesség lényege). London, Rider, 1927.

Mutató

N

O

P

Q

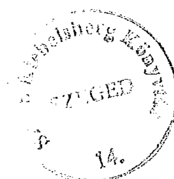
R

S

T

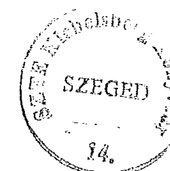
V

W

A szerzőről

H. Paul Jeffers több mint 30 éven át volt újságíró az elektronikus médiában, és 60 könyvet jelentetett meg. Dokumentarista művei többek között Jeruzsálem történetével, az FBI-jal, a Scotland Yard-dal, a nagy világválsággal és az 1906-os San Franciscó-i földrengéssel foglalkoznak. Többek között megírta Theodore Roosevelt, Grover Cleveland, Fiorello La Guardia, Diamond Jim Brady, Theodore Roosevelt Jr., Eddie Rickenbacker, Billy Mitchell ezredes és Sal Mineo filmsztár életrajzát. Egyéb könyvei: *The 100 Greatest Heroes* (A 100 legnagyobb hős), *The Good Cigar* (A jó szivar), *High Spirits* (Jókedv), *The Perfect Pipe* (A tökéletes pipa). Írt még 14 detektív- és misztikus regényt, valamint öt történelmi westernt. New Yorkban él.

H. Paul Jeffers több mint 50 munkát jelentetett meg, köztük életrajzokat az USA két elnökéről, Theodore Rooseveltről és Grover Clevelandről, New York polgármesteréről, Fiorello LaGuardiáról, Diamond Jim Bradyről és még sok más hírességről. A szerző írást és újságírást tanít a New York-i Egyetemen, a City College of New Yorkon, a Syracuse-i Egyetemen és a Long Beach-i Egyetemen.

A szerzőtől megjelent:
Az amerikai szabadkőművesek
A titkos társaság
Gabo, 2009

Tulajdonképpen mit is jelent a szabadkőművesség?

Mi történik a páholy zárt ajtajai mögött?

zabadkőművességet sok mindennel megvádolták már. Egyesek rint titkos sátáni szertartásokat űznek, mások szerint összeesküvést ttek a világuralom megszerzésére. A rend tagjai – köztük Isaac wton, John Wayne, Bill Gates, az Egyesült Államok sok népszerű vésze és 25 amerikai elnök – azonban azt állítják, csupán a testvé- g, a szolgálat és a jótékonyság kötelékei tartják össze őket. A szabad- műveség a legnagyobb és legrégebbi testvériség, napjaink sok erkönyvében (például a *Da Vinci-kódban*) játszik szerepet – ennek nére még ma is teljesen félreismerik.

önyvében H. Paul Jeffers bemutatja a kőművesség történetét, és ilágít a meglepő, gyakran ellentmondásos tényekre, melyek ezen titkos társaságot jellemzik. A szerző időutazása a középkori Euró- ból indul, az alig ismert kezdetektől, majd bemutatja a szervezet melkedését az USA-ban, ahol Benjamin Franklin alapította az első holyt. Ma a világon 4-5 millió szabadkőműves él, akik esküt tettek, gy életük vezérelvei az erkölcsiség, a jótékonyság és a lojalitás lesz- – lojalitás kőművestársaikkal és a renddel szemben.

ers könyvében olvashatunk:

- kőműves-szimbólumokról – az épületeken használt jelrendszerről, yűrűkről, tűkről és más jelekről, melyek világosan jelzik, ha valaki testvériség tagja;
- tusokról és szertartásokról – a beavatásról, a kötény átadásakor lhangzó beszédekről, az ínség rítusáról és sok másról;
- hierarchiáról és a szervezet egészének felépítéséről – többek között z előrelépés követelményeiről;
- szabadkőművesség és a vallásos szervezetek, egyházak folytonos lenségeskedéseiről;
- nőkről és szervezeteikről – például a Kelet csillagáról, a Jób lányai- l és az Amaranth-rendről;
- kőművesség ellenfeleiről – a katolikus egyháztól az összeesküvés- méletek kiagyalóiig;
- feketék kőművességéről – Prince Hall követőiről, köztük Thurgood arshall legfelsőbb bíráról, Alex Haley íróról és Nat King Cole zsesszzenészről;
- ítoszokról és összeesküvésekről – miért vannak a dolláron szabad- műves-jelképek, és vajon valóban a kőművesek irányítják-e a világot?

önyv, amely a szabadkőművesség körüli mítoszokat és tényeket gálja, végre fellebbenti a fátylat a titkokról...

978 963 689 340 8

3490 Ft

www.gabo.hu

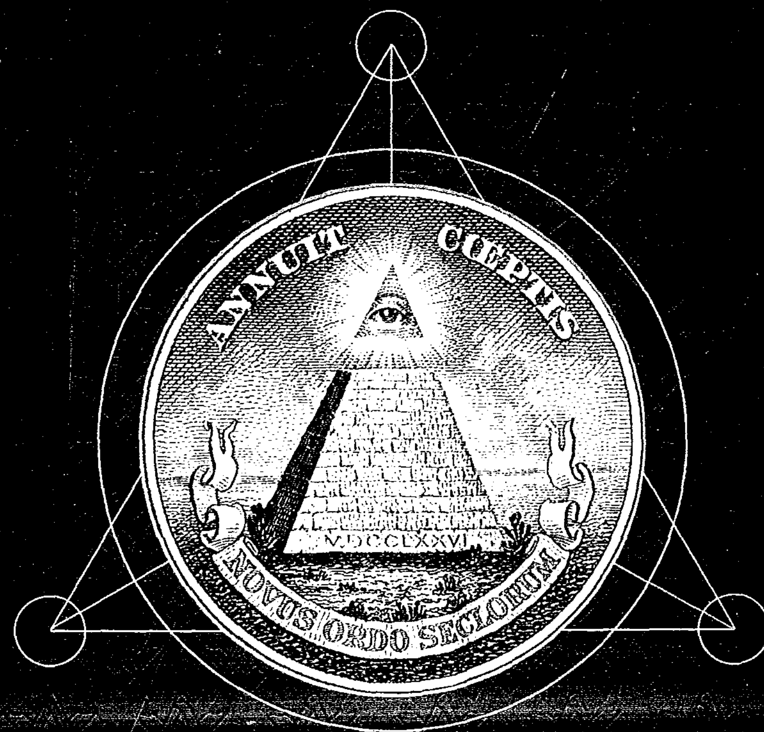
H. Paul Jeffers A legősibb titkos társaság

GABO

H. Paul Jeffers

A legősibb titkos társaság

A szabadkőművesek világtörténete

GABO